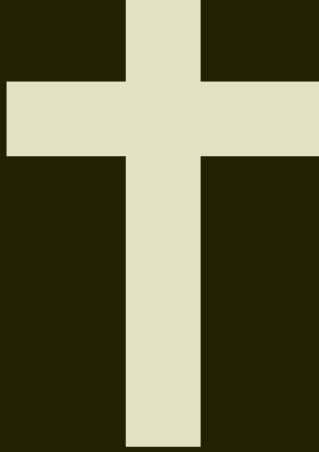

Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

Séréel Ndút: Unni Koope
Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndut)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
a3a1238b-9393-5875-a4c5-1d3f38537bfe

Contents

Lúkkë	1
Saŋ	46
Fílíp	78
1 Tesalonik	83
2 Tesalonik	88
2 Timoote	91
Tít	95
Filemoo	98
Saak	100
1 Peer	105
1 Saŋ	111
2 Saŋ	117
3 Saŋ	118
Yúç	119
Feeñiyoh	121

Uni Neba bíní Lúkkè rē Kúnsēe

Di baahi jaŋaa Lúkkè daa bíní téerí Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Lúkkè nék húmú payoh, te ri húmú yēwúf neh. Di bíníté tééré kay, daa ri bee won sun fi tilédí apootarra ra. Di húmúy apootari Yéésú dé', bani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame Kolos 4.14). Di meelsa' meelsoo nūi dī lahte yii lante ri sun fi pesi Yéésú, dī na anti bíní unni yeh. Di bíní unna bēyí hínú Tewofil.

Lúkkè bíníté iñi lahte solo pe-sadi Yéésú : Koope wolte Yéésú éldúnē nda bēyí gém dīi na bēéḅ múc. Di teeḅa'te biti bal Yéésú daa Yíkēe.

Filiḅ téerí beh, dī wonte sun fi :

- yii lenḅe dēe aya' Saŋ Batis éldúnē rē (1.5-25 ; 56-80),
- yii lenḅe dēe aya' Yéésú éldúnē rē (1.26-55 ; 2.1-20),
- yii lenḅe payí Yéésú jérífdē (4.38-41 ; 5.12-26),
- yii lenḅe kimtaanni caakka paŋ ri ra (7.11-17 ; 8.22-25 ; 9.10-17),
- yii lenḅe anili bēe' naa'-keeñ dék Samari ra (10.29-37),
- yii lenḅe bee paya' Yéésú faam i Martaa a Mari ra (10.38-42),
- yii lenḅe kolohi Yéésú Galile dī na saañ Yerusalem (13.22-30 ; 18.31-34),
- yii lenḅe anili kúkēyē múuy nūi olute ra (15.11-32),
- yii lenḅe húlí Yéésú (23.13-56),
- a yii lenḅe kolohi búudé (24.1-49).

Bēyí fí jaŋi téerí bee bēéḅ ay yúh biti Yéésú daa Sēmlēhí bēewē gémú dīi na ra bēéḅ.

Yee tah Lúkkè bíní unna ra

¹ Bah Tewofil, ow caak bíníyúté di oluu wa ri, di yii lenḅe iñi lah filiḅ fi fun dee bín fē rē, ² ti di b́illúu wē bēewē maasuu iñyaaha dalaani wa ra, te daa wa bēewē na waariyu Unni Koope ra. ³ So' bal, mi nampee meelsa' yii lante sun fi iñyaaha bēéḅ, mi na téebíḅ, dala'te dalaani wa, mantee ot biti ette mi bíníyíḅ dē wē. ⁴ Hen ḁaaha raa, fay yúh biti iñi teeḅu fu ra bēéḅ kaah.

Woni ban fi límí Saŋ Batis

⁵ Jamanaa hena' Erot buuri Yúdēe rē, húmú lahte seeyohi hínú Sakari, dī non goomali seeyoh yi Abiyaa koon. Belefi hínú Ilsabet, dī sédí Aaron seeyohi gaana. ⁶ Wa bēéḅ ana húmú júbúté illí Koope, wa na hélíh yin túuyē' yē, wa na pagu iñi naha' Koo-Yíkēe rē bēéḅ. ⁷ Wa húmú lahuy koy, af biti Ilsabet húmú mínéh pok loo, te wa bēéḅ ana baḅayute.

⁸ Lahte bis, Sakari hompe waaji seeyoha yulid' Koope na ra, ndah goomali daa eyuu paŋi. ⁹ Di baahuu wa ri, seeyoh ya húmú tansuu ow, kédrí Koope cuuraay tígē lukki sela filiḅ Faam fi gaani Koo-Yíkēe rē. Bee yínēe tansa keen sun fi.

¹⁰ Wahtaa na kara' cuuraaya ra, bēewē bēéḅ húmú éssē na ḁagu. ¹¹ Sakari hom filiḅ nūi ri otte malaakii Koo-Yíkēe hatna paa' tígē na tamuu cuuraay ra ya' ñamaa. ¹² Di títté, afa kúnēhté. ¹³ Ndaa malaakaa won ri tih : « Ngana tiit Sakari ! Koope tahte ḁaŋu : beleḅu Ilsabet ay roo límíḅ koy yaal, lah dēekée rí Saŋ. ¹⁴ Keeñu ay naa sos nūi sos te límí ay neḅa' ow caak. ¹⁵ Di ac ow gaan illí Koo-Yíkēe. Di ii han bēeñ mbée hani mín maniyil bēéḅ. Balaa ri límú, dī ay líif a Ruuh-Peseŋ. ¹⁶ Di ay nimilid' ow caak di bēy Is-rayel Koope na, Yíkíi wē. ¹⁷ Di

ay kèllèh Yíkèe, ñéerè' a doolii Ruuhi Koope húmú yonente Éelí nē rē, yugusa' hanndal ki baappa a koyya, nimilid' bēewē súgúu Koope ra, wa ñéerè' a bēewē júbú rē. 'Di ay saam dúukèlí bēewí ay homde Koo-Yíkèe. »¹⁸ Sakari meelte malaakaa won ri tih : « May yúhée bití yíi baa ay lah díh ? So' mi bahate te beleb so' bitiffe. »¹⁹ Malaakaa tahte won ri tih : « Daa mi Gaburyel, mi homa' hēbis Koo. Daa ri wol so' dóo na, komu uni nebi bah. »²⁰ Yee won mi ro baa ra ay lahee d'aaaha bití wahtaa lah. Ndaa gémè gémèy fu so' ra tahte fii minil won níi yiin nay lahe iñyaaha ra. »

²¹ Yaaha béeb bēewē húmú èssè na sehu, wa éemúté maaña maañ Sakari filib tígí selaa ra. ²² Dúhè' rí rē, dí minéh won waa na, dí wona' a wa wonad' likid'. Tígí daaha, bēewē anutee yúh bití ri ot yin tígè.

²³ Dúmlè' Sakari waalla eyuu ri Faam Koope ra, dí nimilte faam. ²⁴ Gétè' iñyaa béeb rē, hompe níi Ilsabet belebi pokke loo, hompe yíi mitte céyín iip faam dúhèy. 'Di won nufi tih : ²⁵ « Élí yee pagid' so' Koo-Yíkèe rē kan ! Nufa payte soo na, dí níssé gacaa húmú homa' mi leelii bēewē rē. »

Woni ban fi límí Yéésú

²⁶⁻²⁷ Céyín pēenē filoon fi heni Ilsabet loo, Koope wolte malaakaa Gaburyel kúkèy cafay na, hínú Maryaama ; dí dék Nasaret di Galile. 'Di húmú onute yaal ; yaala Suseef sédí Dawit. ²⁸ Laha' malaakaa faam Maryaama ra, dí won ri tih : « Coleere Maryaama, dó fa Koo-Yíkèe on dó mal ra. 'Di eé dóo na. »²⁹ Woni malaakaa kúnté af Maryaama ; dí na níb yee wadti fahaa won wodohi baa ra. ³⁰ Malaakaa won ri tígí daaha tih : « Ngana tíit Maryaama, Koope daa on dó mal. »³¹ Síkirée

! Fay pok loo te fay lahee koy yaal, lah dēekée rí Yéésú*. ³² 'Di ac ow gaan te ri ay dēekúu Koy Koope fa sunaa-sun. Koo-Yíkèe ay ríi yed' ñaani nguur ki Dawit ciffi. ³³ 'Di ay hen buuri bēy Israyel faraah, Nguur ki ii mēssí dúm. »³⁴ Maryaama won malaakaa tih : « Yíi baa ay mínée lah díh te mi yéeh yaal ? »³⁵ Malaakaa won ri tih : « Ruuh-Pesen ay cép sun fu, Koope fa sunaa-sun ay teeba' doolii dóo na. Daa tah kúkèyí selaa nay fuu lahee ra ay dēekúu Koy Koope. »³⁶ Bitifa' mboko mu Ilsabet níi, dí pokke loo ; dí fa húmú wonu bití minéh lah koy ra, dí hom céyín fí pēenē fí woteh. ³⁷ Lahay yíi wooñ Koo. »³⁸ Maryaama won tígí daaha tih : « Mi súrgúu Koo-Yíkèe ; yee won fu ra lahaan d'aaaha. » Tígí daaha, malaakaa takohte, saañce.

Yéri Maryaama Ilsabet

³⁹ Tíkèh i waal, Maryaama kolohte yíppée saañ gini hom danñi deyí Yúdée. ⁴⁰ Laha' ri ra, dí haalte faam Sakari, wodohte Ilsabet. ⁴¹ Ilsabet na keloh wodohi Maryaama, koy ka lowa hégíyèhté, Ruuh-Pesen yíppée ríi haal. ⁴² Tígí daaha, dí bēyídté uni sun won tih : « Koope lukki barkel ro belebba feey fa béeb te koy ka lowu barkelte bal. »⁴³ Daa mi wa níi, yaafi Yíkí sé' na ac yéri sé' ? ⁴⁴ Ole ! Mi na keloh wodohu rek, keeñ koy ka loo so' sosse níi sos, tahte ri na hégíyèh. ⁴⁵ Fu lahte sos-keeñ, gémè gém fu bití iña wonu fu te kola' Koo-Yíkèe nē rē ay lah. »⁴⁶ Maryaama won tígí daaha tih : « Mee kañ d'ee gaana' Koo-Yíkèe rē, »⁴⁷ dí fa na sēmlè' sé' rē tahte keeñ so' sosse níi sos, ⁴⁸ dí yee hela' ri nuf soo na ra, so' mi súrgè díi na kut ra.

* 1:31 1.31 Tii Yéésú di ébrè daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sēmlèhè.

Daa tah dala'te woteh níi kiri fi kirih,

bëewë ay soo dëekée sos-keen fe.

⁴⁹ Koope fa mín béeb rë pagidte so' yii gaante ;

tiyi selate.

⁵⁰ Dee níi kiri fi kirih,

dí ay teeß bëewë neehu ri ra naa'-keen.

⁵¹ Di teeßa'te doolii, pañke i yin gaan ;

dí tasaara'te bëewë në gaan-gaanluu ra.

⁵² Di cépidté buurra ñaanni nguur ki wa,

béyídté bëewë lahuy doole ra.

⁵³ Di onte bëewë yaabu ra njél,

líkké bëewë caaku yin ra wa suute a ya'holoj.

⁵⁴ Di sëmlé'té bëy Israyel súrgë yí, teeßpe wa naa'-keen,

⁵⁵ ti di húmú gapa' ri caacci yen nen, Abraham a séttí níi kiri fi kirih. »

Lími Sañ Batis

⁵⁶ Maryaama hompe Ilsabet na yii mitte céyín éeyé antee nimil faam.

⁵⁷ Laha' loo Ilsabet ra, dí lahte koy yaal. ⁵⁸ Keluu bëewë dékú a ri ra a mboko yi biti Koo-Yíkée teeßpe ri naa'-keen níi rë,

bani wa béeb bokute lahute na sos-keen. ⁵⁹ Nimila' bisa límú kúkëyë rë, bëewë ayute leji. Wa fahuu yeri tii Sakari koon, boffa ;

⁶⁰ ndaa yaafa tahte won tih : « Èe-èe', dí hínú Sañ. » ⁶¹ Wa wonu ri tih : « Lahay bëyí hínú daaha mboko yu na. » ⁶² Wa anutee won a boffa wonad líkid, meelute ri tiya nay yeru koohi ra. ⁶³ Tígí daaha, Sakari meela'te arduwaas, bínité në unni yeh : « Di ay hínú Sañ. » Bëewë béeb éémúté në.

⁶⁴ Pereem Sakari yíppée pëkísëh, dí dalaatte won, dí yampe na sím Koope. ⁶⁵ Bëewë bani wa dékú rë béeb títtuté. Wona hente léyëñ deyí danñi Yúdée béeb. ⁶⁶ Bëewë keluu iñyaa ra béeb na níbú yii lej na, wa na meelu affi wa yee

nay míllée kúkëyë rë, ndée lante biti Koo-Yíkée ñéeré'té a ri.

Kañi Sakari Koope

⁶⁷ Ruuh-Peseñ haalte Sakari boffi kúkëyë, dí na léhín unni kola' Koope na won tih :

⁶⁸ « Bëewë béeb símún Yíkée, Koope fi bëy Israyel, di yee yeela' ri bëewí, sëmlé'té wë rë.

⁶⁹ Di kompe yen bëyí gaani nay yen sëmlée, bi dúhë' tali Dawit súrgíi.

⁷⁰ Daa ri yee maañ rii gapa', ñeya'te ri yonente yi sela yi ra.

⁷¹ Di húmú wonte yen biti ri ay yen sëmlé' ya' yi haa'oh yi yen a kaa'oh yi yen.

⁷² Di teeßpe caacci yen naa'-keen, hampe yee húmú pok ri hanndal ki wa ra.

⁷³ Koope añahte ciffi yen Abraham biti

⁷⁴ dí ay yen sëmlé' ya' yi kaa'oh yi yen, nda yen néekiñiñ jaamiyohi ;

⁷⁵ nda pesi yen béeb, yen hen bëewí selayute te júbúté íllí.

⁷⁶ Te do fi koy so', fay dëekúu yonentii Koope fa sunaasun, ndée fay kèllëh Yíkée, fu dariid ri waali,

⁷⁷ fu teeße bëewí biti ri ay waa sëmlé', baal wa bakaadfi wa.

⁷⁸ Koope fi yen baahte te ri naa'te keen, daa tah dí ay yen hawaan a niñi dúhë' sun ti na'a na púl rë nen,

⁷⁹ niñli yen fa homu ñúus te tasuu seh kúl kè rë, dí tik yen waali jaammaa. »

⁸⁰ Sañ na ood, afa na baatti kúnsëh. Di húmú pesa' luufa níi yiin teekiroh ri bëy Israyel ra.

2

Lími Yéésú

(Saame Maccëe 1.18-25)

¹ Jamanii baaha, buura hínú Ēgís rē túuyé'té kíní bēewē dékú ginna Rom ílíf wē rē bēéβ. ² Lahi kíné déβ baa ra, deef Kiriñus daa kélfii giní Sírí, ³ te ow fi ow bēéβ saya' bíníyēh gina coosaana' ri ra. ⁴ Di fi Suseef bal nampee koloh Nasaret di Galile, saañce Betle'em di Yúdée, gina coosaana' Dawit ra, ndée ri non tali Dawit. ⁵ Na saañ Suseef bíníyēh rē, bani Maryaama ñéerú. Deef Maryaama húmú pokke loo. ⁶ Homi wa Betle'em daaha, lowa hampe ; ⁷ dí saawohte koy yaal. Di lēmēssé baakera ndiimú, fēnídté rí mbalka ñamaa jú, bi deef wa húmú dēmih lasa na hanluu ayoh ya ra*.

⁸ Húmú lahte níirēh yí na nee'u wohi yuppi wa luufi baaha. ⁹ Malaaka yíné di malaaka yi Koo-Yíkēe púlēhté waa na, niiñi ndami Yíkēe hawaante wa. Tígí daaha, wa títúté níi tít. ¹⁰ Malaakaa won wa tih : « Ngēnē títí ! Mi ac wonon yii neβpe keloh, yii ay sosil keeñni bēewē bēéβ níi sosil. ¹¹ Elgee woteh beh, di gin Dawit, lahte Sēmlēhí límdúté rēn, daa ri Kiristaa, daa ri Yíkēe. ¹² Te don ay rii yúhsée deh : don ay ot baakeri lēmésú ndiimú, fēndú mbalka ñamaa jú. » ¹³ Malaakaa na woc wona, malaaka caak yípútée rii deefid, wa na njoobru Koope wonu tih : ¹⁴ « Koo laha ndam di sunaa-sun, te bēewē ri faha' wa ra bēéβ lah jaamma feey fa. »

¹⁵ Nimiluu malaaka ya sun-Koo ra, níirēh yē na wonantuu handal ki wa tih : « Yen yíppi koloh yen saañ Betle'em, yen ole yee lah ra, yee teeβ yen Koo-Yíkēe rē. » ¹⁶ Wa yípútée koloh suute na saamu. Lahuu wa ra, wa olute Maryaama a Suseef, wa

deefute baakera fēndúté mbalka ñamaa jú. ¹⁷ Oluu wa kúkēyē rē, wa bílluté yee won wa malaakaa sun fi ra. ¹⁸ Bēewē keluu bíllí níirēh yē rē bēéβ éemuté woni wa níi éem. ¹⁹ Di fi Maryaama hampe iñyaa bēéβ afi, na níβ nē. ²⁰ Níirēh yē anutee koloh na nimilu yuppi wa, na kañu Koope, na njoobru ri di iña keluu wa te olute wa ra. Iña bēéβ lahte ti dee húmú wona' wa malaakaa ra nen.

²¹ Nimila' bisa límú kúkēyē rē, wahtaa nay rii lecu ra lahte ; dí yerute tii Yéésú ti di húmú naha' ri malaakaa deef yaafa pokay loo doom ra.

Kúrí Yéésú Faam fi gaani Koope

²² Hompe níi wahtaa wad waa púusúun rē lahte ti dee túuyé' rí kootii Mēyíis rē nen. Tígí daaha, Suseef a Maryaama koluute kúrúte Yéésú Yerusalem, jébéluté rí Koo-Yíkēe, ²³ ndée bíníyúté di kootii Koo-Yíkēe bitih : « *Koy ki saawi yaali límú bēéβ ay jébélú Koo-Yíkēe.* » ²⁴ Wa yeruute hawra na naha' kootii Koo-Yíkēe rē bal : hētē ana mbée bēdú teem-teem ana†.

²⁵ Húmú lahte bēyí dék Yerusalem, dí hínú Simewoñ. Di júβpé, gémpé Koope níi gém, te lahte yaakaar ayi bēe' nay sēmlée bēy Israyel ra. Ruuh-Peseñ húmú haalte ri, ²⁶ te teeβpe ri biti dí ay ot Buura Koo-Yíkēe fal ri ra, balaa ri húl. ²⁷ Daaha, Ruuh-Peseñ yeñce ri Faam fi gaani Koope. Kúruu Suseef a Maryaama koy wa Yéésú pañi yee naha' kootii Mēyíis rē, ²⁸ Simewoñ βeβpe kúkēyē βoppe ri, símpé Koope na won tih : ²⁹ « Koo-Yíkēe, yee gap fu so' ra lahte woteh. Fu mín sēe yeris so' mi súrgúu mi húl, mi saañ a jaamma,

* **2:7** 2.7 Jamanii baaha, bēewē ginna luufa deyi baaha a júre húmú mínú nee' lasa yíné. Deefuu wa lasa na hanluu ra líiffé rē, Suseef a Maryaama húmú lasa na hom júre rē. **2:23**

2.23 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 13.2, 12, 15 ; Kíní bēy Israyel 18.15-16 † **2:24** 2.24 Kootaa húmú naha' hawid har a hētē mbée har a bēdú teem-teem, ndaa bēyí húmú lahay cadum har raa, dí mín yera' hētē ana mbée bēdú teem-teem ana. Saame Tali Léwí 12.8.

³⁰ ndée mi tíkké íllí sè' ngéey sun fi Sèmlèhè wol fu ra, ³¹ te bëy èldúnè béeb ay rii ot. ³² Daa ri niina nay tahe heetta feey fa béeb yúh rè rè ; dí ay on bëewú, bëy tali Israyel ndam. » ³³ Boffa a yaafa éémúté yee won Simewon sun fi kúkèyè rè. ³⁴ Simewon dagidte wa antee won Maryaama yaafi Yéésú tih : « Koope daa wol kúkèyí beh, kéendí a béyri ow caak Israyel. Di ay hen tünndèe te bëewè ay rii kaa'. ³⁵ Di ay tah ow caak teebe' yee hom nuffi wa ra ; te do fi yaafa, fay lah yii ay roo misik keeñu ní misik. »

³⁶ Húmú lahte yonentii bitiffe ní bitif hínú Aane ; dí koy Penuwel fa tali Aseer. Bani yaala hómú kood ri hena' ri cafay ra pesute kíil paana, yaala antee húl. ³⁷ Kola'te baaha, dí pesse ní ri lahte kíil sabay peeye a kíil iniil (84) te ri lahaatay yaal kay. Di homa' Faam fi gaani Koope na' a elek oore, dage. ³⁸ Di laha' daaha deeffe wa na, dí yampe na síha Koope, na won bëewè nè sehaaluu biti Koope ay sèmlè' Yerusalem ra béeb yii lenjke kúkèyè nè.

³⁹ Wocuu boffi Yéésú a yaafa pañi yee naha' kootii Koo-Yíkèe rè, wa nimilute gin wa Nasaret di Galile. ⁴⁰ Yéésú na ood, afa na baatti kúnsèh na won wonad baha. Di hómú nebpè nuf te Koope yedday ri.

Laha' Yéésú kíil sabboo a kíil ana ra

⁴¹ Húmú lahaa kíil béeb, boffi Yéésú a yaafa pay feedi Paa-gaYerusalem. ⁴² Laha' Yéésú kíil sabboo a kíil ana ra, wa ñéerúuté a ri suute feedin, di baahuu wa ri. ⁴³ Dúmè' feeda ra, bëewè nè nimilu, ndaa Yéésú tasse Yerusalem te boffa a yaafa yiih yin na. ⁴⁴ Wa habuu biti koon bani kooyya ñéerúu rè daa homu, ní wa tíluté bis múlgús. Kanuu wa ri ra,

wa na anuu rii saam mboko ya a kooyya na. ⁴⁵ Oluy wa ri ra, wa nimilute Yerusalem na saamu ri. ⁴⁶ Waali éeyè fè, wa deefu ri filib Faam fi gaani Koope tookke yéeddèh yè nè, na síkírèh wè, na meel wa. ⁴⁷ Bëewè nè síkírúu rí rè béeb, éémúté dee ñaaña' ri ra a dee na lofa' ri won ra. ⁴⁸ Boffa a yaafa éémúté ní éem oluu wa ri ra. Yaafa won ri daaha tih : « Do fu paga' fun yii bee díh ? Funi boffu moku moko saamu ní mok. » ⁴⁹ Di won wa tih : « Don saamuu so' yih ? Don yiih biti mi wadti homa faam Baaso' a ? » ⁵⁰ Ndaa wa yiih yee faha' ri waa won baa ra.

⁵¹ Yéésú kolohte bani wa nimilute Nasaret. Di tassi ñeya' woni wa. Yaafa hampe ina lah yaa ra béeb afi. ⁵² Yéésú na ood, nufa na baatti neb ; dí baattee neba' Koope a bëewè.

3

Warii Sañ Batis

(Saame Maccèe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Sañ 1.19-28)

¹ Kíilí sabboo a iip fa homa' buura hínú Tibeer nguur ka ra, deef Poos Pilaat daa hómú géernéeri Yúdée, Erot kúdté Galile, Fílíp bahii kúdté Ítúré a Tarakonit, Lisañas kúdté Abilen ; ² Haan a Kayif daa hómú seeyoh yi gaanna. Kíilí baaha, Sañ fi Sakari hom luufa, líilte Una kola' Koope na ra, bee nay rii waareye ra. ³ Daaha, dí wérté deyi Yurdenj béeb, na won bëewè biti wa warutee lof pesad, wa bëtsú, Koope baal wa bakaadfi wa ⁴ ti dee hómú biniyúu ri téerúu yonente Isayii ra bitih :

« *Lahte un bëyi dfohte luufa na won tih :*

“Dèd’fí Yíkèe waal,

don yugusid’ dí waalla nay rii ñeye ra ní júb.

⁵ *Húlúbbè béeb púubún,*

danña a dúññè béeb deelu ;

waalla lúgúyèh rè yugusuu,

waalla lah ngas ra leeñu.

⁶ Hen daaha raa, bëewë béeb ay ot biti Koope ay sëmlé' »*✱

⁷ Ow caak ayute bëtsëh Sañ na, dī won wa tih : « Tisoh yi hiliññi yeh ! Daa won don biti don minú hegoh daanee ke Koope na ac ra ? ⁸ Hena biti kaah don lofute pesad raa, lah téebii ri pagad don. Ngënë hëbí affon biti don sëtí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee biti Koope mín yídís la' yi yeh wa hen sëtí Abraham ! ⁹ Wëettiyyi affon ! Yiinë canke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ béeb ay lecu, betu kii. »

¹⁰ Bëy mboolo ma na meelu Sañ wonu ri tih : « Koope faha' biti fun pagun yih ? » ¹¹ Di tahte won wa tih : « Bëyi lah búub ana, ona bëyi lahay búubí yínëe ; te bëyi lah yii ñama ri, wora' a bëyi lahay ñam. » ¹² I yeekoh túm ayute bëtsëh bal, meelute ri wonu tih : « A fun nék bahaa, fun wahti pagun yih ? » ¹³ Di tahte won wa tih : « Ngënë méelii yii luk yee nahu ron meela' túm rë. » ¹⁴ I soldaar ayute bal, meelute Sañ wonu ri tih : « A fun ! Fun wahti henun dīh ? » Di won wa tih : « Ngënë nëefi héliis ow, te ngënë féli ow ron beb hélsi. Lah téyi iña na yinlu ron ra. »

¹⁵ Bëewë lahute yaakaar níi wa béeb na wonu nuffi wa nda Sañ daa Buura Koo fal ri ra neh. ¹⁶ Sañ won wa béeb tih : « So' mi beh, mi bëtsé' ron a muluñ, ndaa lahte bëyi ee ac ra, dī luk soo gaan fap, mi haayayi liil kotti*. Di ay ron bëtsée a Ruuh-Pesen a kii. ¹⁷ Di hampe ifi ya' : dī ay faad too ka, soñ peba misahi, tam fikid fa filib kii kí yíméeh. »

¹⁸ Sañ ñeya' yëeddë' yí yaaha a i won kay caak waareye bëewë Uni Neba. ¹⁹ Di wonte af gëernëer Erot bal, naafa naaf ri Erojat

béeb bahii ra a iñi bossi caakki kayya pañ ri ra. ²⁰ Erot pagilte bi luk yaa bos, dī bekrohte Sañ kasu.

Bëtsi Yeesú

(Saame Maccëe 3.13-17 ; Marka 1.9-11)

²¹ Sañ húmú bëtíssé bëewë húmú daaha ra béeb, dī bëtsëelëhté Yeesú nè bal. Na húmú dañ Yeesú bee na bëtsú ri rë, sun-Koo kúnsëhté, ²² Ruuh-Pesen céppé sun fi man bédú nen, antee lah uni dúhë'té sun won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro níi faha' ! Keeñ so' sosse doo na níi sos ! »

Coosaani Yeesú

(Saame Maccëe 1.1-17)

²³ Na dal Yeesú légéyi rë, deef ri wahti lahaa kíl sabay éeyë (30). Bëewë húmú habuu biti dī koy Suseef fi Héelí. ²⁴ Héelí koy Matat fi Léwí ; Léwí koy Melki fi Yanay ; Yanay koy Suseef ²⁵ fi Matacaas ; Matacaas koy Amos fi Nahum ; Nahum koy Esli fi Nagaay ; ²⁶ Nagaay koy Maat fi Matacaas ; Matacaas koy Séméyín fi Yoseh ; Yoseh koy Yoda ²⁷ fi Yowanan ; Yowanan koy Resaa fi Sorobabel ; Sorobabel koy Salasiyel fi Néri ; ²⁸ Néri koy Melki fi Adi ; Adi koy Kosam fi Elmadam ; Elmadam koy Er ²⁹ fi Yeesú ; Yeesú koy Eliyeseer fi Yorim ; Yorim koy Matat fi Léwí ; ³⁰ Léwí koy Simewon fi Yudaa ; Yudaa koy Suseef fi Yonam ; Yonam koy Eliyakim ³¹ fi Meleyaa ; Meleyaa koy Menna fi Matataa ; Matataa koy Natan fi Dawit ; ³² Dawit koy Yéssée fi Obet ; Obet koy Búus fi Sala ; Sala koy Nahson ³³ fi Aminadap ; Aminadap koy Atmin fi Arni ; Arni koy Hesron fi Peres ; Peres koy Yudaa ³⁴ fi Yakop ; Yakop koy Isaak fi Abraham ; Abraham koy Terah fi Nahoor ; ³⁵ Nahoor koy Sérúk fi Réwú ; Réwú koy Pelek fi Ebeer ; Ebeer

* 3:6 3.6 Saame Isayii 40.3-5 * 3:16 3.16 mi haayayi liil kotti :Di gerek, biníyú deh : te mi yinte sah pëkísi nih yí ñaafadfi.

koy Selaa ³⁶ fi Kenan ; Kenan koy Arpaksat fi Sem ; Sem koy Nowe fi Lemek ; ³⁷ Lemek koy Matusalem fi Henok ; Henok koy Yeret fi Mahaleyel ; Mahaleyel koy Kenan ³⁸ fi Enos ; Enos koy Set fi Aadama ; Aadama koy Koope.

4

Saami Seytaane fiiri Yéésú

(Saame Maccèe 4.1-11 ; Marka 1.12-13)

¹ Yéésú lííffé a Ruuh-Pesen, kolohte laahi Yurden, Ruuha kúdté rí na ben ri luufa. ² Di hompe dín fè waal sabay iniil (40) Seytaane na saam fiiri. Waalli yaaha bééβ, dī tùmëy yin loyi ní yaabi misikke míllété ríi ham.

³ Seytaanaa won dī tígí daaha tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, túuyé la'í bee yíssèh ñam. » ⁴ Yéésú won dī tih : « Bíníyúté Téerée bitih : “Ow pesa' ñam neh kut.”* »

⁵ Seytaanaa kúdté rí sun fi daji utte, yíppée ríi teeβ ginna feey fa bééβ, ⁶ antee rii won tih : « May roo yed' nguur ka a alal ma ginni yee bééβ ; wa bééβ ee ya' so', te mi mín wée on bëyí neba' so'. ⁷ Kon fu jaamiyoh so' raa, fu laha' wa bééβ. » ⁸ Yéésú won dī tih : « Bíníyúté Téerée bitih : “Fay yekre Koo-Yíkèe daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut.”* »

⁹ Filoon fi baaha, Seytaane kúdté rí Yerusalem, cégídté rí jibi Faam fi gaani Koope, antee rii won tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yeddee feey. ¹⁰ Bíníyúy Téerée biti Koope ay nah malaaka yi níidú woo ? ¹¹ Bíníyúté biti bal : “Wa ay roo meeb tenel, toñeh fay kabinee la'.”* » ¹² Yéésú won dī tih : « Bíníyúté Téerée bitih : “Koo-Yíkèe daa Koope fu, ngana saam olsohi.”* »

¹³ Filoon fi bee ñeya' ri pagad' da ra bééβ na saam fiiri Yéésú rë, Seytaane saañce na séhid' waal kay.

Nimili Yéésú Galile

(Saame Maccèe 4.12-17 ; 13.53-58 ; Marka 1.14-15 ; 6.1-6)

¹⁴ Yéésú kola' daaha, ñéerété a doolii Ruuh-Pesen, nimilte Galile. Tiyi hente lëyën deyi baa bééβ. ¹⁵ Di húmú yéeddé' fliib ilíyyé na daguu yëwúddé Koope ra, bëewé bééβ kañe ri.

¹⁶ Lahte bis, Yéésú kolohte saañce Nasaret fa kora' ri ra. Laha' bisa na hílsúu yëwúddé rë, dī payte haalte tígé na daguu Koope ra ti dī na húmú paga' ri merees nen ; dī kolohte janjii Unni Koope. ¹⁷ Di yerute téerée bíní yonente Isayii ra. Kúnsé' rí téerée rë, dī otte tígé bíníyú unna na húmú saam ri yee ra :

¹⁸ « Ruuhi Koo-Yíkèe ee soo na, dī falte so' waarii ñekíddé Uni Neba,

dī wolte so' woni bëewé téyú kasu ra biti wa ay yed' du,

woni búumíddé biti wa ay ot a sèmlé'í bëewé moklu ra.

¹⁹ Di wolte so' woni bëewé biti kíilè nay waa teebe Koo-Yíkèe naa'-keñ ra ee ac ra. »*

²⁰ Janjia' ri unna níi wocce ra, Yéésú kúnté téerée, nimilidte ri béé' nē tooppitoh yii lenke tígé na daguu Koope ra, tookke ay yéeddée. Bëewé húmú daaha ra bééβ na yeelu ri. ²¹ Di won wa tígí daaha tih : « Woteh fee Koo beh, Unnee téerée keluu ron yaa ra, lahte kah-kah ! »

²² Keeñni bëewé bééβ sosse Yéésú nē te wa éemuté unni nebba won ri ra, na wonu tih : « Añcañ yaa koy Suseef kep ee ! » ²³ Di won wa tih : « Mi yúhté biti don ay soo won léehi beh : “Do fi naahee, paye afu !”

* 4:4 4.4 Saame Nérsi Kootaa 8.3 * 4:8 4.8 Saame Nérsi Kootaa 6.13 * 4:11 4.11 Saame Kañaa ya 91.11-12 * 4:12 4.12 Saame Nérsi Kootaa 6.16 * 4:19 4.19 Saame Isayii 61.1-2

Don ay soo won biti bal : “Fun keltuute iña paŋ fu Kafarnawum ra béeb ; page mani wa filiḅ ginu noo, fun ot !” » ²⁴ Di baatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : yonente na síkiriḅ gina dék rí rē. ²⁵ Cēe mi won ron : lante biti beleḅḅi yaalli wa húlúté húmú caakute Israyel na pesa' yonente Éelí rē. Bín fē, Koo húmú tobay níi hente kíil éeyē a caan, tahte yaabi misikke labpe gina béeb. ²⁶ Añcaŋ, Koope húmú wolay Éelí ow yínē sah beleḅḅi yaa na ; dī wol ri bi dék Sareptaa di deyi Sidon, te ri yēwúḁ neh.* ²⁷ Guuñid caak bal húmú Israyel na pesa' yonente Élísée rē ; añcaŋ, ow yínē sah waa na guuña laday faana ; faan Naamaan fa dék Síri rē kut daa lan guuña, te ri yēwúḁ neh.* »

²⁸ Keluu bēewē húmú tígē na ḁaguu Koope ra unni yah, keeññi wa béeb haayte níi haay. ²⁹ Wa koluute, dúhrúté Yéésú gina, kúrúté rí af daŋa yípúu gin wa ra, na fahuu yeñi feey. ³⁰ Ndaa ri húussé leelii wa saañce.

*Payi bēyí yébitēh na ham ri
(Saame Marka 1.21-28)*

³¹ Yéésú lahte Kafarnawum di Galile. Bisa na hilsúu yēwúḁḁē rē, dī na yēedíḁ bēewē yee won Téerēe rē. ³² Wa éemúté ḁee na yēeddē rí rē, bi na yēeddē rí a sañ-sañ. ³³ Deef bēyí laha' yébitēh húmú waa na, di tígē na ḁaguu yēwúḁḁē Koope ra, dī foŋke sun won tih : ³⁴ « Yéésú fí bēy Nasaret, fu faha' paŋi fun yih ? Fu ac múklí fun a ? Mi yúh rē ! Daa fu Bēyí selaa dúhē' Koope na ra. » ³⁵ Tígí daaha, Yéésú digidte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris bēyí beh ! » Yébitēh fē kéenídte bēe' feey fii bēewē béeb, yerisse ri te yin misikay ri.

³⁶ Bēewē béeb éemúté, wa na wonantuu hanndal kí wa tih : « Bee wonaḁ mēn dí kan ? Bēyí bee túuyē yébitēh yē a sañ-sañ a doole : dī túuy wē yeris ow raa, wa yeris ri. » ³⁷ Tii Yéésú yíppée hen lēyēŋ deyi baa béeb.

*Bēewí caakka pay Yéésú rē
(Saame Maccēe 8.14-17 ; Marka 1.29-34)*

³⁸ Yéésú dúhté tígē na ḁaguu yēwúḁḁē Koope ra, saañce faam Simon*. Laha' ri ra, deef jér fēnídté pacool Simon beleḅ, faana tampe níi ti paloḅ nen. Yéésú ḁagute payi. ³⁹ Tígí daaha, dī sígimpé sun fi jérdē, digidte uni túuycé tami faana yeris dī. Tami faana yerisse belaa, dī yíppée koloh na tooppitoh wa.

⁴⁰ Haala' na' ra, bēewē lahu jéríḁ rē béeb, a di míntí man jéré, komute wa Yéésú. Di tíkké wē béeb ya' payce wa. ⁴¹ I yébitēh yeddute jéríḁ caak bal, na fogu wone tih : « Daa fu Koy Koope ! » Ndaa Yéésú digidte uni sun fi wa, kadda'te waa won, ndah wa fi yaa yúhúté biti daa ri Buura Koo fal ri ra, te dī fahaay biti daa wa wonun yii baaha.

*Kolohi Yéésú Kafarnawum
saañce na waare Yúdée
(Saame Marka 1.35-39)*

⁴² Lada' Koo ra, Yéésú dúhté gina, saañce tígí ḁaayte. Ow caak koluute saami. Oluu wa ri ra, wa na fahuu hami, kaa' ri saañ hel wa. ⁴³ Ndaa ri won wa tih : « Mi wadtee pay ginni kayya bal, mi waare wa Uni Nebi Nguur kí Koope, ndée yii baaha daa tah Koope wol so'. » ⁴⁴ Daaha, dī kolohte na waare íllyyē na ḁaguu yēwúḁḁē Koope Yúdée rē.

* 4:26 4.26 Saame 1 Buurra 17.8-16 * 4:27 4.27 2 Buurra 5.1-14 * 4:38 4.38 Simon fa na wonuu tígí dee ra, daa ri bee Yéésú yed' dī tii Peer ra.

5

Taalibe ya d'èbpi d'èek Yéésú rē
(*Saame Maccèe 4.18-22 ; Marka 1.16-20*)

¹ Lahte bis, Yéésú húmú búk laahi Senesaret*, ow caak ayute na yejantuu hēbísí, na fahuu síkírēhí Unni Koope. ² Di otte gaal ana búk laaha, d'èef seeboh ya cépúté na hosu mbaalli wa. ³ Tígí daaha, dī haalte gaali yínēe, bi Simoŋ daa laha' ri, nahte ri yeñi gaala filib mulaa, dī hécēh yutuud búk laaha. Di tookke filib na yēedídf bēewē.

⁴ Woca' ri wona ra, dī won Simoŋ tih : « Kúré gaala tígí noodte, don anti bac mbaallon, don seeb. » ⁵ Simoŋ won dī tih : « Bahaa, yee mínú fun ra fun pagute rí elga bēeb, fun habuy yin. Ndaa hém daa fu nah so' paŋi raa, fun ay bac mbaalla. » ⁶ Wa yeeluutee bac mbaalla. Jénnē habu wa ra caak caako ní mbaalla dalte pas. ⁷ Tígí daaha, wa heegute bēewē húmú gaali yínēe rē ya', wa ac habra'i wa. Ayuu wa ra, wa lífrúté gaalli ana ya jén ní gaalla talla' honoh.

⁸ Ola' Simoŋ Peer yii bah, dī yeddohte yekke fíi Yéésú, won dī tih : « Damaay mi lebee ro Yíkēe, ndée mi bakaaroh. » ⁹ Simoŋ a bēewē bani húmú rē bēeb títúté, bi caak jénnē habu wa ra ní caak. ¹⁰ Saak a Saŋ koyyi Sebede, yee wani Simoŋ boku légéy rē títúté bal. Ndaa Yéésú won Simoŋ tih : « Ngana tít ! Dala'te woteh, fay soo tasee saamid' ow. » ¹¹ Tígí daaha, wa teerute, helute iña laahu wa ra bēeb ñeyute tal Yéésú.

Payi guuñnda
(*Saame Maccèe 8.1-4 ; Marka 1.40-45*)

¹² Lahte bis, Yéésú húmú gin-taah deyi baaha, bēyí faana yahte

a guuñ púlēhté dīi na. Ola' bēe' Yéésú, dī yeddohte kotti lihēhté feey, na d'aj ri won tih : « Bahaa, mi yúhté biti fu mín sēe pay mi haalaat bēewē nē†. Fii soo rii pagid' a ? » ¹³ Yéésú yedte ya'i tikké sun fi, won dī tih : « Mi tahte d'aju. Yípée wah ! » Guuña yíppée lan faan bēe'. ¹⁴ Yéésú kaddate ri b'ilídf won dī tih : « Ngana won ow yii beh. Paye seeyoha na dī olsoh ro, te fu yera' saraha naha' Mēyíis rē fu púusēh, teeñi bēewē bēeb biti fu lante. » ¹⁵ Filib fi baaha bēeb, tii Yéésú baattee hen lēyēŋ ; ow caak na ayu síkírēhí, jéríddē filib fi wa nahee pay. ¹⁶ Ndaa hom ní rēe Yéésú saañ tígí daayte, dī hom dín fē dage Koope.

Payi lēfēñíde
(*Saame Maccèe 9.1-8 ; Marka 2.1-12*)

¹⁷ Lahte bis, Yéésú hom yēeddē', i fariseŋ a i yēeddēh yí kootii Mēyíis maasuute ; wa d'uhúu ginna luufa di Galile a Yúdée, lahte yi d'uhúu Yerusalem bal. Doolii Koo-Yíkēe húmú Yéésú nē, tahte ri na pay jéríddē. ¹⁸ Lahte bēewí kúru lēfēñídf sun dil ayute, na fahuu haal faam fa, komi ri Yéésú. ¹⁹ Ndaa wa yíh tígē nay wa rii ñéyré rē af caagi bēewē. Wa míllúu rii lēwídf sun fi lasa, saamute buut anutee yēellídf lēfēñíde hom sun fi dila ra fii Yéésú leelii bēewē. ²⁰ Ola' Yéésú dee gémuu wē rí rē, dī won lēfēñíde tih : « Yaal kowa, fu baalute bakaadfu. » ²¹ Yēeddēh yí kootii Mēyíis a fariseŋna na wonu nuffi wa tih : « Bēyēe na sol Koope bee ra wa ? Daa mín baala' bakaad' henay Koope ? » ²² Bi yuh Yéésú yee nuffi wa, dī won wa tih : « Don níbúu yii baa díh ? » ²³ Yi daa lukki yooḅ biti mi won bēyí beh : fu baalute bakaadfu,

* 5:1 5.1 Senesaret :Tii yíní laahi Galile. † 5:12 5.12 Mi yúhté biti fu mín sēe pay mi haalaat bēewē nē :Di gerek, biníyú deh : Mi yúhté biti fu mín sēe ḡukut mi lan.

mbée kolee fu tìl ? ²⁴ Woteh ðon ay yúh biti so' mi Koy-bée', mi lahte sañ-sañ baalaa mi bakaaf feey fi beh. » Di won lèfèñíde tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. Daa mi túuy ðè rí. » ²⁵ Lèfèñíde yíppée koloh fíi bēewē béeb, ponte dila húmú fēndú rí rē, na saañ faam, na kañ Koope. ²⁶ Bēewē béeb éemuté níi éem, na kañ Koope ñéerēté a tít na wonu tih : « Bee woteh bee lèhírēy. »

Dēegí Yéésú Léwí

(Saame Maccēe 9.9-13 ; Marka 2.13-17)

²⁷ Filoon fi baaha, Yéésú dúhté, otte yeekoh túm tookke tígè nē légyé' rí rē ; ði hínú Léwí. Yéésú won ði tih : « Kolee fu ñee tal so'. » ²⁸ Léwí yíppée koloh, yerisse béeb, wa ñéerúuté. ²⁹ Léwí antee cēgíd ndaje faami, teeriy-ohi Yéésú. Wani i yeekoh túm caak a i ow kay daa boku ñama. ³⁰ Farisenja a yēeddēh yí kootii Mēyíis, yee nonu waa na ra, bi nebaay wa yaa, wa wonu taalibe yi Yéésú tih : « Yi tah ðon na boku ñam a yeekoh yi túmē a bakaaroh ya ? » ³¹ Yéésú won wa tih : « Jéridde daa sohluu payoh ndaa bēewē wahu ra neh. ³² Bakaaroh ya daa tahu mi koloh nda wa lof pesaf, ndaa bēewē júbú rē neh. »

Yéésú a oora

(Saame Maccēe 9.14-17 ; Marka 2.18-22)

³³ I farisenj wonu Yéésú tih : « Taalibe yi Sañ na caakuu oor, ðage ; yi farisenja henuu ðaaha bal, ndaa taalibe yu dékúu ñam a han. » ³⁴ Yéésú won wa tih : « Bee kílèek lahte ra, ðon habuu biti ðon mínú oorloh kooyya, te ðeefa bēe' kood ða lísè leelii wa a ? Don halaatuy ri maan ? Funi taalibe yi

so' nék madu a bēe' kood baa ra hom a kooyyi ra nen. ³⁵ Bis ay lah, mi kèllú leelii wa. Tígí daaha, wa ay oor. »

³⁶ Yéésú wonte wa léehí bee bal : « Ow na leceh nuf búub has daafa' ri búub kílid. Henun ðaaha raa, búubí hasa ay lah ðaf, te nuf píisí hasa ii ñéeré' a búubí kíldē. ³⁷ Te ow na soreh bēeñí hasi anti dal poosa' filib mbúus hun† kílid. Henun ðaaha raa, bēeñē ay poo mbúusē, wa yúfēh, mbúusē yah. ³⁸ Bēeñ has kay, soruu mbúus has. ³⁹ Bēyí meedte hani poosa'te na faheeh han has ; ði haba' biti hana poosa' ra daa lukki neb. »

6

Yéésú a bisa na hílsúu rē

(Saame Maccēe 12.1-8 ; Marka 2.23-28)

¹ Bisa na hílsúu yēwúddē rē ín, Yéésú a taalibe yi ñeyu waali húus filib i meey bele. Taalibe ya homu waala, yabute na kodu yaannga yi belaa, na buluñu na húñú. ² Lahte farisenji wonu wa tih : « Haala' yi níi ðon na pagu yii Kootaa kaddate ri bisa na hílsúu rē ? » ³ Yéésú won wa tih : « Don yúhú yee húmú pañ Dawit bee yaabuu bani bēewí rē maan ? ⁴ Di húmú haal Faam Koope*, ñampe na mbúurēe yefu fíi Koope ra, yee seeyoh ya kut daa waruu naa ñam ra, yedte na bēewí, wa ñamute bal. » ⁵ Yéésú baatte won wa tih : « So' mi Koy-bée', daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rē. »

Yéésú a bēe' ya'a beedoh ra

(Saame Maccēe 12.9-14 ; Marka 3.1-6)

⁶ Lahte bis hílsēe kay, Yéésú haalte tígè na ðaguu yēwúddē

† 5:37 5.37 mbúus hun :Bēy gini bín fē túmúu han mbúusí yugusuu a hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusē baaysa' baaysoo. Ndaa mbúusē baaha raa, na mínlíléh baaysoh. * 6:4 6.4 Faam Koope :Tígè seeyoh yi bēy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú taabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mēyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra.

Koope ra, yampe na yéeddè'. Bèyí ya'i ñamaa fa beedohte húmú nè. ⁷ Yéeddèh yí kootii Mèyíis a farisenja na olsuu Yéésú nda ri ay pay ow bisa na hílsúu rē, nda wa lah yii yabun wa ri. ⁸ Ndaa bi yúh rí yee nuffi wa, tígí daaha dī won bēe' tih : « Kolee fu cañ fii bēewē bēeb deh. » Bēe' kolohte cañke daaha. ⁹ Yéésú antee waa won tih : « Cēe mi meel ron : Kootaa naha' yi bisa na hílsúu rē ? Pañ yin wun mbée pañ yin bos ? Sēmlé' ow mbée yeris bēe' húl ? » ¹⁰ Di yeelte bēewē bēeb ní, antee won bēe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bēe' yedte ya'i, ya'a yíppée wah kolonj. ¹¹ Ndaa keeññi bēewē ñeerúuy a Yéésú rē haayte nú wa na peenu yee nay wa rii mínée pañ ra.

Tansi apootarra

(Saame Maccēe 10.1-4 ; Marka 3.13-19)

¹² Lahte bis, Yéésú lappe sun dañ dañi Koope, dī dañke elga bēeb. ¹³ Lada' Koo ra, dī dēekké taalibe yi, tanisse na ow sabboo a ow ana, falte wa apootar. ¹⁴ Tii yi wa daa wa yeh : Simonj fa Yéésú yed ri tii Peer ra a Anndere koy-yaafi, Saak a Sañ, Fílíp, Bartalemi, ¹⁵ Maccēe, Toomaa, Saak fi Alfe, Simonj fi jammaara†, ¹⁶ Yudaas fi Saak a Yudaas Iskariyot fa millé'tée yaay Yéésú rē.

Yéeddé'í Yéésú a payi bēewē

(Saame Maccēe 4.23-25)

¹⁷ Yéésú kolohte ñani apootarri na cépú daña. Laha' ri tígí yéeddé'té di araal daña ra, dī cañke daaha deef taalibe caak húmú nè. I ow caak kay húmú nè bal : yee dúhúu Yerusalem a ginni kayya Yúdée bēeb, yee i gintaah búk kísí fē : Tíir a Sidon. ¹⁸ Wa húmú ayu síkiréhí Yéésú a payohi jérrí wē. Yee yébitèh na

ham wa ra wahute bal. ¹⁹ Bēewē bēeb na saamu lebi faan Yéésú af biti lahte yii na dúhē' dīi na paye wa bēeb.

Bēewē lahu sos-keñ a yee torohu ra

(Saame Maccēe 5.1-12)

²⁰ Yéésú yeelte taalibe yi tígí daaha, won wa tih :

« Don lahute sos-keñ don fi ñēkidde :

daa ron lahuu Nguur ki Koope.

²¹ Don lahute sos-keñ don fa yaabu ra :

don ay lah njélí doyte.

Don lahute sos-keñ don fa na looyu ra :

don ay lah neñ.

²² Don lahute sos-keñ biti bēewē kaa' ron, tik don dín,

sol ron te wa haba' biti don ow bos af so' mi Koy-bēe'.

²³ Dēmii don bec ndah sos-keñ biti iñyaaha lah :

waafi mitte in don seh sun-Koo ra. Yúhí biti caacci wa húmú mokлуу yonente ya daaha.

²⁴ Ndaa mas don fi yikēe yí alalla :

don pesute nebi ron níi wocce !

²⁵ Mas don fa lahu njélí doyte ra : don ay yaab.

Mas don fa nebluu ra :

don ay lah dígēem don looy.

²⁶ Mas biti bēewē bēeb wone wun sun fon.

Caacci wa húmú henuu yonente yi pad'dah ya daaha. »

Yii lenje kaa'oh yon

(Saame Maccēe 5.38-48 ; 7.1-5, 12, 16-20 ; 12.33-35)

²⁷ Yéésú baatte won tih : « Don fa síkirúu sē' yee ra, mi won don tee :

lah fēhii kaa'oh yon don pagid' haa'oh yon yin wun ;

²⁸ yéenyíi bēewē nè cuju ron ra yin wun, don dagid' bēewē na moklu ron ra. ²⁹ Ow lañ ro mbey,

lah yere ri kakaabi yínēe. Ow naaf sabidooru, ngana kadda' ri

beyi búubí jítllee bal. ³⁰ Bèyí dañ

† 6:15 6.15 jammaara :Min hen bēyí far-farlohte kootii Mèyíis, mbée bēyí non bēewē na haa'uu nguur ki bēy Rom ra.

ro one ri. Bëyi beɓ yii daa fu laha' ri, ngana meel dī ri. ³¹ Iña fahuu ron biti bëewë pagid' don wa ra, lah pëgirii wë bëewi kayya d'aaha.

³² « Don fahuu bëewi fahuute ron kut raa, don séentúu nè waafi mën dīh ? Bakaaroh ya sah fahuute bëewë daa fahuu wa ra.

³³ Don pagrun yin wun bëewë nè pagiru ron yin wun kut raa, don séentúu nè waafi mën dīh ? Bakaaroh ya sah henuu ri d'aaha.

³⁴ Te don wëtdún bëewë habuu ron biti kut wa ay ron yinil rëe, don séentúu nè waafi mën dīh ? Bakaaroh bal na wëtid' bakaaroh, séentée biti ri ay yinlu teemi yee wëtdë' ri rë.

³⁵ Daa neh ! Lah fëhi kaa'oh yon, don pagid' wa yin wun te ngënë séentii yinil biti ron wëtdë'.

Hen d'aaha raa, waafon ay gaan. Don ay teebee biti don koyyi Koope fa sunaa-sun d'aaha, ndée keeña naa'te bëewë nè gërmih a yee bosu ra na.

³⁶ Di naa'a' Boffon keeñ nii naa', lah mëdi d'aaha nen naa'-keeñ. ³⁷ Don heefuy ow raa, Koope ii ron heef bal ; don habruy ow yin raa, Koope ii ron habid' yin bal ; lah bëelii, Koope ay ron baal.

³⁸ Ëni bëewi kayya, Koope ay ron on : boonnon ay tùmú nii liif, degu nii yúfée. Dee na natduu don bëewë rë, Koope ay ron natdee d'aaha. »

³⁹ Yéésú ñeyaatte wa léeh won wa tih : « Búumid' mínéh nook búumid' neh a ? Lahaa d'aaha raa, wa bëeb ana ay keen ngas.

⁴⁰ Yoodoh lukeh yëeddëhi mín ; ndaa yoodohi yoon nii dúmël bëeb ay mín ti yëeddëhi nen.

⁴¹ « Fu olsoh yi losa il koy-yaafu te fu kénsëey dúuñë ilú ? ⁴² Do fa olay sah dúuñë ilú rë, fu mín' won koy-yaafu biti fay rii nísíd' losa ilí dīh ? Wonu tem búkú ! Nísé dúuñë ilú nii illú lan paay, fanti mín nís losa il koy-yaafu.

⁴³ « Tal kilki lahte njiriñ na líméh koy kilki lahay njiriñ, te tal kilki lahay njiriñ na líméh koy ki

lahte njiriñ. ⁴⁴ Tal kilik yúhsúu koy ka : ñoltok na líméh koy sún te tal hak na líméh koy ba'.

⁴⁵ Bëyi naa'te keeñ hom wona' yii wunte ndah keeñi naa'a laha' ri ra ; bëyi bosse keeñ nék hom wona' yii bosse ndah fosi keeña homa' ri ra. Yii won ow bëeb dühë ri keeñi kaah.

Bëyi hoffe

(Saame Maccëe 7.24-27)

⁴⁶ « Yi tah don dékéé deekë'i së' Yíkëe te don na pëgih iña na won mi ron ra ? ⁴⁷ Cëe mi teeb ron dee na man bëyi na ac soo na bëeb, na sikiñ rëh unna na won mi ra te paga' wa d'aaha : ⁴⁸ dī mada' a bëyi saañ tabahe faam, hacce feey fa nii dabpe ngaña, yippé tabaha sun. Aya' mbënë më rë, mulaa na hüt na laboh faam fa, ndaa mínéh rii bëp bi hiin tabaha.

⁴⁹ Ndaa bëyi sikiñ rëh së' te anti ñeyay woni so', dī mada' a bëe' tabah faami te hacay dalaa ra. Aya' mulaa labohte faam fa ra, dī yippée bëp, poysa'te bëeb. »

7

Ngémi kélfi soldaara

(Saame Maccëe 8.5-13)

¹ Woca' Yéésú woni bëewë iña ri faha' waa won ra bëeb, dī kolohte saañce Kafarnawum. ² Daaha, lahte kélfi soldaari lahte súrgii ri fonkote ri nii fonko. Súrgëe antee jër nii na ñaatoh. ³ Kela' kélfi ban fi Yéésú rë, dī wolte i baha yëwúf' dīi na, woni biti dī ac sëmlë' súrgii kúl kë. ⁴ Lahuu wa Yéésú nè rë, wa caguute ri na d'agu wonu tih : « Bëe' wol fun d'oo na ra cal habra', ⁵ ndée dī faha'te yen fi yëwúf'dë, te daa ri tabahroh tígë na d'aguu bëy gina Koope ra. »

⁶ Yéésú kolohte ñëerëté a wa. Lebuu wa faam fa ra, kélfi soldaara wolte i kooy dīi na, lah wa wonid' ri unni yeh : « Bahaa, ngana mokil afu, mi caleh fu haale faam so' ; ⁷ daa tah mi haba' biti mi

yinte canj fíyú. Wone un yínè kut, súrgíi sè' ay wah. ⁸ Fu ot mi won do ri, biti so' mi bee mi lahte kélfé yí daa paa'uu so' sun, te mi kélfé i soldaara bal. Mi won ow yínè waa na gétè rée, dí saañ. Mi won ow kay aye raa, dí ac. Te mi won súrgíi sè' page yii bee raa bal, dí pañ yaa. » ⁹ Kela' Yéésú unni kélffii soldaara ra, dí éempé woni. Di yíssèhté dúukéllí bēewē ñeyu tali ra na, won wa tih : « Mee ron won ra ee : mi èllēy bēyí gémēté deh ! Tali Israyel sah, mi èllēy mani na. » ¹⁰ Nimiluu kooyya wolu ra faam kélffēe rē, wa deefu súrgēe wahte.

Belaa koohi kèllú búudé rē

¹¹ Filoon fi baaha, Yéésú kolohte na saañ gin-taaha na wonuu Nayin ra, taalibe yi a i ow caak ñéerúuté a ri. ¹² Leba' ri haalaani gina ra, lahte búudé fí na kúrú haca yin. Húldé húmú koy yínè yaafi na ; dí fi yaafa yaala húlté. I ow caak di bēy gina na bēdu yaafa. ¹³ Ola' dí fi Yíkēe belaa ra, keeña dúmpé díi na, dí won dí tih : « Yedde looya. » ¹⁴ Di antee leboh, tíkké ya' yi jaada, bēewē kúrú búudé fē rē cagute. Di won búudé fē tih : « Kolee yaal kowa ! Daa mi túuy dē rí ! » ¹⁵ Húldé yíppée koloh, tookke na won. Yéésú won yaafa tih : « Koohu abeh ! » ¹⁶ Bēewē bēeb tíitúté níi tíit, wa na kañu Koope wonu tih : « Yonente gaan acce yen na ; Koope acce sēmlé'í bēewí. » ¹⁷ Bēy Yúdéa a bēy deyi baa bēeb keluute yee pañ Yéésú rē.

Yee won Yéésú sun fi Sañ Batis ra
(Saame Maccēe 11.2-19)

¹⁸ Taalibe yi Sañ bíllúté kélffii wē iña na pañ Yéésú rē bēeb. Tígí daaha, Sañ dēekké ow ana waa na, ¹⁹ wolte wa dí fi Yíkēe nē, meeli nda daa ri Sēmléhē nē séentúu rē mbée bēewē wadti

sehun ow kay. ²⁰ Lahuu taalibe yi Sañ Yéésú nē rē, wa wonu ri tih : « Sañ Batis daa wol fun meelu nda daa fu Sēmléhē nē séentúu rē mbée bēewē wadti sehun ow kay ? »

²¹ Guuttaa baaha, Yéésú payce na ow caak : i jéríd, i mísikíd, bēewí lahuu yébitēh, a i búumíd. ²² Di antee won taalibe yi Sañ tih : « Nímílí Sañ na don bílíd rí iña olu ron a yee keluu ron ra. Wēní rí biti búumíddē yee-lute, lēfēñíddē koluute, guuñídda wahute*, líkídda ee keluu ra, bēewē húlú rē kèllúté búudé, ñékíddē koluute Uni Neba. ²³ Bēyí af iñi so' taheh dí yeris ngémí, bēyí baa lahte sos-keñ. »

²⁴ Bi na suu bēewē húmú wolu díi na ra, Yéésú yampe na goneel a dúukéllí bēewē yii lenke Sañ Batis na, meelte wa won tih : « Don húmú payu olsoh yi luufa ? Tal bēhēerí ngilaaw ma na jaay ri neh maan ? ²⁵ Kon don húmú payu olsoh yih ? Bēyí bēkoh búubbí wunte neh maan ? Yíkēe yí búubbí wunna na pesu pesi nebpe ra oluu faam buur. ²⁶ Mantee, don húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron won ra biti dí yonente kaah ; dí luk sah yonente gaan ! ²⁷ Daa ri bēe' nē wona' Koope Téerēe rē bitih : “Olsee ! May wol ow kèllēh daddí ro waal.”²⁸ Yéésú baatte won tih : « Mee ron won ra ee : lahay bēyí límúté feey fi beh te luk Sañ Batis gaan. Añcañ bēe' lukki yin Nguur ki Koope ra luk díi gaan. »

²⁹ Bēewē bēeb níi luka' yeekoh yi túmē húmú síkírúu Sañ níi rí bētíssé wē rē tahute biti Koope júbpé. ³⁰ Ndaa farisenja a yēeddēh yí kootii Mēyíis tahuy yee faha' Koope ra, wa húmú kaa'uute biti Sañ bētís wē.

* **7:22** 7.22 guuñídda wahute :Di gerek, bíníyú deh : guuñídda ladute. ✱ **7:27** 7.27 Saame Malasi 3.1

³¹ Yéésú baatilte won tih : « May minée méldé' bëy jamanii bee a yih ? Wa maduu a yih ?
³² Wa maduu a tunji tooku këem, yee na wonu affi yee tih : «Fun poosute, don becuy ! Fun fogute, don hilípúy fun !»³³ Húmú aya' Saṅ Batis kaa'ate ñam a han ra, don wonu dī laha' yébitèh. ³⁴ Aya' so' mi Koy-bëe', mi na ñam maa han ra, don wonu tih : «Élí ! Bëyí bee ñam a han kut daa afa, te dī kooya' yeekoh yi tùmè a i bakaaroh kay.»³⁵ Añcaṅ bëewè ñeyu Unni Koope ra béeb olute biti waalli júbpé. »

Yéésú a belii bakaaroha

³⁶ Húmú lahte farisenji hínú Simoṅ dëekké Yéésú ñam faami. Yéésú saañce faam fin, lahte wa na ñamu. ³⁷ Gini baaha, húmú lahte belii bosse pesad. Kela' ri biti Yéésú in ñam faam fariseṅa ra, dī kúdté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, bi líiffé a laakkoloñi nebpe, ³⁸ hompe kotti Yéésú na looy, muun mi na hilsid' kotta. Di antee beḅ fen fi moosse wa, fëenté† wè, túmpé wè laakkoloña.

³⁹ Ola' fariseṅa dëek Yéésú faami ra yii bah, dī won nufi tih : « Bëyí bee hena yonente koon, tin ri ay yúh belaa leḅ dīi na bee ra a pesadi bosa homa' dī ra. »
⁴⁰ Yéésú won fariseṅa tígí daaha tih : « Simoṅ, mi lahte yii nay mi roo wone. » Simoṅ won dī tih : « Wone mi keloh bahaa. »⁴¹ Yéésú won dī tih : « Lahte bëewí ana yi húmú lahrute bëyí nè wëtdé' kabut. Bëyí yínèe lahidte ri kabut caak, yi yínèe luk yaaha sabboo. ⁴² Bi ow yínè waa na sah mínéh ríi yíníl kabut ka, dī baalte wa béeb ana. Tígí daaha, fu haba' biti bëyí bi di wa fi yaaha nay lukee faha' bëe' wëtdé' rë ? »⁴³ Simoṅ won ri tih : « Mi haba' ri bëe' kabut ki

lukki caak ra. » Yéésú won dī tih : « Fu won kaah. »

⁴⁴ Di antee yíssèh belaa na, won Simoṅ tih : « Ole yee paṅ belii bee ra ! Haala' mi faamu, fu onay so' muluḅ hosaa kot ; ndaa belaa hosse kotti so' a muun mi, moosse wa a fen fi. ⁴⁵ Fu fëenèy sè' na wodoh fu so' ra ; ndaa haala' mi dee nínén, belaa yed'fay fëení kotti so'. ⁴⁶ Fu tùmèy díw af so' sah ; ndaa belaa baabpe laakkoloñ kotti so'. ⁴⁷ Daa tah mi won don tih : dëe faha' so' ri nii faha' ra daa teeḅa' biti ri baalute bakaad'fi caakki ; ndaa bëe' baalu bakaad'fi yutuud' da, faha'i na gaaneh. »

⁴⁸ Yéésú antee won belaa tih : « Fu baalute bakaad'fu. »⁴⁹ Bëewè bani wa húmú loona ra wonantuu hanndal ki wa tih : « Bëyéé daa wa nii na kaañ baala' bakaad' ? »
⁵⁰ Ndaa Yéésú won belaa tih : « Ngémú sémle'té rë ; kolee fu saañ a jaamma. »

8

Bëewè nè húmú ñéerúu a Yéésú rë

¹ Filoon fi baaha, Yéésú saañce na wër filib ginna béeb, na waare Uni Nebi Nguur ki Koope. Bani taalibe yi sabboo a ana ya daa húmú ñéerúu ² a beleb'bi dī húmú líkídté wè yébitèh, yee ri payce jérrí wè. Tii yi wa daa wa yeh : Mari fi bëy Makdalaa bee lík'dú yébitèh paana ra, ³ Saan beleb Kusaa fa iña faam Erot tíkú ya'a ra, Susaan a i beleb caak kay. Beleb'bi yaa béeb beyu alalli wa, na habruu Yéésú a taalibe yi.

Anli feeyya maduy ra

(Saame Maccèe 13.1-9 ; Marka 4.1-9)

⁴ Bëewè húmú d'úhúu gin-taah ya béeb na ayu Yéésú nè. Bëewè na baatuu caak, dī yampe na won wa léehí beh : ⁵ « Lahte bëyí húmú koloh sohi meeyi. Di hom haslí tisoḅ ka, lahte peppi

† 7:38 7.38 Fëenè fëen belaa kotti Yéésú rë teeḅa' biti ri yedfte Yéésú cér.

keente búk waala, kotta ñeete sun, yakka ayute, tanute wa bééß.

⁶ Lahte yi keen feey fi laha' la'. Paala' wa ra, bi síit feey fa, wa yíppée tam. ⁷ Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan, wa pèeltúté, ñobitaan fa hampe wa, wa tampe. ⁸ Lahte yi keen feey fi looßpe. Wa paalte, talla kolohte, dúhídté íl, laaßpe níi laaß*. » Yéésú baatte won wa tih : « 'Bèyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéésú na ñeya' léeh ?

(Saame Maccèe 13.10-17 ; Marka 4.10-12)

⁹ Filoon fi baaha, taalibe yi meelute ri yee faha' won léehè rë. ¹⁰ Di won wa tih : « Don, kúmpè yí Nguur ki Koope teebu don, ndaa yii won mi bëewí kayya bééß teya' léeh, nda wa yeele raa, wa élíh nè, te wa kelee raa, wa yíih yee na wonu ra.*

Iti fi anili feeyya maduy ra

(Saame Maccèe 13.18-23 ; Marka 4.13-20)

¹¹ « Léehí baa faha' woni yii beh : tisooh ka daa Unni Koope. ¹² Búk waala keen tisooh ka ra daa wa bëewè yéŋké biti keluu wa Unni Koope ra, Seytaane yíppée ac pahte wa keeñni wa, toñeh wa ay gémé Koope, wa múc. ¹³ Feey fa laha' la' ra daa bëewè yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wée tah a sos-keeñ ; ndaa Unna yíppéy níil keeñni wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : misike waa na rek, wa koluun daaha yeris ngémë. ¹⁴ Feey fa na paal ñobitaan ra daa bëewè yéŋké biti keluu wa Unna ra, tíl tilé níi sohle yi éldúnë, alal a neß pes hampe wa tahte níi kaah púlëy waa na. ¹⁵ Feey fi looba daa bëewè yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa tahuute wa ya' ana, habuute wa a keeñni

naa'te, wa pokuute na níi wa dúhrúté njiriñ ra. »

Léehí lampaa

(Saame Marka 4.21-25)

¹⁶ Yéésú baatte won tih : « Ow na kédédéh lampa líh if sun, mbée bek ri fëgèrèh tìgal. Daaha neh ! Lampa líkúu líkëe, bëyí haal, ot kotti na. ¹⁷ Yii ñapu bééß ay yúhú, yii laku bééß ay olu. ¹⁸ Yúhí ñee na síkírúu ron Unni Koope ra ! 'Bèyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. 'Bèyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti dí lahte ri ra sah ay naafu†. »

Bëy faam i Yéésú

(Saame Maccèe 12.46-50 ; Marka 3.31-35)

¹⁹ Koy-yaayyi Yéésú a yaafi wa ayu díi na koon, ndaa caagi bëewè tahte wa míníh lah díi na. ²⁰ Tígí daaha, lahte bëyí won dí tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú èssín, na meeluu ro. » ²¹ Ndaa Yéésú won bëewè bééß tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa bëewè nè síkírúu Unni Koope, te ñeye na ra. »

Yéésú luk ngilaaw doole

(Saame Maccèe 8.23-27 ; Marka 4.35-41)

²² Lahte bis, Yéésú a taalibe yi haalute gaal, dí won wa tih : « Yen saañ búk laaha hatni bín. » Wa koluute na suu. ²³ Wa homu húusí laaha, Yéésú fanohte na nee'. Hom homo níi ngilaaw gaan yíppée laß laaha ; mulaa na maannda' líifrí gaala, lool dabpe wa. ²⁴ Taalibe ya lahute Yéésú nè tígí daaha, na fogu yúunuté rí wonu ri tih : « Yen ee suu húlè rë Bahaa ! » Yéésú kolohte, dígidte unni túuycé ngilaaw ma a mboowaana héddèh. Deyi baa bééß hente tid. ²⁵ Di won taalibe ya tígí daaha tih : « Ngémën tasa'te ee ! » Wa títú títé níi

* **8:8** 8.8 laaßpe níi laaß :Di gerek, bíníyú ñeh : tal fi tal bééß límpé pep tíméer (100). ✨ **8:10**

8.10 Saame Isayii 6.9 † **8:18** 8.18 bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti dí lahte ri ra sah ay naafu :Bëe' pagay yii baaha ra, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra, dí húl fayu raa, dí ay ñak bééß.

ñéerèté a éem, wa na meelantuu hanndal ki wa tih : « Bèyí bee mèn dí ow bal nii dí túuy ngilaaw ma a mulii laaha héddèh rée sah, wa ñee woni ? »

Yéésú luk yébitèh doole

(Saame Maccèe 8.28-34 ; Marka 5.1-20)

²⁶ Húusúu wè laaha ra, Yéésú a taalibe yi teeruu deyi Gerasaa, búgí yíní laaha jaannda' Galile ra. ²⁷ Kot Yéésú na lah feey, ow yaal di bëy gina, bi yébitèh caak na ham ri, téebilèhté rí. Hente yii maañce, dí na bekeeh búuþ, na homeh faam. Di dék hacaayin.

²⁸ Ola' bëe' Yéésú rë, dí yeddohte kotta daañjohte won tih : « Do fi Yéésú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' pañi so' yih ? Daa mi na ðaŋ dó ri, ngana toroħal so' ! » ²⁹ Biti Yéésú ee lík yébitèh fè ðii na ra daa tah ri won yii bah. Yébitèh fè haba'te bëe' waal caak. Ya' ya a kotta pokalsuu tiñj kaa' ri fús koon raa, faraah ri korsa' wa, yébitèh fè yeñ ri luufin. ³⁰ Yéésú meelte ri won dí tih : « Daa fu hínú ðíh ? » Di tahte won tih : « Mi hínú Dúukèl. » Biti yébitèh caak daa húmú ðii na daa tah ri won yii bah. ³¹ Yébitèh yè na anuu ðaŋ Yéésú biti ri ðan waa bet ngaara mi nuja.

³² Deef lahte yubi mbaam-túgèllí caakute na píisúu ñam araal ðaŋa hatni baaha. Yébitèh yè na ðagu Yéésú nda wa mínú haal mbaammi yaaha na raa. Yéésú onte wa ri. ³³ Yébitèh yè yípútée yeris bëe', haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeddoh yeelléen kí ðaŋa, mbaamma béeb soruute laaha, húlúté.

³⁴ Oлуу níirèh yí mbaamma yee lah ra, wa heguute suute gintaahin a ginna luufa, na bíllú yee lah ra. ³⁵ Bëewè koluute olsohi yee na wonuu ra. Lahuu wa hëbís Yéésú rë, wa ðeefu bëe' yébitèh yè húmú habu ri ra bekohte búuþ,

tookke hëbís Yéésú ñéerèté a sago fi. Wa yípútée tíit. ³⁶ Bëewè maasuu ra bíllúté wè ðee payuu bëe' yébitèh yè húmú habu ri ra.

³⁷ Tíidí misiga tahte bëy Gerasaa béeb ðagute Yéésú ðúh gin wa saañ. Di yeelte haalaat gaala tígí daaha na faha' saañ.

³⁸ Bëe' yébitèh yè yeris ri ra ðaŋke Yéésú nda wa mínú ñéeré' rëe. Yéésú tahray ri, ndaa won ri tih : ³⁹ « Nimile faam, fu bílíd iña pagid ro Koope ra béeb. » Tígí daaha, bëe' ñeete filib gina na bílíd iña pagid dí Yéésú rë béeb.

Yéésú luk jér a húl doole

(Saame Maccèe 9.18-26 ; Marka 5.21-43)

⁴⁰ Nimila' Yéésú rë, dúukèlí bëewè téebilèhté rí. Wa béeb húmú sehu ri. ⁴¹ Lahte bëyí hínú Yayrus, njíidí tígè na ðaguu yèwúðdè Koope ra, acce wahtii baaha, yeddohte kotti Yéésú, na ðaŋ ri ac faami, ⁴² ndah ri hela' koy ki ðelli na ñaatoħ. Di laha' koy ki yíní baa kut, bi waðti lahaa kíil sabboo a kíil ana. Yéésú hom saaña, dúukèlí bëewè darute ri.

⁴³ Deef lahte ðelli húmú nè, hente kíil sabboo a kíil ana yi ri yúfè' ñif. Di túmpé iña laha' ri ra béeb faammi payoh ya, ndaa ri píyèy yoofoaa. ⁴⁴ Di ñeya'te Yéésú filoon, leþpe nuf búubí, yíppée wah kotta-kotta. ⁴⁵ Yéésú meela'te won tih : « Daa leþ soo na ? » Taasuu bëewè béeb rë, Peer won ri tih : « Bahaa ! Fu olay biti bëewè béeb ee yejantuu ra, na baþuu ðoo na haatina béeb è ? » ⁴⁶ Ndaa Yéésú won tih : « Ow leþpe soo na : mi yéñké biti lahte yii kolohte faan so'. » ⁴⁷ Ola' belaa biti yee paŋ ri ra yúhúté rë, dí acce, yeddohte kotti Yéésú faana béeb na saak. Di bílídte fíj bëewè béeb yee tah ri leþ Yéésú nè rë a ðee waha' ri kotta-kotta ra. ⁴⁸ Yéésú won dí tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu mín saañ a jaamma. »

⁴⁹ Yéésú hom wona, lahte bëyí kola' faam Yayrus acce, won kélfi tih : « Sohlaay fu mokle Yéeddèhè ; koohu húlté ! » ⁵⁰ Kela' Yéésú wona ra, dí won Yayrus tih : « Ngana néekiñé'. Fu laakira' gém kut, koohu ay koloh. »

⁵¹ Laha' Yéésú faam fa ra, dí tahay bití ow kay haal a ri, henay Peer, Sañ, Saak, boffi kúkëyè a yaafa. ⁵² Húlí kúkëyè tahte bëewè béeb na fogu na hawuu. Yéésú won tígí daaha tih : « Ngënë fégí : kúkëyè húlëy, dí nee' nee'o rek. » ⁵³ Bëewè yabute na yenu ri, ndah wa yúhúté bití kúkëyè húlté kaah. ⁵⁴ Ndaa Yéésú hampe ya' kúkëyè, béyídté uni won dí tih : « Kolee, kúkëyè beleb ! » ⁵⁵ Kúkëyè yíppée koloh. Yéésú nahte wa yeri ñam. ⁵⁶ Boffi kúkëyè a yaafa éemúté ní éem, ndaa Yéésú kadda'te wa bílíd yee lah ra.

9

Woli Yéésú taalibe yi sabboo a ana ya

(Saame Maccèe 10.5-15 ; 14.1-12 ; Marka 6.7-29)

¹ Lahte bis, Yéésú dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, onte wa ham-ham a sañ-sañ líkèe yébitèh béeb a payaa jérídf. ² Di antee waa wol waarii Nguur ki Koope a payi jérídfé. ³ Di won wa tih : « Ngënë kúrèelí yin waalon : duud neh, nafa neh, yii ñamun neh, hélís neh, te ow banan kúrèelèh búub lofaa. ⁴ Tígí habuun ron haneel béeb, lah hémí faam fa ní bín koluun ron gini baaha ra. ⁵ Te don pay íláy bëewè kaa' hamon haneel raa, lah dúhí daaha, don paan pënë mí kotton, teebi wa bití wa homuy kaah. » ⁶ Daaha, taalibe ya koluute suute, haalute ginna luufa béeb na waariyu Uni Neba, na payu jérídfé.

⁷ Kela' Erot géernéerí Galile iña na pagu Yéésú a taalibe yi ra, afa kúnèhté, ndah lahte bëewí

wonu ti Sañ Batis daa wadti kèllú búudé. ⁸ I ow kay wonu ti yonente Éelí daa feeñiyoh. Lahte yi wonu ti ow kay di yonente ya déb rë daa kèllú búudé. ⁹ Ndaa Erot won nufi tih : « Mí lecdohnte lúum Sañ Batis. Kon bëe' na pañ iñi éemílé' yí yaa béeb rë, wadti henan wa ? » Erot na anti faha' oli Yéésú.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccèe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Sañ 6.1-14)

¹⁰ Koluu apootarra waala húmú wol wa Yéésú rë, wa bílluté rí iña pagu wa ra béeb. Wa béeb ñéerúuté, hécrúuté waal gin-taaha na wonuu Betsaydaa ra. ¹¹ Keluu dúukélí bëewè bití Yéésú saañce ra, wa koluute téebídí. Lahuu wa díi na ra, dí teeriyohnte wa, wonte wa yii lenke Nguur ki Koope, payce jérídfé.

¹² Bi na yèellèh na'a, taalibe yi sabboo a ana ya lebuute ri, wonu ri tih : « Wone bëewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yii túmún wë búkkí wë a tígí homun wa, tígé homu yen dee ra lahay yin. » ¹³ Ndaa dí won wa tih : « Don fi yah, yérí wë yii nay waa ñame. » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana kut. Fu wonay bití fun nay lomre bëewí yee béeb ñam maan ? » ¹⁴ Bëewí yaalla húmú nè rë warutee mit ow júnní iip (5.000). Yéésú won taalibe yi tih : « Wëní wë tooka' goomal-goomal, bina-bina béeb wadtee hen ow sabay iip (50). » ¹⁵ Taalibe ya pagute yee nahu wa ra, tèekrúuté bëewè béeb daaha. ¹⁶ Yéésú bebpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, béyídté afi yeelte sun, simpé Koope, antee waa lecsa', yedte wa taalibe ya, nahte wa woralsa' wa bëewè. ¹⁷ Bëewè béeb ñamute ní laalute. Négíruu wooñjiida ra, wa líffé dama sabboo a dama ana.

Woní Peer bití Yéésú daa Kírís-taa
(*Saame Maccëe 16.13-21 ; Marka 8.27-31*)

¹⁸ Lahte bis, Yéésú hécèhté na ðaŋ Koope ; taalibe ya homute hëbísí. Di meelte wa won tih : « Bëewë wonuu bití daa mi wah ? »
¹⁹ Wa wonu ri tih : « Lahte bëewí wonu bití fu Saŋ Batis, lahte yi wonu yonente Éelí, i ow kay ðal wonu ti fu ow kay di yonente yee merees bi koloh húudé. »
²⁰ Yéésú meelte wa won tih : « A ðon, ðon wonu bití daa mi wah ? »
Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. »
²¹ Tígí daaha, Yéésú kadda'te wa won tih : « Ngënë wëní ow kay yin na. »
²² Di antee baat won tih : « So' mi Koy-ðëe', mi waðtee mok ní mok : ðaha ya, kélfë yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Mëyíis ii soo faha' tík íl ; may hawu húl, te waali éeyë fë filoon fi húl sè', may kèllú búudé. »

Dee waðti ñéerúun a Yéésú rë
(*Saame Maccëe 16.24-28 ; Marka 8.34 nú 9.1*)

²³ Yéésú antee won bëewë béeb tih : « Bëyí faha' ñéerë' a so', ðí helan íñi afi, faraah ri enee kurwahi, anti ñee tal so'. »
²⁴ Bëyí núp húl ay ñak ñíini ; ndaa bëyí tah ñagi ñíini af so', ay lah pesa na ðúméh rë. ²⁵ Kaah neh bití alal mi èldúnë caleh ow yaay ñíini, saŋku afi a ?
²⁶ Bëyí íñi so' a wonni so' tah ri sopoh fii bëewë, so' mi Koy-ðëe' may rii súugëh yiin nay mi aye filíb ndami so', daa ndami Baaso' a malaaka yi sela ya ra. ²⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bëewí ewu ðon na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope. »

Teeba'i Yéésú ndami
(*Saame Maccëe 17.1-8 ; Marka 9.2-8*)

²⁸ Yii waðtee hen waal peeye filoon fi bee wona' ri íñyaa ra, Yéésú ðeekké Peer, Saŋ a Saak, wa lawute sun ðaŋ, ðí na ðaŋ Koope. ²⁹ Di hom ðaŋa, kanama

lofisohte, búubí na' naa'o ní na hap íl. ³⁰ Dee a deh, ow ana feëñiyuute na gonlu a ri : wa húmú Mëyíis a yonente Éelí. ³¹ Wa fi yaa ðal, búuðbí wë naa' naa'o ní na hap íl. Wa gonlu sun fi húlë waðti húl Yéésú Yerusalem ra. ³² Peer a kooyyi húmú nee'ute nee'i misikke. Yúunúu wë rë, wa olute ndami Yéésú a bëewí ana ya homu a ri ra. ³³ Tígë në takuu bëewë a Yéésú rë, Peer won ðí tih : « Bahaa, nehpe bití yen homun tígí deh, fun yíp ðút éeyë : fu lah yínë, Mëyíis yínë, Éelí yínë. »
Peer húmú yéeh íña na won ðí ra. ³⁴ Di hom wona, lahte nérí acce húunté wë. Taalibe ya títúté húunë húun wë nérë rë. ³⁵ Lahte uni ðofohte filíb nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Daa ri bee fal mi ra. Síkiríí rí ! »
³⁶ Wona' una níi wocce ra, taalibe ya olute bití Yéésú a afi kut daa tasu tígë. Wa habute yii baa waa na, te bín fë, wa bíllúy ow yee olu wa ra.

Payi kúkëyë yin na ham ri ra
(*Saame Maccëe 17.14-18 ; Marka 9.14-27*)

³⁷ Kéy fín fë, cépúu Yéésú a taalibe yi ðaŋa ra, lahte dúukélí bëewí ayute téebílehí. ³⁸ Ow di bëewë bëyíðté uni won tih : « Bahaa, mi ðaŋ ro bití fu olsíð so' koy so'. Mi laha' ri koy kut. ³⁹ Yébitëh daa na ham ri, Te ri ham ri raa yíp ríi beka' liik, hégíy faana hégíyí misikke, púumíl búgë ; balaa yébitëh fë yeris ri raa, hom rii mokla' mokloo níi ! »
⁴⁰ Mi ðaŋke taalibe yu lígí yébitëh fë, ndaa wa mínih yin na. »
⁴¹ Yéésú tahte won bëewë tígí daaha tih : « Don fi bëy jamanii beh, ðon fi bossi yee gé múy Koope yee ra, may home ðon na mi mújé rën níi kirih ? »
Di antee won bëe' tih : « Kom so' koohu deh ! »
⁴² Kúkëyë na ac Yéésú në, yébitëh fë kéeníðté rí feey, hégíycé faana hégíyí

misikke. Ndaa Yéésú digidte uni túuycé yébitèh fè d'úh líkké rí, yedte kúkèyè boffi. ⁴³ Bèewè béeb éemúté ní éem di dee gaana' Koope doole ra.

Woni Yéésú biti ri ay yaayu
(Saame Maccèe 17.22-23 ; Marka 9.30-32)

Bi homu bèewè béeb éémí wè di iña pañ Yéésú rē, dī won taalibe yi tih : ⁴⁴ « Hēbí yee nay mi ron wone bee ra affon : so' mi Koy-bēe', may yaayu bèewē. » ⁴⁵ Ndaa taalibe ya hómú yíh yee faha' ri waa won dā. Koo onay wa nufi yúhúun wè wona bín fē, te wa kaañuy meel Yéésú yin na.

Bèe' lukki gaan dā
(Saame Maccèe 18.1-5 ; Marka 9.33-40)

⁴⁶ Filoon fe, taalibe ya na taas-antuu bèe' lukki gaan waa na ra. ⁴⁷ Bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī beb kúkèy yutuud' cēgídté hēbísí, ⁴⁸ antee waa won tih : « Bèyí af so' tah di ham kúkèy ti bee nen a ya' ana, deef dī ham so' ; te bèyí ham so', deef dī ham bèe' wol so' ra. Bèe' haba' afi bití daa ri lukki yin don na ra, daa ri lukki gaan. » ⁴⁹ Sañ won tígí daaha tih : « Bahaa, fun olute bèyí lík'è yébitèh tiyu. Biti ri noneh yen na tahte fun kadduute ri. » ⁵⁰ Yéésú won tih : « Ngèné kèddíí rí ! Yúhí biti bèyí kaa'aay ron, ñéerè' a ron. »

Bèy Samari ya kaa'uu teeriyohi Yéésú rē

⁵¹ Leba' wahtaa wad' rii béyrèe Koope sun ra, Yéésú canke lok biti ay saañ Yerusalem. ⁵² Di wolte i ow kèllèh rí. Wa suute, haalute gin di Samari, saamdí tígè nay rii home ra. ⁵³ Ndaa biti ri hom saañ Yerusalem tahte bèy gina kaa'uute. ⁵⁴ Keluu Saak a Sañ yii baa ra, wa wonu Yéésú tih : « Bahaa, fu fahaay biti fun kéeníd' pillínja sun fi wa, múkíl wè woo ?

» ⁵⁵ Di yíssèhté waa na, wonte affi wa. ⁵⁶ Wa anutee koloh na suu gin kay.

Bèewè fahuu ñéerè' a Yéésú rē
(Saame Maccèe 8.19-22)

⁵⁷ Homuu wa waala ra, lahte bèyí won Yéésú tih : « Tígí mín fúu saañ béeb, may ñee talu. » ⁵⁸ Yéésú won dī tih : « Tílé yè lahute faam, yakka lahute tíf, ndaa so' mi Koy-bēe', mi lahay dék. » ⁵⁹ Yéésú won ow kay tih : « Aye fu ñee tal so'. » Ndaa bèe' won dī tih : « Bahaa, on so' paay mi pay mi hace baaso'. » ⁶⁰ Yéésú won dī tih : « Légéyú hac búudé neh* ; kolee fu waareye Nguur ki Koope. » ⁶¹ Ow kay wonil Yéésú tih : « Bahaa, may ñéerè' a ro, ndaa on so' paay, mi pay takohi bèyí faam so'. » ⁶² Yéésú won dī tih : « Bèyí tílé' tíléè heeltee, mínéh non Nguur ki Koope. »

10

Woli Yéésú taalibe yi sabay paana a ana (72) ya
(Saame Maccèe 11.20-24)

¹ Filoon fi baaha, Yéésú-Yíkèe tanisse i ow kay. Wa ow sabay paana a ow ana (72), faha' woli wa ana-ana, wa kèllèh rí gin-taah ya a ílíyyè wad' rii ñeya ra béeb. ² Di won wa tih : « Meeya laabpe te lecoh ya mítíh yin ; kon d'égí yíkíi meeya baat i lecoh, wa ac leja. ³ Kèlíi mi wol ron ti ndenji suu filíb i gúmú nen. ⁴ Ngèné kúrèelíi héliis, mbée nafa, mbée ñafad' lofaa ; ngèné cègèelíi wodoh ow waala. ⁵ Don haal faam, débii d'agid' bèy faam fa jaamma. ⁶ Bèyí sosse hom na raa, jaammaa d'agu don ra ay cép sun fi. Bèyí sosse homay na raa nék, jaammaa nimil don na. ⁷ Lah hémí faam fi baaha, don ñam te ron han yii yeru ron na. Bèyí légyé wadtee yínlú opa'i.

* 9:60 9.60 Légéyú hac búudé neh :Di gerek, biniyú dèh : yéedfí húlídfè hac húlídfè.

Ngënë jëebëntii faamma. ⁸ Don haal gin, don habu na haneel raa, yii yeru ron lah ñëmí. ⁹ Lah pëyí jéríddë gini baaha, te ron won bëewë dékú nê rë béeb bití Nguur ki Koope lebohte wa. ¹⁰ Ndaa ron haal gin, don habuy na haneel raa, lah dúhí kèemë, don won bëewë tih : ¹¹ “Pëndë mée ginon ñaak kotti fun ra, fun ee waa paagu ra, teebi ron bití don homuy kaah. Añcañ, yúhí bití Nguur ki Koope lebohte ron na.” ¹² Mi won don tee : yiin nay aatiyee Koope bëewë rë, daani bëy gini baaha ay luk bi bëy Sodom misik. »

¹³ Yéésú baatte won tih : « Mas don fi bëy Korasin ! Don torohute, don fi bëy Betsaydaa ! Kimtaanna pagu gin don da, paguun Tíir a Sidon koon, tin bëy ginni yaaha maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeba'i bití wa lofute pesa. ¹⁴ Daa tah yiin nay aatiyee Koope bëewë rë, daanon nay luke bi bëy Tíir a bi bëy Sidon misik. ¹⁵ A don fi bëy Kafarnawum, mbaa don habuu bití don ay béyrú nii sun-Koo neh ? Èe-èe ! Añcañ, don ay cépirú nii safara. »

¹⁶ Yéésú baatte won taalibe yi tih : « Bëyí síkirèh rën, deef dī síkirèh sè' ; bëyí kaa' síkirèhí rën, deef dī kaa' síkirèhí sè' ; te bëyí kaa' síkirèhí sè', deef dī kaa' síkirèhí bëe' wol so' ra. »

Nimili taalibe yi sabay paana a ana (72) ya

¹⁷ Ayu taalibe yi sabay paana a ana (72) ya waala koluwa ra, keeñni wa sosse nii sos. Wa wonu Yéésú tih : « Yíkëe, fun ñeya' tiyu fun túuy yébitèh yë pañ yin raa sah, wa ñee na. » ¹⁸ Yéésú won wa tih : « Mi otte Seytaane hélkísèté sun, keente ti héléy nen. ¹⁹ Síkiríí : mi keente ron sañ-sañi tilúun don sun goñ a sun dagal

a dakaya'i Seytaane a dee gaana' ri doole ra béeb, te yin ii ron míníl dara. ²⁰ Ndaa bití yébitèh yë ñeyute wonon banan hen damaa don na ; demí bití kay, tii yon ín sun-Koo. »

Kúmpëe teebu bëewë bëy ëldúnë heefu wa ra

(Saame Maccëe 11.25-27 ; 13.16-17)

²¹ Wahtii baaha, Ruuh-Peseng sosilte keeñ Yéésú nii sosil. Yéésú yippée won tih : « Baap, Yíkíí sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeba' fu bëewë bëy ëldúnë heefu wa ra iña dap fu baha ya a bëewë janjiyu ra. Baap, yii baa daa neba' ro, daa tah ri laha' daaha ! »

²² Yéésú baatte won bëewë tih : « Baaso' tikké iña béeb ya' so'. Ow yéeh so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy ka a bëewë mi faha' wa rii teeb ra. » ²³ Di antee yíssèh taalibe yi na, won wa fi yaaha tih : « Lahute sos-keeñ bëewë olu yee olu ron ra. ²⁴ Mee ron won da ee : caakke yonente a buurri húmú fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu don da, wa keluuy ri. »

Anili bëe' naa'-keeñ dék Samari ra

²⁵ Tígí daaha, ow di yéeddèh yí kootii Mëyiis kolohte na saam olsohi Yéésú, meelte ri won tih : « Bahaa, mi wañti paga yi nii mi lah pesa na dúmèh rë ? » ²⁶ Yéésú won dī tih : « Kootaa won yi na ? Fu yoon yi na ? » ²⁷ Bëe' tahte won tih : « Kootaa won tih : “Lah fëhúí Koo-Yíkëe di keeññon bëeb, di peson bëeb, di dooloon bëeb a nuffon bëeb. Di fahuu ron affon, lah fëhúí moroommon daaha.” » ²⁸ Yéésú won dī tígí daaha tih : « Yee won fu ra kaah. Fu pañ yii baa raa, fay lah pesa na dúmèh rë. »

29 Ndaa bëe' na saam layaa, meelte Yéésú won dī tih : « A wa daa moroomi so' ? »³⁰ Yéésú won dī tih : « Lahte bëyí húmú kola' Yerusalem na saañ Yéríkée. Di hom waali, i banndi geesuute ri, naafute búubbi, labute ri labbi misikke, anutee saañ, helute ri hanndal ki húl a pes. ³¹ Deef lahte seeyohi ñee waali baaha. Ola' ri bëe' rë, di ñeete búk waala hatni yínëe saañce. ³² Ow di bëewë na habruu seeyoh ya ra* ñeete daaha bal, otte bëe', ñeete búk waala hatni yínëe bal saañce. ³³ Ow di bëy Samari saañ baab ñeete waali baaha bal. Laha' dī fi baa daaha otte bëe' rë, keeña dǔmpé ces. ³⁴ Di lebohte bëe', bebpe béen a díw payce gaañña†, ñaawte wa, antee rii tik sun fi mbaam fi, kúdté rí tígí dī mín nēe payu, tooppitohte ri. ³⁵ Kéy fín fë, dī yedte yíkí faam fa hélíis caak, antee rii won tih : “Tooppitee bëyi beh ; mi ñeyaate dee raa, yii tikëh sun fi hëlsë yed mi ro yee ra béeb, may roo waa yíníl.” »

³⁶ Yéésú meelte ri won tih : « Di bëewí éeyë yí yah, fu haba' biti bëyí bi waa na daa pagid bëe' hawu ra, ti di wadti pagraa ow moroomi nen ? »³⁷ Yéeddëhí Kootaa won dī tih : « Bëe' teeḥ ri naa'-keeñ, payce ri ra. » Yéésú won dī tígí daaha tih : « Tílé fu hen daaha. »

Hanliri Yéésú Martaa a Mari

³⁸ Yéésú hom waali a taalibe yi, dī lahte gin, ow beleb di bëy gina hampe ri haneel faami. Bëyi belaa hínú Martaa. ³⁹ Di lahte koy-yaafi hínú Mari. Koy-yaafa acce, tookke hëbís dī fi Yíkëe, na síkírëh iña na won dī ra. ⁴⁰ Martaa nék, légéyi caaga faam fa hampe ri. Hompe nú ri lahte Yéésú nē, won dī tih : « Yíkëe,

fu olay biti koy-yaaso' helte légéyi faam fa béeb ya' so' a ? Wone ri habra' so' book. »⁴¹ Di fi Yíkëe won dī tih : « Do fi Martaa, iña mokil do ra caakke, ⁴² ndaa yínë kut daa lah na solo. Mari tanis bee gén d'ë, te ow mínéh rii kaa' síkírëhí sè'. »

11

Dee na daguu Koope ra

(Saame Maccëe 6.9-13 ; 7.7-11)

¹ Lahte bis, Yéésú húmú íliy na dañ Koope. Woca' ri ra, ow di taalibe yi won dī tih : « Yíkëe, yéedídí fun di na daguu Koope, ti dee húmú yéeddë' Sañ taalibe yi ra nen. »² Yéésú won wa tih : « Don yahti dañ Koope raa, lah wëní tih :

Baap,

bëewë yúhún biti tiyu selate.

Nguur ku lahan bëewë nē.

³ Bisi yíilëe Koo béeb, lah on fun njél.

⁴ Baal fun bakaaddí fun ; ndée bëyí tooñ fun béeb, fun baal ri bal.

Ngana yeris nuf bos haal fun.

Démiin ! »

⁵ Yéésú wonaat wa tih : « Ow di don na pay faam kooyi leelu elek koon, won dī bitih : “Wëtíd sè' bookaa kiid éeyë daa noo, yaal kowa ; ⁶ mi laha' haneel faam so', te mi lahay yii yera mi ri.” ⁷ Te kooji baa won dī biti raa : “Ngana ñogol so' ! Mi wonte íli las so' níu wocce, te funi kooyi so' fanuute. Mi mínéh koloh yeru yin !” ⁸ Daa mi won don di ee biti dī ay koloh yeri ñam. Di ii kola' yeri ñam biti dī kooji dé' ; dī ay rii yed iña sohla' dī ra béeb, ndah bëe' na meela' ra bekay na sopoh, ñaakke meela'a rek*.

⁹ « Mi won don tee bal : d'égí don ay onu, sëmí don ay ot, lëbí ilë don ay kúnsírú. ¹⁰ Ahanƙay !

* **10:32** 10.32 Ow di bëewë na habruu seeyoh ya ra :Di gerek, bíníyú d'eh : ow di bëy tali Léwí. † **10:34** 10.34 Bëeñe hosii gaañña, díwë èylí misiga. * **11:8** 11.8 dī ay rii yed iña sohla' dī ra béeb, ndah bëe' na meela' ra bekay na sopoh, ñaakke meela'a rek :Lahte bëewí habuu ri d'eh : ndaa bëe' ay kaa' lah gace yed ri iña sohla' dī ra béeb.

Bèyí ðaŋ ay onu, bèyí saam ay ot, te bèyí laβ il ay kúnsírú. ¹¹ Boffi koy ki bi ðon na, nay yere koohi goŋ biti ri ðaga ri jén, ¹² mbée yera ri ðagal biti ri ðaga ri wah ? ¹³ Bosuu ðon níi, ðon mínú pagid koyyon yin wun. Kon ðon mínú yii baaha raa, ðeef luka' Boffa sunaa-sun neh : bèyí ðaŋ ði Ruuh-Peseŋ, ði ay ri rií on. »

*Sañ-sañi Yéésú kola' waa na ?
(Saame Maccèe 12.22-30, 43-45 ; Marka 3.22-27)*

¹⁴ Lahte bis, Yéésú hom payi bèyí laha' yébitèh fi kadda' ri won. Yedda' yébitèh fè bée' rē, bée' dalaatte won. Bèewè húmú daaha ra béeb éémúté. ¹⁵ Ndaa i ow waa na wonu ði ñéerè' a Belsebul buuri yébitèh yē, daa tah ði mín wēe lík. ¹⁶ I ow kay na saamu olsohi, nahute ri paŋ kimtaani nay teebee biti Koope daa wol ri. ¹⁷ Ndaa bi yúh Yéésú yee nuffi wa, ði won wa tígí daaha tih : « Bèewí daa boku nguur haa'ee filib fi wa raa, nguur ki baa ii míllé' keen a ? Bèewí daa boku faam haa'ee filib fi wa raa, faam fi baa ay míllée poo. ¹⁸ Kon hena biti Seytaane haa' afi koon, nguur ki ay minée caŋ ðíh ? Don wonu neh Belsebul daa yed so' sañ-sañi líkèe mí yébitèh è ? ¹⁹ Hena biti Belsebul daa yed so' sañ-sañi na líkè' mi yébitèh rēe, kon daa yed bèewèn sañ-sañi na líkúu wē yébitèh rē ? Wa fi yaa teebute ron biti ðon homuy kaah ! ²⁰ Yee lah ra biti kay, mi ñéerè' a Koope daa tah mi mín lík yébitèh. Baa daa teeβa' biti Nguur ki Koope lahte níi ðon na.

²¹ « Bèyí mitte ow ham ngodi, caŋ wohi faami raa, ow ii leβ alal mi. ²² Ndaa bèyí luk ði doole ac, yejoh ri haa' baŋ ði raa, ði ay naaf ngoda húmú yaakaar ri ra, anti wora' iña beb ri ðii na ra béeb.

²³ « Bèyí ñéerèey a so', kaa'a'te so' ; te bèyí habraay so' négírè'í yubi so', bèyí baa hasla' hasloo.

²⁴ « Yébitèh ðúh ow na raa, saya' mbale luufin saame tígí hílsée rí. 'Di olay raa, wona' nufi tih : "May nimil tígè húmú kola' mi ra." ²⁵ Di nimil ðeef bée' man ti faam fi parute, yugusute níi wunte raa, ²⁶ tígí daaha, ði ay pay saam yébitèh paana kay, yi luku rií sohoor, wa ac dék bée' nē. Hen ðaaha raa, ðee nay míllée bée' rē ay luk ðee man ði ðébéenē rē bos. »

²⁷ Yéésú hom wona, un beleb ðofohte filib fi bèewē won ði tih : « Belaa kúf ðē éldúnē bèpidté rē rē lahte sos-keen. » ²⁸ Ndaa Yéésú won ði tih : « Bèewē nē síkírúu Unni Koope te na ñeyu na ra kay, daa lahu sos-keen. »

*Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Maccèe 12.38-42)*

²⁹ Bi na baatuu bèewē caak hēbís Yéésú, ði won wa tih : « Don fi bëy jamanii bee ðon bosute ; ðon meeluu kimtaani kola' Koope na a ? Añcaŋ ðon ii teeβu kimtaan hém henay yee húmú kat yonente Sonaas ra. » ³⁰ Di húmú ñeya' Koope Sonaas na teeβpe bëy Níniif doolii, ði ay ñeyee so' mi Koy-bée' nē ðaaha bal, teeβ bëy jamanii bee doolii. ³¹ Yiin nay aatiyee Koope bèewē rē, buuri belaa húmú ílíf deyí Sabaa ra ay koloh, caŋ fíi ðon fi bëy jamanii beh, teeβ ðon biti ðon homuy kaah. 'Di húmú kola' ginna lukuu wuloh ra neh, acce síkírèhí wonnee ke Salomoo neβ keloh níi rē è ? Añcaŋ, bèyí luk Salomoo gaan daa deh. ³² Yiin nay aatiyee Koope bèewē rē, bëy Níniif bal ay koloh caŋ fíi ðon fi bëy jamanii beh, teeβ ðon biti ðon homuy kaah. Keluu bëy Níniif waarii Sonaas ra, wa lofute pesad

neh a ? Añcaŋ, bëyi luk Sonaas gaan daa deh. »

Léehi lampa

(Saame Maccëe 5.15 ; 6.22-23)

³³ Yéésú baatte won tih : « Ow na kédédéh lampa d'ap ri, mbée l'ih if sun fi. Daaha neh ! Lampa líkúu líkëe, bëyi haal, ot kotti na. ³⁴ Íllú daa lampii faanu : íllú wah raa, fu homa' leelii niiña ; ndaa íllú nebay raa, fu homa' ñúusë. ³⁵ Kon lah olsee afu nda niiña doo na ñúus neh. ³⁶ Hena biti fu homa niiñ n'ii cér yinë sah homay ñúus rëe, fay home niiñ ti dee na hawaana' ro lampii niiñce ra nen. »

Yee na seh farisenja a yéeddëh yí Kootaa ra

(Saame Maccëe 23.1-36 ; Marka 12.38-40)

³⁷ Woca' Yéésú wona ra, lahte farisenji dëekké rí ñam faami. Laha' ri faam fa ra, d'í haalte wa na ñamu. ³⁸ Farisenja éempé, ola' ri biti Yéésú booñnjaay booñnjohi ñeete waal na dal ri ñam ra. ³⁹ Di fi Yíkëe won d'í tígí daaha tih : « Élí d'on fi farisenja di madu d'on : d'on hom hosuu fëel fi guluŋja a loonna d'on hel filib. Don hosuu faannon d'on hel keeññon : d'on caakute nuf lohaa te d'on hosute nuf. ⁴⁰ Don daa lúhú nuf ! Bëe' sak fëel rë, daa sak filib bal neh a ? ⁴¹ Éní ñékíddë kay iña lahuu d'on ra. Hen daaha raa, d'on ay lan ces. ⁴² Mas d'on fi farisenja ! Yii lín d'on béeb, d'on wod na Koope ní luka' yee lukki ñak solo ra, ndaa d'on sarganuute paŋ yii júbpé a faha'i Koope. Añcaŋ, yaa daa iña wadti pagun koon d'á, yee tas d'á banti halu. ⁴³ Mas d'on fi farisenja ! Don fahuu took ñaanna kèlléh di íliyyë na d'aguu Koope ra, te d'on fahuu biti d'on woduun a ya' ana kéemmë. ⁴⁴ Mas d'on fa madu a luuyyi tíinndúuy, bëewë ñeyuu sun, te wa yíih biti wa ñeyuu sun luuy ra. »

⁴⁵ Ow di yéeddëh yí kootii Mëyiis won d'í tih : « Bahaa, fu wonaa daaha raa, deef fee fun sol ra bal. » ⁴⁶ Yéésú won d'í tih : « Íi ! Mas d'on fi yéeddëh yí Kootaa ! Don t'íkúu bëewë eni bítté te d'on na hëbiríih wë dalaa sah. ⁴⁷ Mas d'on fa tabahuu luuyyi yonente ya caaccon húmú bëemú wë rë tabah yi wunte ra. ⁴⁸ Daaha, d'on teebuute biti d'on ñéerúuté a yee húmú pagu caaccon ra : wa bëemuté yonente ya, d'on ayute d'on na tabahu luuyyi wa. ⁴⁹ Yii baa daa tah Koope fa yúh béeb d'ë won tih : « May wol i yonente a i apootar waa na, ay lah yi wa bëem wë, yee wa mokil wa níi mokil. » ⁵⁰ Daa tah ñif mi yonente ya bëemú dala'te sagi éldúnë níi a woteh ra, ay keen sun fi bëy jamanii beh : ⁵¹ dala'te bëemí Abeel* níi bi Sakari fa bëemú baylii Faam fi gaani Koope, hanndal ki tígë na hawruu ra a tígí selaa. Mee ron won d'á ee : kaah biti bëy jamanii bee ay yíníl ñíinnë kéendú yaa ra béeb. ⁵² Mas d'on fi yéeddëh yí Kootaa ! Don wodute ílë në yúhúu yee won Koope ra ; d'on fi yah, d'on kaa'uute haal, d'on anutee kaa' bëewë fahuu ra haal. »

⁵³ Kola' Yéésú tígí daaha ra, yéeddëh yí kootii Mëyiis a farisenja haayluute sun fi, na anuu rii meel yin fi yin béeb. ⁵⁴ Wa na olsuu ri, nda ri ay won yii ñeyay waal raa.

12

Líkíní Yéésú taalibe yi

(Saame Maccëe 10.19-20, 26-33 ; 12.32)

¹ Wahtaa na wona' Yéésú farisenja na a yéeddëh yí kootii Mëyiis rë, i ow júnni-júnni na baatuu ac ; caagi wa tahte wa na togantuu hanndal ki wa. Yéésú

débé taalibe yi na won wa tih : « Lah mëyti lëwíiri farisenña*, daa ri wonnee ke wa teem búkki wë rë. ² Yii laku béeb ay olu, yii ðapu béeb ay yúhú. ³ Yii ðon won ði filiíb ñuus béeb ay keluu na'këtën, te yii ðon mëddé' rí filiíb las béeb ay ðaañjuu këem.

⁴ « Mi won ðon na, ðon fi kooyi so' : ngënë néehí bëewë na hawu ow húl rë, wa mínih yii luk baaha. ⁵ Cëe mi teeb ðon bëe' warun ðon neeh ra : néehí Koope, ndah ri hap húl rëe mín bek safara. Mi won ðon tee bal, ðon wafti neehun ði.

⁶ « Ndiit iip na yëeyiih fittin ana woo ? Añcañ, yinë sah na múuyéh nè Koope. ⁷ Baatte biti feñ fi affon sah kíduté ! Kon ngënë sídii yin, ðon gënú liir ndiit fap !

⁸ « Mi won ðon tee : bëyi won fii bëewë biti ði non bëewi so' mi Koy-bëe', may won fii malaaka yi Koope biti bëyi baa non bëewi sè'. ⁹ Bëyi won fii bëewë biti ði yéeh sè' nék, may won fii malaaka yi Koope biti mi yéeh bëyi baaha bal. ¹⁰ Bëyi won yin bos sun fi so' mi Koy-bëe' béeb, ði mín baalu. Yaha sun fi Ruuh-Pesen raa nék, bëyi baa ii baalu.

¹¹⁻¹² « Don tëekrú këem filiíb ilíyyé na ðaguu yëwúddë Koope ra mbée fii njiittí gina a bëewë homru nguur ka ra, ngënë sídii : yee nay ron layee wahtii baaha teme ra ii kola' ðon na, ay kolee Ruuh-Pesen na. »

Léehí yíkú alal ma lúh nuf ra

¹³ Tígí daaha, ow di bëewë won Yéésú tih : « Bahaa, wone bahii so' wod' so' na alal ma helid' fun boffi fun ra. » ¹⁴ Yéésú won ði tih : « Kooja, daa fal so' aattiyá' iñon mbée wora'i alal mon ? » ¹⁵ Di antee baat won bëewë béeb tih : « Lah héní wun, ngënë fëhíi alal níi

lukus, ndée caagi ow alal taheh ri laha' ñíini. »

¹⁶ Tígí daaha, Yéésú ñeya'te wa léeh won wa tih : « Lahte yíkú alal mi húmú laha' meeyi laabpe níi laab. ¹⁷ Di won nufi tih : « May hene dí ðeh, bee lahay mi tígí túmë mí pebi so' bee ra ? ¹⁸ Mi ot na ! May hene ðeh : may baate misah yi so', mi túm pebi so' a iña laha' mi ra béeb filiíb. ¹⁹ Mi anti won af so' tih : mi lahte alal mi ay soo mín kúd kiil caak ; mi talla' húl sèh, mi ñame, mi hane níi keeñ so' sos siib. » ²⁰ Ndaa Koo won ði tih : « Lúh nuf fe ! Fay húl elgee woteh beh. Daa nay lahee iña yefid' fu afu ra béeb leegi ? » ²¹ Yéésú baatte won tih : « Bëyi homa' nêgíre' alal mi saañ afi na kut, saamay Koope, hom míllé' ðaaha. »

Koo daa na ona'

(Saame Maccèe 6.19-21, 25-34)

²² Yéésú antee won taalibe yi tih : « Yii baa daa tah mi won ðon tee : ngënë sídii yii ñamun ðon, mbée yii bekuun ðon. ²³ Pes luk ñam lah solo, te faan luk yéré lah solo bal.

²⁴ « Èlsíi ñaakka : wa na sèhíh ní púlè lec, wa lahuy misah, lahuy túmëe, ndaa Koope ee waa ñëmírf rë ! Don nék, ðon lúkíh yakka lah solo a ? ²⁵ Wa ðon na, sídë'e nè sídë' rí rë, mín fehe níi baat yin yutuud' pesi ? ²⁶ Hémm ðon daa mínih yii yutuudi baa raa, ðon sídúu yi yin kay ?

²⁷ « Èlsíi dee man capussi gaaw fa luufa ra : wa na légéyih te wa na mëkíh ðíis búuñ. Añcañ, mee ron won ra ee : ði fi buura hinú Salomoo ra sah, húmú laha' ri alal níi, ði lahay búuñbí mada' a capussi gaaw fi yaa wun ! ²⁸ Ngémën tasa'te ee ! Koope posil gaaw fa luufa woteh níi wa man ðaaha wun, te teem key wa ay luuhu tamu raa, ði ay lukee

* 12:1 12.1 lëwíiri farisenña :Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

bek don fi yaa búub neh a ?
²⁹ Kon ngënë mèklí affon saami yii ñamun don mbée yii hanun don ; ngënë sídíí. ³⁰ Bëewë nèníh bëewí Koope feey fi bee ra daa na moklu affi wa saami iñyaaha béeb. Ndaa don fi yah, Boffon yúhté biti don sohluute wa béeb.
³¹ Nguur ki Koope daa mit saam ; bee tas dá ín ya' Koo ! ³² Don fa yubi yutuudi beh, ngënë néekíñíí, ndée Boffon daa faha' biti don haal Nguur ki. ³³ Yëeyí alal mon don sarah ñëkíddë cadum fa. Sëemi tígí wëerté, nêgíríí alal mi mínéh dúm sun-Koo, tígí lohoh liileh na te lahay maasoh. ³⁴ Yúhí biti tígí hom alal mon, nuffon homa' na bal.

*Dee wadti sehuun ayi Yéésú rë
 (Saame Maccëe 24.45-51)*

³⁵ « Pëkíí, don këríd lampa yon. ³⁶ Mëdíí a sùrgë yí sehu kélfií saañ kílëek, nda ri ac laf ilë rëe, wa yíp ríí kúnsíd. ³⁷ Lahute sos-keñ, sùrgë yí yaa yéñké biti aya' kélfií wë rë, deef wa na sehu ra. Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : dí fi kélfëe ay pokoh, tëekíd sùrgë yë, yed wa ñam. ³⁸ Wuti kélfëe elka' níí elka' raa sah, te deef wa sehe ri, wa ay lah sos-keñ.

³⁹ « Don yúhúté biti yíkëe faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon, tin dí ii ríí yeris poo faam fa. ⁴⁰ Kon kélíí affon don bal, ndée so' mi Koy-bëe', may nimile wahtii nuffon paay na. »

⁴¹ Peer won Yéésú tígí daaha tih : « Yíkëe, fu woníd fun kut léhí bah, mbée fu bekke bëewë béeb nè ? » ⁴² Dí fi Yíkëe won dí tih : « Mëdíí a sùrgíí ñeya' woni kélfií te ñaañce, bi kélfií tik sùrgë yí kayya faam fa ya'i, yeri wa ñam biti wahtaa lah ra. ⁴³ Lahte sos-keñ, sùrgíí baa yéñké biti yiin nay nimile kélfií faam fa ra, deefa ri page yee nahu ri ra. ⁴⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee, kélfií ay tik

iña laha' ri ra béeb ya'i. ⁴⁵ Ndaa hena biti koon sùrgíí baaha won nufi tih : « Kélfií sè' aay doom », níí tah dí yam sun fi sùrgë yí kayya hawsee wa, dí ñame ñami nebpe, hane maniye, ⁴⁶ kélfií ay nimil wahtii dí yéeh rí te deefa ri seheh ri. Tígí daaha, kélfií ay ríí bëkdë' bëewë gémúy Koope ra, mokil ri mokli misikke. ⁴⁷ Sùrgíí yúh yee faha' kélfií rë, antee cagay afi te pagay yii baaha, ay labu lafbi misikke. ⁴⁸ Ndaa sùrgíí yéeh yee faha' kélfií rë, anti pañ yii cal hap, ii labu laf caak. Bëyí onu yin caak ay meelu caak ; bëyí dëñénu yin caak ay meelu yí luk yi bëyí dëñénu yutuud. »

*Yéésú kúd jaamma mbée
 daralsa' ?
 (Saame Maccëe 10.34-36)*

⁴⁹ Yéésú baatte won tih : « Mí ac yíin kú feey fa, a dee faha' mi biti dí yíppí kad' haat dá ! ⁵⁰ Mí wadtee ñee coono[†], keñ so' antee tookay níí lëhín kí. ⁵¹ Don habuu biti mi ac kúd jaamma feey fa a ? Èe-ëe', mi won don tee : mi ac daralsa'. ⁵² Dala'te woteh, faam fi laha' ow iip ay daralsa' : bëewí éeyë yë múuyë' a bëewí ana ya, bëewí ana ya múuyë' a bëewí éeyë yë. ⁵³ Baap ay múuyë' a koy ki yaali, koy ka múuyë' a boffi. Yaay ay múuyë' a koy ki belii, koy ka múuyë' a yaafi. Pacool ay múuyë' a beleb koohi, beleb koy ka múuyë' a pacooli. »

Tíinnde' yí jamanaa

(Saame Maccëe 5.25-26 ; 16.2-3)

⁵⁴ Yéésú baatte won bëewë tih : « Don ot Koo húuh rëe, don yíppí yúh biti dí ay tof ; te yii baa daa na lah. ⁵⁵ Te ngilaaw ma kúlëe rën waal tagu raa, don yúh biti dí ay mbëeyë ; te yi baa daa na lah. ⁵⁶ Wonnon teem búkkën ! Don fa mínú tíinnde' iña na teebe' yii nay

[†] 12:50 12.50 Mí wadtee ñee coono :Di gerek, bíníyú déh : Mí wadtee bëtsú.

lahe feey fa a sun ra, haala' yi níi ðon míníh tínnèdè' iña na teeba' Koo woteh yee ra ?

⁵⁷ « Yi tah ðon míníh yúh yee wadti pagun ra ? ⁵⁸ Ow yam ðo yin níi ðoni saye faam buur raa, ðon lah waala, lah saame biti ðoni júbè', toñeh ðoni lah dín fè ði ey ro, buur tik rè ya' yi alkaati ya, fu téyú. ⁵⁹ Daa mi won ðon ði ee : fi ðúh kasaa níi bín yínlèe fu kabut ka béeb rè. »

13

Lof pesaɗ mbée húl

¹ Wahtii baaha, i ow ayute woni Yéésú biti Pilaat hawrohte i ow di béy Galile húl, ðeef wa na hawru Koope sarah. ² Yéésú won wa tih : « Don habuu biti bëemèdè bëemú béy Galile yi yaa ra teeba' biti wa luku bëewí kayya Galile bos aa yih ? ³ Mi won ðon ti èe-èe' ! Te don lofuy pesaɗ, ðon béeb ay sanju bal. ⁴ A bëewí sabboo a peeye yi yaa ðakaya' taahi uda Silowe na bëp dí rè, ðon habuu biti daa wa luku bëewí kayya Yerusalem bos aa yih ? ⁵ Mi won ðon ti èe-èe' ! Te don lofuy pesaɗ, ðon béeb ay sanju bal. »

Léehí tal eena na líméh rè

⁶ Yéésú antee waa ñeya' léeh won wa tih : « Lahte béyí húmú laha' tal een meeyi. Di acce na saam koy een ndaa ri olay. ⁷ Tígí daaha, ði won súrgèe nè lín meeya ra tih : “Ole ! Kíil éeyè ayee béeb, mi ac saam koy een tal eeni beh, te mi na oleh. Di ay homee naafi feey fa te ri lahay njiriñ a ? Hawe ri !”

⁸ « Ndaa súrgèe won ði tih : “Bahaa, yedde ri kíilí beh, may júkèt tala mi toh ri. ⁹ Henu ðaaha raa, heeyce ði lím kíirkí ; ði límèy rée fu hawroh ri.” »

Belaa goñ ra payu bisa na hílsúu rè

¹⁰ Bisa na hílsúu yèwúɗɗè rè ín, Yéésú hompe na yeeddè filib tígè na ðaguu yèwúɗɗè Koope ra.

¹¹ Ow béeb misikiɗ húmú nè : ði laha' yébitèh fi daa gogil ri ; hente kíil sabboo a kíil peeye (18), ði na mínéh cañ níi júb dalaa sah.

¹² Ola' Yéésú belaa, ði ðeekké rí, won ði tih : « Yaa ow ! Misigu wocce ! » ¹³ Di tíkké ya' yi sun fi belaa, belaa yippée júb, yampe na kañ Koope.

¹⁴ Ndaa paya pay Yéésú belaa bisa na hílsúu rè nebaay njíidí tígè na ðaguu Koope ra. Tígí daaha, ði won bëewè tih : «

Lahte waalli pèenè yi bëewè wadti légéyún nè ; lah éyí payoh na, ndaa bisa na hílsúu rè neh ! »

¹⁵ Di fi Yíkèe loffe ri unni yeh won ði tih : « Wonnon teem búkkèn ! Bisa na hílsúu rè, ow fi ow ðon na béeb na pay yugiin, pèkís fanfi mbée mbaam fi, pay hènndí neh a ? ¹⁶ A belii bee sédí Abraham bee ra, Seytaane antee rií pokalsa' yi hente kíil sabboo a kíil peeye (18) bee ra, ði waruyti sèmlúu pokki bisa na hílsúu rè è ? » ¹⁷ Yee won Yéésú baa ra sèpidté kaa'oh yi béeb ; ndaa keeñni bëewí kayya béeb sosse di iñi wunna na pañ ri ra.

Léehí pebi tisoñ ki yutuuda a bi lèwíirè

(Saame Maccèe 13.31-32 ; Marka 4.30-32)

¹⁸ Yéésú baatte won tih : « Nguur ki Koope mada' a yih ? May rií mèllée a yih ? ¹⁹ Di mada' a pebi yutuudi baa* beɓ ow, sohte ri meeyi ra nen : ði paalte, oodte níi hente tal kilik ; yakka ayute túfúté ya' ya. »

²⁰ Yéésú wonil tih : « May mèllée Nguur ki Koope a yih ?

²¹ Di mada' a lèwíirè beɓ ow

* 13:19 13.19 pebi yutuudi baa :Di gerek, bíníyú ðeh : tisoñ mutarda. Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

beleß, boolla'te wa a mún caak, íyídté wé níi wa bééß fuudte ra nen. »

Ílí yutuuda

(Saame Maccëe 7.13-14, 21-23)

²² Yéésú hom waali Yerusalem fa, ñeete ginna na yéeddè. ²³ Lahte bëyi meelte ri won tih : « Bahaa, bëewë nay mucé ré ac yutuud a ? » Yéésú won bëewë maasuu ra tih : ²⁴ « Pégí bééß níi ñon haala' ílí yutuuda ; daa mi won ñon dí ee : ow caak ay étíð haal te wa ii rii mín. ²⁵ Yiin kolaa yíkíi faam fa níi won ilè ðeefa ñon hëelh ré, ñon ay home èssè, ñon lahe ilè, ñon wone tih : “Bahaa, kúnsíð fun !” Di ay ron lofe tih : “Mi yéeh rën !” ²⁶ Don ay rii wone tígí daaha tih : “Yen bokuy ñam a han, te fu yéeddété këemmè gin fun a ?” ²⁷ Di ay baat won ñon tih : “Mi yéeh rën ! Wúlú sè, ñon fa paguu yin bos ra bééß !” ²⁸ Don ot Abraham, Isaak, Yakop a yonente ya bééß filið Nguur ki Koope, ñon anti líkú ñon saañ èssín rëe, ñon ay looyee daaha, ñon ñafoh níi tíññèn lec. ²⁹ Bín fë, ay lah bëewí kola' tígí hom ow feey fa bééß, ac ñami ndaje ma cégíð Koope Nguur ki ra. ³⁰ Di bëewë míllúu woteh yee ra, lahte na yi ay kèllèh yiin fa, te di yee kèllúu woteh yee ra, lahte na yi ay míllè' yiin fa. »

Yéésú a bëy Yerusalem

(Saame Maccëe 23.37-39)

³¹ I farisen lebuute Yéésú wahtii baaha, wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ílíy kay ! Erot ee saam hawrohu húl rë. » ³² Yéésú won wa tih : « Pëyi ñon woníð so' tisoñ ki gúmfí baa biti woteh a key mí lík yébitèh mi na pay jéríð, nah mi ñumèl légéyí sè'. ³³ Woteh, key a nah bééß mi waðti homa waali Yerusalem fi so', ndée

yonente waruy hawuu húl ílíy kay henay dín fë.

³⁴ « Don fi bëy Yerusalem daal, ñon fa na bëemú yonente ya ra, ñon fa na tawu bëewë Koope wol wa ñon na la' níi wa húl rë, hente waal díh ma na faha' négiré' rën hëbís sè' ti di na négiré' paan yiilli paßbi nen ? Ndaa ñon fahuuy ! ³⁵ Kon Koope yedðate ron ginon† ! Mee ron won ra ee : ñon ii soo olil níi wahtaa nay ron wonee bitih : “Koo-Yíkëe barkela bëe' dí wol ri ra !”[✱] »

14

Payi Yéésú bëyi laha' jér hufil bisa na hílsúu rë

¹ Bisa na hílsúu yëwúððé rë ín, Yéésú ðeekúté ñam faam ow dí kèlfé yi farisenña. Bëewë húmú nè rë yípúté illi wë sun fi na olsuu ri. ² Bëyi laha' jér hufil húmú nè. ³ Yéésú won yéeddèh yi kootii Mëyiis a farisenña tih : « Kootii yen onate ow pay jéríð bisa na hílsúu rë èe onaa ? » ⁴ Ndaa wa kaa'uute lofi. Tígí daaha, di tíkké jérdé ya' payce ri, wonte ri saañ faam. ⁵ Di antee won bëewë tih : « Ow di ñon na lah koy mbée fanfi keen filið yéem koon, wuti hena bisa na hílsúu rë, dí ii rii yíppí nís è ? » ⁶ Wa lahuy yii wonun wa di yee meel ri wa baa ra.

Líkíné'í yulíð ndaje

⁷ Yéésú otte biti haneella tansuu tíkké kèllèh rë, dí na líkín wë won wa tih : ⁸ « Ow gap ro ndaje raa, ngana pay fu tooke tíkké kèllèh rë. Mín lah bëyi luk roo gaan ðeekúté, ⁹ yíkíi ndaje ma anti ac won ro tih : “Kolee fu on bëyi bee took.” Fay sopoh tígí daaha fu koloh, fu saañ tooke níi tíkké míllè' rë. ¹⁰ Ngana hen ðah ! Fu gapu ndaje raa, lah tooke tíkké míllè' rë ; ðaaha, yíkíi ndaje ma

† 13:35 13.35 Koope yedðate ron ginon :Di gerek, bíníyú ðeh : Koope yedðate ron faamon. Mín hen Faam Koope ðal. ✱ 13:35 13.35 Saame Kaña a ya 118.26

ac raa mín rëe won tih : “Lebee dee kooja, fu took tikkè kèllèh rë.” Hen daaha raa, bëewë doni wa tooku ra béeb ay roo haba' ow gaan. ¹¹ Yúhí bití bëyí béyíd afi béeb ay cépirú, te bëyí cépid afi béeb ay béyrú. »

¹² Yéésú antee won yíkí ndaje ma tih : « Fu yahti gapa' ndaje raa, ngana gap kooyu, mbée koy-yaayyu, mbée mboko yu, mbée yikée yí alalla doni wa dékú rë ; ndée wa fi yaaha mínú rëe dëek ñam bal, te bín fë rëe, deef wa yínú rë yee pagid fu wa ra. ¹³ Fu yahti gapa' ndaje raa, lah dëeké manti ñékíddë nen, bëewë cérrí wë mitay ra, lëfëñíddë mbée búumíddë. ¹⁴ Fu pañ yii baa raa, keeñu ay naa sos ; wa míníh rëe yíní, Koope nay roo yínlé yiin nay rii kèllé bëewë júbú rë búudé. »

*Anili bëewë gapu ndaje ma ra
(Saame Maccëe 22.1-10)*

¹⁵ Ow di haneella kela' ri unni yaa ra, won Yéésú tih : « Bëe' nay maasee ñam Nguur ki Koope ra, keeña ay sos. » ¹⁶ Yéésú ñeya'te ri léehí beh won dí tih : « Lahte bëyí cëgídté ndaje, gappe ow caak ñama. ¹⁷ Tígë nè waaya' ñama woc ra, dí wolte súrgíi woni bëewë gapu ra bití ñama nonte. ¹⁸ Ndaa bëyí rí pay díi na béeb, bëe' won dí bití dí ii mín ac. Bëe' déb dë won dí tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi liiltee lom meey te mi wadtee pay kénsëhí.” ¹⁹ Ow kay won dí tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi lom fana lo' sabboo te mi saañ étdí wë lín dee koon.” ²⁰ Ow kay wonil tih : “Lah wone ri manti dúhë' kood daa tah mii mín ac.”

²¹ « Súrgëe nimilte kélfëe nè, léhínté rí iña wonu ri ra. Keeñ kélfëe haayte, dí won súrgëe tih : “Yípée pay këemmë a waalla gina, fu kúf ñékíddë deh, bëewë cérrí wë mitay ra, búumíddë a lëfëñíddë.”

²² « Hompe níi súrgëe acce, won tih : “Bahaa, mi pañke yee

nah fu so' ra ndaa tikkè líssí tas.” ²³ Kélfëe won súrgíi tígí daaha tih : “Tawee waalla luufa, fu cagoh bëewë doni wa nay tee'ee ra, wa ac haal nda faam so' líif. ²⁴ Mee ron won ra ee : ya' ow yínë sah di bëewë débúu gapu ra ii haal looni so'.” »

*Dee wadti ñéerúun a Yéésú rë
(Saame Maccëe 5.13 ; 10.37-38
; Marka 9.50)*

²⁵ Lahte bis, Yéésú na saañ, ow caak ñéerúuté a ri. Di yíssëhté waa na, won wa tih : ²⁶ « Bëyí ac soo na te ri lukki pokoh boffi na, yaafi, belebi, koyyi, koy-yaayyi, mbée dí fi afi na raa sah, dí mínéh hen taalibeyi so'. ²⁷ Bëyí enaay kurwahi ñee tal so', mínéh hen taalibeyi so'.

²⁸ « Ow faha' tabah taahi utte raa, dí ii took paay olsoh iña waf naa haal ra, dí yúh nda dí ay lah hélsí ay mín lúsífd taaha a ? ²⁹ Henay bah, dí dal tabah anti mínéh lúsífd rëe, bëewë nay ole yii baaha ra béeb ay rii ñaawal ³⁰ wone tih : “Élí bëyéé dal tabah bee te mínéh lúsífd rë !”

³¹ « Te buur koloh haa' a buur kay raa, dí waray took paay olsoh nda bëewí júnú sabboo (10.000) ya laha' ri ra, dí ay naa mín haa' a buura na yejoh díi na a bëewí lecsuu yii ana ra a ? ³² Hena bití dí mínéh rí rëe, dí ay wol i ow buuri yínëe nè balaa ri koloh, wa ñañ ri nda wa mín júbé'. ³³ Ti ñaaha nen, ow yínë di don na mínéh hen taalibeyi so', hém ri takaaya a iña laha' ri ra béeb.

³⁴ « Don yúhúte bití miraa yin wun, ndaa wa lahlilay cafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa díh ? ³⁵ Di lahay njiriñ tígí daaha, dí wuneh sah tohaa ; dí ay yúfú sénín. Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

15

Léehí har fa múuy dē a bi hélsē múuy dē

(Saame Maccēe 18.12-14)

¹ Yeekoh yi tùmē a i bakaaroh kay lebuute síkirēhí Yéésú. ² Yaa nebaay farisenja a yēeddēh yí kootii Mēyíis, tahte wa na won-aaluu hanndal ki wa tih : « Bēyí bee taha' bakaaroh ya a ya' ana na bok a wa ñam bee raa ! »

³ Tígí daaha, Yéésú ñeya'te wa léehí beh won wa tih ; ⁴ « Ow di don na lah har tímēer (100), an naa múuylē' yínē rēe, dī ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) niirēe yē, dī saañ saame bee múuy dē ní dī ot dī a ? ⁵ Te dī ot dī raa, keeña ay sos ní sos, dī beb har fa tēgúm rí, ⁶ dī saañ faam, anti dēek kooyyi a bēewē bani wa dékú rē, won wa tih : “Yen bokun yen lah sos-keēñ, ndée mi otte har fee ke so' hómú múuy dē !” ⁷ Mee ron won da ee : ti daaha nen, bakaaroh yínē kut lof pesad' raa, Koope laha' sos-keēñ daaha. Sosi keeña laha' ri bēe' lof pesad' baa ra, daa lukki gaan sosi keeña laha' ri bēewí sabay payniil a payniilla (99) júbú te sohluuy lof pesad' da. »

⁸ « Mbée lah belii lahaa hanjar úris sabboo, an naa múuydē' úris yínē rēe, dī ii kērid' lampa, saak faam fa saame ní ot ri a ? ⁹ Te ri ot dī raa, dī ay dēek kooyyi a bēewē bani wa dékú rē, won wa tih : “Mi otte hanjari úrisē múuydē' mí rē ; ēyí yen bok yen lah sos-keēñ !” ¹⁰ Mee ron won da ee biti ti daaha nen : malaaka yi Koope ay lah sos-keēñ biti bakaaroh yínē kut lof pesad' . »

Anili koy ka múuy dē

¹¹ Yéésú baatte ñeya'te wa anili bee na léeh wē won tih : « Lahte bēyí hómú laha' koy yaal ana. ¹² Lahte bis, bee paa' kúkēy rē won boffi tih : “Baap, mi faha' biti koon fu yed' so' wodi so' di

alal ma lahuu yen ra.” Tígí daaha, boffa wora'te wa alal ma.

¹³ « Tíkēh i waal, koy ka paa' kúkēy rē yaayte yee laha' ri ra, bebpe hélsē saañce gini wulte, hompe dín fē na pañ yii neba' ri ní ri yahte alal mi daaha. ¹⁴ Yaaya' ri hélsē bēeb rē, yaabi misikke haalte gina, dī lahlay yii ñama ri. ¹⁵ Di yeeltee saañ, haalte légéy ow di bēy gina na ; bēe' yeñce ri meeyin níirí mbaam-túgellí. ¹⁶ Yaaba' ri ní yaab da, nufa tasse ñam di ñami mbaamma, ndaa ow na oneh ri na.

¹⁷ « Tígí daaha, afa kúnsēhté, dī yíppée won nufi tih : “Bēewē nē légéyírú baaso' ra caakute ñam ní mínih yin na, mi anti home dee mi húlé a yaa' a ? ¹⁸ May kolee koloo mi nimil faam baaso', mi won dī tih : Baap, mi bakaadte fíi Koope te mi tooñce ro bal. ¹⁹ Mi caleh fu habee so' koohu ; beb so' mi légéyíd' dē ti bēewí kayya nen.”

²⁰ « Di yíppée koloh na nimil boffi na. Di teem hanndal boffa séenté rí, keeña d'umpé dīi na ces ; dī múkēté téebílehí, yabaaloh-te faana, wodohte ri ní wodoh. ²¹ Koy ka won dī tígí daaha tih : “Baap, mi bakaadte fíi Koope te mi tooñce ro bal, mi caleh fu habee so' koohu.” ²² Ndaa boffa yíppée lec woni, yíssēhté súrgē yí nē won wa tih : “Yípíi kali búubē lukki wun da, don bek ri koy so' ; békí rí supi kuna, don bek ri ñafad. ²³ Kéli fanfa lukki wun faan da, don hap ri, yen cégíd' ndaje. ²⁴ Koy kee ke so' hómú haba' mi biti húlte rē nimilte yéelíd' ; dī hómú sooyce te mi otte ri !” Ndaje ma yíppée dal.

²⁵ « Wahtii baaha, deef koy ki saawi bēe' hómú meey. Na nimil ri ní rí lebohte faam fa ra, dī keloh-te típpé a becca. ²⁶ Di dēkké ow yínē súrgē yē nē, meelte ri yee lah ra. ²⁷ Súrgēe won dī tih

: “Ñéedú daa nimil, boffu antee hawroh fanfa lukki wun faan dá, af biti ri otte koohi te yin katay ri.” ²⁸ Koy ki saawa yíppée neef, kaa'a'te haal faam fa. Boffa dúhté díi na, d'anje ri haal filií. ²⁹ Ndaa ri won boffa tih : “Síkírèh sè' baap ! Hente kíil caak mi na hap faan so' légéyírú, te yii túuy fú sè' béeb mi pañ ri. Añcañ, fu èndëy sè' wuti yaha ndeñ sah mi hap ri, funi kooyyi so' cëgííd ndaje. ³⁰ Ndaa aya' koohu ra, dí fa yah alal mu a belebba na tilú rë, fu hawidte ri fanfa lukki wun faan dá.” ³¹ Boffa won dí tih : “Koy so', fu mësí hom soo na, te iña laha' mi ra béeb daa fu laha' wa bal. ³² Ndaa yen warutee cëgííd ndaje nam, yen lah sos-keen ! Ñéedée ke ro bee húmú haba' mi biti húlté rë nimilte yéelíd ; dí húmú sooyce mi otte ri.” »

16

Anili daga lah nuf ra

¹ Yéésú ñeyaatte taalibe yi anil na léeh wë won tih : « Bëyi caakke yin húmú laha' daga daa na tooppitoh alal mi ; dí antee keloh biti daga yaha' alal mi yahoo. ² Bëe' dëekké daga, won dí tih : “Yee keloh mi doo na ra nebaay so' ! Teeb so' dee légéyé' fú rë ; woc raa fu yeris légéyé.” ³ Daga won nufi tih : “Bee nay mii líkúu légéy bee ra, may hene díh ? Mi lahay doole línée te mi sopohte saraatoh. ⁴ Mi otte yee nay mii page ra, hen daaha mi líkúu légéyí sè' rëe, lah bëewí mín sée yef faam wa.” ⁵ Tígi daaha, dí dëekké bëewë lahrú kélfií kabut ra béeb yínë-yínë. Dí won bee déb dë tih : “Fu lahid kélfií sè' yih ?” ⁶ Bëe' won dí tih : “Mi lahid dí bërgú dúuléen tíméer (100).” Daga won dí tih : “Kéedí kabut ku abeh ; yípée took fu bini bërgú sabay iip (50).” ⁷ Di antee dëek ow kay, won dí tih : “Fu lahid kélfií sè' yih ?” Bëe' won

dí tih : “Mi lahid dí saaku pep tíméer (100).” Daga won dí tih : “Kéedí kabut ku abeh ; biniyé saaku sabay peeye (80).” ⁸ Kélfëe laasse dee laha' daga júbëy rë nuf. Kaah biti bëewë fahuu èldúnë rë luku bëewë homu niña ra lah nuf pagaa yin hanndal ki wa. »

⁹ Yéésú baatte won tih : « Mantee ron won tee : sëmí kooy a alal ma lahuu ron feey fi bee ra, nda til ní don lahluy wa raa, Koope tah don faami ní kiri fi kirih. ¹⁰ Bëyi júb di yin yutuud, ay júb di yin gaan bal ; bëyi júbëy di yin yutuud, ii júb di yin gaan. ¹¹ Kon hena biti don júbúy di na kúruu ron alal ma feey fi bee raa, don habuu biti don ay dëjéenu alal ma lukki lah solo ra a ? ¹² Te hena biti don júbúy di yii lenke alal ow kay raa, don yaakaaru biti don ay liil alal ma waf don lahuun faraah ra a ? ¹³ Lahay súrgíi mín légéyíd kélfë ana : dí ay kaa' ow yínë waa na, pokoh bëyi yínë në ; dí ay ñee won ow yínë waa na, kaa' síkírèhí bëyi yínë. Ti daaha nen, don mínih boolla' fonko Koope a fonko hélíis. »

Kootaa a Nguur ki Koope

(Saame Maccëe 11.12-13 ; 5.31-32 ; Marka 10.11-12)

¹⁴ Farisenña tikú hélíis kep affi wa ra, keluu wa unnee ke Yéésú yaa ra, wa béeb na këekkelíyú rí. ¹⁵ Yéésú won wa tih : « Don fahuu biti bëewí kayya haba' ron bëewí júbúté, ndaa Koope yuh yee keeñnon. Yee na habuu bëewë biti daa lukki lah solo ra, dí yii bosse ní bos Koope na. ¹⁶ Balaa Sañ Batis, Koope húmú ñeya' Kootaa a tééré yí yonente ya yëeddée. Aya' Sañ níinén Uni Nebi Nguur ki Koope daa na waariyu te bëyi faha' naa haal béeb fay naa cagoh. ¹⁷ Biti sun a feey muuy daa lukki yoof biti koy una lukki yin di Kootaa ra

múuy. ¹⁸ Yaali yes belefi, kood belef kay, njaaliyohte. Te bëyi kood belii yesute, njaaliyohte bal.

Anili yíkú alal ma a Lasaar

¹⁹ « Húmú laha' bëyi caakke alal, di beka' búuβbí wunte te kofelte, faraah di ñama' neb. ²⁰ Bín fë, húmú lahte ñékídí hínú Lasaar, faana béeb líiffé puul, fëndúté helute ilí faam bëe'. ²¹ Nufa tasse wooñjiidi ñami bëe', ndaa ri liileh na. Baatte biti buh ya na ayu deewe puulla faana.

²² « Hompe ní ñékíde húlté, malaaka ya kúrúte rí hëbís Abraham. Yíkú alal ma húlté bal, hacute, ²³ saañce safara, na mok dín fë. Béyré' rí afi ra, di séenté Abraham, Lasaar tookke hëbísí. ²⁴ Di won Abraham tígí daaha tih : “Caac Abraham yérem sè', fu wol Lasaar soop kuni muluβ kom so', mi hilsid' gol-gol so', ndée mi mokke filiβ kú kí yee níi mok.” ²⁵ Ndaa Abraham won di tih : “Koy so', nérsée biti fu liilte nebu na húmú pesa' fu ra, te Lasaar húmú pesa' coono. Di liilte nebi leegi, fu hompe coono. ²⁶ Baatte biti nuñ gaan ee hanndal ki yen, tahte ow minéh koloh fun na ac don na, te ow minéh koloh don na ac fun na.” ²⁷ Yíkú alal ma won Abraham tih : “Kon mi na ñaŋ do Caac, fu wol Lasaar faam fun ; ²⁸ mi lahte na ñeyíd iip, lah raa di líkín wë, toñeh wa ay soo deefre coono fi beh.” ²⁹ Abraham won di tih : “Wa lahute kootii Mëyiis a tééré yí yonente ya waa na níi wocce, wa ñeyun iña wonu na ra.” ³⁰ Yíkú alal ma won di tih : “Èe-èe' caac Abraham, yaa doyyay ; ndaa ow koloh búudé pay waa na raa, tígí daaha wa ay lof pesad.” ³¹ Abraham won di tih : “Wa kaa' keloh woni Mëyiis a yonente ya raa, wuti ow koloh búudé deefid wa raa, wa ii rii síkírèh.” »

17

Líkíní Yéésú taalibe yi

(Saame Maccèe 18.6-7, 21-22 ; Marka 9.42)

¹ Yéésú won taalibe yi tih : « Faraah ay lah iñi ay beke ow bakaad. Ndaa mas bëe' nay waa komee ra ! ² Di poku la' gaan lúum betu kísí, daa nay géné dñi na, balaa ri bek wuti yaha ow yiné di tunji yee bakaad, wa fi taalibe yi so' ! ³ Kon cëgí affon !

« Koy-yaafu tooñ do, tēekdé rí fu won dñi na. Di réecciyèh rí ní ri won do baaha raa, lah baale ri. ⁴ Wuti di tooña' ro waal paana bisa raa sah, te faraah di ac wonu biti di réecciyèhté rée, lah baale ri. »

Yee mín ngém rë

⁵ Apootarra wonu Yéésú-Yíkée tih : « Baate ngémí fun ! » ⁶ Di won wa tih : « Don lah ngém wuti yaha yutuud' koon sah, don nah tal kilki bee saañ yípée kísí, di ay ñee wonon. »

Yee wad' sùrgè nè rë

⁷ Yéésú wonil tih : « Ow di don na lah sùrgí líné' línée mbée níiré' níirée koon, di ot di ac meey fa raa, di ay rii yippí dëek ñam a ? ⁸ Èe-èe' ! Di ay rii wone ti kay : “Lofee búuβ, fu pagid' so' ñam, fu tíkíd' sè' loona mi ñam. Mi woc daa, fu anti mín ñam.” ⁹ Kon di lahay yii nay rii gérmée sùrgí ; sùrgée pañ yee wad' dñi na ra ! ¹⁰ Ti daaha nen, don pañ iña nahu ron ra béeb rée, lah hëbíi biti don i sùrgè kut, don pagu yee wad' don na ra. »

Guuñid' sabboo ya pay Yéésú rë

¹¹ Yéésú hom waali Yerusalem, ñeete hanndal ki Samari a Galile. ¹² Tilé' rí níi lebohte gin ra, guuñid' sabboo téebilúuté rí, cagute hanndal, ¹³ anutee daaŋñoh na wonu ri tih : « Bahaa yérem fun, hém neba' ro ! » ¹⁴ Ola' wa Yéésú rë, di

won wa tih : « Pëyí seeyoh ya na, wa olsoh ron. » Wa homu saaña, wa wahute.

¹⁵ Ow yínē waa na ola' ri biti wahte ra, ñeyaatte kotti na nimil, bëyídté uni sun na kañ Koope. ¹⁶ Laha' ri Yéésú nē rē, dī yedfohte kotta, yíppé púkí feey na sím rí. Di fi baa bëy Samari. ¹⁷ Yéésú won tígí daaha tih : « Bëewí sabboo ya béeb daa wahu neh a ? A bëewí payniilla dih ? ¹⁸ Ow níbëy nimil kañ Koope sah henay bëyéé yëwúf neh bee ra. » ¹⁹ Yéésú antee rij won tih : « Kolee fu saañ ! Ngémú tahte fu wahte. »

Dee nay ayee Nguur ki Koope ra

(Saame Maccëe 24.23-28, 37-41)

²⁰ Lahte bis, i farisenj meelute Yéésú wahtaa nay aye Nguur ki Koope ra. Di won wa tih : « Ayi Nguur ki Koope yii nah olu a il neh. ²¹ Ow mínéh won bitih : “Èlí, dī abeh !” mbéé “Di abin !” Yúhí bití dī ee leeloon ee. »

²² Di antee won taalibe yi tih : « Ay lah jamanu, don ay faha' hom a so' mi Koy-bëe', wuti hena bis yínē kut, te don ii rii lah. ²³ Don ay wonu biti Koy-bëe' abeh, mbéé ri abin ; ndaa ngënë tíkí nē nuffon, ngënë pëyí nē. ²⁴ Di na hélyé' Koo hawaan feey fa béeb, ayi so' mi Koy-bëe' ay made daaha nen. ²⁵ Ndaa balaa baaha, bëy jamanii bee ii soo faha' tík il te mi wadtee mok níi mok.

²⁶ « Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay madee a yee húmú lah jamanii Nowe ra nen. ²⁷ Jamanii Nowe, bëewë húmú feey fa na ñamu na hanu, yee na kooran-tuu, níi yiin haal Nowe gaala ra. Mbënë më aya' tígí daaha kúdté wë béeb.

²⁸ « Di ay madee a jamanii Lot* nen bal : bëewë homute na ñamu na hanu, yee na lomu,

yee na yaayu, yee na sohu, yee na tabahu ; ²⁹ ndaa yiin koloh Lot Sodom ra, Koo tof kii a la' yi na kad, níi muuyilte wa béeb. ³⁰ Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay made daaha nen ; daa mi won don dī.

³¹ « Yiin fa, bëyí d'uh këm, banan haal kali yin faam ; bëyí liliti saañ meey, banan nimil faam. ³² Nérsii yee húmú kat beleb Lot da.* ³³ Bëyí núp húl ay ñak ñiini ; ndaa bëyí tah ñagi ñiini ay lah pesa na d'uméh rē. ³⁴ Mee ron won da ee bitih : elgi baaha, ow ana ay bok tugal ka yínē : ow yínē waa na ay kúru, bëyí yínē helu. ³⁵ Beleb ana bal ay hom hod : ow yínē waa na ay kúru, bëyí yínē helu. [³⁶ Yaal ana ay hom meey : ow yínē waa na ay kúru, bëyí yínē helu.] »

³⁷ Taalibe ya meelute Yéésú wonu tih : « Yíkëe, yii baa ay lahee tígí dih ? » Di won wa tih : « Tígí eta' médë, suulla tee'uu na. »

18

Anili belaa yaali húl rē a aattiy-oha

¹ Filoon fe, Yéésú na teeβ taalibe yi biti ow wadti daga Koope dago faraah banti jëbël. Di ñeya'te wa anili beh na léeh wë won tih : ² « Lahte aattiyohi húmú gina kíilë ; dī neehay Koope te dī yeray ow cér. ³ Lahte belii húmú gina bal yaala húlté, hom paya' payoo faraah deefre aattiy-oha, wone ri tih : “Aattiya' funi kaa'ohi so'.” ⁴ Hente yii maañce, aattiyoha kaa'a'te sikiréhí belaa. Hompe níi lahte bis, dī won nufi tih : “Kaah biti mi neehay Koo te mi yeray ow cér ; ⁵ ndaa may pañ yee wad belii bee na ñogol so' faraah bee ra. Henay baa dī ay

* **17:28** 17.28 Lot : Di koy ñéedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom bani bëy faami na heguu ra, belaa daa húmú heeltóh yíssëhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38. ✱ **17:32** 17.32 Saame Dalaana 19.26

dékée ac, te dī ay soo millè' mokil nūi mi tallee húl." » ⁶ Di fi Yíkèe antee baat won tih : « Kélii yee won aattiyohi bosu baa ra ! ⁷ Don habuuy tígí daaha bitu dī fi Koope ii yed' bēewē ri tanis wa ra kaah, wa fa na fogu dīi na na' a elek ra a ? Di ay waa yeris daa wa sehe a ? ⁸ Mee ron won ra ee bitih : dī ay waa yippí yed' kaah. Ndaa so' mi Koy-bēe' mi ac raa, mbaa may deef ngém feey fa ? »

Anili fariseja a yeekohi tūmē

⁹ Yéésú antee ñeya' anili beh na léeh bēewē habuu affi wa bitu júbúté illí Koope te wonuy yin bēewí kayya ra, won tih : ¹⁰ « Húmú lahte bēewí ana yi haalu dañ Faam fi gaani Koope : bēyi yínēe farisej, yínēe yeekoh tūm. ¹¹ Fariseja hom a afi na dañ Koope won tih : “Koope, mi na sím rē dī yee maday mi a bēewí kayya ra : yee na lohu, yee na njaaliyuu a bēewí bossi kayya. Mi na sím rē dī yee maday mi a yeekohi tūmí bee ra. ¹² Bis nūi nimil ki bis, mi na oor na waal ana, te yii lah mi béeb, woruun sabboo raa, mi yed' do wodi yínēe.” ¹³ Di fi yeekohi tūmē hompe filoon, kaañay sah bēyíd' afi, yampe na laβ araali won tih : “Koope yérém sē, so' mi bakaarohi beh.” ¹⁴ Yéésú baatte won tih : « Mee ron won da ee bitih : nimila' yeekohi tūmē faam ra, Koope haba'te dī fi baa bēyi júbépé, ndaa habaay ri fariseja. Yúhí bitu bēyi bēyíd' afi béeb ay cépirú, te bēyi cépid' afi béeb ay bēyrú. »

Yéésú a tunja

(Saame Maccēe 19.13-15 ; Marka 10.13-16)

¹⁵ Filoon fi baaha, lahte bēewí homu komi Yéésú i kúkēy, fahuu bitu dī tík ya' yi sun fi wa, barkel wa. Oluu taalibe ya yii baa ra, wa na wonu affi wa. ¹⁶ Ndaa

Yéésú dēekrēhté tunja, won tih : « Yéd'dí tunja ac soo na, ngēnē kēddíi wē ! Yúhí bitu Nguur ki Koope saamdu mani wa. ¹⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : bēyi habaay Koope buur ti dee haba' kúkēy Koope ra nen, ii hēelíd' Nguur ki. »

Bēewē caaku alal ra a Nguur ki Koope

(Saame Maccēe 19.16-30 ; Marka 10.17-31)

¹⁸ Ow di kélfé yí yēwúddē meelte Yéésú won tih : « Yēeddēhí baahi beh, mi wadti paga yi nūi mi lah pesa na dūmēh rē ? » ¹⁹ Yéésú won dī tih : « Fu dēekē' sē' baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay bēyi baahte. ²⁰ Yen nimil yee meela' fu koon ra ; fu yúh iña túuyē' Koope ra maan ? “Ngēnē mēsú njaaliyoh ; ngēnē mēsú bēem ow ; ngēnē mēsú loh ; ngēnē mēsú felid' ow ; lah tēppitii baappon a yaayyon.” » ²¹ Bēe' won dī tih : « Bahaa, yii wad' so' iñyaa béeb mi ñee na kúkēy kí sē' nūi a deh. » ²² Kela' Yéésú unni yaa ra, dī won bēe' tih : « Fu talla' yin yínē : paye fu yaay iña laha' fu ra béeb, fu wora' cadum fa ñékíddē. Hen daaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. » ²³ Kela' bēe' unni yah, bi caak ri alal nūi caak, yaa misikke ri keefi nūi misik.

²⁴ Ola' Yéésú bitu yaa misikke bēe' rē, dī won tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte yíkēe yí alalla na ! ²⁵ Géléem haal gúl kúuc daa lukki yoob bitu yíkēe alal haal Nguur ki Koope. » ²⁶ Bēewē nē hūmú síkírúu rí rē wonu tih : « Kon daa mintí muc ? » ²⁷ Yéésú won tih : « Yii wooñ ow wooñeh Koope. »

²⁸ Peer won tígí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iña hūmú lahuu fun ra béeb, fun ñeyute

talú. » ²⁹ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee ; bëyí af Nguur ki Koope tah ri hel faami, belebi, koy-yaayyi, boffi, yaafi mbée koyyi, ³⁰ dí ay lah yi luk yaa caak fap di jamanee woteh beh, te fayu dí ay lah pesa na d'úméh rë. »

Waali éeyè fè wona' Yéésú biti dí ay húl, dí koloh búudé rë

(Saame Maccëe 20.17-19 ; Marka 10.32-34)

³¹ Filoon fi baaha, Yéésú hécéhté yutuud a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih : « Sikíríí ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, te iña bíníyú yonente ya sun fi so' mi Koy-bëe' rë béeb ay lah. ³² May tikú ya' yi bëewé yéwúf neh ra, te wa fi yaa ay soo ñaawal, solsa' so', tuulsa' so', ³³ labisa' so' laraw, an soo hap húl. Te waali éeyè fè filoon fi húlí sè', may koloh búudé. » ³⁴ Ndaa taalibe ya húmú yíih yee faha' ri waa won ra ; wona kúnté affi wa.

Payi búumndé

(Saame Maccëe 20.29-34 ; Marka 10.46-52)

³⁵ Na leboh Yéésú Yérikée rë, ðeef lahte búumndí húmú took búk waala na saraatoh. ³⁶ Kela' ri dúukéli bëewé nê getú rë, dí meelate yee lah ra. ³⁷ Bëewé wonute ri biti Yéésú fi bëy Nasaret daa na ñee daaha. ³⁸ Di fonke tígí daaha won tih : « Yéésú, sédí Dawit, yérem sè' ! » ³⁹ Bëewé këllúu rë na wonu afa, fahuu biti dí héddèh, ndaa ri lukki fon na, na won tih : « Sédí Dawit, yérem sè' ! » ⁴⁰ Tígí daaha, Yéésú canke, kallirohte ri. Aya' ri ra, Yéésú meelte ri won tih : ⁴¹ « Fu faha' bití mi pagira ro yih ? » Di won tih : « Yíkée, page nú íllí sè' wërsèh, mi mín ot ! » ⁴² Yéésú won dí tih : « Yeele, ngémú tahte fu wahte. » ⁴³ Íllé yíppée wërsèh, dí na ot. Di ñeete tal Yéésú na kañ Koope.

Oluu bëewé yee lah ra, wa béeb na kañu Koope.

19

Haali Yéésú faam Sase

¹ Yéésú haalte Yérikée na húus gina. ² Daaha, húmú lahte bëyí hínú Sase ; daa ri kélfíi yeekoh yi túmè, dí húmú yíkée alal. ³ Di húmú faha' oli Yéésú, ndaa bi lúh rí, dí mínéh ríi ot af caagi bëewé. ⁴ Di yíppée múkè, këllèhté, lappe tal kilik, faha'í oli Yéésú fè ay ñeye daaha ra. ⁵ Laha' Yéésú tígí daaha ra, dí bëyídté afi won Sase tih : « Yíppée cép Sase ; mi wadti hanlire ro woteh. » ⁶ Sase yíppée cép, kúdté rí faami, hampe ri haneel a sos-keen. ⁷ Bëewé maasuu ra béeb, yaa nebaay wa, tahte wa na wonu tih : « Bëyéé ay hanlire bakaaroh a ? » ⁸ Sase kolohte, won Yéésú tih : « Sikírée noo Yíkée, may on ñèkíddè hatni yíníi alal mi so' béeb, te bëyí mi liiltee rii nofa' mi bebpè hélsí béeb, may rii nimilid teemi wa iniil. » ⁹ Yéésú won dí tih : « Bëy faam fi bee múcuté woteh. Íi, bëyí bee bal non séttí Abraham. ¹⁰ Yúhí biti so' mi Koy-bëe', mi ac saami bëe' múuy dë, mi sèmlé' rí. »

Anili kélfée déjéen súrgé yí hélús rë

(Saame Maccëe 25.14-30)

¹¹ Bëewé homute na síkírúu rí. Bi lebuu wa Yerusalem, te bëewé habuu biti Nguur ki Koope lej cép, dí ñeya'te wa anili beh na léeh wé ¹² won tih : « Húmú lahte bëyí non tal kélfé, dí hom koloh saañi gini wulte nda ri lah dín fè falu buuri gin wa raa, dí nimil. ¹³ Balaa ri saañ, dí dëekrèhté ow sabboo di súrgé yí, yedte ow di waa na béeb hanjar úrís yíné, antee waa won tih : “Bëyí hélsí yeh, ðon légéyè' wé nú bín nimilaa mi ra.”

¹⁴ « Bëyí bah, bëy gin wa húmú fahuuy ri, daa tah saya' ri ra, wa

yejute i ow filooni nda bëewí yaa lah raa, won biti wa fahuuy bëyí baa buur. ¹⁵ Kaa'eeh bëe' falute buur, nimilte gin wa. Aya' ri ra, dī dēekrēhté súrgē yē dī húmú dēŋéen wē úrísē rē, yúhí iña tikēh sun ra. ¹⁶ Bëe' dēbpi ac da won tih : “Bahaa, mi lahte hanjar úris sabboo sun fi bee dēŋéen fú sē' rē.” ¹⁷ Buura won dī tih : “Eera ! Fu súrgii wunte ! Hém daa fu ñee woni so', fu paŋke yii yutuudi baa raa, mi yedte ro fu kúf gin sabboo.” ¹⁸ Súrgii ana fa acce, won tih : “Bahaa, mi lahte hanjar úris iip sun fi bee dēŋéen fú sē' rē.” ¹⁹ Buura won dī fi baaha tih : “Do bal, mi yedte ro fu kúf gin iip.” ²⁰ Súrgē kay acce won tih : “Bahaa, úrsē dēŋéen fú sē' rē abeh ; mi húmú jok ri líl, mi dappe ri. ²¹ Súh sùh fú keeñ ra daa tah mi kaañay ro. Fu bëya' yii fu yefay ri, te fu leca' yii fu sohay ri.” ²² Buura won dī tih : “Fu súrgii bosse ! May roo aattiyee unna won fu ra. Fu won neh mi bëyí súhté keeñ, mi bëya' yii mi yefay ri, te mi leca' yii mi sohay ri a ? ²³ Kon haala' yi nii fu wētdēey hélsí sē' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi laheh na yii tikēh sun a ?”

²⁴ « Di antee won súrgē yē húmú daaha ra tih : “Nëefi bee dīi na, don yed dī bëe' laha' sabboo ra.” ²⁵ Wa wonu ri tih : “Bahaa, bëyí baa liiltee lah úris sabboo nii wocce !” ²⁶ Di won wa tih : “Mee ron won da ee bitih : bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii baaha nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu. ²⁷ Di yii lenke kaa'oh yee ke so' fahuuy biti mi hen buuri wa ra, kēlí wē deh, don hap wa húl fii sē'.” »

*Haali Yéésú Yerusalem
(Saame Maccèe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Sañ 12.12-19)*

²⁸ Wona' Yéésú nii wocce ra, dī kēllēhté bëewē, wa ñéerúuté, dī

na saañ Yerusalem. ²⁹ Tílé' rí nii lebohte Betfase a Betani, hēbís dañi Èlííffē rē, dī wolte ow ana di taalibe yi ³⁰ won wa tih : « Pëyí gina fii bín. Don haale na raa, don ay naa deef cúmbúr mbaam poku, bi ow yēegírēy rí. Lah pēkísí rí, don kom so' ri deh. ³¹ Ow meel don yee tah don na pēkísú rí rēe, lah wēní rí biti Yíkēe daa sohla' ri. »

³² Taalibe ya kolu daaha suute. Lahuu wa ra, wa deefu iña ti dee wona' wa Yéésú rē nen. ³³ Wa homu pēkísí cúmbúrē, yíkēe yē wonu wa tih : « Yi tah don na pēkísú cúmbúrē ? » ³⁴ Wa wonu tih : « Yíkēe daa sohla' ri. »

³⁵ Wa anatee kom Yéésú cúmbúrē, larute sabidoorri wa sun, habruute Yéésú yaagohte. ³⁶ Di na saañ, bëewē bëyute sabidoorri wa larute waala.

³⁷ Leba' ri Yerusalem, na cép dañi Èlííffē rē, keeñni mboolo mi taalibe ya béeb sosse nii sos, wa béyruté unni wa sun na njoobu Koope di kimtaanna olu wa ra béeb ³⁸ na wonu tih : « *Koo-Yíkēe barkela buura dī wol ri ra ! Jaamma laha sun, Koo laha ndam dī sunaa-sun !* »* ³⁹ Lahte farisenji húmú bëewē nē, na wonu Yéésú tih : « Bahaa, wone taalibe yu héddēh ! » ⁴⁰ Yéésú won wa tih : « Mee ron won da biti wa héddēh rēe, la' ya ay waa tah ! »

Yee nay kate Yerusalem ra

⁴¹ Baata' Yéésú leboh Yerusalem nii ri otte ri ra, dī na looy af yee nay kate gina a bëewē filib ra, ⁴² na won tih : « Don fi bëy Yerusalem, don yúh yee nay ron one jaamma bisee woteh bee ra koon ! Ndaa mas, don mínih rii ot. ⁴³ Ay lah jamanii yēŋké biti kaa'oh yon ay ron geel, hac jul mírē, yégítēh rí, an don yejoh haa'. ⁴⁴ Wa ay hap bëewē béeb húl, dakaya' gina nii la' ii tikēh sun

la'. Yaa béeb bití ðon yúhsúuy wahtaa ac Koope sēmlē'en rē. »

Yēeddē'í Yéésú filib Faam fi gaani Koope

(Saame Maccēe 21.12-17 ; Marka 11.15-19 ; Saŋ 2.13-22)

⁴⁵ Laha' Yéésú gina ní ði haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, ði yampe na lík yaayoh ya homu na ra, ⁴⁶ na won wa tih : « Koo wonay Téerēe bitih : “Faam so' ac faam ðagaa”[✧] a ? Ndaa ðon yíssuté rí “faam lohoh”[✧] ! »

⁴⁷ Yéésú homa' Faam fi gaana faraah yēeddēe. Kélfē yí seeyoh ya, yēeddēh yí kootii Mēyíis a baha ya gina na saamu hawí húl, ⁴⁸ ndaa wa húmú yíih ðee nay wa rii pagee ra, af bití bēy gina béeb húmú síkírúu rí nuffi wa.

20

Tígē ðúhē'í sañ-sañi Yéésú rē

(Saame Maccēe 21.23-27 ; Marka 11.27-33)

¹ Lahte bis, ðeef Yéésú na yēeddē' filib Faam fi gaani Koope, na waare Uni Neba, kélfē yí seeyoh ya, yēeddēh yí kootii Mēyíis a baha ya ðeefute ri daaha, ² wonu ri tih : « Won fun sañ-sañi na paga' fu iña na paŋ fu ra. Daa nah ro paŋi wa ? » ³ Di won wa tih : « So' bal may ron meel yin yínē. Wēní sē' : ⁴ bētsē nē húmú bētís Saŋ bēewē rē, Koope daa húmú nah ri mbée bēewē ? » ⁵ Tígí daaha, wa na wonantuu hañndal ki wa tih : « Yen won bití Koope daa nah ri raa, ði ay yen meel yee tah ní yen gémúy iña won Saŋ ða. ⁶ Te yen won bití bēewē daa nahu ri raa, bēewē ay yen tap la' ní yen húl, ndée wa béeb gémúté bití Saŋ yonente. » ⁷ Wa wonu Yéésú tígí daaha tih : « Fun yíih bēe' nah ri bētís rē. » ⁸ Di nampee waa won tih : « Kon

so' bal, mii ron won bēe' yed' so' sañ-sañi na paga' mi wa ra. »

Anili línēh yí reseña sohooru ra

(Saame Maccēe 21.33-46 ; Marka 12.1-12)

⁹ Filoon fi baaha, Yéésú ñeya'te bēewē anil na léeh wē won tih : « Laha' bēyí húmú yíp meey reseñ, yera'te ri ndalu, antee saañ baabi ði ay naa maañ. ¹⁰ Nona' reseña ra, ði wolte súrgē línēh yē nē, nda wa yed' ði wodi. Ndaa laha' ri ra, línēh yē habute ri, labute ri labbi misikke, anutee rii yeris ði nimila'te ya' holon. ¹¹ Yíkíi meeya wolaatte súrgē kay. Laha' ri ra, wa labute ri labbi misikke, solute ri solli misikke, anutee rii yeris nimila'te ya' holon. ¹² Di wolaatte súrgē kay. Laha' ði fi baa ra bal, wa gaañute ri gaañni misikke anutee rii ðúhíd meeya.

¹³ « Yíkíi meeya won tígí daaha tih : “May page yih ? Mi ot na ! May wole koy kee ke so' faha' mi níi faha' ra ; mín hen wa yed' ði cér.” ¹⁴ Ndaa séenúu línēh yē koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Ēyí yen hap ði húl, meeya hen bi yen.” ¹⁵ Laha' ri ra, wa yípútée ríi ham, ðúhrúté rí meeya, hawute ri húl. »

Tígí daaha, Yéésú won bēewē tih : « Yíkíi meeya ay page línēh yí yaa yih ? ¹⁶ Di ay aye ayo, hap wa béeb húl, anti saam i línēh kay, yed' wa meeya. » Keluu bēewē unni yaa ra, wa wonu tih : « Yii baa ðamaayti lah ! »

¹⁷ Yéésú yeelte wa níi antee won tih : « Bíníyúté Téerēe bitih :

“La'a habuu tabahoh ya bití lahay njiriñ ra

daa millē' ham lasa.”[✧]

« Unee ke Téerēe baa faha' won yih ? » ¹⁸ Yéésú baatte won tih : « Bēyí baboh la' i baa béeb ay korsa',

te la'a keen sun ow ay rii d'akaya'.
»

Túmí buur

(Saame Maccëe 22.15-22 ;
Marka 12.13-17)

¹⁹ Yúhúu yéeddèh yí kootii Mèyíis a kélfè yí seeyoh ya bití Yéésú yulid' anili baa sun fi wa ra, wa na saamu dee nay wa rii habee wahtii baaha ra, ndaa wa kaañuy bēewē. ²⁰ Tígí daaha, wa koluute olsohi Yéésú, yejute i ow tala. Bēewē nè bēnbēndúu, ayuute ti bēewí júbútè nen, na fahuu fíirí Yéésú di won. Wa húmú saamu yíi ay mín tah gēernēer keen sun fi Yéésú. ²¹ Wa wonu ri tih : « Bahaa, fun yúhúté bití fu wona' kaah : fu yéeddè' yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jémíi. ²² Kon won fun nda kootii yen ona'te bití Sesaar* yeru túm mbée onaay. » ²³ Ndaa bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dí won wa tih : ²⁴ « Téehí sè' hélíis hanjar noo. » Yeruu ri hanjara, dí meelte wa won tih : « Netli wa a tii wa daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. » ²⁵ Yéésú won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, don yed' Koope yee laha' ri ra ! » ²⁶ Wa míníh ríi ham di íña won dí fíi bēewē rē. Yee won dí ra kay éemíl wē éemílè ní tahte wa lahlay yíi wonun wa.

Yii lejke koloh búudé

(Saame Maccëe 22.23-33 ;
Marka 12.18-27)

²⁷ Filoon fi baaha, i sadusen, wa fa wonu bití koloh búudé lahlay ra, ayute Yéésú nè, ²⁸ wonu ri tih : « Bahaa, Mèyíis húmú túuycé yen bitih, bēyí húl hel beleb te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñeedè wadtee lam belaa, saamid' bahii tal. ²⁹ Te kíilè, húmú lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, dí húlté. ³⁰ Bee ñee na ra koodte

belaa, yee kat bahaa ra katte ri. ³¹ Bēyí éeyè fè ñeyilte kotta húlté. Na hen daaha ní wa fi paana ya bēeb ñeyute kooda, húlté te ow lahay na koy. ³² Filoon fe, dí fi belaa tahte bal húlté. ³³ Kon leegi, yíin nay kolee bēewē búudé rē, daa nay lahee belaa waa na te wa bēeb koorute ri ? »

³⁴ Yéésú won wa tih : « Bēewē feey fi bee na koorantuu ; ³⁵ ndaa bēewē yéngké bití Koope otte bití wa warutee koloh búudé, wa haal pesa na ac ra, bín fè rēe, wa ii kooranta'. ³⁶ Wa ii míníl húl, wa ay madee a malaaka ya. Wa ay hene koyyi Koope, bi nay ri waa kèllé búudé. ³⁷ Bití bēewē húlú rē ay kèllú búudé, Mèyíis teeba'te na yíi lante filib Téerée na won dí Koo-Yíkèe filib dúufè na njaaroh ra bití daa ri "Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop" ra. » ³⁸ Yéésú baatte won tih : « Kon Koope, dí Koope fi bēewē húlú rē neh, dí Koope fi bēewē na pesu ra ; ndée di díi na, wa fi éeyè yí yaa bēeb lísúu pes. »

³⁹ I ow di yéeddèh yí kootii Mèyíis beyute una tígí daaha wonu ri tih : « Bahaa, wonu ñeete waal. » ⁴⁰ Ow kaañlay rii meelil yin kay.

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?

(Saame Maccëe 22.41-46 ; 23.1-36 ; Marka 12.35-40)

⁴¹ Yéésú baatte won bēewē tih : « Ow minè' won bití Buura Koo fal ri ra sédí Dawit díh ? ⁴² Di fi Dawit won filib téerée laha' yeekaa yi kañaa ya ra tih : "Koo-Yíkèe won Yíkú sè' tih : Tooke hēbís sè', ya'í ñamaa fi so' deh, ⁴³ ní bín nēy mú yissée kaa'oh yu hen tíkèe yí kottu ra." » ⁴⁴ Di fi Dawit dēekè' rí Yíkèe rēe, kon Buura Koo fal ri ra mínè' hen sédí díh ? »

⁴⁵ Bi na síkírúu rí bēewē bēeb, Yéésú won taalibe yi tih : ⁴⁶ «

* 20:22 20.22 Sesaar :Bín fè, bēyí húmú hen buur di Rom bēeb dēekúu daaha.
 20.37 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.6

☆ 20:37 20.43 Saame Kañaa ya 110.1

Lah mëytii yeeddèh yí kootii Mëyíis, wa fa tiléesúu a búub gaan, te wa fahuu biti wa woduun a ya' ana kèemmè rè. Wa tookuu ñaanna kèllèh di ílýyyè na ðaguu yèwúdfè Koope ra, te daa wa na ðébbúu ñam biti ndaje lah. ⁴⁷ Daa wa lukuu maañ ðañ ndah teeβa'i affi wa, te añañ, daa wa na beyu alalli belebba yaalli wa húlú rè. Daani wa nay lukee misik. »

21

Sarahi belaa yaali húl rè
(Saame Marka 12.41-44)

¹ Filoon fi baaha, Yéésú béyídté afi, otte i yíkèe alal na beku hélíis ifi saraha filib Faam fi gaani Koope. ² Di otte belii yaala húlté bal, bi ñakke nú ñak, bekke na hanjar yutuud' ana. ³ Di won tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñékídí bee lahay yaal bee ra, luk yi bëewí kayya béeb lah solo. ⁴ Bëewí kayya béeb yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filib ñagi, belaa yera' iña laha' ri ra béeb, yee wað ðii pesaa koon ra. »

Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fii rè

(Saame Maccèe 24.1-21 ; Marka 13.1-19)

⁵ Lahte bëewí na húmú wonu ðee ðama' Faam fi gaani Koope ra a la' yi wanna tabahuu ri ra, a iñi wunlaa ya hom na, yee jébélu bëewè Koope ra. Yéésú won wa tígí daaha tih : ⁶ « Bis ay lah, iña olu ðon yee ra béeb ay bëp nú la' ii tikèh sun la' kay. » ⁷ Bëewè meelute ri wonu tih : « Bahaa, yii baaha ay lahe kirih ? Yi nay teeβee biti yii baa ee saañ lahe ra ? » ⁸ Yéésú won wa tih : « Mëytii ! Ow ñanay ron nofa'. Ow caak ay aya' tii so' won biti daa wa Kiristaa, mbée wahtaa lahte. Ndaa ngènè síkíríi wè. » ⁹ Don keloh ban haa' gin a gin a ban

tíkèntè' af raa, ngènè tíiti : iñyaa waðti laha laho paay, ndaa ðeefa túkkí èldúnè laheh doom. » ¹⁰ Di baatte won tih : « Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; ¹¹ feey fa ay hégíyèh hégíyèh yí misikke, yaab a jérrí na kara' ay haal i ílý feey fa ; kimtaanni tíitd'eté bal ay olu sun-Koo. ¹² Ndaa balaa yaaha béeb rée, af so' ay tah ðon habu ðon moklu. Don ay kúru, ðon téekeú kèem filib ílýyyè na ðaguu yèwúdfè Koope ra, wa aattiya' ron, ðon beku kasu. Don ay kúru fii i buur a fii i gèernèer. ¹³ Iñyaa ay tah ðon seede yee yúhú ðon soo na ra. ¹⁴ Kon yúhí biti ðon lahuy yii síduun ðon di yee nay ron layee ra, ¹⁵ ndée bín fè rée, daa mi nay ron teeβe yee nay ron wone ra, a nufa nay ron rii wonee ra, nú ow yínè sah di kaa'oh yon ii naa mín yin te wa ii ron mín lof. ¹⁶ Baappon sah a yaayyon, koy-yaayyon, mboko yon a kooyyon ay ron yaay ; i ow ðon na ay hawu húl. ¹⁷ Af so' ay tah bëewè béeb kaa' ðon. ¹⁸ Ndaa karal fen yínè sah ii kanoh affon. ¹⁹ Lah hébí híin, ðon ay múcée ðaaha. ²⁰ Tíl nú ðon ot i soldaar gúiw Yerusalem raa, lah yúhí biti poyi gina lebohte.

²¹ « Tígí daaha, bëewè nay home Yúdée rè heguun ðañjin, bëewè nay home Yerusalem ra wuloh, te bëewè nay home luufin ra banti haal gina. ²² Waalli yaaha, Koope ay keen sun fi bëewè, ti ðee bíníyúu iña filib Téerèe rè béeb nen. ²³ Mas belebba nay poke loo bín fè rè a yee nay bëpíré rè ! Ndée bëy gina béeb ay mok nú mok, ndah Koope ay teeβa' neebi. ²⁴ Wa ay hawu húl a jépíl, wa habu ñaam hasлуу filib ginni kayya béeb, te bëewè yèwúdfè neh ra ay togisa' Yerusalem nú wahtii wa lah. »

Nimili Koy-bëe'
(*Saame Maccëe 24.29-35 ;*
Marka 13.24-31)

²⁵ Yéésú baatilte won tih : « Ay lah iñi ay tinnúu na'a, céyín fè a hulla na. Húni mboowaanna kisi fè ay tah affi bëewë feey fa béeb kúnèh pak ; ²⁶ doole ya sun béeb ay bëlkisèh. Ay lah bëewí tiit níi maanndee húl ndah níbi yee nay lahe feey fa ra. ²⁷ Tígí daaha, bëewë ay ot so' mi Koy-bëe' mi aye filib nér, mi ñéerè' a doole a ndam gaan. ²⁸ Don ot iñyaaha dale lah rek, lah kélfi don seh, don yúh biti lenj ron múc. »

²⁹ Filoon fi baaha, Yéésú ñeyaatte wa léeh won tih : « Èlsii tal kilik : ³⁰ don ot di capuse rek, don yúh biti lee ri lah koy. ³¹ Ti daaha nen, don ot iñyaaha lahe raa, lah yúhí biti Nguur ki Koope lebohte. ³² Mee ron won kaaf ka ra ee biti bëy jamanii bee ii múk te iñyaaha béeb laheh*.

³³ Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii mëssi múk. »
³⁴ Yéésú baatte won tih : « Cégi affon ! Keeññon banay dérkis ñammi nebba, hani misiga a iñi feey fi beh, toñeh bisi baa ay ron beettiye. ³⁵ Di na haba' mbèp yak nen, yii baa ay beettiye bëewë feey fa béeb daaha. ³⁶ Cégi affon, don dage Koope faraaah, nda don mín lah doolii múcúun don iña nay lahe yaa ra béeb, te don mín canj fii so' mi Koy-bëe'. »

³⁷ Yéésú enda' yéeddë' filib Faam fi gaani Koope ; ndaa finíin lah raa, di saya' sun fi danj Èlíiffè di nee' na. ³⁸ Te Koo yíil baab cúb rée, bëewë béeb ayuu Faam fi gaani Koope síkirée rí.

22

Canj Yudaas yaayi Yéésú
(*Saame Maccëe 26.1-5, 14-16 ;*
Marka 14.1-2, 10-11)

¹ Feedi mbúurú njeñe ya na wonuu Paak ra ee saañ lahe ra, ² Kélfè yi seeyoh ya a yéeddèh yi kootii Mèyíis na saamu nufa nay waa hawee Yéésú húl rë, ndaa wa kaañuy bëy gina.

³ Tígí daaha, Seytaane haalte Yudaas fa na wonuu Iskariyot te non taalibe yi sabboo a ana ya ra. ⁴ Daaha, Yudaas yíppée pay kélfè yi seeyoh ya na a kélfè yi wohoh yi Faam fi gaani Koope, wa peenute dee nay ri waa yaayee Yéésú rë. ⁵ Keeññi wa sosse níi sos, wa gapute ri héliis. ⁶ Yudaas tahte yee wonu wa ra, na anti saam wahtaa nay rii damaalee Yéésú níi ri yaay wa ri, te ow yégéh rë.

Míllèeni Yéésú reer a taalibe yi
(*Saame Maccëe 26.17-30 ;*
Marka 14.12-26 ; Sanj 13.21-30 ;
1 Korente 11.23-25)

⁷ Filib feedi mbúurú njeñe ya, bisa na hawuu har fi Paaga ra lahte. ⁸ Yéésú wolte Peer a Sanj won wa tih : « Tíli don waaye reeri Paaga. » ⁹ Wa wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayuun di tígí dih ? » ¹⁰ Di won wa tih : « Síkirii ! Don haale gina raa, don ay tee'a' a ow yaal kúf pen muluñ. Lah ñeyí tala níi faam fa nay rii haale ra. ¹¹ Don lah na raa, wèni yíkii faam fa tih : “Yéeddèhè daa nah fun meel ro lasa nay ñamee bani taalibe yi reeri Paaga ra.” ¹² Hen daaha raa, di ay ron teeb lasi gaani paa' sun, bi yugusute níi wocce : yii nay yen sohlee béeb ín nè. Don ay waayee reeri Paaga daaha. » ¹³ Peer a Sanj suute, wa deefute iña béeb ti dee húmú wona' wa Yéésú rë nen. Daaha, wa waayute reeri Paaga.

¹⁴ Laha' wahtaa ra, Yéésú a apootarri goorute na reeru. ¹⁵ Di won wa tih : « A dee faha' mi biti yen bok reeri Paagi bee ra, balaa wahtaa nay mii mokлуу ra lah !

* 21:32 21.32 Yerusalem poo kiil sabay iniil (40) filoon fe.

16 Mee ron won da ee bitih : mii ñamil reeri Paaga nii iti fi teebuu Nguur ki Koope. »¹⁷ Di beɓpe kaas béeñ tígí daaha, símpé Koope won tih : « Béyí béeñi yeh, don wora' wa hanndal kon ;¹⁸ te mee ron won ra ee : dala'te woteh, mii hanil béeñ nii bín nay ayee Nguur ki Koope ra. »¹⁹ Filoon fi baaha, di beɓpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yedte taalibe yi won wa tih : « Mbúurii bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah pègi yii beh, nérséhi sé'. »²⁰ Reeruu wa nii wocce ra, di yedte wa kaasi béeñ bal, won tih : « Kaasi béeñi bee daa yii hasa pokalsa' Koope a bēewē ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wa ay keen ndah don. »²¹ Yúhí bití bēe' nay soo yaaye ra, funi daa boku loon ee. »²² Kaah bití so' mi Koy-bēe' mi wadtee húl ti di faha' ri Koope ra nen ; ndaa mas bēe' nay soo yaaye ra ! »²³ Tígí daaha, taalibe ya na meelantuu bēe' nay page yii baa filiɓ fi wa ra.

Bēe' lukki gaan ra

²⁴ Filoon fi baaha, taalibe ya yefuute taasanta'i misikke hanndal ki wa, fahuu yúh bēe' wadti habuun bití daa ri lukki gaan waa na ra. »²⁵ Yéésú won wa tih : « Buurri ginna daa na nootu bēewí kayya, kélfē yē saame tii sun fi bēewē. »²⁶ Ndaa don waruy hena' daaha. Bēe' lukki gaan don na ra kay, wadti habaa afi bēe' lukki yin da ; bēe' nē túuyē' rē wadti habaa afi sūrgú bēewē béeb. »²⁷ Daa lukki gaan hanndal ki bēe' took na ñam ra a sūrgēe tíkíd dí loona ra ? Di bee na ñam ra neh a ? Añcañ, mi man sūrgé don na nen ! »²⁸ Don fi yeh, don mēsúy sēe hel na moklu so' bēewē rē. »²⁹ Di yera' so' Baaso' Nguur ka, mi yera' ron ri daaha bal : »³⁰ yen ay bok ñam a han Nguur ki so', te don ay took ñaani Nguur ka, don ilíf talli sabboo a ana yi Israyel. »

✧ 22:37 22.37 Saame Isayii 53.12

Woni Yéésú bití Peer ay taasa' yúhí

(Saame Maccēe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Sañ 13.36-38)

³¹ Filoon fi baaha, Yéésú won Peer tih : « Simon, síkírēh sē' ! Seytaane danke nda ri mín rēn hégíy ti di na níké' beleb nen. »³² Ndaa mi d'agidte ro nda fu ban soo sūugēh. Te fu nimil soo na raa, lah one koy-yaayyu ya'. »³³ Peer won di tih : « Yíkēe, tígē nay fuu bekuu kasu ra, may naa beku ; fu hawun húl, may naa hawu. »³⁴ Yéésú won di tih : « Mee roo won da ee Peer : fiisiin ki paan, fay taasa' bití fu yúh sé' nii hen waal éeyē. »

Woni Yéésú taalibe yi bití wa koloh affi wa

³⁵ Yéésú antee waa won béeb tih : « Wola' mi ron, don suute, don kúrúy hélíis, don kúrúy nafa a ñafad ra, don ñakute yin a ? » Wa wonu ri tih : « Fun ñakuy yin. »³⁶ Di won wa tígí daaha tih : « Iña lofisohte ! Dala'te woteh, bēyí lah hélíis kūrē, bēyí lah nafa kūrē ; te bēyí lahay ganaay wadtee yaay sabidoori lom yínē. »³⁷ Yúhí bití Téerēe won sun fi so' tih : « *Di kídeélúuté bēewí bossa na.* »[✧] Mee ron won da ee bití yii baa wadti laha laho, te ri lahte ní wocce. »³⁸ Taalibe ya wonu tih : « Yíkēe, jépíl ana ayee ee ! » Yéésú won wa tih : « Wona dúmpé ! »

Daji Yéésú sun fi daji Èlúffē
(Saame Maccēe 26.36-46 ; Marka 14.32-42)

³⁹ Yéésú antee koloh saañce daji Èlúffē ti merees nen, taalibe yi ñeyute tali. »⁴⁰ Lahuu wa dín fē rē, di won wa tih : « Dégí Koope toñeh don ay keene fiiri Seytaane ! »⁴¹ Di helte wa daaha hécēhtē yutuud, yekke na dan Koope »⁴² won tih : « Baap, hém neba' ro, éccíré gulii coono fi bee

wuloh so' ! Ndaa di mín díi man béeb, yee nay lahe ra banan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. » ⁴³ [Tígí daaha, malaaka di malaaka yi Koope céppé hílibí. ⁴⁴ Keeña dúmpé ces, dí na baatti daŋ. Di opa' opoo ní opa'a man ñif nen, na siit feey.] ⁴⁵ Woca' ri daŋa ra, dí kolohte, nimilte taalibe yi na. Di deef wa súfúñú súfúñé ní wa na nee'u, ⁴⁶ dí won wa tih : « Don nee'u yih ? Kélii don daŋ toñeh don ay keene fiiri Seytaane ! »

Hami Yéésú

(Saame Maccée 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Saŋ 18.3-11)

⁴⁷ Yéésú hom wona, lahte dúukéli béewí ayute, ñéerúuté a Yudaas fa non taalibe yi sabboo a ana ya ra. Yudaas lebohte Yéésú, na faha' fëení. ⁴⁸ Yéésú won dí tih : « Yudaas, fu yahti ac yaayi so' mi Koy-bëe' rëe, fay soo fëené fëené è ? » ⁴⁹ Bëewë ñéerúu a Yéésú rë, oluu wa yee na saañ lahe ra, wonu ri tih : « Yíkëe, fun beb jépíllí fun, fun yejoh wa haa' a ? » ⁵⁰ Tígí daaha, ow yínë waa na paanŋke súrgú seeyohi gaana jépíl, lecce nufi ñamaa fa. ⁵¹ Yéésú won wa tih : « Yéddí ! Topaa baaha ! » Di leŋpe nuf béë', nufa wahte. ⁵² Di na anti won a kélfë yí seeyoh ya, kélfë yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, a baha ya gina ayu hami ra tih : « Don ayuu yi deeha a jépíl a i duuf hami so' man mi banndi nen ? » ⁵³ Mi húmú homa' don na faraah filíb Faam fi gaani Koope, te don kaañuy soo ham. Ndaa wahtoon daa lah, elga onuu Seytaane doole sun fi so' ra. »

Taasaí Peer yúhí Yéésú

(Saame Maccée 26.57-58, 69-75 ; Marka 14.53-54, 66-72 ; Saŋ 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Wa habute Yéésú, kúrúuté ri faam seeyohi gaana. Peer húmú filoonaa filoon, ñeete talli wa. ⁵⁵ Lahte béewí kédfúuté kí filíb

faam fa, tookute na yoonnduu. Peer acce, tookke waa na. ⁵⁶ Lahte ðelií légyë' faam fa otte Peer niñi kí kè, yúidté rí ní won tih : « Bëyi bee bal non béewí. » ⁵⁷ Ndaa Peer taasa'te won tih : « Mi yéeh béë' na wona' fu ra yaa ow ! » ⁵⁸ Tíkëh yutuud, ow kay otte ri, won tih : « Do bal fu non béewí. » Peer won dí tih : « Mi noneh na dé' ! » ⁵⁹ Hente kiis, ow kay ayilte, digidte uni won tih : « Lahte íl bal ! Bëyi bee non béewí ; ndah dí bëy Galile. » ⁶⁰ Ndaa Peer won dí tih : « Mi yéeh yee na won fu ra do ! » Di hom wona, na mín rii lúsídf de paan fiisohte. ⁶¹ Yíkëe yíssëhte Peer na, yeelte ri. Tígí daaha, Peer nérsëhte yee húmú won dí Yíkëe rë biti fiisiin kí paan, dí ay taasa' biti dí yúh rí ní haa' waal éeyë. ⁶² Di antee dúh éssín na looy looyi misikke.

Dalaani mogi Yéésú

(Saame Maccée 26.67-68 ; Marka 14.65)

⁶³⁻⁶⁴ Bëewë në húmú wohu Yéésú rë pokute illë, na labisuu ri, na ñaawlu ri, meelute ri wonu tih : « Fu yonente saa bal ? Wone béë' laŋ do ra ! » ⁶⁵ Wa wonute ri i won bos kay caak.

Tëekrí Yéésú këemí yëwúdfë

(Saame Maccée 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Saŋ 18.19-24)

⁶⁶ Yíilë' Koo ra, baha yi yëwúdfë, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyiis tee'uute, tëekrúté Yéésú këem, ⁶⁷ meelute ri wonu tih : « Won fun nda daa fu Buura Koo fal ri ra ra. » Di won wa tih : « Mi won don biti daa mi, don ii soo gém, ⁶⁸ te mi meel don, don ii soo tiil. ⁶⁹ Ndaa, kola'te woteh, so' mi Koy-bëe', may took hëbís Koope fa mín béeb rë, mi hom ya' i ñamaa fi. » ⁷⁰ Wa béeb wonu tih : « Kon fu Koy Koope a ? » Di won wa tih : « Don wonute ri, daa mi ! » ⁷¹ Wa wonu tígí daaha

tih : « Yen ay pagilee seede yih ?
Di d'uhídté rí búkí nii wocce ! »

23

Kurí Yéésú fii Pilaat

(*Saame Maccëe 27.1-2, 11-14 ;
Marka 15.1-5 ; Sañ 18.28-38*)

¹ Bëewë béeb koluute, kúrúte Yéésú Pilaat géernéerë në, ² na yabu ri iñyee wonu tih : « Di homa' daaha beke bëy gina nuf, kaddee wa yera' túm, te ri tük afi Buura Koo fal ri ra. » ³ Pilaat meelte Yéésú won dī tih : « Daa fu buuri yëwúddë ë ? » Yéésú won dī tih : « Fu wonte ri, daa mi ! » ⁴ Pilaat won kélfë yí seeyoh ya a bëewí kayya húmú në rë béeb tih : « Mi olay yii mín tah ow keen sun fi bëyí beh. » ⁵ Ndaa bëewë baatutee béyídf unni wa sun na wonu tih : « Di ñeya' yëeddë' yí, yahe nuffi bëewë. Di dala' Galile, ñeete Yúdée béeb nii ri lahte dee woteh. »

⁶ Kela' Pilaat unni yaa ra, dī meela'te won tih : « Di bëy Galile woo ? » ⁷ Bëewë wonu ri tih : « Di dék në kay ! » Pilaat yúhté bití Erot daa ílíf Galile fi baaha, te dī fi Erot húmú Yerusalem waalli yaaha, dī yeeltee yeñ bëewë kúf Yéésú dīi na.

⁸ Ola' Erot Yéésú rë, keeña sosse nii sos, ndah ri húmú kelohte ban fi, te ri maañcee faha' oli. Di faha'te rii ot page kimtaan. ⁹ Di meelte ri yin caak, ndaa Yéésú tahay búkí dīi na. ¹⁰ Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis digirute unni wa na yabu Yéésú yin caak. ¹¹ Erot a soldaarri bal na ñaawlu Yéésú, bekute ri búubí wunte na këkkélíyú rí. Filoon fi baaha, Erot jejaatte ri Pilaat na. ¹² Erot a Pilaat na húmú tēfréntíih kii, ndaa dala'te yiin fin fa wa henute kooy.

Tígí Yéésú húl

(*Saame Maccëe 27.15-26 ;
Marka 15.6-15 ; Sañ 18.39 nii
19.16*)

¹³ Pilaat dëekrëhté kélfë yí seeyoh ya, baha ya a bëy gina, ¹⁴ won wa tih : « Don wonu ti bëe' komu ron so' bee ra yaha' nuffi bëy gina yahoo. Mi meela' ri fiiyën, ndaa mi olay yin di iña yabu ron dī ra. ¹⁵ Erot bal d'aaaha, daa tah dī yeñ ri soo na. Bëyí bee pagay yii cal dī hawu húl. ¹⁶ Cëe mi lafiroh ri laraw, mi yeris ri. » [¹⁷*] ¹⁸ Ndaa wa béeb na d'aañnjuu wonu tih : « Hawe ri húl, fu d'úhri'd fun Barabaas. » ¹⁹ Di fi Barabaas húmú non bëewë na haa'uu njiitti gina ra, te ri húmú happe ow húl bal, daa tah ri téyú kasu.

²⁰ Bi faha' Pilaat yedfi Yéésú, dī beyaatte una, woni bití Yéésú pagay yin bos. ²¹ Ndaa bëewë baatutee d'aañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » ²² Pilaat beyaatte una waali éeyë fë won wa tih : « A ri pañ yii bosí bih ? Mi ollay ri yii cal hawaa húl. Cëe mi lafiroh ri laraw, mi yeris ri. » ²³ Ndaa wa na baatuu d'aañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » D'aañnjohi misiga kúrëelëhté Pilaat ²⁴ nii ri tahte pagri wa yee fahuu wa ra. ²⁵ Tígí daaha, Pilaat d'uhídté Barabaas fa fahuu wa bití daa yedfun ra, dī fa yahi nuffi bëewë a hap ow húl daa húmú tah ri téyú rë, yedda'te wa Yéésú.

Kurí Yéésú tígë nay rii hawuu húl rë

(*Saame Maccëe 27.32 ; Marka 15.21*)

²⁶ Na kúrú soldaarra Yéésú tígë nay rii hawuu húl rë, wa tee'uute a bëyí dék Siren, hínú Simoñ, deef dī kola' meey. Wa habute

* **23:17** 23.17 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bin fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú biníyú yii beh : Lahaa feedi Paak béeb, Pilaat wadtee d'úhri'd bëy gina ow yinë kasu, yeris ri.

ri, enute ri kurwaha, ñéyúté rí filoon Yéésú. ²⁷ Ow caak ñeyute filoon Yéésú. Beleb caak húmú filífi fi wa, na fogu ri na hawuu. ²⁸ Yéésú yísséhté waa na, won wa tih : « Don fi belebbi bëy Yerusalem, ngènè lëeyí sè', lëeyí affon a koyyon ! ²⁹ Jamanu ay lah, bëewé won tih : « Lahute sos-keëñ, belebba mínih pok loo ra, yee mësúy lah koy, yee mësúy kúu rë ! » ³⁰ Tígí daaha, bëewé ay nah danja keen sun fi wa, won dúngè súuy wë. * ³¹ Kilik hilsid daa míntí henu dee raa, mas kilik sühíd ! »

³² Soldaarra kúréelúuté banndi ana bal, yi ay hawu húl a Yéésú.

Daayi Yéésú kurwah

(Saame Maccëe 27.33-44 ; Marka 15.22-32)

³³ Lahuu wa tígè nè wonuu Këeñ-af ra, wa daayute Yéésú kurwah. Wa daayaaluute banndi yi ana ya bal : bëyí yínëe paa'te Yéésú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu. ³⁴ Yéésú won tígí daaha tih : « Baap, baale wa, ndée wa yíih yee na pagu wa bee ra. » Soldaarra púlúfúté búubbí Yéésú, woruute wa handal ki wa. ³⁵ Bëewé cagute na olsuu. Kélfé yí yëwúdfé na ñaawlu Yéésú wonu tih : « Di sëmlëey i ow kay woo ? Di sëmlëe afi bal hena biti daa ri Buura Koo fal ri ra kaah ! » ³⁶ Soldaarra na ñaawlu ri bal. Wa beyute bineegar, lebuute ri na fahuu hënní, ³⁷ wonu ri tih : « Hena biti daa fu buuri yëwúdfé rëe, sëmlëe afu ! » ³⁸ Wa bíníyúté unni yee yeedda' ki afa sun : « Bëyí bee daa buuri yëwúdfé. »

³⁹ Banndii yínëe hom sun fi kurwahi, na sol Yéésú won dī tih : « Fu won neh daa fu Buura Koo fal ri ra a ? Sëmlëe afu, fu sëmlë' fun na bal ! » ⁴⁰ Ndaa banndii yínëe na won afa tih : « Do fu kaañce Koope dé' ! Doni bëyí bee

daa boku daan ee. ⁴¹ Bi yen wadte : yen yínlu ñna pagu yen da kat ! Ndaa dī fi bee pagay yin bos. » ⁴² Di antee won tih : « Yéésú, lah hele nuf soo na biti fu took Nguur ku. » ⁴³ Yéésú won dī tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : woteh fee Koo beh, fay home soo na Aljana. »

Húli Yéésú

(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Sañ 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Laha' na' leelu af ra, gina bëeb ñúussé túf níi mitte wahtu éeyé. Rídií bídí Faam fi gaani Koope dap tígí selaa níi sela ra, dadte dala'te sun níi feey, bíséls'eté ana. ⁴⁶ Yéésú d'aaase foñ tígí daaha won tih : « Baap, mi tíkké coonaa fi so' ya'u. » Wona' ri unni yaa níi wocce ra, dī yeddohte lússé. ⁴⁷ Ola' kélfíi soldaara yee lah ra, dī kañce Koope won tih : « Bëyí bee bëyí júbpé kaah ! » ⁴⁸ Oluu bëewé maasuu ra yee lah ra, wa tíkuté ya' yi wa affi wa na looyu na nimilu faam. ⁴⁹ Kooyyi Yéésú bëeb cagu hanndal na olsuu yee lah ra. Belebba húmú ñéerúu a Yéésú dala'te Galile ra húmú filífi fi wa.

Haji Yéésú

(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Sañ 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Lahte bëyí dék Arimate di Yúdéé, hínú Suseef, dī non baha yi bëy kéemí gaani yëwúdfé. Di bëyí baahte te júbpé, te ri na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope. Húlè tíkú baha ya Yéésú rë, dī ñéerëey nè. ⁵² Di payte Pilaat na meelte ri búudé fí Yéésú. ⁵³ Tahra' ri Pilaat ra, dī nuulidte búudé fë kurwaha, lííwté rí perkal, kúdté rí dappe ri kolom ki yotu loo la', bi yéñké biti búudé hëcdfúy nè. ⁵⁴ Wahtu ya tas balaa bisa na hílsúu yëwúdfé rë lah caaklilay. ⁵⁵ Belebba

na húmú ñéerúu a Yéésú dala'te Galile ra, ñeyute tal Suseef, wa olsuute nuña, olute dee fëndúu búudé fí Yéésú rë. ⁵⁶ Wa nimilute faam, waayute i yin heeñlaa a laakkoloñ, yugusii búudé fë. Laha' bisi hílsée rë, wa hílsúuté ti di túuyúu rí nen.

24

Kolohi Yéésú búudé

(Saame Maccée 28.1-10 ; Marka 16.1-8 ; Sañ 20.1-10)

¹ Dímeesë, belebba koluute miir-miirin, kúreelúuté iñi heeñlaa ya húmú waayu wa ra, suute tígë hacuu Yéésú rë. ² Lahuu wa ra, wa olute biti la'a húmú kúnúu búk luuya ra píniñúté hatin. ³ Wa haalute, wa deefuy na búudé fí Yéésú-Yíkëe, ⁴ affi wa kúnëhté. Ow ana yi bekuu búubí na tak feeñiyuute wa tígí daaha. ⁵ Belebba títúté, líhúté púkkí wë feey. Bëewë wonu wa tígí daaha tih : « Bëyi ee pes da saamu dí filiib bëewë húlú rë ? ⁶ Yéésú íñi në, dí këllúté búudé. Nérsú yee húmú won dí ron homa' ri Galile ra biti ⁷ dí fi Koy-ðee' wadtee yaayu bakaaroh ya, dí daayu kurwah, waali éeyë fë filoon fi húlí dí koloh búudé. » ⁸ Tígí daaha, wa nérsúuté unna húmú won Yéésú rë.

⁹ Belebba koluute luuya daaha suute, bíllúté iñyaaha béeb apootarri sabboo a yínë yë a bëewí kayya na húmú ñéerúu a Yéésú rë béeb. ¹⁰ Belebba yaa húmú Mari fi bëy Makdalaa, Saan, Mari yaafi Saak a i beleb kay. Bíllúu wë apootarra ra, ¹¹ wa habuu biti belebba yíh iña na wonu wa ra, tahte wa gémúy wë. ¹² Filiib fi baaha, Peer nampee múkë luuyin. Laha' ri yérëntëhté rë, dí deef na boyya kut. Di nimilte faam éempé níi éem di yee lah ra.

Feeñiyohi Yéésú taalibe ana di waali Emayus

(Saame Marka 16.12-13)

¹³ Yiin fi baaha, lahte taalibe ana yi na suu gina na wonuu Emayus ra, bi hécëhté a Yerusalem yíi mitte tíl wahtu ana, ¹⁴ na gonlu sun fi iña lah ra béeb. ¹⁵ Wa homu gonla unni wa na béyrëh sun, Yéésú dabpe wa waala ñéerë'té a wa. ¹⁶ Wa olute ri, ndaa lahte yíi úmpé wë níi wa yúhsúuy rí. ¹⁷ Di won wa tih : « Don gonlu yi waala ? » Wa yípútée cañ, kanammi wa súfúñcé níi súfúñ. ¹⁸ Ow di waa na hínú Kelewofaas won dí tih : « Doni afu kut di Yerusalem daa yíh yee lah waali yee ra maan ? » ¹⁹ Yéésú won wa tih : « Baaha yi daaha ? » Wa tahute wonu tih : « Fu kelaay yee kat Yéésú fí bëy Nasaret ra a ? Di húmú yonentii lahte sañ-sañ di pagad a wonad fíi Koope a fíi bëewë béeb. ²⁰ Kélfë yí seeyoh yi yen a njiitti yen kúrúte rí faam buur, dí aattiyuute húl, daayute kurwah. ²¹ Fun lahute yaakaar biti koon daa ri nay sëmlée Israyel ; ndaa see' ! Di filiib fi baaha, iñyaaha lahte hente waal éeyë woteh te ow olay yin. ²² Añcañ, i beleb di fun na éemilúte fun. Wa payu luuyin miir-miira oroh, ²³ wa oluy búudé fí Yéésú, wa ayute bíllúte fun biti i malaaka feeñiyuute wa, wonute wa biti dí ee pes da. ²⁴ Filoon fe, i ow di fun na payute, olute biti iña wonu belebba ra béeb lahte. Di fi Yéésú nék, wa oluy ri ! » ²⁵ Yéésú won taalibe yi ana ya tígí daaha tih : « Lúh-nuffi yeh ! Don gémúy iña wonu yonente ya ra gémë doom a ? ²⁶ Buura Koo fal ri ra wadtee ñee coono fi bah, anti haal ndami. » ²⁷ Di na an waa poysiid iña bíníyú sun fi ra béeb, dala'te kootii Mëyiis, ñeete téere yë bíníyú yonente ya ra béeb.

²⁸ Tíluu wë níi wa lebuute gina na suu wa ra, Yéésú na

bënbëndëh baret, ²⁹ ndaa wa caguute ri wonu tih : « Fu saañ dih ? Tase fun na deh ! Na'a yëellëhté te Koo ee saañ elke ra. » Tígí daaha dī ñéerë'té a wa, wa suute faam. ³⁰ Wa tooku reer, Yéésú bëbpe mbúurú símpé Koope, lecsa'te ri yedte wa. ³¹ Affi wa kúnsëhté tígí daaha, wa yúhsúuté rí. Ndaa ri hente mes, wa olluy ri. ³² Wa na wonantuu hanndal kí wa tih : « Yii baa daa tah keeññi yen sos nii sos na won dī a yen waala, na poysiid' yen iña bíníyú Téerëe rë ! »

³³ Wa yípútée koloh, nimilute Yerusalem. Lahuu wa ra, wa deefute apootarri sabboo a yínë yë a bëewë nē ñéerúu a wa ra tee'uute. ³⁴ Wa wonu taalibe yi ana ya tih : « Yíkëe këllúté búudé kaah ! Di feeñiyohite Simoñ. » ³⁵ Wa fi ana yi yaa bal bíllúté wë yee lah waala ra a dee yúhsúu wë rí na lecsa' ri mbúurëe rë.

*Feeñiyohi Yéésú taalibe ya
(Saame Maccëe 28.16-20 ;
Marka 16.14-20 ; Sañ 20.19-23 ;
Tílédí apootarra 1.6-11)*

³⁶ Taalibe yi ana ya homu wona, Yéésú hente jalañ fii wë bëeb, won wa tih : « Cëlíri yaawe ! Hëmíi jaamma ! » ³⁷ Ndaa wa títú títé nii affi wa kúnëhté ; wa habuu biti koon yaa yébitëh. ³⁸ Yéésú won wa tih : « Don títú yih ? Haala' yi nii don na lahu nuf ana ? » ³⁹ Èlsíi ya' yi so' a kotti so' : yaa so' kay ! Lébi faan so' don olsoh ! Yébitëh na lah bo' faan ti so' nen a ? » ⁴⁰ Wona' ri wa iñyaa ra, dī teeβpe wa ya' yi a kotti. ⁴¹ Sosi keeña a éemë homuu wa ra, tahte wa mínih rii gém doom. Tígí daaha, dī meelte wa won tih : « Don lahute yii ñamun dee a ? » ⁴² Wa yerute ri koy jén hütú. ⁴³ Di bëbpe jéné ñampe ri fii wë.

⁴⁴ Di antee waa won tih : « Húmú homa' mi leeloon ra, mi wonte ron unni yeh : “Iña wonu

sun fi so' filib kootii Mëyíis a téeré yí yonente ya a Téeríi kañaa ya ra bëeb wadtee lah.” » ⁴⁵ Tígí daaha, Yéésú pañke nii affi wa kúnsëhté, wa yúhúté yee won Téerëe rë. ⁴⁶ Di won wa tih : « Bíníyúté biti so' mi Buura Koo fal ri ra, mi wadtee mok nii mok, te waali éeyë fë filoon fi húlí sè', may koloh búudé. ⁴⁷ Te dala'te Yerusalem, heetta èldúnë bëeb warutee waariyu di tii so', wa lof pesad' Koope baal wa bakaad'dí wa. ⁴⁸ Don daa seede yi so'. ⁴⁹ Te so' mi beh, may cépíd' sun fon Ruuh-Peseñ fa húmú gap don Baaso' ra. Don nék, ngënë këlíi Yerusalem dee nii doolaa nay kolee sun ra cép don na. »

⁵⁰ Filoon fi baaha, Yéésú kúdté wë waal Betani, bëyídté ya' yi na barkel wa. ⁵¹ Di hom barkeli wa na taka' a wa, Koo bëyídté rí kúdté rí hëbísí sun. ⁵² Wa fi taalibe ya jaamiyuute ri anutee nimil Yerusalem, keeññi wa sosse nii sos. ⁵³ Faraah wa homuu filib Faam fi gaani Koope wa simé rí.

Uni Neba bíní Sanj ra Kúnsëe

Di baahi jaŋaa Sanj fa non apootarri sabboo a ana yi Yéésú rë daa bíní téerí Uni Nebi bee, ndaa bití daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Sanj nék, bíníté iñi yéŋké bití Marka a Maccëe a Lúkkë bíníyúy wë, ndaa iña wonu wa ra caakke yi daa wa bok mante (1.19-28 ; Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-8).

Sanj wonte bití Yéésú daa Un Koope, te Una a Koope daa mësúu hom. Uni baa daa ac dékké a bëewë, onte bëewë gémú dñi na ra ní wa henute koyyi Koope (1.1-18). Di wonte bití Yéésú daa bëe' Koope wol ri èldúnë rë (6.29 ; 17.3).

Filiḅ téerí beh, Yéésú wonte bití daa ri ñama na ona' pes ḁa (6.35), daa ri niñi èldúnë (8.12), daa ri waala, daa ri Kaaf ka, daa ri na ona' pesa (14.6), daa ri níirëhí kah-kah fa (10.11).

Sanj wonte sun fi :

- yii lenke iñi éemilë' yë paŋ Yéésú teeḅa'i bití daa ri Koy Koope ra (2.1-11 ; 4.46-54 ; 6.1-21),
- yii lenke tee'a'i Yéésú a Nikodem (3.1-21),
- yii lenke belaa dék Samari ra (4.1-42),
- yii lenke lëfëñidë Betsataa (5.1-18),
- yii lenke bëe' límúu búumíḁ ḁë (9.1-7),
- yii lenke wahtaa nay kolee Yéésú feey fi bee saañ ḁeefri Boffa ra (14.28 ; 16.5-11),
- yii lenke bití bëyí fi faha' yúhí Boffa ñeya' Yéésú në, ay rii yúh rë (14.6 ; 16.26),

- a yii lenke ḁaŋa ḁagid' ḁi taalibe yi, déŋéenté wë Boffi ra (17.1-26).

Bëyí fi jaŋi téerí bee bëeḅ ay ot bití ow mínéh yúh Boffa te ri ñeyeeh Yéésú në, ḁi fa daa Koy ka ra. Bëyí fi ot Koy ka, otte Boffa.

Bëe' na wonuu Una ra

¹ Dalaana ḁeef Una na ; Una a Koope daa húmú, te ḁi fi Una Koope. ² Una a Koope daa húmú dalaana. ³ Koope ñeya' ḁii na, sakke iña bëeḅ ; lahay yii sakute te ñeyay ḁii na. ⁴ Pesa hom ḁii na, te pesi baa daa niñi bëewë. ⁵ Niña na ḁaḁ' ñúusë, ñúusë habay ri.

⁶ Koo húmú wolte bëyí hínú Sanj*. ⁷ Sanj acce seedii niña, nda ḁi mín tah bëewë bëeḅ gém. ⁸ Di a faanaŋ fi, ḁi niña neh ; seedii niña daa tah ri koloh. ⁹ Niñi bah, daa niñi kah-kah fa yéŋké bití ac èldúnë niñli bëewë bëeḅ rë.

¹⁰ Una húmú èldúnë. Koo ñeya' ḁii na sakke èldúnë, añaŋ, bëy èldúnë yíh rí. ¹¹ Di ac mboko yi na, ndaa mboko yi síkírúuy rí. ¹² Añaŋ, kaa'eeh lahte bëewí síkírúuté rí, te gémuté rí. Te ḁi onte bëewí yaa bëeḅ níi wa henute koyyi Koope. ¹³ Wa henuuy koyyi Koope di pagaḁ yaal a beleb. Di yii ow daa faha' ri neh bal. Èe-ëe' ! Koo daa paŋ níi wa henute koyyi.

¹⁴ Una hente ow, ḁi dékké filiḅ fi yen, ñéerëté a kaah koceec a malli mínéh ḁúm, yen na olu. Yen olute ndama liil ri Koo Boffi na ra, ndama yeḁ' Boffa Koy ka laha' ri yínë kut ḁa. ¹⁵ Sanj fa seedeyid' ḁi ra, húmú bëyíḁté uni sun won tih : « Bee daa bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, ḁi luk soo gaan fa, ndah balaa mi ac, ḁeef ḁi húmú në. » ¹⁶ Malla kúḁ' ḁi mínéh ḁúm ḁë, ḁi onte yen na yi caakke níi

* 1:6 1.6 Sanj fa na wonuu dee ra daa ri Sanj Batis.

caak. ¹⁷ Koope ñeya' Mèyíis në pokke Kootaa, ñeyídté mal a kaah Yéésú-Kiristaa na. ¹⁸ Ow èllëy Koope. Koy ka yínë kut daa èlíd dí, te dí fi baa Koope. Di fa hom a Boffa ra daa teeba' dee man dí fi Boffa ra.

Woni Sanj Batis biti dí Kiristaa neh

(Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18)

¹⁹⁻²⁰ Sanj seedeya' Yéésú deh : kélfë yí yëwúddë homu Yerusalem wolute seeyoh ya a bëy tali Léwí Sanj na nda meel dí dí fi baa daa ri wa. Meeluu wa ri ra, dí dápaya dara, seedete won tih : « So' mi Buura Koo fal ri ra neh ! » ²¹ Wa meelaatute ri wonu tih : « Kon fu wah ? Fu Éelí è ? » Di won wa tih : « Èe-èe', mi Éelí neh ! » Wa wonaatu ri tih : « Daa fu yonentaa a ? » Di won wa tih : « Di so' neh dé ! » ²² Wa millúu rí won tih : « Kon daa fu wah ? Won fun bëe' hen fu ra, nda fun lah yii léhinún bëewë wolu fun da. » ²³ Sanj lofa'te wa a unna húmú won yonente Isayii ra, won wa tih : « Daa mi una húmú dfofoh luufa na won bitih : “Dëddí Yíkëe waala nú jub.” »

²⁴ I fariseñ húmú filib bëewë wolu Sanj na ra. ²⁵ Wa yabaatute na meelu ri wonu tih : « Fu won ti fu Buura Koo fal ri ra neh, fu Éelí neh te fu yonentaa wadti ac ra neh. Kon yi tah fu na bëtis bëewë ? » ²⁶ Sanj won wa tih : « Mi hom bëtsë' bëewë a muluñ ; ndaa lahte bëyí ee filib fi bëewë deh, te don yiih rí. » ²⁷ Di ee ac filoon so' ra ndaa mi haayayi liil kotti†. »

²⁸ Yii baa laha' énfí laahi Yurdeñ di Betani†, tígë në bëtsë' Sanj bëewë rë.

Har fa yera' Koope sarah ra

²⁹ Kéy fin fë, Sanj ot Yéésú na ac díi na, dí yíppée won tih : « Élí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah§, hosii bakaadfi bëy èldúnë rë ! » ³⁰ Daa ri bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, dí luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, deef dí húmú në. ³¹ So' mi bee sah, mi húmú yéeh bëe' wad' díi hen koon da, ndaa yee kúf aya ac mi, ma na bëtsë' muluñ ra, dí biti koyyi Israyel yúh rí. »

³² Sanj wonaat tih : « Mi otte Ruuhi Koope kola'te sun céppé sun fi man bédú nen, hompe díi na. » ³³ Mi húmú yéeh bëe' wad' díi hen koon da, ndaa Koope fa wol so' bëtis a muluñ ra húmú won so' tih : “Fay ot Ruuha cép hom ow na ; bëyí baa nay bëtsée a Ruuh-Peseñ.” ³⁴ Te so' mi Sanj mi otte yii baaha, te mi seedete biti bëyí baa daa Koy Koope. »

Taalibe ya débúu ñee tal Yéésú rë

³⁵ Kéy fin fë, Sanj ayaatte tígë húmú wë aa' fin ra, canke a ow ana di taalibe yi. ³⁶ Ola' ri Yéésú na roommbiil, dí won tih : « Élí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah ra ! » ³⁷ Keluu taalibe yi ana ya unni yah, wa ñeyute tal Yéésú. ³⁸ Heelta' Yéésú otte biti wa ñeyu tali ra, dí meelte wa won tih : « Don saamu yih ? » Wa dëekúuté rí a tii bëyí në yëeddé' Unni Koope, wonu ri tih : « Rabbi, fu dék dih ? » ³⁹ Di won wa tih : « Èyí don ot. » Tígí daaha, bi deef na'a konte, wani Yéésú ñéerúuté, wa yúhuté tígë dék dí rë, wa yeelutee dfidé' caan fi bisa a dí.

⁴⁰ Anndere koy-yaafi Simon Peer, non bëewí ana ya keluu wa unni Sanj, wa ñeyute tal Yéésú

☆ **1:23** 1.23 Saame Isayii 40.3 † **1:27** 1.27 mi haayayi liil kotti :Di gerek, biníyú deh : te mi yinte sah pëkísí nìh yí ñafadfi. ‡ **1:28** 1.28 Betani :Betani fi bee bokaaya a bee dékú Lasaar

a Martaa a Mari ra. § **1:29** 1.29 har :Di gerek, biníyú deh : koy har.

rë. ⁴¹ Di d'èbpi pay saami Simon, won dī tih : « Fun olute Mèssiifē ! » (Iti fi tii baa daa ri Kiristaa mbée Buura Koo fal ri ra.) ⁴² Anndere kúdté Simon Yéésú nè. Yéésú yeelte Simon nū won dī tih : « Daa fu Simon, koy Sanj ; dala'te woteh, fay dëekúu Sefaas. » (Iti fi tii baa daa ri : Peer. Iti fi tii Peer daa : la').

Filíp a Natanayel

⁴³ Kéy fin fē, Yéésú hampe waali Galile. Laha' ri ra, dī tee'ate a Filíp, won dī tih : « Aye fu ñee tal so' ! » ⁴⁴ Filíp dék Betsaydaa, bani Anndere a Peer daa boku gin. ⁴⁵ Di fi Filíp nampee pay otte Natanayel, won dī tih : « Fun olute bée' nè wona' Mëyiis téerii Kootaa ra, bee na wonuu yonente ya Téerëe rē : yaa Yéésú fi Suseef, bee dék Nasaret ra. » ⁴⁶ Natanayel won dī tih : « Yin wun mín dūh Nasaret nagajak a ? » Filíp won dī tih : « Yen saañ fu tiki'd afu il ! » ⁴⁷ Wa bëyute waala na suu. Ola' Yéésú Natanayel na ac dīi na, dī won dī tih : « Bee daa koy ki Israyel tigi-tigi, bi yéeh nofa' ow ! » ⁴⁸ Natanayel won dī tih : « Fu yühē sē' dih ? » Yéésú loffe ri won tih : « Homa' fu tal eena d'ee' Filíp dëekëy rē doom ra, mi otte ro. » ⁴⁹ Natanayel bëyidté uni won tih : « Bahaa, kon daa fu Koy Koope ! Daa fu Buuri Israyel ! » ⁵⁰ Yéésú won dī tih : « Wona won mi ro biti mi otte ro tal eena ra, daa tah fu gém è ? Fay ot yi luk baa eemilè'. » ⁵¹ Di antee baat won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay ot sun-Koo kúnsēh, malaaka yi Koope lawe sun cépé, aye so' mi Koy-bëe' nè. »

2

Kilëegë lah Kanaa ra

¹ Waal ana filoon fi baaha, kilëek lahte Kanaa di Galile. Yaafi Yéésú hūmú nè. ² Yéésú a taalibe yi bal dëekuté kilëegë, wa ayute. ³ Dúmë' béeñë ndaje ma ra, yaafa

ndunutte Yéésú baaha won dī tih : « Wa lahluy béeñ. » ⁴ Yéésú won dī tih : « Síkirēh sē' yaa ow ! Fu faha' biti mi paga yi te wahtii so' lahay doom ? » ⁵ Yaafa payte won koy-pagoh ya tih : « Yii won don dī bée' lah, lah pëgi rí. » ⁶ Deef lahte yaad' pëenē yi yugusuu la' hūmú nè, yi yëwúddë yahti bukutoh raa efuu na. Bina-bina waa na bée' wadtee mín sod binwaar iniil mbée pëenē. ⁷ Yéésú won koy-pagoh ya tih : « Néhí yaaddi yee mulu' ». Wa nehute yaad'da nii líiffé pew. ⁸ Tígi daaha, Yéésú won wa tih : « Leegi éfi nè mulaa don kom koy ki gaana. » Wa pagute yii baaha. ⁹ Díkísé' koy ki gaana efa, d'ee' mulaa yísséhté béeñ. Di yéeh tígë koluu koy-pagoh ya béeñë rē, ndaa wa fi yaa yúhú. Tígi daaha, koy ki gaana dëekké yiki kilëegë ¹⁰ won dī tih : « Ndaje mi lah bée' bëewë d'ebúu efa' béeñë lukki ne' da. Til nii bëewë sampi pii faanni wa raa nék, yee loolay nii rē anti dúhrú ! Do nék fu henay dah, fu yef béeñë lukki ne' da yefo nii a d'eh. »

¹¹ Baa daa kimtaana d'ebpi pan Yéésú rē. Di paga' ri Kanaa di Galile. Daaha, dī tee'ate ndami, tahte taalibe yi gémuté rí.

¹² Filoon fi baaha, dī saañce Kafarnawum bani yaafi, koy-yaayyi a taalibe yi ; wa homute i waal daaha.

Yéésú a yaayoh ya filib Faam fi gaani Koope

(Saame Maccëe 21.12-13 ; Marka 11.15-17 ; Lúkkë 19.45-46)

¹³ Le'ba' Paagiyéwúddë, Yéésú kolohte saañce Yerusalem. ¹⁴ Laha' ri dī haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dī d'ee' júlë yë wani harra a fañji wa filib, yaayoh yi bédú yë, a bëewë nè lofrantuu hélis rē. ¹⁵ Tígi daaha, dī saampe dúd' níh yugusse njooraa, líkké wë, dúhídté wë bée' éssín bani júri

wè ; di júlkeñcé taabulli bëewë nè lofrantuu hélfis rè, hasalte hélsí wè feey, ¹⁶ antee won yaayah yi bédú yé tih : « Kéllí inyee bëeb deh ! Ngënë tíkí faam Baaso' yaayaa ! » ¹⁷ Filoon fi baaha, nuffi taalibe yi payte unna bíníyú Téerée rè bitih : « *Tígë teem so' Faamu ra, daa mi yúh rí keeñ so' !* »[✧]

¹⁸ Tígí daaha, baha yi yëwúdfë wonu ri tih : « Pagid fun yii éemilëí nay fun teebe bití wa lahte sañ-sañ paga' fu yii bee ra ! » ¹⁹ Yéésú tahte won wa tih : « Don poysa' Faam fi gaani Koope fi bee raa, may rii tabahaat filiḅ waal éeyë. » ²⁰ Baha yi yëwúdfë wonu ri tih : « Faam fi bee tabahute kíil sabay iniil a kíil pëenë (46) bee ra, dō fantee won fu mín dñi tabahaat filiḅ waal éeyë ë ! » ²¹ Ndaa Faam fa na wona' Yéésú rè, dñi yin kay neh gét nëe wona' faan dñi fi baaha. ²² Tílé' níi Yéésú kéllúté búudé rè, taalibe ya nérsúuté bití Yéésú na húmú won uni bah ; yii baa tahte wa gémuté yee won Téerée rè a una húmú won Yéésú rè.

Yii homa' ow bëeb Yéésú yúh rí

²³ Jamanaa homa' Yéésú Yerusalem feedi Paaga ra, ow caak gémuté rí oluu wa kimtaanna paḅ dñi ra. ²⁴ Ndaa bi yúh Yéésú bëewë bëeb, dñi lekaay wa. ²⁵ Di húmú sohlaay bití ow ac dñi na won bití díw man dñeh, ndah yii homa' ow bëeb dñi yúh rí.

3

Yéésú a Nikodem

¹ Lahte bëyi hinú Nikodem, dñi non farisenja te ri kélfë yëwúf. ² Di acce elek d'eefidte Yéésú won dñi tih : « Bahaa, fun yúhúté bití Koope daa wol ro yëeddí fun, ndah ow mínéh paḅ kimtaanna paḅ fu ra hém Koope ñéerëy a ri.

» ³ Yéésú tahte won dñi tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínéh yúh inñ Nguur ki Koope, hém dñi límëetúy. » ⁴ Nikodem meelte ri won tih : « Ow tíl níi baha raa, dñi ay límëetúu dñih ? Di ii nimil loo yaafi límëetú kay maan ? » ⁵ Yéésú tahte won dñi tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínéh haal Nguur ki Koope, hém dñi ñeyay muluḅ a Ruuh-Pesen, dñi límëetú.

⁶ Bëyi límú ow, pesa' pes ow ; bëyi límúu Ruuhi Koope, pesa' Ruuhi Koope. ⁷ Yin ñanay roo jaahal di yee wona' mi ro bití bëewë warutee límëetú rè. ⁸ Ngilaaw ma laḅa' tígí neḅa' ri fu kelee na neh a ? Añcaḅ, fu yéeh tígë kola' ri a tígë na saañ dñi ra ! Di daaha kep di bëyi límúu Ruuhi Koope !

» ⁹ Nikodem won dñi tígí daaha tih : « Baa mínë' lah dñih ? » ¹⁰ Yéésú won dñi tih : « Yëeddëhë teempe ti dō nen Israyel fu yéeh yii baa a ?

¹¹ Mee ron won kaaf ka ra ee : fun hom wonuu inñ yúhú fun da, fun seede inñ na olu fun da, ndaa don fahuuy fun sikirëh. ¹² Mi won don inñ ëldúnë don gémuté së' rëe, don ay soo gémeé dñih bití mi wona ron inñ sun-Koo ? ¹³ Ow pëyrëy yúhí sun-Koo ; so' mi Koy-ḅëe' fë kola' na ra doḅ daa yúh rí.

¹⁴ « Dee kera' Mëyiis goḅ fa yugusuu përem sun fi duuda, bëyídté rí luufa ra[✧], so' mi Koy-ḅëe' mi wadti bëyrúun daaha, ¹⁵ nda bëyi géme së' bëeb lah pesa na dñiméh rè. ¹⁶ Yúhí bití Koope faha' bëewë fahoo níi dñi yera'te Koy ka laha' ri ra kut, nda bëyi géme dñi na bëeb banti sanḅu, lah pesa na dñiméh rè. ¹⁷ Koope wolay Koohi ëldúnë bití ri ac daani bëewë ; ëe-ëe', dñi wol ri sëmlëí wë. ¹⁸ Kon bëyi géme Koy ka na ii daanu ; bëyi géme rí nék daanute níi wocce, af yee gémeḅ ḅëe' dñi fi Koy ki yínii Koope kut ra. ¹⁹ Te yee haala' daana ra daa ri beh

: niiña acce feey, ndaa ñúusé daa génél bëewé niiña ndah pagadfi bossi wa. ²⁰ Bëyi na paŋ bos béeb wonay yin niiña, di hega' ri hegoo, ndah di kaa' biti pagadfi bossi feeñ. ²¹ Bëyi paga' kaah nék saama' niiña, nda bëyi ot pagadfi béeb yuh biti Koope daa bek di na. »

Yéésú a Sanj Batis

²² Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi koluute suute Yúdée. Di hompe i waal daaha a wa, di na bétis bëewé. ²³ Sanj nampee hom Enon di hëbís Salim na bétis daaha bal, bi caak tigé muluŋ. Bëewé aye dii na, di bëtisé wë. ²⁴ Baaha deef di téyúy kasu doom.

²⁵ Lahte bis, i ow di taalibe yi Sanj na taasuu a yëwúŋ yii lenke di na bukutu. ²⁶ Wa payute Sanj na wonu ri tih : « Bahaa, fu nersëhté bëe' doni húmú éñfi laahi Yurdeŋ fu na seedayid di ra a ? Di dalte bétis te bëewé béeb yuluu dii na. » ²⁷ Sanj won wa tih : « Ow minéh lah yii man dah, te Koo oneh ri ri. ²⁸ Don minú seede biti sah, mi wonte biti mi Buura Koo fal ri ra neh, a biti Koope wol so' këlléhí don. ²⁹ Kílëek bi yaali ; kooji yaala nék homa' dah, kelee una, keeña sos níi sos. Daa mi kooji bah, yii baa daa tah keeñ so' sos níi sos. ³⁰ Di wadti laha maakaama laho saye, bi so' ëylée.

³¹ « Bëe' kola' sun-Koo ra daa paa' béeb sun. Bëyi feey fi beh, mínti nona feey te wona' yii len ëldúní beh. Bëe' kola' sun-Koo ra nék [daa paa' béeb sun] ; ³² di seedeya' iña ot di a yee keloh ri ra, ndaa ow na sikiréeh ri. ³³ Bëyi tah iña na won di ra, déggélté biti Koo wona' kaah. ³⁴ Bëe' Koope wol ri ra, léhíné' woni Koope, ndah Koope beb Ruuhi Pesenji béeb sodte ri ri. ³⁵ Boffa daa faha' Koy ka níi tikké iña béeb ya'i. ³⁶ Bëyi gém Koy ka lahte pesa na dúméh ré ; bëyi kaa' gémí rëe nék ii yuh

pesi bah, te Koope ay rii dékéé teeb haay-keeñ. »

4

Yéésú a belaa dék Samari ra

¹⁻² Waalli yaaha, farisenja keluute ban fi biti yee lah Yéésú taalibe, bëtissé wë rë, luk yi Sanj Batis. (Deef nagajek di fi Yéésú neh daa na húmú bétis, taalibe yi daa na húmú pagu yaa tigé.) Yuhé' Yéésú biti yii baa halte nuffi farisenja ra nék, ³ di kolohte Yúdée, na nimil Galile. ⁴ Di yahti saañ dín fë rëe, di wadtee ñee Samari. ⁵ Daaha, di tilté níi di lebohte giní hinú Sikaar non Samari, di hëbís feey fa húmú on Yakop koohi Suseef ra. ⁶ Yakop húmú hacce yéem daaha. Bi mok Yéésú waali, di tookke búk yéemé na hílséh, deef na lahte leelu af. ⁷⁻⁸ Taalibe yi suute filib ginin saam yii nay waa ñame.

Lahte belii dék Samari acce neh wahtii baaha. Yéésú won di tih : « On so' muluŋ mi han yaa ow. » ⁹ Belaa won di tih : « Mantee bal, fu daga' so' muluŋ díh te fu yëwúŋ, mi bëy Samari ? » (Deef wa fi yëwúŋde nagajek, fahuuy bok a bëy Samari dara.) ¹⁰ Yéésú won di tih : « Fu yuh yii na ona' Koo a so' mi bëe' na won a do ra koon, daa fay soo dage muluŋ, mi on do mulaa na ona' pes da. » ¹¹ Belaa tahte won di tih : « Bahaa, do fu lahay hoc níi wocce, te yéemé noodte tíkké sun ! Fay d'uhée mulaa na ona' pes da di kon ? ¹² Ciffi fun Yakop daa helid fun yéemí beh. Di hante na mulaa, koyyi hanute na, yuppi hanute na, fantee haba' biti fu luk dii gaan a ? » ¹³ Yéésú won di tih : « Bëyi han na mulii yéemí bee béeb, fay sifiraat ; ¹⁴ ndaa bëyi han na mulaa nay mi rii one ra, ii sifiriil ta' : mulaa nay mi rii one ra kay, ay yíssée culi julli pesi na dúméh dii na. » ¹⁵ Belaa won di tih : «

'Bahaa, on so' na mulii yah, nda mi woc sifiroh te mi aylileh neh yeemí beh. »

¹⁶ Yéésú won dī tih : « Kon paye fu kale yaalu fu ac. » ¹⁷ Belaa won dī tih : « Mi lahay yaal. » Yéésú won dī daaha tih : « Fu won kaah bití fu lahay yaal, ¹⁸ ndah fu ñeete yaal iip, te bēe' doni na pesu leegi ra yaalu neh. Kon fu won kaah ! »

¹⁹ Tígí daaha, belaa won dī tih : « Bahaa mi ot na, fu yonente ! » ²⁰ Caacci fun húmú jaamiyuu Koope sun fi dañi beh, ndaa don fi yéwúdfē, don wonu dī wadti jaamiyuun Yerusalem. » ²¹ Yéésú won dī tih : « Yaa ow, gémé yee na won mi ro bee ra : ay tíl ní jaamiyohi bēewē Baap-Koo sun fi dañi beh, mbée Yerusalem ii caak solo. » ²² Don fi bēy Samari, don na jaamiyuu, ndaa don yíh Koope ; fun fi yéwúdfē nék, fun na jaamiyuu ri te fun yúhú rí, ndah ri ñeya' fun fi yéwúdfē nē, múclí èldúnē. ²³ Wahtaa hompe lah, te ri lahte, wahtaa nay jaamiyee bēewē na saamu Baap-Koo kah-kah ra, wa ñeya' ri Ruuh-Pesenj a kaaf ka ra. Baap-Koo saam mani bēewí yah. ²⁴ Koope dī Ruuh, te bēyí na jaamiyoh ri wadti ñeyaa Ruuhi a kaah. » ²⁵ Belaa won dī tih : « Mi yúhté bití Buura Koo fal ri ra maanam Kiristaa, ac ayo. Di ac daa, dī ay fun teeb bēéb. » ²⁶ Yéésú won dī tih : « Daa mi, so' fa na won doo na ra. »

²⁷ Taalibe yi Yéésú lahuu tígí daaha. Oluu wa Yéésú na won a beleb ra, wa éemuté ní éem, ndaa ow di waa na kaañay meel Yéésú yee na saam dī ra, a yee tah dī na won a belaa ra. ²⁸ Tígí daaha, belaa helte peni mulii, nimilte ginin won bēewē tih : ²⁹ « Èyí don ot bēe' abee wonte so' iña pañ mi ra bēéb. Di Buura Koo fal ri ra neh delem a ? » ³⁰ Bēewē koluute, suute deefri Yéésú.

³¹ Filiḅ fi baaha, taalibe ya gan-galu Yéésú ñam wonu tih : « Bahaa, tùmé yin lowu book ! »

³² Ndaa dī won wa tih : « Mi lahte ñami don yíh rí. » ³³ Tígí daaha, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Ow kompe ri ñam neh a ? » ³⁴ Yéésú won wa tih : « Pañ yee faha' bēe' wol so' ra ní mit sēk, daa ñami so'.

³⁵ « Don wonu neh dee a lec tas céyín iniil a ? So' mi won don tee : èlí meeyya ! Iña nonte ní seh lec. » ³⁶ Bēe' nē lec dā ee liil yínlí rē, na négirē' peba na saañ pesa na dúméh rē. Hen daaha raa, bēe' soh ra a bee lec dā bok, lah sos-keefñ. ³⁷ Lééhē won kaah bitih : « Bēe' soh ra bokaay a bee lec dā. » ³⁸ Mi yeñce ron lec meeyi don mēsúy nēe pañ dara. I ow kay daa légyú rí, don daa njiriñuu ri. »

³⁹ Kola'te bee wona' wa belaa bití Yéésú wonte ri iña pañ ri bēéb rē, i ow caak di bēy Samari dékú gini baa ra gémuté Yéésú. ⁴⁰ Te deefruu wa ri ra, wa dagute ri dī hom waa na daaha ; tígí daaha, dī hompe waal ana waa na. ⁴¹ Iña na won dī ra tahte wa haatuutee caak na haalu ngémē. ⁴² Wa wonu belaa tih : « Iña bílíd fu fun dā daa tah fun gém neh don, ndaa bití fun kellirute affi fun dī na won, te fun yúhuté bití daa ri Sēmléhí èldúnē kaah. »

Koy daga pay Yéésú rē

⁴³ Filoon fi waalli ana ya hom Yéésú daaha ra, dī kolohte saañce Galile. ⁴⁴ Di wonidte afi bitih : « Yonente heefuu gina dék dī rē. » ⁴⁵ Laha' ri Galile ra, bēy gina teeriyuute ri daaha, ndah payuu wa feedi Paaga Yerusalem ra, wa olute iña pañ dī filiḅ feeda ra bēéb.

⁴⁶ Daaha, Yéésú ñeyaatte Kanaa di Galile, tígē húmú yíssē' rí mulaa bēéñ rē. Deef ow di dakki buur dék Kafarnawum, koy ka keente jér. ⁴⁷ Kela' ri bití Yéésú kolohte Yúdée acce Galile ra, dī

saañce deefidte ri, danke ri pay Kafarnawum payid' dī koy kee ke ri na maannda' húl rē. ⁴⁸ Yéésú won dī tih : « Don oluy kimtaan a iñi éémilē'té rēe daal, won ti don ii gém múk ē ! » ⁴⁹ Daga won dī tih : « Bahaa, yípée ac faam balaa koy so' húl. » ⁵⁰ Yéésú won dī tih : « Nimile faam, koohu béyídté af, yin ii rii kat. » Bēe' gémpé yee won dī Yéésú rē, kolohte na saañ faam. ⁵¹ Di hom waali faam fa, sūrgē yí téebilúuté rí wonu ri tih : « Bahaa, koohu kolohte ! » ⁵² Di meelte wa wahtaa koloh kúkēyē rē, wa wonute ri biti faan kúkēyē woc tama bee wota' na' yutuud' leelu af aa' fin ra. ⁵³ Boffi kúkēyē yíppée ot biti yaa wahtaa wona' ri Yéésú biti koohi béyídté af ra. Kola'te baaha, ñani bëy faami béeb gémúté Yéésú. ⁵⁴ Baa daa kimtaani ana fa pañ Yéésú kola' ri Yúdée nimilte Galile ra.

5

Lëfëñidë pay Yéésú rē

¹ Filoon fi baaha, ndaje di ndaje yi yëwúddë lahte Yerusalem, Yéésú kolohte saañce na. ² Gini baaha lahte laahi Ébrë yë wonuu ri Betsataa, hom hëbís ilë në wonuu Ílí Harra* ra. Di lahte mbaar iip. ³ I jérídf caak daa fanuu mbaarri yaaha : búumíddë deh, bëewë në yífbú rē deh, lëfëñíddë deh. [⁴ †] ⁵ Filiíb fi jérídfí yaaha, lahte na bëyi hente kíil sabay éeyë a kíil peeye (38) dī fanohte ri jér. ⁶ Ola' Yéésú bëe' fanohte feey te ri yúhté biti dī maañcee jér rē, dī meelte ri won tih : « Fu faha'te biti fu wah a yaal kowa ? » ⁷ Jérde won dī tih : « Bahaa, mulaa hégíyëh rēe, mi na laheh bëyí mín sée bek filiíb laaha ; mi home étídf saañ

haal raa, ow kay déb sè' filiíb. » ⁸ Tígí daaha, Yéésú won dī tih : « Kolee, fu pon dilu fu tíl. » ⁹ Bēe' yíppée wah, kolohte ponte dili na tíl.

Yiin pay Yéésú bëe' rē tee'a' a bisa na hílsúu yëwúddë rē. ¹⁰ Oluu ñaha yi yëwúddë bëe' a dili, wa wonu ri tih : « Fu waray meeb dilu bisee woteh beh, dī bisa na hílsúu rē ! » ¹¹ Bēe' won wa tih : « Bēe' pay so' ra daa won so' mi beb dili so' mi tíl. » ¹² Wa meelute ri wonu tih : « Bēe' won do baaha ra wah ? » ¹³ Ndaa bëe' yéeh payohi, dī mínéh ríi teeña', bi múuy Yéésú filiíb dúukélí bëewë húmú daaha ra.

¹⁴ Filoon fe, Yéésú tee'a'te a bëe' filiíb Faam fi gaani Koope, won dī tih : « Fu abaa fu wahte leegi ! Ngana bakaaril, toñeh yii luk baa misik ay roo kate. » ¹⁵ Kola' bëe' dah, dī payte wonte ñaha yi yëwúddë biti bëe' pay dī ra Yéésú. ¹⁶ Kola'te baaha, wa henute halañ sun fi Yéésú, di yee paya' ri ow bisa na hílsúu wë rē. ¹⁷ Ndaa Yéésú won wa tih : « Baaso' ee légéy rē na saañ, so' bal mee légéy rē maa saañ. » ¹⁸ Wona won dī baa ra, tahte ñaha yi yëwúddë baatuutee cañ hawi húl, ndah teyay biti donj dī poote kootii bisa na hílsúu rē, ndaa dī wona' ti Koope daa boffi, daa ri biti daa wa teyu.

Sañ-sañi Koy ka

¹⁹ Yéésú tahaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : so' mi Koy ka mi mínéh koloh rek mi pañ ; mi paga' yee ot mi Baaso' na ra. Yii pañ Baaso' béeb, so' mi Koy ka mi paga' ri. ²⁰ Di faha'te so', te dī na teeb so' iña na pañ dī ra béeb. Di ay soo teeb yi ay pagu kay, yi luk yaa gaan fap níi

* 5:2 5.2 Gini Yerusalem béeb húmú míirú míirë níi embite, dī antee lah il caak. Ílí bee na wonuu Ílí Harra bee ra, bëewë habuu biti harra húmú ñeyrúu në biti wa húmú yahti haal gina. † 5:4 5.4 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora' wa bëewë rē, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Wa homuu daaha sehe hégíyëhí mulaa. Na hom níi lah wahtii malaakii Koo-Yíkée ac hégíy mulaa, te jérde në débpi haal mulaa wahtii baaha ra ay wah, a dī míntí man jérë béeb.

don éem : ²¹ di na këllë' Baaso' ow búudé on dī pes, so' mi Koy ka bëyí neḑ so' mi on dī pes. ²² Baaso' na aattiyeeh ow, ndaa dī onte so' mi Koy ka sañ-sañi aattiyaa mi béeb, ²³ nda bëewë béeb yed' so' mi Koy ka cér ti di yeruu wa ri Baaso' nen. Bëyí yeray so' mi Koy ka cér, ðeef yeray Baaso' fa wol so' ra cér. ²⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí síkírëh woni so', te ri gém bëe' wol so' ra, lahte pesa na dúmëh rë. Di ii daanu : dī múccé kúl kē, haalte pesa. ²⁵ Kaaf ka bee búk sē' beh : wahtaa ee saañ lahe ra, te ri lahte nūi wocce, wahtaa nay kelee bëewë húlú rë un so' mi Koy Koope ra, te bëewë nay kelee woni so' ra ay pes. ²⁶ Di homa' pesa Baaso' na, dī tahrá' so' ri ðaaha, pesa hompe soo na. ²⁷ Te ri onte so' mi Koy ka sañ-sañ aattiyaa, ndah daa mi Koy-bëe'. ²⁸ Yee won mi don ra banay ron jaahal : wahtaa ee ac ða, bëewë húlú hacu feey fi bee ra béeb ay keloh un so', ²⁹ te wa ay koloh búudé. Bëewë húmú paguu yin wun ra ay koloh, haal pesa na dúmëh rë, yee húmú paguu yin bos ra koloh, daanu. ³⁰ So' mi Koy ka mi mínëh koloh rek mi paḗ, mi na pageh yee neba' so' ra, ndaa yee neba' bëe' wol so' ra. Mi hom aattiya' yee nah so' Koope ra, te aattiya'i so' júbpé.

Seede yi Koy ka

³¹ « Daa mi seedeyira af so' iña so' koon kep, ow ii tah biti mi won kaah. ³² Ndaa ow kay daa na seedeyid' so', te mi yúhté biti iña na won dī sun fi so' ra kaah. ³³ Don wolute i ow Sanj Batis na, te iña won dī sun fi so' ra kaah. ³⁴ Seedii leḗ sun fi so' yaha bi ow kut, mi sohlaay ; ndaa mi won don woni Sanj, nda don mín múc. ³⁵ Sanj húmú man lampii kēḑdú hawaanaa nen, te don húmú dalute ot neḑ niñi. ³⁶ Ndaa lahte seedii daa luk bi Sanj

lah solo : daa wa iña na paḗ mi ra. Yee nah so' Baaso' paḗ ra won sun fi so', wa teeḑa' biti Baaso' daa wol so'. ³⁷ Te Baaso' fa wol so' ra, seedeyid' so' bal. Yaa biti kay, don këllúy dī na won, te don èllúy rí. ³⁸ Don habuy unni don na ndah don gémúy so' mi bëe' dī wol ri ra. ³⁹ Don yahti yoon Téerëe rëe, don bekuu keeñnon béeb filiḑ, ndah don séentúu pesa na dúmëh rë nē. Añcaḗ, Téerëe seedeyid' so', ⁴⁰ don anutee kaa' ðeefri so', don pes !

⁴¹ « Mi sohlaay kañi kola' ow na. ⁴² Mi yúh don : mi yúhté biti don fahuuy Koope. ⁴³ Mi ayid' Baaso', don kaa'uute síkírëhí sē'. Ndaa ow kay daa ayira afi raa, don síkírëh rí. ⁴⁴ Don fahuu biti rek don kañantee affon, don anutee fahuuy kañi kola' Koope fa yinē kut ḑa ! Don ay soo gémée dīh ? ⁴⁵ Ngënë hëbii biti daa mi nay ron teebee a Baaso' ; Mëyiis daa nay ron teebee, dī fa don tiku yaakaaron dīi na ra. ⁴⁶ Nagajek, don gém Mëyiis kaah koon, don warutee soo gém, ndah dī bínité yii leḗ soo na. ⁴⁷ Ndaa hém don gémúy iña bíní rí rëe, don ay gémée wonni so' dīh ? »

6

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya (Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17)

¹ Filoon fi baaha, Yéesú húussé laahi Galile fa na wonuu bal laahi Tiberiyat ra, saañce búgí yinée. ² Bi olu bëewë kimtaanna na paḗ dī, dī na wahil jéríḑḑë rë, dúukël ow ñeete tala. ³ Laha' ri ra, dī lappe daḗ, tookke a taalibe yi. ⁴ Baaha, ðeef feedi yëwúḑḑë na wonuu Paak ra leḑohte. ⁵ Béyrë' Yéesú afi, dī otte bëewí caakute nūi caak na ayu dīi na. Tígí daaha, dī meelte Fílíp won tih : « Yen ay lomee mbúurí mín ñëmíḑ bëewí yee dīh ? » ⁶ Di hom olsohi Fílíp,

daa tah dī wona' ri dah ; deef dī yúhté yee nay ri page ra níi wocce. 7 Fílip won dī tih : « Wuti yen lah hélsí tam dúmléh wē koon*, ii mín lom mbúurú níi wa béeb lah wuti yaha ñiip. »

8 Tígí daaha, ow kay di taalibe yi, Anndere koy-yaafi Simoŋ Peer won dī tih : 9 « Lahte kúkèyí kúdté mbúurú loorso† iip a jén ana deh, ndaa wa ay taabe bëewí caakki yee yih ? » 10 Yéésú won wa tih : « Wēní wē took. » Deef tígè húmú caakke gaawa. Wonuu wa baaha ra, wa tookute. Bëewí yaalla húmú nè rē warutee mit ow júnní iip (5.000).

11 Yéésú bëbpe mbúurée, símpé Koope, wora'te wa bëewé. Di bëbpe jénè hente daaha bal, wora'te wa bëewé níi ow fi ow waa na béeb lahte yi doyte ri. 12 Ñamuu wa béeb níi wa laalute ra, Yéésú won taalibe yi tih : « Négírúí wooñjiida, yin ban naa yah. » 13 Négírúú wooñjiida mbúurú yí iippa ñamu bëewé rē, wa líiffé dama sabboo a dama ana. 14 Ola olu bëewé kimtaana paŋ Yéésú rē, tahte wa wonu tih : « Bèyí bee daa yonentaa húmú wonu bití wadtee ac éldúnè rē kaah ! » 15 Bi yúh Yéésú bití bëewé yuluu hami daaha tik dí buuri wa, dí héciilté lappe daŋa, bani aŋi njunduŋ.

Tíli Yéésú sun fi mulaa

(Saame Maccëe 14.22-33 ; Marka 6.45-52)

16 Sos na'in, taalibe yi Yéésú cépúté búk laaha. 17 Wa haalute gaal na húusú laaha yullute waal Kafarnawum. Koo elekke affi wa, deef Yéésú deefray wa doom. 18 Bi gaan ngilaaw ma, mulii laaha yampe na hégíyèh. 19 Sayuu taalibe ya níi wa homute

yii mitte kilomet iip mbée pëenë filib laaha ra, wa séenúté ow na tíl sun fi mulaa, deef Yéésú daa na ac waa na gaala ; wa yípútée tíit. 20 Ndaa Yéésú won wa tih : « Ngënë tíití ! Yaa so' ! » 21 Tígí daaha, taalibe ya homu woni dí haal gaala, wa yípútée teer tígè na suu wa koon da.

Ñama na ona' pes da

22 Yíilè' Koo key fin fè, dúukèlí bëewé húmú tasu búk laaha ra húmú olute bití gaal yinè kut daa húmú daaha aa' fin ; te wa yúhúté bití na suu taalibe ya ra, Yéésú ñéerëey a wa filib gaala ; wani affi wa kut daa suu. 23 Tígí daaha, lahte gaalli koluu Tiberiyat ayute teerute hébís tígè húmú ñamuu wa mbúurée, bee símé' Yíkëe Koope ra. 24 Bi olu wa bití dí fi Yéésú a taalibe yi húmúy nè, wa haalute gaalli yaaha, na suu Kafarnawum saami.

25 Deefuu wa ri búgí yíní laaha ra, wa meelute ri wonu tih : « Fu ac dee kiri bahaa ? » 26 Di won wa tih : « Meë ron won kaaf ka ra ee : wéerté sè' bití mbúurée ñamu don níi looyon mayce ra daa tah don na saamu so', ndaa bití don yúhú iti fi kimtaanni so' neh. 27 Ngënë mèkí ñami ay míllée yah. Lah mèkí bee na ona' pesa na dúmèh rē kay, bee nay míi onee so' mi Koy-bëe' rē. Baap-Koo yedte so' sañ-sañi baaha. » 28 Wa meelute ri wonu tih : « Koope faha' bití fun paŋ légéyí bih ? » 29 Di won wa tih : « Légéyè seh Koope don na ra bití don gém so' mi bëe' dí wol ri ra. » 30 Wa wonu ri tih : « Fay fun teebe kimtaani bi níi tah fun gém dè ? Fay page yii bih ? » 31 Caacci yen ñamute maan† luufa ti di biníyúu rí Téerée bitih : «Di onte wa yii ñamun wa, yii kola'

* 6:7 6.7 hélsí tam dúmléh wē :Di gerek, biníyú deh : dèñé tíméer ana (200). Dèñé yinè, daa ganjarma yíníi légéyí súrgè bis múlgús. † 6:9 6.9 loorso :Wa peppi man pep bele nen. Wa hom yugusuu mbúurú. ‡ 6:31 6.31 maan :Wa peppi sewte, wa man pëndé miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope bëy Israyel koluu wa Ésip homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra.

sun-Koo.”[✧] » 32 Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Méyíis neh daa ona' ñama kola' sun-Koo ra, Baaso' daa na on don ñami kah-kah fa kola' sun-Koo ra. 33 Ñama na ona' Koope ra, daa ri bee kola' sun te na on bëewë pesa na dùméh rë. » 34 Tígí daaha, wa wonu Yéésú tih : « Bahaa on fun ñami yaa faraaah. » 35 Di won wa tih : « Daa mi ñama na ona' pesa ra. Bëyí dëefid' so' wocce yaaß, bëyí gém sè' wocce sifiroh. 36 Mi wonte ron ri : don olute so' ngëey, ndaa don kaa'uute gémi sè'. 37 Bëyí Baaso' on so' ri bëeb ay soo dëefid', te bëyí dëefid' so' mii rii lík, 38 ndah mi cépëy feey fa pañi yee faha' mi ra, ndaa pañi yee faha' bëe' wol so' ra. 39 Yee faha' bëe' wol so' ra nék daa ri beh : mi banti ñak ow yinë di yee déñéen dí so' ra, ndaa mi wad' waa källë källë búudé yiin nay túkkíyë èldúnë rë. 40 Yee faha' Baaso' ra daa ri bitih : bëyí yeel so' mi Koy ka bëeb te ri gém sè', dí liil pesa na dùméh rë, mi kélid' dí búudé yiin nay túkkíyë èldúnë rë. »

41 Wona won Yéésú biti daa ri ñama kola' sun da, tahte yëwúddë nè úlúm-úlúmú hanndal ki wa 42 wonu tih : « Yaa Yéésú koy Suseef neh hanaa ? Yen yúhú boffi a yaafi ! Di wona' biti dí kola' sun díh ? » 43 Yéésú won wa tih : « Yéfi yee na wonu ron hanndal kon da. 44 Ow mínéh sëe dëefid' hém Boffa wol so' ra yejeh ri soo na ; te so', may kélid' bëyí baaha búudé yiin nay túkkíyë èldúnë rë. 45 Yonente ya bíníyúté yii beh : “*Wa bëeb, Koope ay waa teeb.*”[✧] Bëyí síkírëh Boffa bëeb te keloh woni, dëefidte so'. 46 Baa homay won biti ow èlidte Boffa. So' fa kola' Koope na ra kut daa mi ot dí. 47 Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí gém sè' liilte pesa na dùméh rë. 48 Daa mi ñama na ona' pes da. 49 Caaccee ke ron ñamu

maana luufa ra húlúy è ? 50 Ndaa dee man ñama kola' sun yee ra, bëyí ñam na bëeb ii húl. 51 Daa mi ñama kola' sun, na ona' pes ra. Bëyí ñam na ñami yeh, fay pes faw. Ñama nay mii onee ra daa faan so' ; may rii ona' nda bëewë pes. »

52 Unna won Yéésú yaa ra tahte yëwúddë bëyrúté unni wa sun, na capuu hanndal ki wa wonu tih : « Bëyí bee mínè' yen yed' faani dí nii yen ñam ? » 53 Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don ñamuy na faan so' mi Koy-bëe' te don hanuy na ñif mi so', don ii naa liil pesa. 54 Bëyí ñam na faan so' te ri han na ñif mi so', liilte pesa na dùméh rë te may rii kélid' búudé yiin nay túkkíyë èldúnë rë. 55 Faan so' ñamañ kah-kah, ñif mi so' han kah-kah. 56 Bëyí ñam na faan so' te han na ñif mi so', dí pokohite soo na te mi pokohite díi na. 57 Baaso' fa wol so' ra ee pes da, te daa ri tah mi na pes ; ti daaha nen, bëyí ñam na faan so', daa may tahe dí pes. 58 Ñama kola' sun-Koo ra daa reeni. Bani yee húmú ñamu caaccee ke ron húlú rë maduy. Bëyí ñam na ñami yah, fay pes faw. » 59 Na yëeddë Yéésú unni yaa ra, deef dí húmú filiib tígë na daguu yëwúddë Koope ra, di Kafarnawum.

Taalibe ya heguu ra

60 Síkírúu wë Yéésú níi wocce ra, i ow caak di taalibe yi wonu tih : « Unna won dí ra nebeh keloh ! Wa ay tahuu díh ? » 61 Bi yúhíd' Yéésú afi biti taalibe ya úlúm-úlúmú wona won dí unni yaa ra, dí won wa tih : « Baa daa ñogol don a ? 62 Don ot so' mi Koy-bëe' mi saye sun nimil tígë kola' mi raa, don ay page yih ? 63 Ruuhi Koope daa na ona' pes. Ow tikkiyay yin. Unna won mi

ɗon ra kola' Ruuhi Koope na, te daa wa na tah ow pes. ⁶⁴ Ndaa i ow ɗon na gémúy sè'. » Yaaha béeb, ɗeef Yéésú maañce yúh bëewë gémúy rí rë, a bëe' nay rii yaaye ra. ⁶⁵ Di baatte won tih : « Yii baa daa tah mi won ɗon biti ow minéh sée ɗeefid, hém Baaso' tahreh ri ri. »

⁶⁶ Kola'te baaha, ow caak di taalibe yi heguute, wocute ñeerë' a ri. ⁶⁷ Tígí daaha, Yéésú won taalibe yi sabboo a ana ya tih : « A ɗon, ɗon nampi fahuuy saañ neh a ? » ⁶⁸ Simon Peer loffe ri won tih : « Yíkëe, fun ay ñee tal wah ? Daa fu na won unna na kúɗ ow pesa na ɗúméh rë. ⁶⁹ Fun gémúté, te fun yúhúté biti daa fu Bëyi selaa ɗúhë' Koope na ra. » ⁷⁰ Yéésú won wa tih : « Daa mi tanis ɗon fi sabboo a ana ya neh a ? Añcañ, ow yínë ɗon na seytaane gaan ! » ⁷¹ Deef ɗi wona' Yudaas koy Simon Iskariyot. Di fi Yudaas, nona' ri taalibe yi sabboo a ana ya ní, daa ri nay rii yaaye.

7

Yéésú a mboko yi

¹ Filoon fi baaha, Yéésú hompe filiɓ Galile na wër ; ɗi fahaay pay Yúdée ndah baha yi yëwúɗɗë fahuu hawí húl. ² Filiɓ fi baaha béeb, bi na leboh ndaje ma na homuu yëwúɗɗë dúttë rë,^{*} ³ koy-yaayyi wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ndaje mín Yúdée, nda taalibe ya béeb ot iñi éemílë' yë na pañ fu ra. ⁴ Bëyi faha' biti yúhú na ɗapeeh pañi iñi. Fu mín pañ iñyee raa kay, feheye níi bëy èldúnë béeb yúh rë. » ⁵ Nagajek, wa fi koy-yaayyi gémúy rí. ⁶ Yéésú won wa tih : « Wahtii so' lahay doom ; ndaa ɗon, wahtu ya béeb wun ɗon na. ⁷ Bëewë míníh rën kaa', ndaa wa kaa'uute so' di yee teeba' mi wa biti pagadɗi wa bosse ra. ⁸ Don fi yaa tilí ɗon saañ

feedin. So' mi saay, ndah wahtii so' lahay doom. » ⁹ Filoon fi unnee ke ri yah, ɗi tasse Galile daaha.

Yéésú filiɓ feedi yëwúɗɗë

¹⁰ Sayuu koy-yaayyi yi ndaje min ra, ɗi fi Yéésú nampee naa saañ ndañ feey, ow yéeh baaha. ¹¹ Baha yi yëwúɗɗë homute filiɓ ndaje ma na saamu ri, na meeluu tígë wad ɗii homa ra. ¹² Úlúm-úlúmí ban fi Yéésú misikke filiɓ fi bëewë. Yee na wonu biti ɗi bëyi wunte, yee kaa'uute na wonu biti ɗi yaha' nuffi bëewë yahoo. ¹³ Di filiɓ yaaha béeb, ow kaañay bëyid uni sun, ndah wa helute nuf baha yí yëwúɗɗë në.

¹⁴ Tílë' feeda níi lahte leelaa ra, Yéésú saañce haalte Faam fi gaani Koope na yëeddë'. ¹⁵ Yëwúɗɗë éemúté dee na yëeddë' rí rë, wonu tih : « Di yúhë' iñi caakki yee dih, te ri yooday ? » ¹⁶ Yéésú loffe wa won tih : « Iña na yëeddë' mí rë ɗúhëey soo na, ɗúhë' Koope fa wol so' ra. ¹⁷ Bëyi canke pañi yee neba' Koope ra ay yúh nda iña na won mi ra kola' Koope na, nda mi won woni so'. ¹⁸ Bëyi wona' woni, saamɗa' afi ndam. Ndaa so' fa saama' ndami bëe' wol so' ra, mi yéeh fel, mi wona' kaah. ¹⁹ Mëyiis yeray ron Kootaa a ? Añcañ, ow yínë ɗon na pagay yee won ɗi ra ! Don fahuu hawí so' húl yih ? » ²⁰ Bëewë wonu ri tih : « Yébitëh ham ɗo neh a ? Daa faha' hawu húl ? » ²¹ Di won wa tih : « Mi pañ kimtaan yínë kut ɗon béeb éemúté ! ²² Èlsii affon ! Mëyiis nahte ron leji tunka. Te yii baa dalaay ɗii na, kola' níi caacci na. Biti Mëyiis daa nah ron ri, ɗon na pagu ri wuti yaha bisa na hílsúu rë, te ñogoleh ron. ²³ Kon ɗon ham kootii Mëyiis, ɗon mín lec kúkëy bisa na hílsúu rëe, ɗon ngaaruu so' yi paya pay mi ow múlgús bisi baaha ra ?

* 7:2 7.2 Saame Tali Léwí 23.34-36 ; Nersí Kootaa 16.13

24 Ngënë élí rek don yíppí aattiya', lah èettíyíi kaah. »

Buura Koo fal ri ra kola' dih ?

25 Filoon fi baaha, i ow di bëy Yerusalem wonu tih : « Bee daa bëe' na fahuu hap húl rë saa ? 26 Èlsí di na wona' ri sun te ow hégiyéey. Kélfë yë habuuy kah-kah biti daa ri Buura Koo fal ri ra a ? 27 Wonuy biti Buura Koo fal ri ra yahti ac daa ow ii yúh tigë nay rii kolee ra a ? Bëyi bee nék yen yúhú tigë kola' ri ra ! » 28 Filiḅ yëeddëí di Faam fi gaana, Yéésú bëyídté uni sun wonu tih : « Don wonu ti don yúhú sè' a tigë kola' mi ra ! Yúhi biti nék neḅaay so' neḅoo rek mi acce, bëe' mit wèelíyèh rë daa wol so', te don yíih rí. 29 So' nék mí yúh rí ndah mi kola' hébísí, te daa ri wol so'. » 30 Tígí daaha, lahte bëewí na fahuu hami, ndaa bi lahay wahtii, ow tikëy rí ya'. 31 Di filiḅ yaaha béeb, lahte bëewí caakki gémúté rí, wonu tih : « Buura Koo fal ri ra ac daa ay paḅ kimtaanni luk yee paḅ bëyi bee ra a ? »

Wola'i hami Yéésú

32 Yee na úlúm-úlúmú bëewë sun fi Yéésú rë siitë' rí nuffi farisenḡa, bani kélfë yí seeyoh ya yejute i ow di wohoh yi Faam fi gaani Koope hami. 33 Lahuu wa ra, Yéésú won bëewë tih : « Mi talla'te hom filiḅ fon nú fii yutuud, mi anti saañ deefri bëe' wol so' ra. 34 Ay tíl níi don ay soo saam ndaa don ii soo ot, ndah don mínih lah tigë në saañ mi ra. » 35 Yëwúdfë na wonantuu filiḅ fi wa tih : « Di ay saye di níi yen mínih nëe lah ? Di saañ deefri yëwúdfë tasaaruu ginni bëewí kayya ra neh, dí yeel hom dín fë yëeddé bëewí kayya ginni yaaha a ? 36 Yee wona' ri biti ay tíl níi yen ay rii saam ndaa yen ii rii ot, ndah yen mínih lah tigë në saañ dí ra, dí faha' won yi na ? »

Culli mulaa na ona' pes da

37 Bisa millë' feeda ra daa ri bisa lukki lah solo ra. Yiin fin fa, Yéésú canḡe fii bëewë, bëyídté uni wonu tih : « Bëyi sifiroh, aya soo na mi on dí han. 38 Bëyi gém soo na, di bíníyúu rí Téerëe, culli mulii na ona' pes ay julli keefi. » 39 Di hom woni tígí daaha biti bëewë nay rii gémé rë ay liil Ruuhi Koope. Jamanu yi yaaha, deef Koope cépirëy Ruuha sun fi bëewë gémú rë, ndah deef dí teeḅaay ndami Yéésú doom.

Taasa'i bëewë sun fi Yéésú

40 I ow filiḅ fi bëewë keluu wa unni yah, wonu tih : « Bëyi bee daa Yonentaa kaah ! » 41 Lahte yi wonu tih : « Daa ri Buura Koo fal ri ra ! » Ndaa lahte yi tahute wonu tih : « Buura Koo fal ri ra mín d'úhë' Galile a ? 42 Bíníyúy Téerëe biti *Buura Koo fal ri ra ay coosaanee tali Dawit te ri ay d'úhëe Betle'em**, gina húmú dék Dawit ra a ? » 43 Af Yéésú tahte wonni bëewë kéldëey. 44 I ow waa na fahuu hami, ndaa ow tikëy rí ya'.

45 Nimiluu wohoh yi Faam fi gaani Koope húmú wolu ra, kélfë yí seeyoh ya a farisenḡa meelute wa yee tah wa kúrëelúuy Yéésú rë. 46 Wohoh ya wonu wa tih : « Iña won bëyi baa ra, ow mësëy wëe won ! » 47 Farisenḡa wonu wa tih : « Bëe' kúrëelëhté don bal a ? 48 Don olute kélfë mbée farisenḡ yínë gémpe rí è ? 49 Bëewë gémú rí rë yíih yin kootii Mëyíis ! Wa ay alkoh ! » 50 Nikodem fa non wa fi farisenḡa, te húmú pëyídté deefri Yéésú rë won wa tih : 51 « Kootii yen onay yen biti yen daan ow te deefa yen sikíriih rí níi yen yúh yee paḅ dí ra. » 52 Wa wonu ri tih : « Kon fu dék Galile d'ó bal ! Kúnsé Téerëe fu saam nda yonente yínë kuṭ wadtee d'úhë' Galile raa ! » [53 Filoon fi baaha, wa hasluute suute faam.

8

Belaa habuu a yaal ra

¹ Yéésú kola' daaha, saañce danji Èliiffè. ² Kéy baaβ fin cúβ, dī nim-ilte Faam fi gaani Koope, bëewë béeb ðeefrute ri. Di tookke na yéedíð wë. ³ Hom homo nīi, i ow di yéeddëh yi kootii Mëyiis a i farisenj kúrúte belii habuu a yaal. Wa tíkúte rí fii bëewë béeb, ⁴ wonu Yéésú tih : « Bahaa, belii bee habuu a yaal. ⁵ Te di filiβ Kootaa, Mëyiis túuycé yen tap mani belii bee la' nīi rí húl. Do nék, fu won yi na ? » ⁶ (Woni baa béeb, wa homu fiiri Yéésú, nda wa mín lah yii yabun wa ri.) Ndaa Yéésú sigímpé, bëβpe kuni yampe na fiis feey. ⁷ Bi caguu wa Yéésú na sehu biti dī lof wa, dī bëyídté afi won wa tih : « Ow di ðon na, bi mësëy bakaad, ðéβëe rii tap. » ⁸ Di antee sigímëet, yampe na fiisëet feey. ⁹ Keluu wa unni yah, dala'te yee luku baha ra, wa sayuu yínë-yínë nīi Yéésú a belaa kep daa tasu, belaa canke hompe tigë hom dī ra. ¹⁰ Di bëyrëtté afi, won belaa tih : « Bëewë kúrú rë dee ra di yaa ow ? Kon lahay bëyi daana ro waa na a ? » ¹¹ Belaa won dī tih : « Lahay, bahaa. » Yéésú won dī tih : « So' bal, mi daanay ro. Fu mín saañ, ndaa kola'te woteh ngana bakaaril. »]

Yéésú daa niñi èldúnë

¹² Yéésú wonaat bëewë filiβ Faam fi gaani Koope tih : « Daa mi niñi èldúnë ; bëyi ñee tal so' wocce tīl ñuus, dī ay tilé niñna na ona' pesa na dúmëh rë. » ¹³ Tígí daaha, farisenja wonu ri tih : « Gaad na peleh kuumi ! Ow mínëh tah biti fu won kaah. » ¹⁴ Yéésú won wa tih : « Wuti mi seedeyid' af so' raa, mi won kaah. Mi yúh tígë kola' mi ra a tígë na saañ mi ra ; ndaa ðon, ðon yiih tígë kola' mi ra nīi púlë tígë na saañ mi ra. ¹⁵ Dee na

aattiyuu ðon ða, homa' olad' ow ; so' mi na aattiyeeh ow. ¹⁶ Ndaa tīl nīi mi aattiya' raa, lah tēhi biti ri kaah ndah funi af so' na neh ; funi Baaso' fa wol so' ra daa na ñéerúu në. ¹⁷ Kootii ron wonay biti tígí seedeyuun ow ana, ðeef kaah woo ? ¹⁸ Kon mi seedeyid' af so', te Baaso' fa wol so' ra seedeyid' so' bal ! » ¹⁹ Tígí daaha, wa wonu ri tih : « A boffu dih ðo ? » Di tahte won wa tih : « Don yiih sè', ðon yiih Baaso'. Don yúh sè' koon, ðon ay yúh Baaso'. »

²⁰ Na won Yéésú unni yaa ra, ðeef dī na yéeddë' filiβ Faam fi gaani Koope, hëbis tígë na bekuu sarah ya ra, ndaa ow étdëy hami, ndah ðeef wahtii lahay doom.

Tigë na saañ Yéésú rë

²¹ Yéésú wonil wa tih : « Mee saañ ða ee ; ðon ay soo saam ndaa ðon ay húlée filiβ bakaad'ðon. Don mínih lah tígë në saañ mi ra. » ²² Tígí daaha, yëwúddë wonan-tuu hanndal ki wa tih : « Mbaa ri faha' naadoh daa tah dī won biti yen mínih lah tígë na saañ dī ra neh ? » ²³ Yéésú won wa tih : « Don dékú feey, èldúni beh, ndaa so' mi dékéh në, mi dék sun. ²⁴ Yii baa daa tah mi won ðon biti ðon ay húlée filiβ bakaad'ðon. Mee ron won ra ee ðon gémúy biti daa mi* raa, ðon ay húlée filiβ bakaad'ðon. » ²⁵ Wa meelute ri wonu tih : « Daa fu wa kon ? » Di won wa tih : « Mi maañcee ron ri dal won bín fë nīi a ðeh ! ²⁶ Mi caakke yii mín múi won sun fon, a yii mín mí ron aattiya', ndaa mi léhín bëy èldúnë iña won so' bëe' wol so' ra, te dī fi bëyi baa wona' kaah. » ²⁷ Bi yiih wë biti Yéésú wona' wa Boffa sun, ²⁸ dī baatte won wa tih : « Tīl nīi ðon bëyid' so' mi Koy-bëe' rëe, ðon ay yúh biti daa mi, te ðon ay yúh biti ma na koleeh rek mi pañ yin, ndaa mi léhínë' iña yéedíð sè' Baaso' ra. ²⁹ Te dī fi bëe' wol so'

* 8:24 8.24 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.14-15

ra funi ñéerúu, dī yedʿday so' a af so', ndah mi dékē' paŋ yee neba' ri ra. »³⁰ Filiḅ woni iñyah, i ow caak gémúté rí.

Kaah daa na pēkís ow

³¹ Tígí daaha, Yéésú won yēwúddē gémú rí rē tih : « Don pokoh unna won mi ron ra raa, deef don taalibe yi so' kaah. ³² Hen daaha raa, don ay yúh kaah te kaaf ka ay ron pēkís, don laha' affon. » ³³ Wa wonu ri tih : « Fun séttí Abraham, fun mēsúy hen ñaam ! Fu wona' fun bití fun ay laha' affi fun díh ? » ³⁴ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí paŋ bakaad béeb, deef dī ñaam bakaad. ³⁵ Te ñaam noneh faam, ndaa koy non faam faraah. ³⁶ Kon so' mi Koy ka daa mi pēkísé ron raa, don ac bëewí lahuute affon kaah. ³⁷ Mi yúhté bití don séttí Abraham ndaa don fahuu hawi so' húl, ndah iña won mi ron ra haaleh affon. ³⁸ So' mi wona' iña ot mi Baaso' na ra. Don nék, don paguu iña keluu ron boffon na ra. » ³⁹ Wa wonu Yéésú tih : « Abraham daa boffi fun. » Yéésú won wa tih : « Don henun koyyi Abraham kaah koon, tin don ñeyun kotti. ⁴⁰ Ndaa don paguy bah, don na anuu faha' hawi so' húl ndah mi wona' ron kaaf ka keloh mi Koope na ra. Iña na pagu ron ra, Abraham mēsëy wée paŋ. ⁴¹ Don paguu di na paga' boffon kep. » Wa wonu Yéésú tih : « Fun koyyi piyúu waal neh ! Fun lahuu baap yínē, te ri Koope. » ⁴² Yéésú won wa tih : « Koope daa yaha Boffon kaah koon, tin don faha' so', ndée mi kola' díi na, te daa ri tah mi ac. Nebaay so' neboo rek mi acce, daa ri wol so'. ⁴³ Yi tah don kélíih woni so' ? Mi ot na : woni so' haaleh affon daa tah. ⁴⁴ Seytaane daa boffon tígí-tígí ! Paŋ yii neba' dī fi boffon, neba'te ron. Dalaana níi a deh, dī mēssi sanju ow sanjukuyo. Di mēsëy ñéeré' a kaah, ndah kaah

ínih díi na. Di home fel raa, dī na héléeh yínē sah. Di pesa' fel, te fel coosaana' díi na. ⁴⁵ Ndaa so' mi beh, mi wona' kaah daa tah don gémúy iña na won mi don ra. ⁴⁶ Wa di don na daa mín caŋ won yii nay teebee bití mi bakaadte ? Kon mi won kaah raa, yi kaa' don gém iña na won mi ra ? ⁴⁷ Bëyí non bëewí Koope, kela' iña na won dī Koope ra. Ndaa don nëníh bëewí daa tah don kélíih iña na won dī ra. »

⁴⁸ Yēwúddē wonu Yéésú tih : « Fun wonuy kaah bití nagajek fu heedi bëy Samari, te yébitēh daa ham do a ? » ⁴⁹ Di nampee waa won tih : « Yébitēh habay so' ! So' kay mi yed Baaso' cér ; don daa yeruy so' cér ! ⁵⁰ So' mi saamday af so' ndam. Lahte bëyí daa na saamid' so' ri te daa ri na aattiya'. ⁵¹ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí ñee woni so', ii mēssi húl. » ⁵²⁻⁵³ Wa wonu ri tih : « Wèerté leegi bití yébitēh daa ham do ! Fu haba' bití dee fu luk ciffi fun Abraham gaan a ? Abraham húlté, yonente ya húlúté, fantee won bití bëyí ñee wonu ii mēssi húl è ? Fu tik afu yih ? » ⁵⁴ Yéésú won wa tih : « Mi demndée af so' raa, ay lahee njiriñ mi bih ? Baaso' kay daa na on so' ndam. Don wonu ti dī Koope fon, ⁵⁵ don anutee rii yíih. So' mi bee mi yúh rí. Mi won bití mi yéeh rí rēe, mi ac feloh ti don nen. Ndaa mi yúh rí, te mi ñeya' woni. ⁵⁶ Keeñ ciffon Abraham sosse níi sos séenté' rí bití mi ac ayo ra ; dī otte te keeña sosse. » ⁵⁷ Wa wonu ri tih : « Fu ola' Abraham díh, te fu lahay kíil sabay iip (50) doom ? » ⁵⁸ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : balaa Abraham límú, daa mi. » ⁵⁹ Tígí daaha, wa na piyú i la' ay yeese ri, Yéésú múuycé filib bëewé, dúhté Faam fi gaani Koope.

Bëe' límú búumídf d'ë

¹ Filoon fi baaha, Yéésú hom waal otte bëyí límú búumídf. ² Taalibe yi meelute ri wonu tih : « Bahaa, bakaadfi bëyí bee daa tah dī límú búumídf mbée bakaadfi boffi a yaafi ? » ³ Yéésú won wa tih : « Ñeyaay dīi na, ñeyaay boffi a yaafi na. Don ot dī búum, Koope daa faha' ñeya' dīi na, teeba' doolii. ⁴ Na'a bééβ, yen warun panj légéyí bëe' wol so' ra ; te leñ Koo elek, ow ii naa mín légéy. ⁵ Homi so' èldúné bééβ, daa may niiiñle bëewë. » ⁶ Kola' ri woni unni yah, Yéésú tuulte feey, túpëlsë'té muluuc ma a feey fa, dī antee waa leef illí búumndë, ⁷ won dī tih : « Paye fu súlmée laahi Silowe. » (Iti fi tii Silowe daa wolu wolo.) Búumndë payte dín fë súlmëhté, nimilte yeelte.

⁸ Oluu ri bëewë wani dékú rë a yee na olu ri merees dī na saraatoth ra, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee bëe' hómú took na saraatoth ra saa ? » ⁹ Lahte bëewí wonu tih : « Yaa dī ! » Lahte yi wonu tih : « Èe-ëe', yaa dī neh, wa madu mado rek ! » Bëe' won wa tígí daaha tih : « Yaa so' kay ! » ¹⁰ Tígí daaha, bëewë meelute ri wonu tih : « Yi daa wédís illú ? » ¹¹ Di won wa tih : « Bëe' hinú Yéésú rë daa hilsídf feey, leeffe illí s'è antee soo nah mi pay súlmëh laahi Silowe. Mi payte dín fë, mi súlmëhté illí s'è wërsëhté. » ¹² Bëewë meelute ri wonu tih : « Bëe' hom dih ? » Di won wa tih : « Mi yéeh tígë hom dī ra ! »

¹³ Wa koluu daaha, bëyute bëe', kúrúté rí farisenja na. ¹⁴ Deef Yéésú hilsídf feey fa wédíssé illí bëe' yiin bisa na hilsúu yëwúdfë rë. ¹⁵ Wa fi farisenja bal namutee meel bëe' dee wërsë' illí rë. Di won wa tih : « Di leef so' feey hilsídf il, mi súlmëhté, mi yíppée yeel. » ¹⁶ Tígí daaha, lahte farisenji wonu tih : « Bëe' panj yii baa ra mínéh hen bëyí Koope daa wol ri, ndah dī ñeyay yee

won kootii bisa na hilsúu rë. » Ndaa lahte bëewí wonu tih : « Bakaaroh míné' panj kimtaanni man dee dīh ? » Daaha, wonni wa kéldëey. ¹⁷ Farisenja meelaatute bëe' wonu ri tih : « A do, fu won yi bëe' wédís illú rë ? » Bëe' won wa tih : « Di yonente ! »

¹⁸ Di filib yaaha bééβ, kélfë yí yëwúdfë kaa'uute gémm bití bëe' na ot bee ra hómú búumídf. Yii baa tahte wa woluute boffi a yaafi, ¹⁹ meelute wa wonu tih : « Won ti bëyí bee koohon kaah te ri límú búumídf è ? Yi tah dī na ot leegi kon ? » ²⁰ Boffa a yaafa wonu wa tih : « Yee yúhú fun da bití dī koy fun sah-sah, te ri límú búumídf kaah. ²¹ Yee tah níi dī na ot leegi ra nék, fun yíih rí, a fun yíih bëe' pay dī ra bal. Méélí rí dī teef ron ! Di kúkëy woo ? » ²² Biti wa kaañuy kélfë yí yëwúdfë daa tah wa lofa' dah, ndah deef wa fi kélfë yí yëwúdfë pokute bití bëyí won ow bití Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, ay líkú tígë na daguu yëwúdfë Koope ra. ²³ Yii baa daa tah wa won bití wa meel ri, dī kúkëy neh.

²⁴ Farisenja dëekëetúté bëe' hómú búumídf, wonu ri tih : « Fun yúhúté bití bëe' na wona' fu ra bakaaroh ! Wone kaah di tii Koope. » ²⁵ Di won wa tih : « Di yaha bakaaroh mbée bakaaroh neh bééβ, mi yéeh yin na. Yee yúh mí rë bití mi hómú búumídf, mi yeelte leegi. » ²⁶ Tígí daaha, wa meelute ri wonu tih : « Di panj do yih ? Di hen dīh níi payce illú ? » ²⁷ Bëe' won wa tih : « Mi hómú wonte ron baaha, don kaa'uute síkirëh. Don fahuu bití mi wonaat don baaha yih ? Don fahuu hen taalibe yi man bitih ! » ²⁸ Tígí daaha, wa solsuute ri anutee rii won tih : « Do kay, daa fu taalibii bëyí bah ! Ndaa fun, fun taalibe yi Mëyíis. ²⁹ Fun yúhúté bití Koope wonte a Mëyíis, ndaa dī fi bah, fun lukki yíih tígë kola' ri ra sah ! » ³⁰ Bëe' tahte won

wa tih : « Don yíih tígè kola' bée' rē, te ri payce íllí sē' ! Baa daa yee téy af ra ! ³¹ Yen yúhúte bití Koope na taheh d'anj bakaaroh, ndaa bëyi neeh ri, ñee woni te pañ yee faha' ri raa, dī tah d'anj. ³² Biti ow payce íllí bëyi límú búumídf nī na yeel, kéllúy ! ³³ Kon bëe' pañ yii baa ra Koo daa wol ri ; henay baa koon dī mínéh pañ kimtaan. » ³⁴ Farisenña wonu ri tígí daaha tih : « Limúu fú nū a deh, fu mēssí hen bakaaroh, antee won daa fay fun yēeddé ? » Wa koluu daaha, líkúte rí tígè na d'aguu ra, d'úhrúte rí éssín.

³⁵ Kela' Yéésú bití farisenña líkúte bëe' tígè na d'aguu ra, dī deefidte ri, won dī tih : « Fu gēmpé Koy-bëe' é ? » ³⁶ Bëe' won dī tih : « Teeb so' ri bahaa, nda mi gém dī. » ³⁷ Yéésú won dī tih : « Fu otte ri, daa ri na won d'oo na. » ³⁸ Tígí daaha, dī yekke fii Yéésú na jaamiyoh ri, won tih : « Yíkēe, mi gēmpé rē. » ³⁹ Yéésú antee won tígí daaha tih : « Mi ac aattiya' feey fi beh, nda búumídfdē yeel, te bëewē na yeelu ra yísséh búumídf. » ⁴⁰ Lahte farisenñi húmú daaha, keluu wa unni yah, wa meelute Yéésú wonu ri tih : « Fun i búumídf fun bal a ? » ⁴¹ Yéésú won wa tih : « Don yahun búumídf koon, tin d'on ii lah bakaaf ; ndaa d'on wonu ti d'on olu na, yii baa daa tah bakaaf d'on dék d'on na ! »

10

Níirēhē a harri

¹ Yéésú tíkké won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyi ñeyaay ílí gélgi harra, anti d'ara buut ñeyaa na, bëyi baa lohoh, dī banndi. ² Ndaa bëyi haalaa gélgē ílē, deef daa ri níirēhí harra. ³ Di fi bah, wohohi yuba ay rii kúnsídf, te harra laha' ri ra ay yúhsé' una. Di ay ñee tii yi wa dēek wē, d'úhídf wē éssín. ⁴ Di d'úhídf wē bëeēb nīi woc raa, dī kélléh, harra ñee tali, bi yúhsúu wē uni. ⁵ Wa ii ñee

tal bëyi wa yíih rí nék ; wa ay rii hegee hegoo kay, ndah wa yíihsiih una ! » ⁶ Yéésú ñeya'te wa léehí bah, ndaa wa yíih yee faha' ri waa won da.

⁷ Tígí daaha, Yéésú wonaat wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : daa mi ílí gélgi harra. ⁸ Bëewē húmú kéllúu sē' dee ra bëeēb, húmú i lohoh a i banndi, yii baa tahte níi harra síkírúuy wē. ⁹ Daa mi ílē. Bëyi ñeya' soo na haal, ay múc ; dī ay mín haal, dī d'úhé, dī lah yii pesaa ri faraah. ¹⁰ Lohoh aya' loh, bëem a sanjku kut. So' nék, mi ac bití bëewē pes, wa pes pesi neŋpe. ¹¹ Daa mi níirēhí kah-kah fa. Níirēh kah-kah hom gara' ñiiní garoo harri na. ¹² Súrgé nék, dī lahaay harra ; dī níirēh kah-kah neh. Di ole gúmú aye rek, dī hegoh, gúm fē yejoh sun fi harra, hasla' yuba. ¹³ Súrgíi baa ay mínée hen d'aaaha, ndah dī séentēh héliis légéyí kut, harra tahay dī koloh. ¹⁴⁻¹⁵ Daa mi níirēhí kah-kah fa. Di yúhē' sē' Baaso' mi yúhté rí, so' mi yúhē' harri so' daaha wa yúhúte sē'. Te af wa ay tah mi yera' ñiin sē'. ¹⁶ Mi lahte harri kayyi ínih gélgi beh, te mi wadtee waa níid bal ; wa ay yúhsé' un so', wani yee boolla' bëeēb hen yup yínē, níirēhē hen yínē. ¹⁷ May yera' ñiin sē', mi líilaat dī. Yii baa daa tah Baaso' faha' so'. ¹⁸ Ow mínéh bek ñiin sē' feey, daa mi mín díi yera'. Daa mi mín díi yera', daa mi mín díi líilaat. Baaso' túuy sē' yii baaha. »

¹⁹ Unna won Yéésú yaa ra tahte yéwúdfdē kéldúuy won. ²⁰ Ow caak waa na wonu tih : « Nagajek d'on síkírúu wa ? Bee yébitēh daa ham dī bee ra a ? Bee yulkiđf bee ra a ? » ²¹ Ndaa lahte bëewí na wonu tih : « Bëyi yébitēh daa ham dī na woneeh deh ! Yébitēh mín wēdís íl búumídf é ? »

²² Feedi yéwúdfdē, bee na nérsúu jébélē jébélú Koope Faam fi gaana ra lahte. Feedi baa húmú

Yerusalem jamanii sosa. Jamanii baaha filiḥ feeda, ²³ Yéésú na tiléēsēh tígē nē wonuu Mbaar mi Salomoo di filiḥ Faam fi gaana ra. ²⁴ Tígí daaha, yēwúdfē ayute giúwúté rí, wonu ri tih : « Fay home dee fu kúné affi fun níi kirih ? Daa fu yaha Buura Koo fal ri ra raa, won fun baaha ! » ²⁵ Di won wa tih : « Yee meelu so' don da, mi húmú wonde don di, ndaa don gémúy sē'. Añcaḥ, iña na paḥ mi di tii Baaso' ra seedeyidte so', ²⁶ ndaa don gémúy sē', af biti don nēnih harri so'. ²⁷ Harri so' yúhsúu un so' ; so' mi yúh wē, te wa ñeyuu tal so'. ²⁸ May waa on pesa na dúmēh rē. Mii waa mēssí ñak, te ow mínēh wēe naaf ya' so'. ²⁹ Baaso' daa déjēen sē' wē, te daa ri lukki gaan béēḥ. Ow mínēh naaf yin ya' Baaso'. ³⁰ Funi Baaso' daa lígínúu yínē. »

³¹ Wona' Yéésú uni bah, yēwúdfē yabaatute na piyú la' ay rii bēemé, ³² di won wa tígí daaha tih : « Mi paḥke iñi wunni caakki Baaso' daa nah so' wa. Yii bih di iñyah daa tah don na fahuu bēemí sē' a la' ? » ³³ Wa lofute ri wonu tih : « Fun fahuuy hawu húl biti fu paḥ yin wun, ndaa biti fu solte Koope. Fu ow kut, fu na anti tík afu Koope a ? » ³⁴ Yéésú won wa tih : « Bíníyúté filiḥ téeríi kootii ron biti Koope won tih : “Don i koope.”[✱] ³⁵ Yee won Téerēe rē ow mínēh ríi nís maan ? Bēewē Koope yulid' wuni waa na ra, di wona' wa biti wa i koope neh a ? ³⁶ A so' fa Baaso' fal so', wol so' éldúnē rē, don wonuu biti mi sola' Koope soloo díh di yee wona' mi biti mi Koy Koope ra ? ³⁷ Hena biti mi pagay yee nah so' Baaso' raa, ngēnē gémí sē' ! ³⁸ Ndaa mi paḥ wa raa, wuti don gémúy iña na won mi raa sah, gémí iña na paḥ mi ra book, nda don ham affon biti Baaso' ee soo na, te mi ee díi na. » ³⁹ Wona' Yéésú unni yah, wa

yabaatute na fahuu hami, ndaa dí fússé wē.

⁴⁰ Yéésú kola' dah sayilte hatni yínú laahi Yurden, tígē nē húmú bētsē'Sanj Batis bēewē rē, dí hompe daaha. ⁴¹ I ow caak deefute ri daaha. Bēewē na wnantuu hanndal ki wa tih : « Kimtaan yínē sah Sanj pagay ri, ndaa iña won dí sun fi bēyí bee ra béēḥ kaah. » ⁴² I ow caak gémúté Yéésú daaha.

11

Kolohi Lasaar búudé

¹⁻² Húmú laha' bēyí keente jér hínú Lasaar. Di húmú dék Betani, bani koy-yaayyi beleḥ Mari a Martaa. Mari daa belaa nay túmé laakkoloña kotti Yíkēe, an waa moos a fen fi ra. ³ Koy-yaayyi beleḥbi ana ya wolute ow woni Yíkēe biti kooji jéríd. ⁴ Kela' dí fi Yéésú baaha, tígí daaha dí won tih : « Jéri Lasaar jér húlēe neh ; Koo ay ñeye na teeḥa' gaanaa ki ndami ; hen daaha raa, ndami so' mi Koy Koope yúhú. »

⁵ Yéésú húmú kooji Martaa, Mari a Lasaar. ⁶ Di filiḥ yaaha béēḥ, kela' ri biti Lasaar jéríd dē, dí hompe tígē hom dí daaha ra níi hente waal ana, ⁷ dí antee won taalibe yi biti bani wa ñéeré' nimil Yúdée. ⁸ Taalibe yi wonu ri tih : « Bahaa, maañay-maañay rek fu na fahuu bēem a la' dín fē, fan naa faha' nimil a ? » ⁹ Di won wa tih : « Na' homa' wahtu sabboo a wahtu ana neh a ? Bēyí tíl na' ii kabinoh ndah dí ot kotti na niifi feey fi beh. ¹⁰ Bēyí tíl níuus nék ay kabinoh ndah niña ínih díi na. » ¹¹ Filoon fi bee wona' ri unni yaa ra, dí baatte won wa tih : « Kooji yen Lasaar nee'te, ndaa may pay mi yúun dí. » ¹² Taalibe yi wonu ri tih : « Yíkēe, dí nee' nee' saa ? Kon dí ay wah ! » ¹³ Taalibe ya habuu biti rek Yéésú won wa woni nee' pēní, deef dí won wa

biti Lasaar húl húlè. ¹⁴ Tígí daaha, Yéésú millè' wëe won tih : « Lasaar húlté. ¹⁵ Don tahute keen so' sosse di yee deefay so' ri dín fè rè. Di laha' ri daaha daa nay tahe don gém. Kèlíi yen lah díi na ! » ¹⁶ Tígí daaha, Toomaa fa na deekúu Síisè rè won taalibe yi kayya tih : « Yen bal yen saañ húlú a kélfií yen ! »

¹⁷ Tíluu Yéésú a taalibe yi níi wa tímúté gina ra, dí kelohte biti Lasaar húlté níi ne'ete waal iniil feey. ¹⁸ Betani wulaay a Yerusalem ; hanndal ki wa wadti hena kilomet éeyè. ¹⁹ I yéwúdf caak ayute yérí Martaa a Mari na mësdu wë húlí koy-yaafi wa. ²⁰ Kela' Martaa biti Yéésú ee ac da, dí saañce téebilèhí ; ndaa Mari tasse faam. ²¹ Tee'a' Martaa a Yéésú rè, dí won dí tih : « Fu homa dee koon Yíkèe koy-yaaso' húlèh. ²² Ndaa mi yúhté biti níi a deh, yii fu danj dí Koope béeb, dí ay roo rii on. » ²³ Yéésú won dí tih : « Koy-yaafu ay koloh búudé. » ²⁴ Martaa won dí tih : « Mi yúhté biti dí ay koloh yiin nay kolee bëewè búudé rè biti èldúnè túkkí. » ²⁵ Yéésú won dí tih : « Daa mi na kélídf bëewè búudé, daa mi na on wa pes. Bèyi gém soo na wuti dí húl rée sah, dí ay pes ; ²⁶ te bëyi nè pes, gémpé sè', ii mësú húl. Fu gémpé baaha a ? » ²⁷ Martaa won tih : « Íi Yíkèe ! Mi gémpé biti daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope fa hómú wonu biti daa nay aye èldúnè rè. »

²⁸ Filoon fi wonni yah, Martaa saañce deegí Mari koy-yaafi, mëddèté rí won dí tih : « Yèeddèhè acce, te ri won fu ac fu tiil ri. » ²⁹ Kela' Mari woni bah, dí yíppée koloh saañce téebilèhí Yéésú. ³⁰ Wahtii baa deef Yéésú haalay gina doom, dí hómú lís tígè tee'uu bani Martaa ra. ³¹ Yéwúdfé hómú faam fa na mësdu Mari ra, oluu wa Mari yíppée koloh na dúh faam fa, wa ñeyute tala. Wa habuu biti dí

saañ looy luuyin. ³² Laha' Mari tígè hom Yéésú níi ri otte ri ra, dí yeddohte kotta feey, won dí tih : « Fu homa dee koon Yíkèe koy-yaaso' húlèh. » ³³ Ola' Yéésú Mari na fonj, bëewè ñéerúu a ri ra na fogu bal ra, keeña dúmpé ces, afa kúnèhté, ³⁴ dí meelte wa won tih : « Don dapuu ri dih ? » Bëewè wonu ri tih : « Bahaa, aye fu ot. » ³⁵ Yéésú yampe na looy. ³⁶ Tígí daaha, yéwúdfé na wonu hanndal ki wa tih : « Èlí dí hómú faha' ri ri kan ! » ³⁷ Ndaa lahte yi na wonu waa na tih : « Dí fa pay illí búumndè rè, dí mínèh kaa' Lasaar húl koon a ? »

³⁸ Keen Yéésú dúmèetté ces, dí lahte luuyin. Luuya, kilí kúnúu a la' gaan. ³⁹ Di won bëewè tih : « Píníní la'a ! » Martaa koy-yaafi húlèhè won dí tih : « Búudé fè wadtee yah Yíkèe, hente waal iniil woteh, dí ee deh. » ⁴⁰ Yéésú won dí tih : « Mi wonay ro ri wono a ? Fu gém soo na raa, fay ot ndami Koope. » ⁴¹ Tígí daaha, la'a pínínúté, Yéésú béyídté afi, yeelte sun-Koo won tih : « Baap, mi na sím dè di yee taha' fu danj so' ra. ⁴² Mi yúhté biti wahtii dagaa mi ro béeb fu tahídf so', ndaa fu ot mi won dí sun, bëewi yee giwú sè' yee ra daa tah, nda wa gém biti daa fu wol so'. » ⁴³ Woca' ri woni baa ra, dí béyídté uni sun won tih : « Lasaar, dúhé deh ! » ⁴⁴ Lasaar fa hómú húl rè dúhté, kotta, ya' ya a afa béeb líiwúté boy. Yéésú won tígí daaha tih : « Nísí boyya faana don yeris dí tíl. »

*Peeni hawi Yéésú húl
(Saame Maccèe 26.1-5 ; Marka 14.1-2 ; Lúkkè 22.1-2)*

⁴⁵ Ow caak di yéwúdfé hómú faam Mari te olute iña na panj Yéésú rè, gémuté díi na. ⁴⁶ Ndaa i ow waa na payute olute farisenja, bíllúté wè iña panj ri ra. ⁴⁷ Tígí daaha, kélfé yí seeyoh ya a farisenja deekúté bëy këemí

gaani yëwúddë béeb, wonu tih : « Yen ay hene díh bal ? Bëyí bee ee paŋ kimtaanni caakke ra dé' ! ⁴⁸ Yen took yen olsee ri page iñyeh, bëewë béeb ay gém dñi na, te bëy Rom ay koloh ðakaya' Faam fi gaani Koope a heedi yen ! » ⁴⁹ Lahte bëyí hínú Kayif waa na, kíilí baaha ðeef daa ri húmú seeyohi gaana, won wa tih : « Yin íníh affon ! ⁵⁰ Don yíih biti ow yínë kut ñak ñíini ndah bëewë, daa gén biti heedi yëwúddë béeb sanjku a ? » ⁵¹ Yee won dñi baa ra kolaay dñi na nék. Kíilí baaha, bi daa ri húmú seeyohi gaana, Koope daa wondoh ri ðaaha teeḅa'i biti Yéésú ay húlíd heedi yëwúddë. ⁵² Te ri ii teem húlídí yëwúddë doŋ, dñi ay húllé koyyi Koope béeb, dñi négírë' yee hasлуу ra, wa hen yínë.

⁵³ Kola'te yiin fin fa, kélfë yí yëwúddë habute biti wa ay hap Yéésú húl. ⁵⁴ Yii baa tahte dñi wocce haal filiḅ fi yëwúddë. Di kolohte saañce waal luufa di gina na wonuu Efarayim ra, dñi hompe daaha a taalibe yi.

⁵⁵ Leba' Paagi yëwúddë rë, ow caak di bëy gina koluute na suu bukutoh a sehi feeda Yerusalem. ⁵⁶ Wa homu filiḅ Faam fi gaana na saamu Yéésú, na meelantuu filiḅ fi wa wonu tih : « Di ayoh feeda aa dñi ayoh neh ? Don wonu yi na ? » ⁵⁷ Kélfë yí seeyoh ya a farisenña nahuute wonu tih : « Bëyí yúh tigë hom dñi ra, teeḅaa ri, dñi habu. »

12

Mari yíinté Yéésú laakkoloñ kot
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Marka 14.3-9)

¹ Waal pëenë balaa feedi Paaga, Yéésú kolohte saañce Betani, tigë dék Lasaar fa dñi húmú kélíd dñi búudé rë. ² Laha' ri daaha

ra, dñi pagirute ñam. Mar-taa daa na húmú norsa' ñama. Lasaar húmú non bëewë boku a Yéésú loon ra. ³ Mari nampee beḅ bútéel laakkoloñ, yi yugusuu naarde kah-kah te kofeelte, bi mitte genwal lúitër, yíinté wë kotti Yéésú, na an waa moos a fen fi. Faam fa béeb líiwëls'eté a ngedi laakkoloña. ⁴ Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi Yéésú, bee míllë' ríi yaay ra, won tígí daaha tih : ⁵ « Laakkoloñi yee yaayeeh héliis caak koon cadum fa yeru ñëkíddë è ? » ⁶ Yee won dñi baa ra, dñi wonday ri ñëkíddë dé' ! Biti ri lohoh te daa ri yef keesi wa, dñi núhë' në tílé sohle yi daa tah. ⁷ Yéésú won dñi tígí daaha tih : « Baale jaambura a fi ! Di waay hacadi so' daa tah dñi yef wa níi a ðeh. ⁸ Ñëkíddë ii koloh filiḅ fon ; ndaa so' mi bee mii hom filiḅ fon dee faraah. »

Caŋi yëwúddë hawi Lasaar

⁹ I ow caak di yëwúddë keluu wa biti Yéésú ín Betani ra, wa suute dín fë. Af dñi neh doŋ daa kúd wë në, ndaa olaalohi Lasaar fa dñi kélíd dñi búudé rë. ¹⁰ Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya habute biti Lasaar ay hawu húl bal, ¹¹ ndah af dñi tahte yëwúddë caak helute wa, gémuté Yéésú.

Haali Yéésú Yerusalem

(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Lúkkë 19.28-40)

¹² Kéy fin fë, bëewí caakka húmú ayu feedi Paaga ra koluute biti Yéésú ee ac Yerusalem ra. ¹³ Wa saamute soor-soor, dúhúté gina na téebilúu rí, béyrúté unni wa sun na njoobu ri wonu tih : « Oosaanaa ! Koo-Yíkëe barkela bëe' dñi wol ri ra ! Koo barkela buuri Israyel ! » ¹⁴ Deef Yéésú húmú saampe cúmbúr mbaam. Di yaagohte sun ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : ¹⁵ « Ngënë néekíñú, ðon fi bëy Siyoŋ ! Èlí ! Buuron ee

ac da, yaagoh cúmbúr. »[☆] 16 Filiḅ fi iñyaaha béeb, taalibe ya húmú yíih iti fi wa ; ndaa tilé' níi Koope teeḅa'te ndami Yéésú rē, nuffi wa onte wa biti yee húmú bíníyú Téerēe rē won sun fi, te ri laha' daaha. 17 Bēewē húmú a Yéésú na won dī Lasaar dūh nuḅa kēlídte rí búudé rē, bíllúté yee olu wa ra. 18 Daaha, ow caak keltuute biti Yéésú pañke kimtaani bah, wa ayute téebílehí. 19 Tígí daaha, farisenḅa na wonantuu filiḅ fi wa tih : « Yen mínih yin na ! Bēewē béeb ñeyuu tala ! »

Gerekká na saamu Yéésú rē

20 Bēewē ayu feeda Yerusaleem jaamiyohi Koope ra, lahte Gerekki húmú filiḅ fi wa. 21 Wa leḅuute Filíp fi bēy Betsaydaa fa hom Galile ra, wonu ri tih : « Bahaa, fun fahuu oli Yéésú koon. » 22 Filíp payte wonte Anndere baaha, wa béeb ana ñéerúuté léhíní Yéésú. 23 Wonuu wa ri baa ra, Yéésú won wa tih : « Wahtaa nay teeḅee Koope ndami so' mi Koy-bēe' rē lahte. 24 Mee ron won kaaf ka ra ee : pep bele teem pep bele kep biti ñíinē haaleh feey. Ndaa ñíinē haal feey raa ay dūhíd pep caak. 25 Ti daaha nen, bēyí pokoh ñíiní ay rii ñak ; ndaa bēyí kaa' pokohi ñíiní éldúnē fi beh ay lah pesa na dúméh rē. 26 Bēyí hen súrgí sē' ñeya tal so' ; te tígí hom mi, dī ay home na bal. Bēyí hen súrgí sē', Baaso' ay rii bēyíd.

Woni Yéésú yii lenḅe húlí

27 « Tígē homa' mi bee ra, af so' kúnēhté níi mi yéeh yii wona mi ! Mbaa may wone Baaso' biti sēmlé' sē' wahtii coono fa na saañ mii pese bee ra neh ? Ndaa coono fi baa daa tah mi ac feey nék ! 28 Kon Baap, teeḅee ndamu ! » Tígí daaha, un dofohte sun won tih : « Mi teeḅpe bēewē ndami so' níi wocce, te may waa rii teeḅaat. »

29 Bēewē húmú daaha keluu una ra wonu tih : « Yaa híníj ! » Lahte yi wonu tih : « Malaaka daa won dīi na ! » 30 Ndaa Yéésú won wa tih : « Uni baa wonduy so', wondú don ! 31 Wahtaa wadti aattiyuun éldúnē rē lahte ; kélfēe hom afa ra ay líkú leegi. 32 Te so', mi bēyrú mi paa' feey fa sun raa, may héc bēewē béeb soo na. » 33 Wonee ke Yéésú bah, dī teeḅa' dee nay rii húlée rē. 34 Bēewē wonu ri tih : « Yee yoodu fun téeríi kootii yen ra biti Buura Koo fal ri ra ay pese peso faraa. Kon fu wona' biti Koy-bēe' ay keru sun dīh ? Koy-bēe' fē wah ? » 35 Di won wa tih : « Niiña ee filiḅ fon ndaa ri tallaay yin caak. Kon tílí niiña bee homa' ri don na bee ra, toñeh ñúusē beetti ron, ndah bēyí tíl ñúus yéeh tígē na saañ dī ra. 36 Gémi niiña bee homa' ri filiḅ fon da, nda don hen bēy niiña. »

Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, dī hécēhté, dapohte wa.

Kaa'a'i yēwúddē gém

37 Kimtaanna pañ Yéésú fii bēewē rē béeb, taheh wa gém dī. 38 Yee húmú won yonente Isayii ra laha'te dah. Di húmú won tih : « Yíkēe, daa gém yee wonu yen ra ? »

Yíkēe, fu teeḅ bídí ya'u wah ? »[☆]

39 Isayii wonte yee tah bēewē mínih gém rē, won tih :

40 « Koope búumílté wē,

súhílté keeññi wa,

toñeh wa ay ole,

keeññi wa ay kúnsée ndín

wa lofpesad, mi pay wa yee homuu wa ra. »[☆]

41 Isayii húmú wona' Yéésú bín fē, deef dī séenté ndami. 42 Filiḅ fi yaaha béeb, kaa'eḅ ow caak di kélfē yí yēwúddē gémúté Yéésú. Ndaa bi helu wa nuf farisenḅa na, wa kaañuy rii teeḅa' toñeh wa ay líkú tígē na dāguu yēwúddē Koope ra, 43 ndah biti ow daa kaña

wa, daa génël wë bitì Koope daa kaña wa.

Iña won Yéésú rë daa na aat-tiya'

⁴⁴ Yéésú béyídté uni won tih : « Bèyí gém soo na, gémèy soo na donj, dī gémépé bée' wol so' ra bal. ⁴⁵ Bèyí ot so', deef otte bée' wol so' ra. ⁴⁶ So' mi ac èldúnè hawaanri bēewē, nda bēyí gém soo na dékéeh ñúusē. ⁴⁷ Bèyí keloh woni so' te ri ñeyeh na, daa may ri daane neh, ndah mi ac sēmléí bēy èldúnè ndaa daani wa neh. ⁴⁸ Bèyí fahaay soo ot te kaa'a'te keloh woni so', iña won mi ra nay rii aattiyee yiin nay túkkíyè èldúnè rē. ⁴⁹ Nagajek, mi kolaay koloo rek mi na won, Baaso' fa wol so' ra daa túuy sè' won iña yēeddé' mí rē. ⁵⁰ Te mi yúhté bitì yee túuyè' rí rē daa na ona' pesa na dúmèh rē. Ti daaha nen, iña na won mi ra, mi wona' wa ti di naha' so' wa Baaso' nen. »

13

Hosi Yéésú kotti taalibe yi

¹ Bisa millè' balaa Paagi yèwúdsfè rē lahte. Yéésú yúhté bitì wahtaa wad dīi koloh èldúnè, dī deefid Boffi ra lahte. Di mēssí faha' bēewée ké rí nay rii hele feey fa ra fahoo. Te ri teeŋpe wa dee faha' ri wa nūi tígí teem faha' ra.

² Yéésú a taalibe yi homu reer, deef Seytaanaa bekke Yudaas koy Simon Iskariyot nufa nay rii yaayee Yéésú rē. ³ Yéésú yúhté bitì Boffi tikké iña béeŋ ya'i, dī yúhté bitì bal dī kola' dīi na te ri ay nimile dīi na. ⁴ Daaha, dī kolohte loona, nissé búubí, beŋpe ndímú moosaa pokke kinohi, ⁵ antee beŋ if, túmpé muluŋ, ñeete taalibe yi na, na hos kotti wa ; bi ri hosid dī kotti béeŋ, dī moosid dī wa a ndímée pok dī kinohi ra.

⁶ Laha' ri Simon Peer na ra, Peer won dī tih : « Do fi Yíkèe, fu hosid so' kotti so' a ? » ⁷ Yéésú won dī tih : « Fu yéeh itì fi yee na paŋ mi ra doom, fay rii yúhé fayu. »

⁸ Peer won dī tih : « Damaay fu hosde so' kotti so' ! » Yéésú tahte won dī tih : « Mi hosday ro kottu raa, deef hanndal ki yen dúmpé. » ⁹ Peer won dī tih : « Kon Yíkèe, ngana teem kotti so' kut, lahe nūi ya' yi so' a af so' bal ! »

¹⁰ Yéésú won dī tih : « Bèyí kola' boohoh, faana béeŋ lante, sohlaay dī boohlee*. Don fi yee don ladute, ndaa don béeŋ daa ladu neh. » ¹¹ Deef Yéésú yúhté bée' nay rii yaaye ra, daa tah dī won bitì wa béeŋ daa ladu neh.

¹² Hosa' Yéésú kotti taalibe yi nūi wocce ra, dī bekaatte búubí, tookaatte loona, antee waa won tih : « Don yúhú itì fi yee pagid mi ron ra a ? » ¹³ Don dēekúu sè' yēeddēh a Yíkèe, te don wonu kaah, mi dī. ¹⁴ Hém so' mi Yíkèen, so' mi yēeddēhèn, daa mi hos kotton raa, kon don warutee hosanta' kot hanndal kon bal. ¹⁵ Don ot mi pagid don yūi bah, deef mi faha' bitì don patee ri daaha. ¹⁶ Mee ron won kaaf ka ra ee : sūrgè lukeh kélfii gaan, bée' wolu ra lukeh bée' wol ri ra gaan. ¹⁷ Bee yúhúu ron iñyaa leegi ra, don ñee na raa, keeññon ay sos. ¹⁸ Mi wonaay don béeŋ nēk ! Mi yúh bēewē tanis mi ra. Ndaa yee biníyú Téerēe rē wadti laha laho. Téerēe won tih : *“Bēe' funi woruu mbúurí sē' rē, daa millē hen kaa'ohi so'.”*[✱] ¹⁹ Mi wonte ron baaha abah balaa wahtaa lah. Hen daa wahtaa lah raa, don ay gém bitì daa mi[✱]. ²⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee : bēyí tah bēyí daa mi wol ri a ya' ana, deef dī tah so' ; te bēyí tah so', deef dī tah bēe' wol so' ra. »

* **13:10** 13.10 sohlaay dī boohlee : Bēewē húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bēewē rē, lahte na yi húmú biníyú yii beh : henay hosi kotta, sohlaay dī boohlee. ✱ **13:18** 13.18 Saame Kañaay ya 41.10 ✱ **13:19** 13.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Esíp 3.14-15

Bëe' nay yaaye Yéésú rë
(*Saame Maccëe 26.20-25 ;*
Marka 14.17-21 ; Lúkkë 22.21-23)

²¹ Woca' Yéésú woni baa ra, afa kúnèhté pak, di won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di don na ay soo yaay. » ²² Taalibe ya yíih bëe' na wona' Yéésú rë, wa na yeelantuu affi wa. ²³ Ow di taalibe ya, kooji Yéésú, húmú hëbísí. ²⁴ Tígí daaha, Simon Peer panke yodaç, nahte ri meel Yéésú bëe' na wona' ri ra. ²⁵ Taalibee sigimpé nuf Yéésú, meelte ri won tih : « Fu wona' wa Yíkëe ? » ²⁶ Yéésú loffe won tih : « Mee saañ soop mbúurú loona ra ee : bëe' nay mi rii yere ra, di bëyi baaha. » Tígí daaha, Yéésú bëppe mbúurú, sooppe ri loona, yedte ri Yudaas fi Simon Iskariyot. ²⁷ Yudaas na tah mbúurëe, Seytaane na haal ri. Yéésú won di tih : « Yee nay fuu page ra, page ri gaaw ! » ²⁸ Ow yínë sah di wa fi taalibe ya húmú loona ra, yéeh yee faha' rii won da. ²⁹ Bi Yudaas daa yef keesi wa, i ow waa na habuu biti Yéésú nah ri pay saam iña nay waa sohlee feeda ra, mbée nah ri komi ñëkíçdë sarah. ³⁰ Taha' Yudaas mbúurëe rë, di yíppée dúh ëssín. Wahtii baaha deef Koo elekke.

Túuyë'i hasa

³¹ Dúhë' Yudaas ëssín dë, Yéésú won tih : « Leegi Koope teeça' ndami so' mi Koy-bëe', mi teeça' ndami di fi Koope. ³² [Te mi teeça' ndami Koope raa,] Koope bal ay teeça' ndami so', te ri yuloh pañi, maañlay. ³³ Yee talla' mi hom filiç fon da gaanlay yaawe ! Don ay soo saam, ndaa cëe mí won don yee won mi yëwúçdë rë : don mínih lah tígë në saañ mi ra. ³⁴ Mee ron yed túuyë' has da ee : lah fëhëntii hanndal kon. Di faha' mi ron, lah fëhëntii daaha hanndal kon. ³⁵ Don fahanta' hanndal kon raa, tígí daaha bëewë bëeb ay yuh biti don taalibe yi so'. »

Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhi

(*Saame Maccëe 26.31-35 ;*
Marka 14.27-31 ; Lúkkë 22.31-34)

³⁶ Filoon fi baaha, Simon Peer meelte Yéésú won tih : « Fu saañ di Yíkëe ? » Di loffe Peer won tih : « Tígë homu yen bee ra kep fu mínëh ñee tal so' níi fu lah tígë na saañ mi ra, sehe níi fayú, fay naa lah. » ³⁷ Peer won di tih : « Yíkëe, yi tah mi mínëh ñee talu leegi ? Mi tahte ñagi ñiin së' ndah do ! » ³⁸ Yéésú won di tih : « Fu won kaah biti fu tahte ñagi ñiin ndah so' a ? Mee roo won kaaf ka ra ee : añaç, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yuh së' níi hen waal éeyë. »

14

Yéésú daa waala yuliç Boffa na ra

¹ Yéésú antee won taalibe yi bëeb tih : « Affon banay kúnëh ! Gémí Koope, te don gém së' bal ! ² Faam Baaso' hanke ; may pay mi waayid don tígí nay ron home. Henay baa koon mi wonëh ron di ! ³ Mi pay mi waayid don di níi woc daa, may nimil mi kali ron. Hen daaha raa, tígë nay mii home ra, don ay home na bal. ⁴ Don yuhú waala yuliç tígë na saañ mi ra. » ⁵ Toomaa won di tígí daaha tih : « Yíkëe, fun yíih tígë na saañ fu ra, fun ay yuhée waala yuliç na ra díh ? » ⁶ Yéésú won di tih : « Daa mi waala, daa mi kaaf ka, daa mi na ona' pesa. Ow mínëh pay Boffa na te ñeyeh soo na. ⁷ Don yuhú së' rëe kay, don ay yuh Baaso' bal ! Te dala'te woteh, don yuhuté ri te don olute ri ! » ⁸ Filíp won di tígí daaha tih : « Yíkëe, teeb fun Boffa kut, fun sohluuy yin kay. » ⁹ Yéésú won di tih : « Filíp, maaña maañ mi filiç fon da bëeb fu yéeh së' doom a ? Bëyi ot so', deef otte Boffa ! Kon fu wona' biti mi teeb don Boffa díh ? ¹⁰ Fu gémëy biti mee Baaso' na, te ri ee soo na a ? Unna won mi don

ra béeb, kolaay soo na, dī fi Boffa hom soo na ra kay daa na paŋ légéyí. ¹¹ Gémí sē' di yee wona' mi bití mee Baaso' na, te ri ee soo na ra. Don gémúy unna won mi don yaa raa, iña na paŋ mi ra wadtee tah don gém book ! ¹² Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí gém sē', dī fi bëyí baa bal ay paŋ iña na paŋ mi ra. Di ay paŋ yí luk waa gaan sah, ndah mi saaŋ Boffa na, ¹³ te yii don daŋ dī béeb, don ñeya' ri tii so', may ron rii pagid, nda so' mi Koy ka mi teeβa' ndami Boffa. ¹⁴ Yii don daŋ dī, don ñeya' ri tii so', may rii paŋ.

Gapa'i Yéésú Ruuh-Peseŋ

¹⁵ « Don faha' so' raa, don ay ñee iña na túuy mí don da. ¹⁶ Daaha raa, may daŋ Baaso' kom don Dímléh kay, bi ay home don na faraah. ¹⁷ Daa ri Ruuha na teeβ bëewé kaaf ka ra. Bëewé feey fi bee mínih rii haba' Dímléh, ndah wa oluy ri, wa yíih rí. Don nék, don yúhú rí ; dī ee filib fon te ri ay home ow fi ow don na faraah. ¹⁸ Mii ron yedda' baayu, may ayaat don na. ¹⁹ Tasse yutuud fii bëewé feey fi bee ii soo olil, ndaa don ay ot bití mee pes da, te don bal don ay pes. ²⁰ Bín fè rée, don ay yúh bití mee Baaso' na, don ewu soo na, te mi ee don na. ²¹ Bëyí ham iña na túuyé' mí rē afi te ri ñee na, deef bëyí baa faha'te so'. Bëyí faha' so', Baaso' ay rii faha' ; so' bal may rii faha' te may rii teekiroh. »

²² Taalibee na wonuu Yudaas, bokaay a Yudaas Iskariyot ra, won Yéésú tih : « Yíkée, yí tah fay teekiree fun, fii teekiroh bëewí kayya ? » ²³ Yéésú won dī tih : « Bëyí faha' so', ay ñee iña na won mi ra ; Baaso' ay faha' bëyí baaha, te funi Baaso' ay haal dīi na, fun dék dīi na. ²⁴ Bëyí fahaay so', na ñeyeh iña na won mi ra. Te iña na keluu don maa won wa ra, kolaay

soo na, wa kola' Baaso' fa wol so' ra.

²⁵ « Mi won don iñyah bee homa' mi leeloon bee ra. ²⁶ Lahte Dímléhí ee ac filoon fi so' ra, daa ri Ruuh-Peseŋ fa nay wolee Baaso' di tii so' ra. Di nay ron yeeddé béeb, dī nédis don iña won mi ron ra béeb. ²⁷ Mi saaŋ sayo, ndaa may ron helid' jaamma, jaammaa laha' mi ra. Mii ron rii hell'a' ti di na paguu ri bëy éldúné nen. Affon banay kúnèh, te ngènè tíití. ²⁸ Don keluute woni so' ron bití mi saaŋ sayo ndaa may ayaat don na ra maan ? Don faha' so' koon, saaŋa na saaŋ mi Baaso' na ra, keeññon ay naa sose soso. Mi saaŋ Baaso' na, Baaso' fa luk soo gaan da. ²⁹ Mi wonte ron baa leegi balaa iñyaa lah, nda bín fè rée, don gém. ³⁰ Mii wonil caak a don, ndah kélfii feey fi bee ee ac da. Di mínéh yin soo na, daa may rii yeddee yee nay lahe ra. ³¹ Yaaha béeb, nda bëewé yúh bití mi faha'te Baaso' te mi paga' yee na nah ri so' ra. Kélí yen saaŋ ! »

15

Yéésú daa tal béeeñí kah-kah fa

¹ Yéésú wonil tih : « Daa mi tal béeeñí kah-kah fa, te Baaso' daa na tooppitoh tal béeeñé. ² Ya'í tokoh so' mi tal béeeñé béeb te límèy, Baaso' ay rii lec. Ndaa bi na lím, dī ay rii yugus níi lan, dī baatti lím. ³ Don fi yee nék, don yugusute níi don ladute. Unna won mi ron ra daa yugus don níi don madute daa lan. ⁴ Kon pèkíi soo na ti di poka' mi don na nen. Ya' béeeñí tokaay tala, bani afi kep dín mínéh lím ; ti daaha nen, don a affon kut don mínih dúhíd' njiriñ hém don pokuuy soo na.

⁵ « Daa mi tal béeeñé, don daa ya' ya. Bëyí pokoh soo na, te mi pokoh dīi na ay dúhíd' njiriñ mi gaante. Don mínih paŋ yin deefa don pèkíih soo na. ⁶ Bëyí

pokaay soo na ay betu ti ya' béeeñí lecu leco, betute súhté nen ; ya' yi béeeñí man dah ay luuhu luuho, betu kíi wa tam. ⁷ Don pokoh soo na, te don ham unni so' don na raa, dēgí yii neba' ron, don ay rii liil. ⁸ Ndami Baaso' yúhúu biti don dúhíd njiriñ caak, don teeba' biti don taalibe yi so'. ⁹ Di faha' so' Baaso', mi faha' ron daaha. Pésíi filib faha'a faha' mi ron ra. ¹⁰ Di ñeya' mi túuyé' yí Baaso', mi na pes filib faha'a faha' dí so' ra, don ñee túuyé' yí sè' rée, don ay pesee daaha filib faha'a faha' mi ron ra.

¹¹ « Don ot mi won don yii bah, mi faha' biti sosi keeñ so' hom don na, te sosi keeñon mit sèk. ¹² Túuyé'í sè' daa ri beh : Di faha' mi ron, lah fēhētíi daaha hanndal kon. ¹³ Lahay bëyí faha'te ow níi luk bëyí tah yera'í ñíni af kooyi. ¹⁴ Don pañ yii won mi don raa, deef don kooyi so'. ¹⁵ Mii ron dēekíil súrgē, ndah súrgē na yéeh yii pañ kélfií. Mi dēek'è rēn kooy, ndah mi teebpe ron iña kola' mi Baaso' na ra béeb. ¹⁶ Don neh daa tansu so' ; daa mi tanis ron. Daa mi fal ron, mi wolte ron, don dúhíd njiriñ, njiriñ mi na dúméh. Hen daaha raa, yii don dañ dí béeb, don ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on. ¹⁷ Filib iñyaa béeb, mi faha' woni ron biti lah fēhētíi hanndal kon.

Taalibe ya a bëewē feey fi beh

¹⁸ « Don ot bëewē feey fi bee kaa' ron, yúhí biti wa débúu kaa' so'. ¹⁹ Don nonun bëy feey fi bee koon, tin wa ay ron faha' ndah don nonu waa na. Ndaa mi tanisse ron mi dúhídté rēn waa na, tahte don nēnlíh waa na. Yii baa daa tah wa kaa' ron. ²⁰ Nérsíi yee húmú won mi ron biti súrgē lukeh kélfií gaan da. Bëewē moklute so' raa, kon wa ay ron mokil ; yee ñeyu woni so' ra ay ñee wonnon bal.✱ ²¹ Yii wa

pañ dí don béeb daa mi tah, ndah wa yíih bëe' wol so' ra. ²² Hena biti mi ayay te mi wonay a wa koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Ndaa tígē homuu wa bee ra kep, wa lahluy layaa. ²³ Bëyí kaa' so', deef kaa'a'te Baaso' bal. ²⁴ Hena biti mi pagay kimtaanni ow kay mēsēy wēe pañ fii wē koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Leegi wa olute kimtaanni so', wa anutee kaa' funi Baaso' béeb. ²⁵ Yee bíníyú téeríi kootii wa ra laha'te dah. Bíníyúté bitih : “*Yee kaa'uu wa so' ra lahay dalaal !*”✱ ²⁶ Dímlēhí ron ac ayo : daa ri Ruuha na teeba' kaaf ka ra. Ruuha kola' Boffa na. May ñee'ee Baaso' na mi wola' ron ri, te ri ay soo seedeyid. ²⁷ Te don bal, don ay soo seedeyid ndah yen daa húmú dalaana níi a deh. »

16

¹ Yéésú baatte won tih : « Don ot mi won don yii bah, nda don banti sélít. ² Yúhí biti don ay líkú ílíyyē na daguu yēwúddē Koope ra ; te ay tíl níi sah, bëyí yahti ron bëem ay rii habee biti jaamiyoh Koope. ³ Biti wa yíih Boffa te wa yíih so' bal daa nay tahe wa pañ yii baaha. ⁴ Mi won don yii baaha biti lah na bín fē rēe, don nérsēh yee húmú won mi ron ra. Biti mi mēssí hom leeloon daa tah mi wonay ron yin na daluu yen ñéerē' bín fē níi a deh.

Pagadfi Ruuh-Pesen

⁵ « Leegi mee saañ bëe' wol so' na ra, te ow di don na meelay so' tígē nē saañ mi ra. ⁶ Yee won mi don baa ra tahte keeñon dúmpé ces. ⁷ Añcañ, mi won don kaah : biti mi saañ daa gén don na. Nagajek, mi saay raa, Dímlēhē wadti ac don na ra ii ayil ! Ndaa mi saañ daa, may ron díi wola'. ⁸ Te ri ac daa, dí ay teeb bëy éldúnē biti wa homuy kaah di yii lenjke dee na oluu wa bakaad da,

dée na oluu wa júb dē, a dēe na oluu wa aattiya' ra : ⁹ wa homuy kaah di yii lenke bakaad, ndah wa gémúy sé'; ¹⁰ di yii lenke júb, ndah mee saañ Baaso' na ra, te don ii soo ollil ; ¹¹ di yii lenke aattiya', ndah kélfií feey fi bee daanute níi wocce.

¹² « Mi talla'te iñi caakki wona mi ron, ndaa tígē homuu yen bee ra kep wa d'ameha affon. ¹³ Ruuha na teeḅa' kaaf ki Koope ra ac d'aa, dī ay don ñeyíd' kaaf ka bééḅ. Iña nay rii wone ra ii kola' dīi na, dī ay wone iña keloh ri ra, dī teeḅ don yii nay lahe. ¹⁴ Daa ri nay teeḅee ndami so', ndah dī ay beyee iña soo na, teeḅ don wa. ¹⁵ Yii Baaso' daa laha' ri bééḅ, daa mi laha'. Daa tah mi won don bití Ruuha ay beyee iña soo na, teeḅ don wa. »

Yee nay yíssíré sífúñ fē sos-keeñ ra

¹⁶ Yéésú wonil taalibe yi tih : « Tasse i waal fii don ii soo ot, tíkēh i waal don an soo olaat. » ¹⁷ I ow di taalibe yi na wonantuu hanndal ki wa tih : « Di faha' won yi bití tasse i waal yen ii rii ot, tíkēh i waal raa yen an dīi olaat ? Di faha' won yi bití bal dī saañ Boffa na ? » ¹⁸ Wa na wonaaluu wonu tih : « I waal fi bah, dī faha' won yi na ? Ow yéeh yee na faha' rii won ra kat ! » ¹⁹ Yéésú otte bití wa fahuu meeli, dī won wa tígí daaha tih : « Yee wona' mi ron bití tasse i waal don ii soo ot, tíkēh i waal raa don an soo olaat ra, don meelantuu baaha a ? ²⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay fon don hawoh, d'eefa bëy èldúnē homun sos-keeñ ; don ay sífúñ lool, ndaa sífúñ fē ay yíssēh sos-keeñ. ²¹ Loo beleḅ ham raa na misik dīi na, ndah d'eeḅ lowa daa lah ; dī múc d'ēe nék, dī hal misiga keeña sos níi sos, ndah dī kúdté koy èldúnē. ²² Don bal, tígē homuu don bee ra, don homuu misik a sífúñ ; ndaa may ron olaat, keeññon ay sos te ow ii mín kaa' keeññon sos. ²³ Bín

fē rēe, don ii soo meellil yin. Mee ron won kaaf ka ra ee : yii don d'anj dī bééḅ, don ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on. ²⁴ Níi a deh, don ñeyuy tii so' don d'agute yin. Mantee d'égí, don ay liil ; d'aaaha, keeññon ay sos dotooy. »

²⁵ Yéésú antee tík won tih : « Iña won mi ron yaa ra bééḅ, mi ñeya' wa léeh. Wahtu ín ac fii rē nék mii ron wonliil d'aaaha, may ron wonee iñi Baaso' bëñéet.

²⁶ Bín fē rēe, don ay ñee'ee tii so' don d'anj Boffa. Mi wonay ron bití may ron d'agire dīi na, don daa nay d'agire affon. ²⁷ Di fi Boffa faha'te ron ndah don fahuute so', te don gémúté bití daa ri wol so'. ²⁸ Mi kola' Boffa na mi acce èldúnē. Leegi may koloh èldúnē, mi nimil Boffa na. » ²⁹ Taalibe yi wonu ri tígí daaha tih : « Di deh ! Fu wonte wonni lante te fu ñeyaay léeh. ³⁰ Bití fu yuh bééḅ te sohlaay ow meelle ro yin, haalte affi fun leegi, daa tah fun gém bití fu kola' Koope na. » ³¹ Yéésú won wa tih : « Don wonu kaah bití don gémúté leegi a ? ³² A' ! Wahtaa ee saañ lahe ra kat, te ri lahte níi wocce, wahtaa nay ron hasluu ra, ow fi ow don na bééḅ nimil faam wa, don hel so' njunduj ! Añcañ, mi homay a af so' njunuj kat, ndah Baaso' ee hēbís sē' ! ³³ Don ot mi won don iñyah, nda don pokoh soo na, don lah jaamma. Don ay mok èldúnē nék ! Ndaa lah hēbí hún, mi banke nguur ki èldúnē ! »

17

Dagiri Yéésú taalibe yi

¹ Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, dī béyídté afi sun won tih : « Baap, wahtaa lahte : teeḅee ndami so' mi Koohe, nda mi mín teeḅa' ndamu bal. ² Fu onte so' sañ-sañ sun fi bëewē bééḅ, nda mi mín on bëewē d'égéen fú sé' rē bééḅ pesa na d'uméh rē. ³ Pesa na d'uméh rē nék, toka' níil yúhí

do fi Koope fi kah-kah fa yínë kut da, a yúhí so' mi Yéésú-Kiristaa fa wol fu ra. ⁴ Mi panke légéyë nah fu so' ra, mi teeβa'te ndamu feey fa. ⁵ Baap, kon leegi on so' ndam hëbísú, ndama húmú laha' mi doo na, na lahay ëldúnë doom ra.

⁶ « Bëewë ðeβ fu ëldúnë fu déjéenté sè' wë rë, mi teeβpe wa daa fu wah. Daa fu laha' wa, fu déjéenté sè' wë, wa ñeyute wonu. ⁷ Leegi, wa yúhúté biti iña on fu so' ra bééβ kola' doo na. ⁸ Mi wonte wa unna won fu so' ra, te wa tahute wa. Wa yúhúté biti mi kola' doo na kah-kah, wa gémúté biti daa fu wol so'. ⁹ Af wa daa tah mi na ðañ do. Mi ðagiray bëewë feey fi beh, mi ðagid' bëewë déjéén fú sè' rë, ndah wa yuu. ¹⁰ Yii lah mi bééβ daa fu laha', te yii lah fu bééβ daa mi laha'; te ndami so' feeñce waa na. ¹¹ Tasse yutuud' mii homil ëldúnë ; mi yuloh doo na, ndaa wa fi yeh, wa lísú ëldúnë. Baap, do fa sela ra, níirée wë tii gaanu, bee on fu so' ra, nda di lígínúu yen ana yen henute yínë, wa hen yínë ðaaha. ¹² Homa' mi a wa ra, mi húmú níirè' wë a tii gaanu, bee on fu so' ra. Mi níidté wë, te ow múuyëy waa na, henay bëe' wadti múuy ðë, nda yee won Téerëe rë lah.

¹³ « Bi leegi mi yuloh doo na, mi won wa iñyah bee lís mí ëldúnë bee ra, nda sosi keeña laha' mi ra hom waa na, keeñni wa sos dotooy. ¹⁴ Mi léhínté wë yee won fu so' ra, bëy ëldúnë anutee waa kaa', ndah wa nënih bëy ëldúnë ti so' nen. ¹⁵ Mi ðañ doo biti fu sëmlë' wë ya' Seytaane, ndaa biti fu kélid' wë ëldúnë neh. ¹⁶ Wa nënih ëldúnë ti so' nen. ¹⁷ Bukutee wa kaaf ka, wa hen yuu ; wonu daa kaaf ka. ¹⁸ Mi wolte wa ëldúnë ti di wola' fu so' ëldúnë nen. ¹⁹ Af wa tahte mi jébélté rë af so' mi hente buu, nda wa bukutoh kaaf ka raa, wa hen yuu bal.

²⁰ « Mi ðagid' wa neh doñ, ndaa a bëewë nay soo gémé filoon fe ndah iña nay wone wa fi yee sun fi so' ra. ²¹ Baap, mi ðañ doo biti wa bëéβ hen yínë. Di homa' fu soo na mi hompe doo na, wa bal homuun yen na ðaaha. Hen ðaaha raa, bëy ëldúnë ay gém biti daa fu wol so'. ²² Ndama on fu so' ra mi onte wa ri, nda wa hen yínë ti di henuu yen yínë nen, ²³ mi hom waa na, fu hom soo na, wa bééβ bok hen yínë. Hen ðaaha raa, bëy ëldúnë ay gém biti daa fu wol so', te fu faha'te wa ti di faha' fu so' nen. ²⁴ Baap, tígë na saañ mi ra, mi faha'te biti bëewë déjéén fú sè' rë hom na bal, nda wa ot ndama on fu so' ra, ndah fu maañcee soo faha' balaa ëldúnë saku. ²⁵ Te Baap, do fa júb ðë, bëy ëldúnë yíih rë, ndaa mi yúh rë, te bëewée ke so' yee yúhúté biti daa fu wol so'. ²⁶ Mi teeβpe wa níi wa yúhúté daa fu wah, te may waa rii baatti teeβ, nda faha'a faha' fu so' ra hom waa na, te so' bal mi hom waa na. »

18

*Hami Yéésú
(Saame Maccëe 26.47-56 ;
Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53)*

¹ Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, di kolohte dah ðani taalibe yi húusúté húlbí Sedoron, haalute meey daaha. ² Di fi Yudaas fa nay rii yaaye ra yúh hatni baaha, ndah Yéésú a taalibe yi na húmú nëfih daaha. ³ Di kúdté goomal soldaar a i wohoh di Faam fi gaani Koope yi yéñké biti kélfë yí seeyoh ya a farisenña daa yeru ri wa. Wa ayute, kúrëelúuté i lampa, kocom hawaanaa a ganaay. ⁴ Bi yúh Yéésú iña nay rii kate ra bééβ, di lefohte wa won wa tih : « Don saamu wah ? » ⁵ Wa tahute wonu ri tih : « Fun saamu Yéésú fi bëy Nasaret. » Di won wa tih : « Daa mi ! » Yaaha bééβ, ðeef Yudaas fa na saañ ðii yaaye ra húmú filif fi

wa. ⁶ Yéésú na won wa bitih « daa mi » rek, wa sajalute, lasuute feey. ⁷ Yéésú meelaatte wa won tih : « Don saamu wah ? » Wa wonu ri tih : « Fun saamu Yéésú fi bëy Nasaret. » ⁸ Di wonaat wa tih : « Mi wonte ron ri koon, daa mi ! Don saamun so' kut daa, yéddí bëewí yee saañ. » ⁹ Yee húmú won Yéésú rë laha'te dah. Di húmú won tih : « Baap, mi ñakay ow yiné sah di bëewë déngéen fú sè' rë. » ¹⁰ Deef Simon Peer kúdté jépíl. Di yíppée rii fúul, paanke ri súrgú seeyohi gaana, lenne nufi ñamaa fa. Súrgëe nufa lecu ra hínú Malkus. ¹¹ Yéésú won Peer tígí daaha tih : « Nimilire jépílu mbari ! Gulii coono fa yed' so' Baaso' ra mi waray rii han waro a ? »

Kúrí Yéésú fii Haan

(Saame Maccëe 26.57-58 ; Marka 14.53-54 ; Lúkkë 22.54)

¹² Soldaarra a kélfií wë, a wohoh yi Faam fi gaani Koope habute Yéésú tígí daaha, pokalsuute ri a níh. ¹³ Wa défbúu rii kúf faam Haan. Haan daa pacool Kayif fa húmú seeyohi gaana kíilí baaha ra. ¹⁴ Di fi Kayif daa húmú won yéwúddé bití ow yiné kut ñak ñíiní ndah bëewë daa gén.

Taasa'i Peer yúhí Yéésú

(Saame Maccëe 26.69-70 ; Marka 14.66-68 ; Lúkkë 22.55-57)

¹⁵ Na kúru wë Yéésú faam seeyohi gaana ra, Simon Peer a ow kay di taalibe ya ñeyute tala. Bi yúh seeyohi gaana taalibii bah, tahte dí fi taalibee a Yéésú daa hëeltú filíß faam fa. ¹⁶ Ndaa Peer húmú éssín, hëbís ilë. Tígí daaha, taalibee koon dúhté, wonte a belaa na woh ilë rë, bekke Peer filíß. ¹⁷ Belaa won Peer tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi bëyi

bee nagajek a ? » Peer won dí tih : « Mi noneh na dé' ! »

¹⁸ Bi húmú sos Koo, súrgë yë a wohoh ya këddfúte kíi na yoonnduu ; Peer hompe a wa na yoonndoh bal.

Yéésú fii Haan

(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Lúkkë 22.66-71)

¹⁹ Seeyohi gaana* yampe na meel Yéésú yii lenke taalibe yi na a yee na yéeddé' rí rë. ²⁰ Yéésú won dí tih : « Iña won mi ra, mi wona' wa sun bëewë bëeb na keluu. So' mi mëssi yéeddé' filíß ilíyyë na daguu yéwúddé Koope ra a filíß Faam fi gaani Koope, te yéwúddé bëeb tee'uu na ; mi wonay yin las ! ²¹ Ngana meel so' ! Iña won mi ra, meelee wa bëewë síkirúu sè' rë. Wa yúhú iña won mi ra. » ²² Wona' Yéésú woni bah, lahte wohohi húmú në, fúudté rí mbey, won tih : « Fay lofee seeyohi gaana daaha a ? » ²³ Yéésú won dí tih : « Woni so' ñeyay waal raa, teeß so' tígé hëllé' mí rë, ndaa hena bití mi wona kaah raa, deef fu laba' so' yih ? » ²⁴ Tígí daaha, Haan yeñce Yéésú faam Kayif seeyohi gaana, deef Yéésú líß pokki.

Peer taasilte yúhí Yéésú

(Saame Maccëe 26.71-75 ; Marka 14.69-72 ; Lúkkë 22.58-62)

²⁵ Filíß fi yaaha bëeb, Simon Peer hompe na yoonndoh rek. Lahte bëyi won dí tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi nagajek a ? » Peer taasa'te won dí tih : « Mi noneh na dé' ! » ²⁶ Filoon fi baaha, ow di súrgë yí seeyohi gaana, mboko mi bëe' Peer lec nufa ra, won dí tih : « Mi ot do fi bee a dí filíß meeya neh nagajek a ? » ²⁷ Taasa' Peer waali yínee, paan yíppée fiisoh.

* **18:19** 18.19 Seeyohi gaana na wonuu dee ra, dí Haan. Bín fë nagajek deef Kayif daa húmú seeyohi gaana, ndaa bi Haan mëssée hen seeyoh gaan te daa ri pacool Kayif, bëewë húmú dëekúu rí seeyoh gaan.

Kúri Yéésú fii Pilaat

(Saame Maccëe 27.1-2, 11-31 ; Marka 15.1-20 ; Lúkkë 23.1-5, 13-25)

²⁸ Yéésú beyute faam Kayif daaha, kúrúte faam gëernëer baabin cúf. Ndaa lahuu wa ra, wa haaluy filib, wa kaa'uu biti wa ay sobeye nda wa mín ñam ñami feedi Paaga. ²⁹ Tígí daaha, Pilaat deefidte wa won wa tih : « Don wonu ti bëyi bee pañ yih ? » ³⁰ Wa lofute ri wonu tih : « Di henay ow bos koon fun këmí rë rí ! » ³¹ Pilaat won wa tih : « Don fi yaa bëyi rí, don ñee yee won kootii ron ra don aattiya' ri ! » Wa wonu ri tih : « Fun lahuy sañ-sañi tikúun fun húl sun ow, fun hap ri. » ³² Yee húmú won Yéésú rë laha'te dah sun fi dee nay rii húlée rë.

³³ Tígí daaha, Pilaat nimilte filib faam fa, dëekrëhte Yéésú meelte ri won tih : « Daa fu buuri yëwúddë è ? » ³⁴ Yéésú won dī tih : « Woni baa kola' doo na mbée ow daa won do baaha sun fi so' ? » ³⁵ Pilaat tahte won tih : « Maa mi yëwúddë è ? Bëy heedon a kélfe yí seeyoh yon daa komu so' ro ! Kon fu pañ yih ? » ³⁶ Yéésú loffe ri won tih : « Nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. Nguur ki so' yaha nguur ki feey fi bee koon, tin súrgë yí sè' ay soo haa'id ní mi yëeyih yëwúddë ; èe-èe', nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. » ³⁷ Pilaat won dī tih : « Kon fu buur a ? » Yéésú won dī tih : « Fu wonte ri, daa mi ! Seedii kaaf ka daa tah mi límú, seedii kaaf ka daa tah mi ac feey fi beh. Te bëyi hom kaaf ka béeb, helte nuf iña na won mi ra. » ³⁸ Pilaat won dī tih : « Úh ! Yi daa kaah ? »

Kola' ri woni bah, Pilaat dühëettë èssín deefidte yëwúddë, won wa tih : « So' mi olay yii mín tikú sun fi bëyi beh, ³⁹ te don baahuu biti lahaa Paak béeb, mi dúhrif don ow

yínë kasu. Don fahuuy biti mi yessid don buuri yëwúddë è ? » ⁴⁰ Tígí daaha, wa béyrúte unni wa sun wonu tih : « Èe-èe' ! Di neh ! Dúhrif fun Barabaas. » Deef dī fi Barabaas fa banndi.

19

¹ Filoon fi baaha, Pilaat naha'te fúudfëhí Yéésú laraw. ² Soldaarra beyute ñap yugusute baane, bekute ri af Yéésú, tikúte paltu luum sun fi, ³ lebuute ri wonu ri tih : « Coleere buuri yëwúddë ! » Wa na anuu rii fúudsë' mbey.

⁴ Pilaat dühëettë yëwúddë nè, won wa tih : « Cëe mi ac mi komdoh ron ri èssë, nda don yuh biti mi olay yii mín tikú sun fi bëyi beh. » ⁵ Tígí daaha, Yéésú dúhtë, bani baanüi yëlbí a paltii luumi. Pilaat won bëewë tih : « Bëe' abah ! »

⁶ Kélfe yí seeyoh ya a wohoh ya oluu wa Yéésú, wa béyrúte unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « Bëyi ri don daayid dī affon. So' mi olay yii mín tikú sun fi. » ⁷ Yëwúddë wonu Pilaat tih : « Kootii fun kadda'te ow sol Koope, te ri wonte biti dī Koy Koope. Kon dī wadti hawun húl ! »

⁸ Kela' Pilaat woni bah, dī baattee tíit. ⁹ Di haalaatte faam, meelte Yéésú won dī tih : « Fu dühë' dih ? » Yéésú hente tid, lofay ri. ¹⁰ Tígí daaha, Pilaat won dī tih : « Fii soo tiil a ? Fu yéeh biti mi mín dëe yeris te mi mín dëe daaydoh kurwah a ? » ¹¹ Yéésú won dī tih : « Fu mínéh yin yínë sah sun fi so', henay yee yed' do Koope fa sun da. Yii baa daa tah bakaadi bëe' yëñ so' doo na ra luk buu gaan. »

¹² Pilaat kola' daaha na saam dee nay rii yed'dee Yéésú rë. Ndaa yëwúddë béyrúte unni wa

* **19:12** 19.12 Sesaar :Bín fë, bëyi húmú hen buur di Rom béeb dëekúu daaha.

wonu tih : « Fu yeris bëyí bee deef fu ñeerëey a Sesaar*. Bëyí tík afi buur, deef haa' Sesaar. »
 13 Kela' Pilaat unni yah, di dühídté Yéésú fëel, antee took ñaana na aattiyuu, hom ëssë dérúu a la', na wonuu yëwúddë Gabataa ra.
 14 Yiin fi baaha, tee'a' a bisa mǐllë' waaji Paagi yëwúddë, bee laha' na' leelu af ra. Pilaat won wa tígí daaha tih : « Buuron abah ! »
 15 Ndaa wa béyrúté unni wa na wonu tih : « Di húlë ñal ! Di húlë ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « May daaye buuron kurwah nam a ? » Kélfë yí seeyoh ya wonu ri tih : « Henay Sesaar, fun lahuy buur kay. »

16 Tígí daaha, Pilaat yedfa'te wa Yéésú, wa daaye ri kurwah.

Daaji Yéésú kurwah

(Saame Maccëe 27.32-44 ; Marka 15.21-32 ; Lúkkë 23.26-43)

Soldaarra yípútée ham Yéésú.
 17 Di fi Yéésú daa enoh kurwahi, wa dühuté gina, yullute tígë nê wonuu « Këeη-af » ra. Tígí daaha wonuu « Golgotaa » di ébrë.
 18 Lahuu wa ra, soldaarra daayute Yéésú kurwaha. Wa daayaaluute ow ana kay kurwah : bëyí yínëe paa'te Yéésú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu, Yéésú hompe leelaa.

19 Pilaat naha'te bíní a tíkrëhí unni yee sun fi kurwaha. Unna won yii beh : « Yéésú fi bëy Nasaret, buuri yëwúddë. »
 20 Bi wulay tígë daayuu Yéésú rë gina, te unna bíníyú ébrë, lateñ a gerek, ow caak olute, yühuté yee bíníyú rë.
 21 Yee bíníyú baa ra nebaay kélfë yí seeyoh ya, wa payute wonu Pilaat tih : « Fu waray bíní "buuri yëwúddë" koon. Fu wafti bíníyë biti "bëyí bee won ti daa ri buuri yëwúddë". »
 22 Pilaat won

wa tih : « Yee bíní mí rë, mi bíníté rí níi wocce. »

23 Daayuu soldaarra Yéésú níi wocce ra, wa beyute yéré yí woruute wa cér iniil hanndal ki wa. Wa anutee bëb búubée ké ri teru sun níi feey te lahay dñis dë,
 24 wonu tih : « Génë biti yen ñarun ri ñaro raa, yen púlúf rí yen ot bëe' nay rii lahee ra. » Yee húmú bíníyú Téerëe rë laha'te ñah. Téerëe húmú won tih : « Wa woruute yéré yí së, púlúfuté búubi së'. »
 * Dee bíníyúu rí ñaa ra, soldaarra paguu ri ñaaha kep.
 25 Yaafi Yéésú húmú cañ hëbís kurwaha ñani koy-yaafa bëleb, a Mari bëleb Kolopas, a Mari fi bëy Makdala. 26 Yéésú otte yaafi, otte taalibee daa kooji ra hompe hëbísí, dñi won tih : « Yaa ow, koohu abah. »
 27 Di won taalibee tih : « Yaafu abah. » Kola'te baaha, taalibee bëbpe yaafi Yéésú yeffe ri faami.

Húlí Yéésú

(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Lúkkë 23.44-49)

28 Nda yee won Téerëe rë lah, filoon fi baaha, bi yüh Yéésú biti ña bëeb púlgísë'té leegi, dñi won tih : « Mi sifrohte. »
 29 Deef lahte yaadi líiffë bineegar húmú hatinni yaaha. Soldaarra yípútée bëb líil soopute ri bineegar, pokute ri ya' isop, yullute ri búk Yéésú na fahuu hënní.
 30 Díkísë' Yéésú bineegara, dñi won tih : « Iña bëeb púlgísë'té. » Di sigímpé, yedfohte lússé.

Yéésú tawute juun araal

31 Wahtu yi yaaha, deef bisa na hílsúu yëwúddë rë ee saañ dale ra. Kélfë yí yëwúddë fahuuy biti búudé hom sun kurwah bis hílsëe, baatte biti bisí hílsúu bee bis gaan. Tígí daaha, wa payute Pilaat na, wonute ri biti dñi naha' korsa'i kotti bëewë daayu ra†,

* 19:24 19.24 Saame Kañaa ya 22.19 † 19:31 19.31 Bín fë, bëewë húmú daay ow kurwah wa faha' biti bëe' yíppí húl rëe, wa húmú korsuu kotti bëe' korsoo.

búudé yē kēllú tígē. ³² Nahuu soldaarra baaha ra, wa ñeyute bēewē daayu a Yéésú rē, korsuute kotti bee dēb dē, ñeyute ana fa na, korsuute kotta. ³³ Di fi Yéésú nék, lahuu soldaarra dīi na olute biti dī húlté nūi wocce ra, tígí daaha, wa korsuuy kotta. ³⁴ Ndaa ow di soldaarra tappe ri juun hatin araal, ñif a muluḅ yíppée nēe dūh.

³⁵ Bēe' bīlíd iñyee ra tíkké illí nē ngēey, te iña won dī ra laha' daaha. Di a faanañ fi yúhté biti iña laha' daaha. Don ot dī won iñyeh, nda don gém don bal. ³⁶ Iñyaa bēeb laha'te dah, nda yee bíníyú Téerēe rē lah. Bíníyúté Téerēe bitih : « *Yuh yinē sah ii kon faana.* »^{*} ³⁷ Bíníyúté biti bal : « *Wa ay yíd' bēe' wa jabu ri ra.* »^{*}

Haji Yéésú

(Saame Maccēe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Lúkkē 23.50-56)

³⁸ Filoon fi baaha, lahte bēyí hínú Suseef dék Arimate, payte Pilaat na, meelte ri búudé fi Yéésú. Di non taalibe yi Yéésú ndaa bi húmú neeh ri kélfē yí yēwúddē, dī húmú teekiraay baaha. Pilaat tahidte ri, Suseef payte bebpe búudé fē. ³⁹ Tígí daaha, Nikodem bal acce habra'te ri. (Nikodem fi baa húmú mēssée pay yéri Yéésú elek.) Wa kúrúte laakkoloñi yugusuu míiri boolluu a barbosaa, yi wadtee mit kilé sabay éeyē. ⁴⁰ Wa bēyute búudé fi Yéésú, na líwú rí boy, na túmú rí yin heeñlaa ti di baahuu ri yēwúddē nen biti wa yahti hac búudé. ⁴¹ Tígē daayuu Yéésú kurwah ra lahte meey, bi kolom ki ow mēsúy nēe hacu húmú nē. ⁴² Bi na saañ dale bisa na hilsúu yēwúddē rē te kolom ka wulay daaha, wa dapute búudé fi Yéésú nē.

^{*} 19:36 19.36 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip

^{*} 19:37 19.37 Saame Sakari 12.10

20

Kolohi Yéésú búudé
(Saame Maccēe 28.1-8 ; Marka 16.1-8 ; Lúkkē 24.1-12)

¹ Hagadi dimēesē, Mari fi bēy Makdala kolohte saañce tígē hacuu Yéésú rē. Laha' ri ra, dī dēef la'a húmú búk luuya ra éccírúte. ² Di yíppée múkē Simon Peer na a taalibii yínēe Yéésú kooya' ri ra, won wa tih : « Búudé fi Yíkēe bēyute nuña, te fun yíih tígē kúrú rí rē. »

³ Tígí daaha, Peer a taalibii yínēe koluute na suu luuyin. ⁴ Wa húmú múkēyú múkēyē na suu wa ra. Bi luk taalibii yínēe Peer gaaw, dī dēbpe rí luuya. ⁵ Laha' ri ra, dī yérēntēhté otte boyya filib, ndaa ri haalay. ⁶ Simon Peer laha' daaha, haalte na yeel boyya. ⁷ Boya húmú af Yéésú rē homay a boyyi kayya ; dī túlúñú túlúñē, hompe kay. ⁸ Taalibii yínēe dēbpi lah ra haala' daaha otte boyya, gémpé biti Yéésú kolohte. ⁹ Yúhí biti nūi a baaha, dēef taalibe ya yíih yee faha' won Téerēe rē doom, biti Yéésú wadtee koloh búudé. ¹⁰ Taalibe yi ana ya koluu daaha, suute faam.

Feeñiyohi Yéésú Mari fi bēy Makdala

(Saame Maccēe 28.9-10 ; Marka 16.9-11)

¹¹ Di fi Mari, nimila' ri ra, hom fēel fi luuya na looy. Di hom looya yérēntēhté filib, ¹² otte malaaka ana yi bekuu búuḅ naa', tookute tígē húmú fēndú búudé fi Yéésú rē, bee hompe hatna húmú afa ra, yínēe hompe hatna húmú paa' kotta ra. ¹³ Wa wonu ri tih : « Fu looy yi yaa ow ? » Di won wa tih : « Búudé fi Yíkíi sē' bēyute, te mi yéeh tígē kúrú rí rē. »

¹⁴ Di hom woni yii baa na heeltoh, dī otte ow canke hēbísí ndaa ri yéeh bēe', dēef yaa Yéésú.

12.46 ; Kíní bēy Israyel 9.12 ; Kañaa ya 34.21

15 Yéésú won dī tih : « Fu looy yi yaa ow ? Fu saam wah ? » Bi haba' Mari biti yaa wohohi meeya, dī won bēe' tih : « Bahaa, daa fu kūrē rí rēe, won so' tīgē dap fu ri ra, mi kale ri. »¹⁶ Yéésú won dī tīgí daaha tih : « Mari ! » Di yísséhté Yéésú nē, won tih : « Rabbuni ! » (daa ri yēeddēh di ébrē).¹⁷ Yéésú won dī tih : « Ngana ham so' deh, ndah mi lahay Baaso' na doom. Tílé fu won koy-yaayyi so' biti mi hom kotti saañi Baaso' na daa Boffon dā, Koope fi so' na daa Koope fon dā. »¹⁸ Mari fi bēy Makdalaa yippée saañ, wonte taalibe ya biti dī otte Yíkēe, léhinté wē yee won dī ra.

Feeñiyohi Yéésú taalibe yi
(Saame Maccēe 28.16-20 ;
Marka 16.14-18 ; Lúkkē 24.36-49)

¹⁹ Sosad' na'i díméesí baaha, bi dēef taalibe ya kaañuy kélfē yí yēwúddē, wa téyúuté faam. Yéésú acce hente bereeh leeli wa, won wa tih : « Cēlírí yaawe ! Hēmú jaamma ! »²⁰ Wona' ri wa iñyaa ra, dī teeḅpe wa ya' yi a hatni yínú araali. Keeññi taalibe ya sos soso nú ola olu wa Yíkēe rē.²¹ Yéésú wonaat wa tih : « Cēlírí yaawe ! Hēmú jaamma ! Di wola' so' Baaso', so' mi wola' ron dāaha. »²² Kola' ri woni baa ra, dī éffē sun fi wa, won wa tih : « Tēhí Ruuh-Pesēñ ! »²³ Bēyí dōn baal ri bakaaddī, dēef Koope baalte ri. Bēyí dōn habid' dī bakaaddī, dēef Koope habidte ri wa. »

Feeñiyohi Yéésú Toomaa

²⁴ Toomaa fa na dēekúu Síisē rē non taalibe yi sabboo a ana ya, deefaay na ac Yéésú rē.²⁵ Aya' ri taalibe yi kayya wonute ri biti wa olute Yíkēe rē, dī won wa tih : « Hém so' mi olay daayiitti pontu ya ya' ya, hém so' mi bekay kun so' íllyyē daayuu ri faana ra, te mi

bekay ya' so' lafi araali, mii mēssí gém biti dī kolohte búudé. »

²⁶ Nimila' bisi baa dēef taalibe yi Yéésú téyēetuté faam fa, Toomaa hompe a wa ra, Yéésú acce hente bereeh waa na won tih : « Cēlírí yaawe ! Hēmú jaamma ! »²⁷ Di antee won Toomaa tih : « Beke kunu nuññi ya' yi so' fu olsoh ; beke ya'u araal so'. Yedde lah nuf ana, fu gém ! »²⁸ Toomaa won dī tih : « Daa fu Yíkíi sē', daa fu Koope fi so' ! »²⁹ Yéésú won dī tih : « Biti fu otte so' daa tah fu gém ē ? Bēyí gém sē' te olay so', lahte sos-keēñ. »

Yee tah téerí bee koloh ra

³⁰ Yéésú pañke kimtaan kay caak fii taalibe yi, yi yēñké biti bíllúy téerí beh.³¹ Yee filib téerí bee nék, bíllúy biti dōn gém biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, Koy Koope. Te dōn gém dīi na raa, dōn ay pes ndah dī.

21

Kimtaani mbaala líf jén dē

¹ Filoon fi baaha, Yéésú feeñiyaatte taalibe yi búk laahi Tiberiyat*. Di feeñiya' wa dēh : ² Simoñ Peer a Toomaa fa na dēekúu Síisē rē daa hómú, a Natanayel fi bēy Kanaa di Galile, a koyyi Sebede, a taalibe yi Yéésú ana kay. ³ Simoñ Peer won wa tih : « Mee saañ seef dā. » Wa wonu ri tih : « Caa fun ñeerē' a ro fun bal. » Tígí daaha, wa ñeerúuté haalute gaala. Ndaa elgi baaha béeb wa habuy yin.

⁴ Yíilē' Koo ra, Yéésú acce cañke búk laaha, ndaa taalibe ya yíihsih rí. ⁵ Di won taalibe ya tih : « Don habute jén saa yaawe ? » Wa wonu ri tih : « Fun habuy yin. »⁶ Di won wa tih : « Yéésí mbaala hatna paa' ya' ñamaa di gaala ra, dōn ay ham. » Tígí daaha, wa yeesute mbaala. Mbaala hampe

* 21:1 21.1 laahi Tiberiyat :non tii ya na dēekúu laahi Galile ra.

jén, líif líifē níi wa mínih ríi d'úhíd mulaa. ⁷ Ow di taalibe ya, kooji Yéésú, won Peer tih : « Yaa Yíkēe ! » Kéla' Simoŋ Peer uni bah, dī yíppée bekoh búubée ké rí húmú nís dī na seeb dī ra, yíppée haal mulaa. ⁸ Taalibe yi kayya ayuu a gaala, na fasu mbaala líif jén dē. Wa húmú wuluuy búk laaha, yee talluu wa ra wadti hena jaak tíméer (100).

⁹ Lahuu wa cépúté gaala ra, wa olute jén tikuté sun kúí, mbúurú hompe hatni beh. ¹⁰ Tígí daaha, Yéésú won wa tih : « Jénē d'úhúu ron ham da, kúrí i koy na deh. » ¹¹ Simoŋ Peer haalaatte gaala, fasse mbaala líif jén dē, d'úhídte rí éssē. Jénē béeb hente koy tíméer a koy sabay iip a koy éeyē (153), te dee teem wa ra béeb tahay mbaala daad. ¹² Filoon fi baaha, Yéésú won wa tih : « Éyí don ñam ! » Ow yínē sah di taalibe ya kaañay rii meel daa ri wah, ndaa wa yúhúté biti yaa Yíkēe. ¹³ Yéésú lebohte, bebpe mbúurēe wora'te wa, dī bebpe jénē bal hente daaha. ¹⁴ Baa daa waali éeyē fē feeñiyoh Yéésú taalibe yi, kéllúu rí búudé rē.

Yéésú a Peer

¹⁵ Namuu wa níi wocute ra, Yéésú meelte Simoŋ Peer won dī tih : « Simoŋ fi Sanj, di faha' fu so' luk di fahuu so' béewí yee a ? » Peer won dī tih : « Yíkēe, fu yúhté biti mi faha'te ro. » Yéésú won dī tih : « Lah tooppitee harri so'. » ¹⁶ Yéésú meelaatte ri won tih : « Simoŋ fi Sanj, fu faha'te so' a ? » Peer won dī tih : « Yíkēe, fu yúhté biti mi faha'te ro kay ! » Yéésú won dī tih : « Lah níiré harri so'. » ¹⁷ Di wonil ri waali éeyē fē tih : « Simoŋ fi Sanj, fu faha'te so' a ? » Yee meela' ri Yéésú waali éeyē fē biti nda ri faha'te ri ra, d'úmēlté keeña. Di loffe Yéésú won tih : « Yíkēe, fu yúh béeb ! Kon fu yúhté biti mi faha'te ro ! » Yéésú

wonil ri tih : « Lah tooppitee harri so'. ¹⁸ Mee roo won kaaf ka ra ee : hena' fu kúkēy rē, daa fu na húmú pokit afu geñuu, fu pay tígí neba' ro ; ndaa tíl níi fu baaha raa, fay béyíd ya' yu, ow kay pokid do geñuu, kúd dē tígí fu fahaay naa pay. » ¹⁹ (Unna won Yéésú yaa ra, dī hom tee'ba'i dee nay húlée Peer ra. Peer ay teebee ndami Koope daaha.) Yéésú antee tík won dī tih : « Ñeye tal so'. »

Yéésú a taalibee dī kooya' ri ra

²⁰ Filoon fi baaha, Peer heeltote, otte taalibee Yéésú kooya' ri ra na ač filoon wa. Daa ri taalibee húmú sigim nuf Yéésú homuu wa ñama, meelte dī fi Yíkēe bēe' nay rii yaaye ra. ²¹ Ola' Peer taalibee ra, dī meelte dī fi Yéésú won dī tih : « A dī fi bee nék Yíkēe ? » ²² Yéésú won dī tih : « Mi faha' biti dī pes níi mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? Fu laha' biti fu ñee tal so'. » ²³ Yaa bah, wona líiwēlsé'té filib fi béewē gémú Yéésú nē rē biti taalibii baa ii ñee húl. Añcaŋ, Yéésú wonay biti ri ii húl, dī won wono ndék tee : « Mi faha' biti dī pes níi mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? »

²⁴ Di fi taalibee saħ-saħ daa bílíd iñyaa bínité wē, te fun yúhúté biti iña won dī ra kaah.

²⁵ Yéésú paŋke i yin kay caak yi fu yéŋké biti ñeyun yínē-yínē bíníyú koon, mi lahte yaakaari biti téeré yē ii daam feey fi beh.

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Fílíp ra Kúnsëe

Fílíp non ginna pay Pool fi apootara waare ra (Saame Tílèdi apootarra 16.11-40). Paya' ri daaha ra, di cëgídté goomali bëewí haalute ngémë.

I kiil filoon fi baaha, Pool hom kasu bínité bëy ílí janjii Fílíp unni nebbe keloh, na sim wë di iña kéyrúu wë Epaforodit dñi na onute ri wa, bee homa' ri coono ra (4.18). Di wonte bëy Fílíp bal biti wa ham ngémë híin, wa mínë' hanndal ki wa, wa cépid' affi wa te wa mada' a Yéésú-Kiristaa (2.1-5). Di baattee waa toñ bal nda wa ham Kiristaa na híin, wa ñanti síkirëh bëewí bossa, wa fa lukuu fonko lecoh ra (3.2).

Di wonte wa :

- yii lenke sosi keeña laha' ri bëewí Kiristaa na ra di Fílíp (1.3-4),
- a yii lenke íñi afi, teeña'te na biti nona non di Yéésú-Kiristaa na ra tahte di neehay dara (3.4-9).

Unna bíní Pool yee ra lahte bëewí wonuu wa : « Unna sosil keeñ da ».

Bëyí fi janjii téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow yen na béeb wañti yípë íllí Kiristaa na, di híin në gínj.

Wodohi Pool bëy Fílíp

¹ Don fi bëy Fílíp, so' mi Pool, funi Timoote, fun fi súrgë yí Yéésú-Kiristaa, fun na woduu ñon béeb, ñon fa nonu bëewí Koope ndah Yéésú-Kiristaa ra, ñoní njíittën a bëewë na habruu wa ra. ² Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe lihún ron mal, on ñon jaamma !

Yee ñagid Pool bëy Fílíp rë

³ Koy-yaayyi yeh, wahtii payaa nuf so' ñon na béeb, mi sim Koope.

⁴ Kolaa mi ñagiri ron faraah, mi paga' ri a sos-keeñ. ⁵ Mi simpé Koope di yee bëkuu ñon ya' yon waarii Uni Neba ra, dala'te bee liiluu ñon di níi a woteh ra.

⁶ Wëerté së' biti di dala' Koope légyí wunee ke ri baa ñon na, di ay rii lúsdée ñaaha níi yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa ra. ⁷ Faha'a faha' mi ron béeb baa ra wañ waro, ndah mi bek ñon beko keeñ so'.

Nagajek, na húmú waare mi Uni Neba mi na won biti di kaah níi a bee homa' mi kasu bee ra béeb, mala lah mi Koope na ra, yen daa boku ri. ⁸ Koope yúhté biti mi faha'te ñon béeb,

te faha'i baa mi kola' ri Yéésú-Kiristaa na. ⁹ Mi yahti ñañ raa, mi ñaga' biti ñon baatti fahantee ñon saye, te fahanta'i baaha ñéerë' a baatti yúhsë' a bíssë' yii lante, ¹⁰ nda ñon mín yúhsë' yee gén ñë.

Hen ñaaha raa, ñon ay lan, ñon léhíh dara yii wonun sun fon yiin nay nimile Kiristaa ra. ¹¹ Di fi Yéésú-Kiristaa ay tah níi ñon júb níi júb. Hen ñaa raa, bëewë ay njoob Koope, kañ ñi.

Kiristaa daa pesa

¹² Koy-yaayyi yeh, mi faha' ñon yuh bitih, nagajek téjé téyú mí kasu ra non yee baatti yeñ Uni Neba fii rë. ¹³ Leegi, bëewë béeb, yee faam buur a yee ílyíyí kayya béeb yúhté biti légyíri Yéésú-Kiristaa ñaa tah mi bëku kasu. ¹⁴ I ow caak di koy-yaayya filíib ngémë oluu wa mi téyúté rë, wa baatuutee yaakaar Yíkëe në, na kaañu waarii Unni Koope te neehuy na dara.

¹⁵ Lahte bëewí awu waa na, nagajek íñaan a haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa, ndaa lahte na yi haaluu na a nufi lante. ¹⁶ Bëewí yaaha paguu ri a keeñi naa'te, ndah wa yúhuté biti wona na won mi biti Uni Neba kaah ra daa

tah mi téyú kasu deh. ¹⁷ Bëewí kayya haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa ra nék, nuffi wa laday. Wa habuu biti wa minú baat súfúñ fí sè' kasu.

¹⁸ Eboh ! Yee tah wa koloh ra, yaha kaah waa na yaha pad'dah bééβ, Kiristaa waariyute rek, keeñ so' sosse, te ay lukee sos na. Ahan'kay, keeñ so' ay lukee sos na, ¹⁹ ndah mi yúh yúhè biti mújí sè' nay naa míllée af d'anjji ron a habra'a na habra' so' Ruuhi Yéésú-Kiristaa ra. ²⁰ Mi olay yii tah so' mi sopoh di yee na seh mi, mi tíkké yaakaari so' na ra. Dalaani so' níi a yee tas fii rē kay, may pok fidí sè' mi teeβee gaanaa ki Kiristaa, mi pesa peso mbée mi húlè húlè bééβ, ²¹ ndah mi haba' biti Kiristaa daa pesa, te kúl kē ay soo baate baato. ²² Ndaa hena biti baatohi so' pes ay kúf njiriñ raa, tanis ay soo kofeel. ²³ Iñi ana yi bokuuy daa na tíl af so' : mi koloh pesi bee mi saañ deefid Yéésú-Kiristaa koon daa génèl sè' fap ; ²⁴ ndaa mi tas pesa daa lukki lah solo don na. ²⁵ So' nék, wéerté sè' biti may tas mi pes, mi hom a don bééβ mi habra' ron don géergéerlèh, don lah sos-keeñ filiβ ngémèn. ²⁶ Daaha, mi nimil mi hom hēbissèn dēe, don baatti lah sos-keeñ di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra.

²⁷ Mi nah ron yii beh : Pésii pesi ñéerè' Uni Nebi Yéésú-Kiristaa rek. Hen daaha raa, mi ac yérèn mi aay bééβ, may keloh biti don habute hiin henute yínè, don bokute nuf te don ñéerúuté haa'ri yii lenke ngémè tikèh sun fi Uni Neba ra. ²⁸ Bëewè na haa'uu ron ra banuy don tittid, baa daa nay waa teeβe biti wa lebuute alkoh, te don homute kottí muc. Yii baa kola' Koope na, ²⁹ ndah di onte ron don gémuté Yéésú-Kiristaa na, teyay bah don mokute af di. ³⁰ Yee na húmú haa' mi don na olu ri, te don kuluute biti mi lis díi

haa' ra, don ee rii haa'uu ra leegi.

2

Kiristaa cépidté afi, hente ow

¹ Koy-yaayyi yeh, nona nonu ron Kiristaa na ra onay ron doole a ? Faha'a faha' ri ron da beddaay ron a ? Nona nonu ron Ru-uha na ra tahay don henute yínè è ? Don pokuuy hanndal kon don naa'antuute keeñ a ? ² Kon sésdí keeñ so' níi hen dotooy di iñyeneeni : don bok don fahanta', don bok keeñ yínè, don bok nuf yínè. ³ Yii yaa don pañ bééβ, ngènè hēe'í ow, ngènè sémí tii, cépirí affon rek don haba' biti bëewí kayya luku ron gaan. ⁴ Ngènè díid'dí affon kep, lah héli nuf bëewí kayya na. ⁵ Lah pésii filiβ fon ti di na pesuu bëewí nonu Yéésú-Kiristaa na nen :

⁶ Di fi Yéésú-Kiristaa, dí fa bín fē níi a deh, yii hom Koope na bééβ ee díi na ra, bani Koope daa teyu naam, ndaa ri tikéy ri afi.

⁷ Di kay cépid' afi cépirè iña bééβ yíssèhté súrgè hente ow.

Di hente ow hompe filiβ fi bëewè, habuute biti dí ow.

⁸ Di cépidté afi

ñeete iña nahu ri ra níi ri húlté nè sah faf, níi rí húlté sun kurwah.

⁹ Yii baa daa tah Koope béyid' dí, dí kèllèh bééβ,

yedte ri tii lukki gaan di tii ya

¹⁰ níi tii Yéésú tah mbínéeffè bééβ

;

yín sun-Koo,

yee feey fa,

yee fēgērèh fí feey fa bééβ yek,

¹¹ wa bééβ bok kañe Baap-Koo

wone biti Yéésú-Kiristaa daa

Yíkée.

Bëyí gémpé Yéésú

¹² Koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, húmú homa' mi filiβ fon da, yii wonu ron, don mēsúu rii

paŋ pago. Lah lúkii ríi paŋ leegi bee homay mi na ra. Yii yaa don paŋ béeb, lah cépiri affon don boolla' na a neeh Koope. Pésií bití don múcúté kaah, ¹³ ndah Koope ñéerè'té a ron, te dí onte ron níi don faha' paŋ yee ñéerè' a yii wuna neba' ri raa, don paŋ ri.

¹⁴ Yii yaa ron paŋ béeb, ngèné cépitíi, ngèné íñíi, ¹⁵ nda don léhíh yii wonun sun fon, don lan ces, don hen béewí Koope, yi lahuy síkké di filíib bëy jamanii beh, yee bosu níi bos éldúnè rè. Don wadti níiñun níiño leelii wa ti di na níiña' hulla sun-Koo nen, ¹⁶ don fa na komu wa fi béewè bosu yaa ra Unna na ona' pes da. Hen daaha raa, don ay tah mi mín damoh yiin nay aye Yéésú-Kiristaa ra. Bín fè rée, may yúh bití múkémí sè' a mogi so' béeb pètíh neh.

¹⁷ Bi ngémèn man sarah nen Koope na, mín hen ñif mi so' wadti keen ti hana nay baaddee sarahi baa ra nen. Lahaa daaha raa, keeñ so' ay naa sos deefid keeññon béeb. ¹⁸ Ti daaha nen, keeññon sosa bal deefid keeñ so'.

Timoote a Epaforodit

¹⁹ Hém neba' Yéésú-Yíkée moos, mi lahte yaakaar bití lej mi wola' ron Timoote, nda mi keloh yee homuu ron da raa, so' mi bee af so' took. ²⁰ Di fi baa kut daa bok a so' nuf, nufa béeb homa' don na. ²¹ Béewí kayya, íñi affi wa daa tah wa koloh ndée íñi Yéésú-Kiristaa neh. ²² Don ollute affon sah íña na paŋ Timoote te déké' nē rē : dí yera'te afi hompe soo na waarii Uní Neba ti di na habra' koy boffi nen. ²³ Kon, mi yúhé yii lante so' téjè téyú mí bee ra raa rek, may ron rii yíppí wola'. ²⁴ Wéerté sè' bití Yíkée ay soo on so' mi beh, mi ac yérèn, te ii maañ.

²⁵ Mi otte bití mi wadtee ron nimilid koy-yaafi yen Epaforodit, bee hom na légéy a so' fun bokute

haa'a ra, dí fa don húmú yeju ri habra'i so' ra. ²⁶ Di namute ron béeb nék te nufa béeb ee don na, ndah dí yúhté bití don keluute jéri. ²⁷ Di húmú jérté níi lebohte húl sah, ndaa Koope yérémpé rí, yérémpé sè' na bal nda mi banti lah yii misik so' lool. ²⁸ Tígè homa' mi bee ra, mi ot bití kep mi yíp don díi wola' nda keeññon sos bití don ot dí ndín, af so' féeh. ²⁹ Lah téertyíi rí a sos-keeñ ndah dí koy-yaay filíib ngémè. Lah fèñkèyí béewè madu daaha ra, ³⁰ ndah dí húmú talla' ñak ñíini af légéyérí Kiristaa : dí húmú tahte ñagi ñíini, hompe hébís sè' na habra' so' habra'i don míndíh sè' rí.

3

Bèyí bih daa júb fíi Koo ?

¹ Kon koy-yaayyi yeh, keeññon sosa nona nonu ron Yíkée nē rē, Mi ñeya'at unna húmú bíní mí ron ra ñogoleh so', te daa nay géné don na sah. ² Lah méyítíi béewí bossa, wa fi buh yi bossi yah, wa fa lukuu fonko lecoh, na wonu bití lec bo' faan daa na tah ow múc dē ! ³ Yen kay yen daa lecuu lecohi kah-kah fa, yen fa yéñké bití yen yahti jaamiyoh Koope raa, yen ñee'uu ri Ruuhi, te yen damuu Yéésú-Kiristaa ra. Yen tikúy yaakaari yen pagad' ow. ⁴ Añcaŋ, so' mi mín tik yaakaari so' pagad'dee ke ow yaa koon, ndah íñyaa béeb ow lukay so' naa ñee : ⁵ So' mi lecu bee nimila' bisa límú mí rē, mi koy ki Israyel tígí-tígí, mi non tali Beñsame, mi ébrè koceec. Mi húmú ñeya' yee won kootiiyewúddē rē ton ti di na paga' ri fariseŋ béeb nen, ⁶ te mi húmú lukusid lukusiro níi mi tassi mokla' bëy ílí jaŋaa mokloo. Dee na pesuu pesi júbè naha' Kootaa ra, ow mínéh so' naa won dara. ⁷ Íñyaa húmú haba' mi bití baat so' baato ra nék, leegi Kiristaa tahte mi haba' wa íñi èyíl sè' èylè. ⁸ Te

iña béeb, mi haba' wa pad'fah biti mi celdé' wë a yee dara miné' rí dab bee ra, daa ri : yúh Yéésú-Kiristaa Yíkí sè', dí fa tah mi yeris yii na kom so' yin merees ra béeb. Mi haba' yaa béeb púukéré, nda mi lah Kiristaa, ⁹ mi non díi na lej. Kon ñeya na húmú ñee mi Kootaa ra neh daa tah mi júb. Gémé gém mí Kiristaa na ra kay daa tah mi júb, te júbí baa kola' Koope na te tikéh ngém. ¹⁰ Yee hom af so' ra béeb, dí yúhí Yéésú-Kiristaa a doolaa kélid' dí búudé rë, mi ñee misikka ñee ri ra níi mí húl ti dí nen, ¹¹ ñéeré' a yaakaari biti mi koloh búudé so' bal.

¹² Yee hom af so' baa ra, mi wonay biti mi liilte ri mbée mi lahte tígë na saañ mi ra, ndaa mi ee múkë filoon yii baa ra ndah Yéésú-Kiristaa saampe so' níi otte so'. ¹³ Koy-yaayyi yeh, mi bekay af so' biti mi liilte yee faha' mi ra níi wocce dé', mi won wono tee : yee tíl mí filoon dá mi halte wa ; mi bébírëetté te mi tassi yulid' dabaadi yee fii. ¹⁴ Daaha, mi tassi yulid' fii cid' nda mi liil yee na seh so' sun dá. Koope ñeya' Yéésú-Kiristaa na dëekké sè', nda mi liil yii baaha.

¹⁵ Koy-yaayyi yi yeh, yen fa maanu ngémë rë, yen tík iñyaa affi yen. Lah na bi don oluuy ri daaha raa, Koope ay ron rii poysiid' níi lan affon. ¹⁶ Di mín díi man béeb, yen ham waala habu yen níi a dee ra, yen saañ fii.

¹⁷ Koy-yaayyi yeh, mēdíi a so' don yeel bëewë nē ñeyu kotti fun, homuu fun filiḅ fon dá. ¹⁸ Mi húmú dékë' woni ron ri te mee ron rii wonaat dá ee a keeñi líiffé bitih : caakke bëewí fí yúhté biti wa kaa'oh yi Kiristaa te wa pesuu ri daaha, ndah húlë húl rí kurwaha ra safay wa. ¹⁹ Wa ay millée sanju. Wa gémú loo yi wa te tígë warun waa sopoh koon dá, wa gaan-gaanluu tígí daaha te

pesi wa béeb wa téyíruté rí iñi éldúnë. ²⁰ Yen nék, yen bëewí sun-Koo, sun-Koo fa na sehuu-yen cébí Sëmléhí yen Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë. ²¹ Bín fë rëe, dí ay beb faannee ke yen bo' kut yee ra, yídís wë níi mada' faanee ke ri líif a ndam ra. Di ay rii pagee a doolaa tah dí paa' iña béeb sun dá.

4

¹ Koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, Koope kep daa yúh dee faha' mi ron tikéet il rë ! Don daa sēsdu' keeñ so', don daa baanii ndami so'. Hëbí yee habuu ron Yíkëe nē rë hín !

Likinnë millë' Pool ra

² Do fi Ewodi a do fi Sentise, mi dañ don biti don bok nuf nona nonu ron Yíkëe nē rë. ³ Do fa yen na ñeerúu légéy bee ra nék, do fa tidëey dara ra, lah beddee belebbi yeh. Wa habruute so' habra'li mitte waarii Uni Neba, a Kelma bal a bëewí kayya, yee tii yi wa ín téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmëh rë.

⁴ Lëhí sos-keeñ Yíkëe nē faraah di yee nonuu ron díi na ra ; man-tee bal lëhí sos-keeñ ! ⁵ Bëewë béeb yúhún biti don bëewí so-sute. Nimili Yíkëe wullilay. ⁶ Ngënë sídíi yin ! Di mín díi man béeb, dëgí Koope don won dí sohle yon. Don yahti dañ raa, lah símí rí. ⁷ Hen daaha raa, jaammee ke Koope yúukké af, lahuu ron di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra, ay níid keeññon a níbbën.

⁸ Leegi mi won don tee koy-yaayyi yeh : lah nuffon homa yii hente kaah, yii mit on cér, yii júbpé, yii lante illí Koope, yii wunte a yii mit laas. Yii baahte mbée yii mit sím béeb, nuffon homa na. ⁹ Iña beyu ron soo na mi yéedídté ron wa ra béeb, lah pëgí wë : yee won mi ron a yee olu ron mi na pañ wa ra. Don

hena' ri ðaaha raa, Koope fa na ona' jaamma ra ii ron yeris.

ra, na woduu ron. ²³ Yéésú-Kiristaa Yíkée líhë rën mal !

Símí Pool a bëy Fílíp

¹⁰ Yíkée tahte keen so' sosse siib ndah ðon hellaatute nuf soo na ðon hílípúté sé'. Mi yúhté biti nuffon húmú tasse hílíbí sé' lool ndaa ðon lahuy ílí paguun ðon ðí. ¹¹ Mi homay woni biti mi húmú sohla'te yin ow na, ndah mi yoonte pesa'yii laha'mi, mi doylow wa. ¹² Mi lah mbée mi ñak bééß, keen so' sos. Mi hereñce pesa'yii laha'mi a tígí mín múi hom a yii mín sée ðeef ílíy, ðeefa mi lah mbée mi ñak, loo so' may mbée mi yaaß bééß, ndah mi yoonte ri. ¹³ So' mi mín pañ bééß af doolaa on so' Yéésú-Kiristaa ra. ¹⁴ Di fílibí fi baaha, ðon pagute yii ette bee bokuu ron a so' coono fi so' ðon habruute so' ra.

¹⁵ Don fi bëy Fílíp, ðon yúhúte biti kola' mi Maseduwaan jamanaa anuu dal waarii Uni Neba ra, lahay ílí janii habra'te so' sohle yi so' henay bëy ílí janii ron. ¹⁶ Homa' mi Tesalonik ra, ðon kéyrúuté sé' íña sohla' mi ra, te ri teyay waal yínë. ¹⁷ So' mi homay saam biti mi habruu dé' ! Mi ham af so' biti kay Koope baat ðon mal di íña pagiru so' ðon ða. ¹⁸ Tígë homa' mi bee ra kep, mi lahte yii sohla' mi bééß níi lukusse sah aya' Epaforodit kompe so' íña yeru so' ðon ða. Mi ñakay dara. Wa man sarahi heeñi baa neba'te Koope te ri tahte ri ra nen. ¹⁹ Koope fa na jaamiyoh mi te dara wooñeh ri ra ay ron on yii sohla' ðon bééß, ñeya' wa Yéésú-Kiristaa na. ²⁰ Koope laha ndam, ðí fi Boffi yen laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démín !

Takohi Pool a bëy Fílíp

²¹ Wëddí sé' bëewë nonu Yéésú-Kiristaa na ra, wa fi bëewí Koope yi yah. Koy-yaayya funi wa homu dee ra na woduu ðon. ²² Bëewí Yéésú yë homu dee bééß rë ðal, níi luka' yee na légyú faam buur

Téerée débpi biniyú unna won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa biní bëy ílí janjii Tesalonik unni yeh. Tesalonik nék, dí húmú gin gaan, bi hom hëbís muluɓ te lom a yaay húmú tilté nè lool, haanoh ala ñéeré' a pagad' bos húmú caakke na bal. Aya' Pool daaha ra, dí cëgídté goomal bëewí gémúté Yéésú daaha, ndaa dí maañay na ndah lahte yëwúddí hatlute ri, dí kolohete saañce Bere (Saame Tilédí apootarra 17.1-10).

Hompe ní filoon fe, dí hom Korenté, Timoote fa ñani na ñéerúu légéy rë deeffe ri daaha léhínté rí yee bëya' ri Tesalonik ra (3.6). Unna léhínú Pool ra sosil keeña soslo ní dí yampe na biní unni yeh, kéyré'té wë bëy Tesalonik, na sím Koope di dee na yeeluu bëewé hatni baaha bëy Tesalonik, bee lofuu wa pesad' ra (1.7-10). Di nersëhté légéyè húmú légéy ri filif fi wa ra, na won dee faha' ri waa olaat ra. Di gínikké wë di yee na húmú halaatu wa sun fi kolohi ow búudé rë.

Di wonte wa :

- yii lenke dee gémúu wë rë (1.2-10),
- yii lenke tilédí di Tesalonik (2.1-12),
- yii lenke tilédé faha' Koope ra (4.1-12),
- a yii lenke nimili Yíkée (4.13 ní 5.11).

Bëyi fi janjii téeríi bee bëeb ay ot biti ña filif mín yúun bëewé lahu nuf ana di yii lenke dúmëení pesa ra. Di ay yuh biti bal bëewé gémú Kiristaa na ra nonu bëy niina, wa ham hín biti fayu raa, wani Yéésú nay home. Baa daa lukki lah solo !

Wodohi Pool bëy Tesalonik

¹ Don fi bëy ílí janjii Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkée rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote, fun na woduu ron. Koope líhë rën mal, on don jaamma.

Dee gémúu bëy Tesalonik Yéésú nè rë

² Fun na símú Koope faraah ndah don bëeb, fun mësúy don hal filif ñanji fun. ³ Nuffi fun na koleeh don na biti fun home ñanji Koo, dí fi Boffi yen, di ña na pagu ron ndah gémé gémú ron Yéésú-Kiristaa Yíkée rë, a pagad'don ndah faha' fahuu ron ri ra, a yaakaara dékúu rën lah díi na ra. ⁴ Koy-yaayyi yee Koope faha'te ron yee ra, fun yuhúté biti daa ri tanis don, ⁵ ndah na waariyu fun don Uni Neba ra, húmú teyay won don, ndaa húmú ñéeré' a doole, a Ruuh-Pesen, a ngémí hínté. Don olute dee húmú homuu fun don na, komi ron yii wunte don na ra maan ? ⁶ Te don, don ñeyute kotti fun a kotti Yíkée bee tahuu ron Uná ra. Tahuu ron ri ra nék, don deyute coono ndaa Ruuh-Pesen tahte keeñon sosse. ⁷ Daaha, bëewé gémú te dékú Maseduwaan a Akaay ra bëeb yeeluu don na. ⁸ Af don tahte unni Yíkée teyay Maseduwaan a Akaay don, ndaa hasla'te gina bëeb ndah gémé gémú don Koope ra hente lëyëñ. Kon miteh fun wonle yin na. ⁹ Bëewé gonluu sun fi dee habuu don fun ayuu fun don na ra. Wa na wonu bal sun fi dee súgúu don yúullé don yíssúuté Koope na, jaamiyohi dí fa na pes te daa kaaf ka ra ¹⁰ a sehaalohi kola'i Koochi Yéésú sun cép feey ra. Di fi Yéésú fa dí kélid' dí búudé rë, sémle'té yen níi yen ay muc neebi Koope yiin bis-keem.

2

Tilëdi Pool di Tesalonik

¹ Koy-yaayyi yeh, ðon yúhruté affon biti sah aya húmú ayu fun ginon ða pëtiñ neh. ² Don yúhuté biti ðal, balaa baaha fun maluute sol te fun ñeyute mok di Fílíp. Ayuu fun ginon ða ðal, fun maluute tolof tolof caak daaha, ndaa Koope habra'te fun níi fun waariyute ron Uni Neba te fun neehuy na dara. ³ Te na waariyu fun ða bééß, fun tikúy wonni fun sun fi yii lahay, fun túbúy nè nuf ðos, te fun saamuy na nofa' ow. ⁴ Fun kay, fun waariyuu Uni Neba ðee faha' ri Koope ra. 'Di otte biti fun mínú rí, daa tah ði ðéjéén fun ði. Fun saamuy yii neba' ow, fun saamu yii neba' Koope, ði fa na olsoh níßbí fun ra. ⁵ Don yúhuté biti fun mësúy jay ow, te fun mësúy ñeya' wonni fun fun saame yin ow na. Koope yúhté baaha ! ⁶ Fun saamuy kañ ow na : ðon na neh te ow kay na neh ; ⁷ te añcañ, fun mínú ron cagoh koon ðon pañ yee fahuu fun ða ndah fun apootarri Kiristaa, ndaa fun paguy ri ! Fun kay, fun sosu soso filið fon ti belii na tooppitoh koyyi nen. ⁸ Pokoha pokuu fun ðon na ra tahte fun húmú teyuy waarii ron Uni Nebi Koope kep, fun bokute a ðon pes, ndah fun fahuute ron níi faha'.

⁹ Koy-yaayyi yeh, ðon nérsúuté ðee húmú mokuu fun níi mok ða maan ? Fun húmú légyúu yii ñamun fun légyéé na' a elek, kaa' fun mokil ow yínè sah ðon na, na húmú waariyu fun ðon Uni Nebi Koope ra. ¹⁰ Don mínú fun ðii seedayid, te Koope mín fun ðii seedayid ðal biti ðee tilúu fun a ðon fa gémú rë lante, júßpé te tikéhté waal. ¹¹ Don yúhuté biti ðee tilúu fun a ow fi ow ðon na ra bééß, man hanndal baap a koyyi nen : ¹² fun líkínuté ron te fun onute ron doole, fun caguute ðon

nda ðon pes pesada neba' Koope, ði fa na ðéek ðon, ðon non Nguur ki a ndami ra.

¹³ Yee tah fun ay dékéé símí Koope ra biti ðal : liiluu ron Un Koope fa komu fun ðon ða, ðon habute ri, te ðon habuuy ri ti di na habuu un ow kese nen. Don habuu ri biti ði Un Koope, te ri Un Koope kaah. Una ee pañ yii wunte ðon fa gémú Yéésú nè rë. ¹⁴ Koy-yaayyi yeh, ðon ñeyute kotti bëy ilí janii Yúdéé yé gémú Koope te nonu Yéésú-Kiristaa na ra ndah di mokluu wa yéwúddé, bëy ginon mokluu ron ðaaha ðal. ¹⁵ Wa fi yéwúddé hawute yonente ya húl, hawute Yéésú-Yíkée, moklute fun níi mokil. Wa nebuuy Koope, fahiruy ow yin wun, ¹⁶ kadduute fun waarii heetti kayya Una mín tah wa múc ðé. Wa homute na ðaatuu bakaad' rek na suu níi bakaad' ði wa mitte, neebi Koope keente sun fi wa.

Faha'i Pool nimil oli bëy Tesalonik

¹⁷ Koy-yaayyi yeh, fun nék fun húmú koluute ðon na fun suute, ndaa fun sayuy faraah. Fun húmú lahay fehey saañi fun, ndaa keeññi fun húmú kolaay ðon na. Fun húmú kosuuy biti fun ay ron tükil il, tahte lahay yii paguy fun nda yii baa mín lah ! ¹⁸ Fun húmú habute biti nagajek fun ay nimil ginon, te so' mi Pool mi étídté rí i waal, ndaa Seytaane daa na yah waali fun. ¹⁹ Kon henay ðon moos, heneh ow kay ! Don daa yaakaari fun, ðon daa sësdfú keeññi fun te ðon daa baanii ndama nay teebee biti fun ðagute níi fun damoh fii Yéésú-Yíkée yiin nay rii aye ra. ²⁰ Wa ðon kay ! Don daa ndami fun, te ðon daa sësdfú keeññi fun.

3

¹ Sehuu fun níi fun mínlih rë, fun olute biti yee gén ðé daa ri

biti funi affi fun tas Aten ndín, ² fun yeñ koy-yaafi fun Timoote don na. Di fi baa funi daa boku fun na légéyú a Koope, waarii Uni NebiKiristaa. Fun húmú yeju ri don na oni ron doole, nda don baatti hínnndèh don ham ngémè, ³ ow di don na banti yedfoh ndah mokla na moklu don da. Don yúhruté affon biti sah yaa béeb non ina waayid' yen Koope ra. ⁴ Nagajek, húmú homuu fun don na ra, fun húmú wonute don biti yen ay moklu, te don yúhúté biti daa ri yee lah woteh bee ra. ⁵ Yii baa daa tah seha' mi ní mi mínleh rē, mi yeñce Timoote don na kénséhi tígè teem ngémèn dē. Mi húmú sídè' biti Seytaane fiir rēn, ina légéyú fun don na ra béeb sooy teem daaha.

⁶ Kola' Timoote ginon nimilte fun na ra, kompe fun unni neɓpe keloh di yii lenke ngémèn a dee fahuu don ow ra. Di wonte fun biti bal nuffon húmú homa' fun na faraah ní don ñamaasee, te don húmú sesuute oli fun ti di sesuu fun olaadi ron nen. ⁷ Don fi koy-yaayi yi yeh, yii baa tahte homuu fun filiɓ sífúñ fi fun a filiɓ coono fi fun béeb dē, fun baatuutee lah doole ndah ngémèn. ⁸ Fun lēeysiruté keen leegi hém daa ron habu híin Yíkée nē. ⁹ Fun ay símée Koope dí ní mit ? Don tahute keeñni fun sosse ní sos fiyí ! ¹⁰ Fun dékúu ɗanji na' a elek, nda fun mín don tikkéet il ngēey ní fun mitsid' yee tasa' ngémèn dē.

¹¹ Démíin Koope, di fi Boffi yen, a Yéésú Yíkíi yen parid' fun waala yulid' ginon ɗa ! ¹² Yíkée ona ron, don baatee fahanta' hanndal kon ní tígí teem fahanta', a hanndal ki doni béewè béeb ti di fahuu fun don nen. ¹³ Hen ɗaaha raa, Yíkée ay ron on doole ní yiin nay aye Yéésú Yíkíi yen, ñéerè' a béewí béeb rē, don lan ces ní don lèhíh

yii wonun sun fon, don caga' wun fii Koope, di fi Boffi yen.

4

Tilèdè faha' Koope ra

¹ Leegi nék koy-yaayi yeh, fun teebute ron dee waruu ron pesa' ní don neɓa' Koope ra, te fun yúhúté biti don pesuu daaha ní a deh. Kon fun na líkínú ron te na ɗagu ron di tii Yéésú-Yíkée biti don baatti ham híin, ² ndée, don yúhúté túuyè' yè teebu fun don ra, te wa d'uhè' Yéésú-Yíkée nē. ³ Koope faha' biti don lan, te lani baa daa ri bitih : don moytoh paŋ yii tappe njaaliyoh béeb, ⁴ ow fi ow don na béeb ham afi sùtèrèl faani, ñéerè' a lan*, ⁵ fah-beleɓ ɓan ɗii kùrèelèh ti béewè nènih béewí Koope ra nen, wa fa yiih Koope ra. ⁶ Ow banay tooñ moroomi filiɓ yee wonu baa ra ndín leɓ yii daa ri laha' ri. Fun húmú wonute don biti Yíkée ay keen sun fi béyí paŋ mani pagad'ɗi yah. ⁷ Koope dèekèy yen paŋ yin ɓos, di túuy yen lan. ⁸ Kon béyí faaliyaay yee wonu baa ra, ɗeef di faaliyaay won ow neh, di faaliyaay Koope fa on don Ruuh-Pesən ɗa.

⁹ Yii lenke fahanta' hanndal kon, miteh ow won don yin na, Koope yeedid'té don baaha níi wocce. ¹⁰ Daa ri yee teebu don koy-yaaya Maseduwaan béeb dē, ndaa kaa'eɓ fun won don biti don baat ya' yon, ¹¹ don paŋ béeb don pesa' jaamma, ow fi ow don na béeb tooppitoh íni afi, don yuloh légéy don kúɗ affon, ti di húmú wonuu fun don di nen. ¹² Hen ɗaaha raa, béewè gé múy rē ii ron yap te don ii seh dara ow na.

Yiin nay nimile Yíkée rē

¹³ Koy-yaayi yeh, fun fahuu biti don yúh yee homuu béewè

* 4:4 4.4 ow fi ow don na béeb ham afi sùtèrèl faani, ñéerè' a lan :Lahte béewí habuu ri deh : ow fi ow don na béeb koloh saam beleɓ raa, lah ñeyaa ri waal.

húlúu a ngémí wë Kiristaa na ra, don banti tík misiga keeññon nù lukus ti bëewí kayya lahuy yaakaar ra nen. ¹⁴ Yen gémú biti neh Yéésú húlté te ri kolohte búudé è ? Ti ðaaha nen, yen gémúté biti bal Koope ay kélíð bëewë húlúu a ngémí wë Yéésú nè rë. ¹⁵ Cëe fun bílíð don yee won Yíkëe rë : bëewë nay lísée pes yen na nù a baaha ra, wa fa nay maasee nimili Yíkëe rë, wa ii kèllèh bëewë húlú rë. ¹⁶ Yiin fin fa, wa ay keloh uni ðinje, un kélfé malaaka a un kúlúb ki Koope tiil, ði fi Yíkëe kola' sun cépé. Bín fë rëe, bëewë húlúu a ngémí wë Kiristaa na ra nay ðébéé koloh, ¹⁷ bëewë nay lísée pes nù a baaha ra, anti béyrú wa ñéerë' a wa filib nérrë, wa tee'ee a Yíkëe sun. Hen ðaa raa, yen fa gémú ðii na ra bééß yen hom a ði faw. ¹⁸ Kon, lah ènëntí doole a unni yah.

5

Nimili Yíkëe sehuun a teey

¹ Koy-yaayyi yeh, di yii lenje wahtaa a jamanaa nay nimile Yíkëe rë nék, miteh fun won don yin na, ² ndah don yúhruté affon biti yiin nay nimile Yíkëe rë ay beettiya' ti lohoh elek nen. ³ Tígè nay habee bëewë biti homuute jaamma, lahuy dara yii sídúun wë rë, gina ay yípée bëp affi wa daaha, ti di na yíppi haba' loo beleb nen. Ow ii naa mín fús. ⁴ Ndaa don fi koy-yaayyi yeh, bi homuy don ñuusë, bisi baa ii ron beetti ti di na beettiya' lohoh nen. ⁵ Nagajek don bééß, don nonu bëy niña, don tílúu na'. Yen nëníh bëy elga, bëy ñuusë. ⁶ Kon, yen banuy nee' ti di na nee'uu bëewí kayya nen ; yen yeelun yen teey. ⁷ Bëewë nè nee'u ra nee'uu elek, yee na maniyu ra maniyuu elek, ⁸ ndaa yen fa na tílú na'

ra, yen warun teey teeyo. Yen habun ngémë, yen faha' ow wa hen búub túl yen na, yen haba' yaakaari mújè baane haa'aa yen na. ⁹ Ndée nagajek, Koope cagay biti ði ay kéeníð neebi sun fi yen, ði cañ biti yen haal mújè nay onee Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë. ¹⁰ Kiristaa húlíðté yen. Daaha, bisa nay rii nimile ra ðeefa yen pesun peso mbée yen húlún húlè bééß, yen ay pes a ði. ¹¹ Kon bëetí onanta' doole, don tojanta' filib ngémë ti di na pagantuu don ði nen.

Iña millúu wëe túuy ðë

¹² Koy-yaayyi yeh, leegi fun fahuu biti bëewë homu filib fon na moku, Yíkëe nah wa nùíð don a líkíní don ra, don yed' wa cér. ¹³ Hëbí wë, don faha' wa nùí faha' ndah légéyí wë. Pésíi jaamma filib fon.

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, fun ee ron wonu ra ee : líkíní ðépésíððë, don ben bëewë neehu ra, don habra' bëewë gooyu ra, don mújíd bëewë bééß. ¹⁵ Mëyti yillènté' bos filib fon ; sëemí wuna faraah hanndal kon a hanndal ki doni bëewë bééß. ¹⁶ Pésíi sos-keñ faraah, ¹⁷ don ðéké' ðañ. ¹⁸ Yii mín don homa' bééß don sím Koope. Baa daa yee faha' ri pesi don fa nonu Yéésú-Kiristaa na ra. ¹⁹ Ngënë kée'ii pagaddi Ruuh-Pesen, ²⁰ ngënë hégií unna léhínú kola' Koope na ra. ²¹ Kénsíi wë bééß, don ham yee wun ða ; ²² yii hente bos bééß don moytoh ri.

²³ Di fi Koope fa na ona' jaamma ra ladla don ces ; ði nùirë níbbën, nííð keeññon a faannon bééß nù ow laheh yii wona ri ron, yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen ða. ²⁴ Koope fa ðëek don ða, yii won ði bééß ði pañ ri, te ri ay ron rii pagiree ðaaha.

* 5:26 5.26 Di baahi bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

²⁵ Koy-yaayyi yeh, lah dēgírí fun bal. ²⁶ Lah wēddí fun koy-yaayya béeḅ ní wodoh*. ²⁷ Mee ron rii won ra ee di tii Yíkēe, lah léhíní wē béeḅ unni yah.

²⁸ Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen lihë rën mal !

Téerí ana fa bíníyú unni kayya won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa bíní bëy ílí janjii Tesalonik unni yeh. Filib unna, dí débpi géré m Yíkëe di gémë gémú bëy Tesalonik ra (1.3), dí dagidte wa, wa ham légéyë nahu wa ra. Fu ot Pool bíní wë unni yeh, nísí níbbë na yah janjii Tesalonik ra. Woni ban fi nimili Kiristaa daa baatti kúf wona filib Tesalonik, ndah lahte bëewí wonuu bití nagajak bisi baa lahte níi gëtté. Lahte yi wonu tih bisi baa lahay doom ndaa lebohte. Yaa aa na waa na kaa'uute légéy, ñamuu ya' yi bëewí kayya.

Di wonte wa :

- yii lenke ayi Yíkëe yiin bis-këem (1.3-10),
- yii lenke yee nay këllée Yéésú rë (2.1-12),
- yii lenke hínndëh, ñee waali Koope (2.13-17),
- a yii lenke dëe laha' légéy solo ow na ra (3.6-15).

Bëyi fi janjii téeríi bee béeb ay ot bití légéy daa wun ow na, bëe' banti sehaa íni béeb ya' ow, dí sehaalee nimili Yíkëe.

Wodohi Pool bëy Tesalonik

¹ Don fi bëy ílí janjii Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote fun na woduu ron. ² Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on don jaamma !

Ayi Yíkëe yiin bis-këem

³ Koy-yaayyi yeh, fun mínih banti déké' símí Koope ndah don. Fun warutee ri sím ndah ngémën baatohte caak, te fahanta'a hom hanndal kon da baatoh baatoo na saañ. ⁴ Yii baa daa tah ílí

janjii pay fun béeb, fun sawoor won bëewé filib yii lenke don na, ndah filib mokla na moklu don da a súfúñ fën béeb, don habute ngémën híin.

⁵ Baa daa nay teebee bití aat-tiya'i Koope tíkë' waal, nda don habuu bëewí Nguur ki Koope wadte wa, nguur ka tah don na súfúñú rë. ⁶ Koope, dí fa júb dë ay mokil bëewé moklu don da ti di mokluu wa don nen, te nagajak baa daa kaah. ⁷ Di ay hílsíd don fa na súfúñú rë, hílsíd fun na bal. Yiin nay feñiyee Yéésú-Yíkëe sun-Koo, ñéerë' a doolii malaaka yi ra, ínyaa ay lahee na. ⁸ Di ay ayee filib njaar kii, keen sun fi bëewé kaa'uu yúhí Koope, te kaa'uute ñeyi Uni Nebi Yéésú-Yíkëe rë. ⁹ Daana nay keene sun fi wa ra ay dékéé sanjii wa, wa wulliru tígí eta' Yíkëe, wulliru tígí eta' ndami gaani. ¹⁰ Yii baa ay lahe yiin nay nimile Yíkëe rë. Yiin fi baaha, bëewé nonu díi na te gémuté díi na ra béeb béyíd dí, dí neba' wa yeel. Don fi yaa don ay none bëewí yaaha na, ndah don gémuté unna komu fun don da.

¹¹ Yii baa daa tah fun na dagiru ron faraa. Fun daguu Koope bití dí on don, don yeeliyoh pesa dëek dí don da. Fun dagu bití di doolii, dí habra' ron don pañ yee fahuu don pañ di yin wun da béeb, te ri habra' ron yee na pagu don filib ngémën dë. ¹² Daaha, don baatti béyíd tii Yéésú Yíkíi yen, dí béyíd don fi yaa bal. Yaa ay kolee mala nay onee Koope fi yen a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë.

2

Yee nay këllée Yéésú rë

¹ Koy-yaayyi yeh, di yii lenke nimili Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen a négírë'y yen fiyí, fun dagu don na yin yíné : ² affon banay gaawti kúnëh te ngënë tíití bití ow won

don biti wahtii nimili Yíkée lahte. Wuti ow won don biti di léhin unni kola' Koope na, mbée don keloh ri bēewē na waariyu Unni Koope ra, mbée biniyún biniyē wonu biti kola' fun na, ngēnē gémí. ³ Di mín díi man béeb, ow banay don nofa' yínē sah. Bala bisa nay nimile Yíkée baa ra, ow caak ay tikē' Koope af paay, bēe' na ñeyeh woni Koope ra, bee nay sanjuye ra teekiroh. ⁴ Bēyí baa ay béyí'afi kadda' bēewē haanoh ala a yii na haanuu wa merees béeb. Ay pay níi dí haal Faam fi gaani Koope took, dí won biti daa ri Koope. ⁵ Don nérsúuy biti mi húmú wonte ron baaha homa' mi leeloon ra a ? ⁶ Don yúhú yee ham bēyí baa tígē homa' ri bee ra, te yii baa tahte wahtii ay lahe laho dí anti d'uh. ⁷ Doolaa dapoh bēewē nē ñeyíh woni Koope ra ee teekiroh ra haat ; dí ay lukee teekiroh biti nék bēe' lís díi ham da kéllú tígí daaha. ⁸ Bēyí baa kéllú tígē rēe, dí fi bēe' na ñeyeh woni Koope ra ay teekiroh, te Yéésú-Yíkée ay rii sanjku a ngilaaw mi búkí, hap ri húl a niiña nay rii ñeerée biti dí nimil ra. ⁹ Di fi bēyí baaha, doolii Seytaane nay rii yeje dí ac, dí pañ kawtéef gaan, kimtaan a iñi éemilēté béeb, yi ay nofee bēewē. ¹⁰ Di ay pañ pagad bos béeb nofa'i bēewē nē suu sanjuye ra. Wa ay sanjku ndah wa tahuy kúnsí keeññi wa kaaf ka wad waa sēmlé' koon da. ¹¹ Yii baa daa tah Koope yeñ wa yii ay waa múuyí'f, wa gémé fel. ¹² Daaha, bēewē gémúy kaaf ka ra béeb, te oluu neñ pagad bos da, Koope ay keen sun fi wa.

Híinndeh, ñee waali Koope

¹³ Koy-yaayyi yeh, fun nék fun mínih banti déké' símí Koope ndah don, don fa Yíkée faha' don da ndah Koope daa tanis don dalaana, nda don muc. Di ñeya' Ruuha ladil don ra, a gémé gémú

don kaaf ka ra, di mucélté ron. ¹⁴ Koope ñeya' Uni Neba waariyu fun don da déekké don yii baaha nda don mit na ndami Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen. ¹⁵ Koy-yaayyi yeh, kon híinndíi te don ham iña yeeddú fun don da : yee wonu fun mbée yee biniyú fun da béeb.

¹⁶ Koo Boffi yen faha'te yen, onte yen mal níi yen lahute míní múñi na dóméh a yaakaari neñpe. Démiin dí fi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen a Koo Boffi yen ¹⁷ on don doole, on don keeñi paguun don yin wun faraah : yaha yii ay pagu pago mbée yii ay wonu wono béeb.

3

Naha'i Pool d'agid

¹ Leegi nék koy-yaayyi yeh, d'égíri fun nda unni Yíkée yíppí líiwélsé' gina te wa lah ndam ti di man wa don na nen. ² D'égíri fun Koope nda ri sēmlé' fun bēewē bosu níi bos ra na, ndah bēewē béeb neh daa gémú iña na wonu fun ra.

³ Te añcañ Yíkée daa mit gém. Di ay ron on doole, níid d'én níi Seytaane ii ron leboh. ⁴ Yíkée onte fun níi fun lekuute ron : fun olute biti don ee pagu iña wonu fun don da, te don ay lúsdée daaha. ⁵ Yíkée ona ron keeñi fahuun don Koope, on don don múñ ti dí fi Kiristaa nen.

Dee laha' légéy solo ow na ra

⁶ Koy-yaayyi yeh, lahte bēewíi d'apasute filib fi yen, na ñeyíh iña yeeddú fun wa ra. Fun na nahu ron di tii Yéésú-Kiristaa Yíkée, don wuloh wa. ⁷ Don yúhruté affon dee wadti ñeyuun kotti fun da. Homuu fun ginon da fun mēsúy údēh. ⁸ Fun yeekuy ow ñam. Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyēe na' a elek, kaa' fun mokil ow yínē sah don na. ⁹ Fun paguuy ri biti don waruy fun pagid yin pagiro, ndaa fun

fahuu biti don ñee kotti yaaha,
 10 ndah húmú homuu fun gin don
 da, fun wonute ron biti bëyí kaa'
 légéy waray ñam. 11 Fun nék, fun
 keluute biti lahte bëewí awu don
 na pesuu tidëh, në pëgíh yin gét
 nëe haal yii waal fi wa íníh në.
 12 Di tii Yéésú-Kiristaa Yíkëe, fun
 túuyú bëewí yaa fun na caguu wa
 bitih, wa koloh affi wa yuloh légéy
 nda wa kúcf affi wa.

13 Don fi koy-yaayyi so' nék, lah
 hëbí hín don dékë' paŋ yin wun.
 14 Hena biti lahte bëyí kaa' ñee
 unna bíníyú fun yee ra raa, lah
 wëní rí sun, don ban dïi leboh
 nda ri sopoh ndín, koloh afi. 15 Di
 filib yaa béeb nék, ngënë hëbí rí
 kaa'ohon, lah hëbí rí koy-yaafon,
 don líkín dí.

Daja téy unna ra

16 Démiin Yíkëe fë në ona'
 jaamma ra on don jaamma
 faraah, a yii mín don homa'. Yíkëe
 ñéerëe a don béeb.

17 So' mi Pool daa mi bíní unna
 millë' yee ra*. Mi yahti téy unni
 so' raa, mi hena' deh : so' mi Pool
 daa mi na bíní a ya' so'. Hen
 daa raa, bëewë ay yúhsë' bíníyí
 së'. 18 Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen
 líhë rën béeb mal !

* 3:17 3.17 Bín fë, ow daa na húmú bíníyícf Pool. Unna yahti téyú rëe, Pool a faanaŋ fi daa na bíní a ya'í nda bëewë yúhsë' unna bíní rí rë béeb.

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool Timoote ra Kúnsée

Bee daa uni ana fa bíní Pool Timoote ra. Di fi Timoote, bani Pool daa húmú boku légéyè te Pool húmú haba' ri koy kah-kah dii na. Una nék, Pool bíníyè' ri filib kasaa bee téyúu rí Rom ow caak súugéhté rí rē (1.15-17). Filib una, bi yúh ri biti yee talla' ri pesi ra gaanay, di wonte Timoote iña millè' ri rí líkín rē (4.6-8).

Filib una, Pool débé' símí Koope ndah dee géme' Timoote Kiristaa ra (1.5).

Di nérissé rí di húmú man pesi di fi Pool, di na húmú yéeddé' rí a coono fa dey ri ndah waarii Uni Neba ra (1.8).

Di líkinté rí nda ri beɓ wodi coono fa, di ham híin ti soldaar kah-kah Yéésú-Kiristaa na nen, di yéeddé' unni Koope níi ñee waal te ri ban naa neeh dara (1.7 ; 2.3-4, 14-15).

Di wonte ri moytoh béewé beku wonni lahay njiriñ, a capa' sun i won kep affi wa ra, di ñee kotti, di foŋko légéyí, di ham ngémé híin (2.16, 22 ; 4.5).

Di wonte ri :

- yii lenke waarii Uni Neba (1.8-12),
- yii lenke di wadti yéeddúun Unni Koope (2.14-19),
- yii lenke di wadti man súrgíi Koo-Yíkée (2.22-26),
- yii lenke jamanaa millè' rē (3.1-9),
- a yii lenke njiriñ mi iña bíníyú Téerée rē (3.14-17).

Béyí fi jañi téeríi bee bééɓ ay ot biti iña filib mín yúun jamanu fi jamanu bééɓ, wa mín líkínúu ow, wa mín yéeddúu ow mín mún a dee nay habuu ngémé híin dē.

Wodohi Pool Timoote

¹⁻² Do fi Timoote, do fa haba' mi koy soo na te mi faha'te ro níi faha' ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ro. So' mi apootari Yéésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Mi nahu woni béewé yii lenke pesa gap Koope béewé nay none Yéésú-Kiristaa na ra. Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen líhún dē mal, teeb do naa'-keeñ, on do jaamma !

Líkíní Pool Timoote yii lenke waarii Uni Neba

³ Ma na sím Koope fa na jaamiyoh mi ra ti di na húmú paguu ri caacci so' koon nen, te mi paga' ri a afi tookke. Na' a elek bééɓ, dagaa mi faraaah mi cap tiyu ⁴ te nuf so' payte muun ma húmú yook fu na húmú takuu yen bín fē rē, tahte mi sesohte tikéedú il níi keeñ so' sos siib. ⁵ Nuf so' na koleeh dee hena' ngémú kaah doo na ra, te ngémí baa daa húmú ciffu Léyíis a yaafu Éníis nē, te ri ee doo na bal. Baa wéerté sé' kēñ ! ⁶ Yii baa daa tah mi na nédís rē ee biti fu baatti hubis yee on do Koope, bee húmú tiké' mí rē ya' mi falte ro ra, ndah ⁷ Koope onay yen Ruuh-Peseñ nda yen hen béewí neehute. Ruuha kay taha' yen lah doole, yen fahanta', yen mín ham affi yen.

⁸ Kon, ngana sopoh waarii yii lenke Yíkíi yen na te ngana sopoh bal téjé téyú mí kasu af ri ra. Do kay, habe rek yen bok coono fa laha' mi waarii Uni Neba ra, Koope ay yen on doole. ⁹ Daa ri sémlé' yen, dēekké yen nda yen hen béewí ladute. Pagadfi yen daa tah neh Koope dēek yen. Yee tah di dēek yen da kay, neba' ri neboo baatte biti di onte yen mal. Mali baa húmú ñéyíd di Yéésú-Kiristaa na onte yen di deef éldúné sakuy doom ra, ¹⁰ feeñce yen na leegi, bee aya' Sémléhi yen Yéésú-Kiristaa éldúné rē. Di

banke kúl kē, ñeya'te Uni Neba teebpe yen biti lahte pesi na dúméh. ¹¹ So' nék, Koope fal so' apootar nda mi waare bëewë Uni Nebi bah, mi yeedí'f wë rí. ¹² Yii baa daa tah mi dey coono ðeh, ndaa mi sopaay na ndah mi yúh bëe' mi tík yaakaari so' ðii na ra, te wëerté sē' biti ði mín ní'f yee ðéjéén ði sē' rē nū yiin bis-këem.

¹³ Fu kelohte unni kaah ya won mi ro ra. Lah nersée wë fu ham na a ngémí híinē lahuu yen a faha'a fahuu yen ow ndah nona nonu yen Yéésú-Kiristaa na ra. ¹⁴ Lah habe iñi wunna ðéjéénú fú yaa ra híin, Ruuh-Pesenj fa dék yen na ra ay roo bedda'.

¹⁵ Do nék, fu yúhté biti sah koy-yaayya deyi Aasi béeb yessute so', Fisel a Hermosen nonu bëewí yaaha. ¹⁶ Onesifoor nék, na hoñ soo toñ te homa hom mi kasaa bee ra, ði sopaay na. Kon, Yíkëe ðémpí teeb bëy faami naa'-keëñ. ¹⁷ Di kay, hena' ri Rom çép, ði yam saami so' nū ri otte so'. ¹⁸ Yíkëe ðém ðii teeb naa'-keëñ yiin bis-këem ! Do fi bah, fu luk bëewë béeb yúh ðee habra' ri so' Efes ra.

2

Gém Kiristaa na, ñéerë'a coono

¹ Kon book, ðo fa haba' mi koy soo na ra, beye mala lahuu yen ði yee nonuu yen Yéésú-Kiristaa na ra, hen dooluu. ² Iña keloh fu maa yéeddē' wë fii i ow caak ra, lah yéeddé wë bëewí mitu lekoh nda wa fi yaa bal, wa mín wëe yéedí'f i ow kay. ³ Beye wodu coono fa ti soldaar kah-kah Yéésú-Kiristaa na nen. ⁴ Soldaar nék, faha' biti keëñ kélfii sos ðii na raa, ay moytoh yii taway soldaar béeb. ⁵ Te bal, bëyí fi hom saadanta', ði ñeyay unna poku bëewë rē rek, ii waafu. ⁶ Ti ðaaha nen bal, línéhí mokke légéyí meeyi daa wadti ðébéë ðébirèh iña lecu meeya ra. ⁷ Lah níbé sun fi iña won mi ro

yaa ra. Yíkëe sah ay waa bek béeb afu.

⁸ Nersée Yéésú-Kiristaa, ði fa këllú búudé te coosaana' tali Dawit ti ði wonuu ri filiḅ Uni Neba waare mi ra nen. ⁹ Uni Nebi baa daa tah mi dey coono nū mi téyúté kasu ti banndi nen, ndaa Un Koope ow téyëy rí. ¹⁰ Yii baa daa tah mi múñ coono yi yaa béeb ndah bëewë Koo tanis wa ra. Hen ðaa raa, wa non bëewë Yéésú-Kiristaa múcël wë, on wa ndami na dúméh rē.

¹¹ Woni wëerté abeh :
Yen húlúté a Kiristaa raa,
yen ay pes a ði.

¹² Yen múñ coono ti ði nen,
yen ay took nguur ka a ði.
Yen taasoh biti yen yúhú rí,
ði bal ay taasoh biti ði yúh yen.

¹³ Wuti yen paguy iña won ði yen ða raa sah,
yii won ði béeb ði pañ ri,
ndah ði na lofiseeh.

Di wadti yéeddúun Unni Koope

¹⁴ Lah dékéé nersí bëewë iñyaa béeb, fu cagoh fu túuy wë fii Koope biti wa moytoh capa' sun i won, ndah baa ii wa baat dara gét nēe yahi bëewë nē sikírúu rē. ¹⁵ Page béeb nū fu cañ fii Koope raa, ði laas ðo. Yéeddée Unni kaah yi Koope nū ñee waal. Hen ðaa raa, fii sopoh légéyú. ¹⁶ Lah moytee wanna lahay njiriñ te won yii lenke èldúnē kep ra. Bëewë na beku wonni yaa kut affi wa ra, baatuu kaañ Koope baatoo faraah. ¹⁷ Wonni wa man puuli ngal ngalo nen, baata' baatoo rek saye. Himene a Filet nonu bëewí yaaha, ¹⁸ wa wuluute kaaf ka, na wonu biti Koope këlidté yen búudé nū wocce. Yii baa tahte lahte bëewí ngémí wë saatate. ¹⁹ Ndaa nék, tabahi Koope daa yíp ði híinē' híinēe gíj te unni yee daa na biníyú sun fi tígé yípèh tabaha ra : « Yíkëe yúh bëewë nonu ðii na ra » a « Bëyí won biti

dí non Yíkëe në, wulaa pagad bos.

»²⁰ Filiḅ faam fi wunte nék, iñi pagaa ya filiḅ béeb úris neh mbée hélíis : Lahte na yi hente barngal mbée yugusuu a dépèh. Yaa aana hom dúhrúu bis feet, yaa aana faraah dúh. ²¹ Bëyi fi bukut afi yii na sobeyil raa nék, ay lah njiriñ, dí homid Yíkíi kep, dí man a iñi pagaa ya hom dúhrúu bis feet da. Yii hente yin wun béeb, dí fi bëyi baa sohluute na.

Di wadti man súrgíi Koo-Yíkëe

²² Lah moytee yii hente pagad kúkëy, fu yulid : yii hente júḅ, fu ham ngémë, fu faha' ow, fu lah jaamma, d'oni bëewë na d'agu Yíkëe a keeñi lante ra ñéerë' në. ²³ Ngana síkirëh wonad ñak-af, yi lahay af a lúk ndah fu yúhté bití wa kúrë' iñë', ²⁴ te bëyi hen súrgíi Koo-Yíkëe, iñë' waray ri. Di wadti hena bëyi faha'te ow, bëyi mínté yëeddë' te mín múñ coono béeb. ²⁵ Di wadti hena bëyi mín nofanta' a bëewë ñéerúuy a iña na yëeddë' rí rë, nda heeyce Koope pañ níi wa lof pesad ndín, wa yúh kaaf ka. ²⁶ Hen daa raa, affi wa ay kúnsëh, wa múc ya' Seytaane fa ham wa fiirí, wa na ñeyu yii faha' ri béeb rë.

3

Jamanaa millë' rë

¹ Lah yúhé bití jamanaa millë' rë ay misik níi misik. ² Bëewë ay tasee faha' affi wa kep, wa tik hélíis kep affi wa, wa gaan-gaanlee, wa tik affi wa kep ow, wa solee. Wa ay kaa' ñee woni yaayyi wa a baappi wa. Wa ay hen bëewí në gérmih ow, wa ii on yii nonte Koope na cér. ³ Wa ay súh keeñ, wa hen bëewí hínúté, wa ay wone bos kep sun ow. Wa ii míníl ham affi wa,

wa ay made rabbi sohoorri yaa nen, wa ii faha' sah yii hente wun. ⁴ Wa ay tasee ñee loo yi bëewë, wa hen bëewí cëppélúté te damuute. Iñi èldúnë ay waa génël Koope. ⁵ Wa ay lakaata' bití wa pokuute Koope na, te deef wa kaa'uute bití doolii Koope lofis wa. Lah moytee bëewí yah. ⁶ Yaa aana waa na yootuu yootoo haale faamma, nofee belebba fahuuy affi wa ra, wa fi belebba yéñké bití enuu bakaad caak te fah pes-neḅ kúrëelëh wë rë. ⁷ Wa fi belebba yah, hom síkirúu yëeddë' yë béeb te taheh wa yúh kaaf ka. ⁸ Di húmú kaa'uu Sanes a Sambares* Mëyiis filoon, wa fi bëewí yaa na yëeddúu múuydé bëewí kayya ra kaa'uu kaaf ka daaha kep. Wa bëewí nuffi wa yahte, te ngémí wë lahay njiriñ. ⁹ Nguur kí wa ii maañ, ndah bëewë béeb ay millë' ot ñagi afi wa ti di húmú kata' ri Sanes a Sambares nen.

Njiriñ mi iña bíníyú Téerëe rë

¹⁰ Do nék, fu yúh iña yëedíd mí bëewë rë, dee húmú man mi ra, a yee na húmú saam mi na ra. Fu yúh bal dee teem ngémí së' rë, dee mújé' mí rë, dee faha' mi ow ra a dee haba' mi hín dë. ¹¹ Fu yúh dee húmú mokлуу mi ra, dee deya' mi coono Añcos, a Ikoñum a Lístër rë. Yaha coono rek, mi deyce ri ! Añcañ, Yíkëe sëmlëté së' në béeb. ¹² Te sah, bëewë nonu Yéesú-Kiristaa na te fahuute pesa' pokoh Koope na ra béeb ay mokлуу. ¹³ Ndaa bëewí bossa a yee na nofuu bëewë rë ay baatee bos bos faraah, wa nofee bëewë níi nofa' sah affi wa. ¹⁴ Do nék, iña yoon fu te fu lekohte wa níi lekoh ra, lah habe wa hín ndah fu yúh bëewë yëeddú rë wë rë. ¹⁵ Nagajek, fu yúh iña bíníyú Téeríi selaa ra kúkëy kú nínén, te daa wa mín yúun ow, bëe' múc

* 3:8 3.8 Sanes a Sambares daa tii ya húmú yeru yëwúddë' luhusoh yi bëy Ésiippë húmú kaa'uu Mëyiis rë. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 7.11-12.

biti dī gém Yéésú-Kiristaa. ¹⁶ Iña bíníyú Téeríi selaa ra bééβ kola' Koope na te wa lahte njiriñ. Daa wa na yéeddúu béewé, daa wa na teebuu ow biti dī homay kaah, daa wa na wéegísírúu ow kaaf ka te daa wa na líkínúu ow pes pesi júbpé, ¹⁷ nda béyí hente béyí Koope mín mit, dī hen béyí mín pañ yii wunte bééβ.

4

Líkíní Pool Timooto di nay ri waariyee

¹ Kon, di fíi Koope a Yéésú-Kiristaa fa nay nimile hom nguur ki, nay aattiyee béewé nay pese a yee húlú rē, mee roo won da ee faa keloh : ² lah waariye Un Koope, fu cagoh na faraah. Fu lah na neβ mbée fu laheh na neβ bééβ lah cagee na, fu teeβ béewé homuy kaah ra waala. Lah wone affi béewé nē pégíh pagad ow ra, fu hínndēh fu on wa doole fu yéedid wé, ³ ndah jamanu ay lah, béewé ii fahiil sah síkírēh kaaf ka. Wa ay tasee pesa' fah-neβ, wa saame béewí caakki ay yéeddé wa fi yaaha iña fahuu wa keloh ra. ⁴ Wa ay dap nuffi wa kaa' keloh kaaf ka, wa síkírée wonni saku sako. ⁵ Do nék, lah teeye iña bééβ, fu múñ coono ya, fu waare Uni Neba fu pañ yee wad' do di légéyē yed' do Koope ra.

⁶ So' nék, mi ee jébélú Koope ra ee ti hana seeyuu saraha ra nen. Wahtaa nay mii kolee éldúnē rē lahte. ⁷ Mi beβpe wodi so' haa'a níi mitte, mi múkété níi mi lahte tígē wad' mii lah ra, te mi helay ngémí sē'. ⁸ Leegi nék, waafa waaydu béē' bañ da, seh so' kep dēh. Daa ri baanii ndama wad' béyí júbpé rē. Yíkēe, dī fi aattiyoha júβ dē, ay soo rii yed' yiin bis-kēem. Di ii teem soo na doñ, dī ay yed' waafi baa bal béyí tik yaakaari bééβ sun fi nimili dī fi Yíkēe.

Unna millē' líkín Pool Timooto ra

⁹ Do nék, yípée ac fu dēefid so' dēe luka' ri gaaw ra, ¹⁰ ndah faha'i iñi éldúnē tahte Demaas helte so', saañce Tesalonik. Keresañ saañce Galasi, Tít saañce Dalmasi. ¹¹ Lúkkē kep daa tas soo na. Kon fu yahti ac, lah kúrēelée Marka. Di ay soo lahid' njiriñ légéyí sē' lool. ¹² Tísík nék, mi yeñce ri Efes. ¹³ Fu yahti ac, lah komaaloh so' paltee ke so' hómú hel mi faam Karpos di Torowas ra. Lah komaaloh so' bal tééré yí sē', te ngana hal yee lukki lah solo yugusuu a hun da.

¹⁴ Di fi Iliksaan sísíβē nék, yaha bos rek dī pañke so' ri, ndaa Yíkēe ay rii yíníl iña pañ dī ra. ¹⁵ Do fi baa nék, lah moytee ri ndah dī haa'te iña na yéeddúu yen da haa'i misikke.

¹⁶ Yiin déβ míi cañ tígē nē aattiyuu maa layid' af so' ra, béyí tappe soo na aay níi habra'te so', béewé bééβ daa heguu so'. Koo baala wa ! ¹⁷ Di fi Yíkēe nék cagohte so', onte so' doole, tahte mi waarete Uni Neba níi mitte, béewé yéwúd neh ra bééβ keluute ri. Di múcēlté sē' tígí ñiín sē' mín nēe teem koon, ¹⁸ te ri ay soo sēmlé' yii hente bos bééβ, dī sēmlé' sē' níi mi haal nguur ki, sun-Koo. Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Daja taka' Pool Timooto ra

¹⁹ Lah wodee Pírísíl a Akilaas a béy faam Onesifoor. ²⁰ Erasta in tasse Korente ra te mín helte Torofim Milet ra, ndah faana nebay. ²¹ Page bééβ nék fu ac balaa líjē dal.

Ébúl, Púdēnsē, Línús, Kúlédín a koy-yaayya filíβ ngémē bééβ na woduu ro.

²² Yíkēe néerēe a ro, te ri líh rēn bééβ mal !

Téerëe biniyú unna won Pool Tít dë Kúnsëe

Yee daa unna bini Pool Tít dë, Di fi Tít, bani Pool daa na húmú boku légéyiri Koope. Di húmú gëerté habra'i Pool lool bee laha' Pool tolof-tolof a bëy Korente ra (Saame 2 Korente 12.18). Na bini Pool Tít unni yee ra nék, deef di fi Tít in Keret na habra' bëy íli janjaa dee nay waa tilée rë (1.5).

Filib unna bal, Pool líkinté Tít biti di lah fayda níi ow ban díi heef (2.7-8, 15). Tít wadti yëeddé bëy íli janjii Keret dee ñeya' Koope Ruuh-Pesen a Yéésú-Kiristaa sëmlété yen bakaadfi yen ra (2.4-6 ; 4.6-8). Di nahte ri woni bëewé di nay sehúu ayi Kiristaa (2.11-13).

Pool wonte ri :

- yii lenke di wadti man njiit janjii (1.5-9),
- yii lenke yëeddëh yí padfah ya (1.10-16),
- yii lenke líkíni baha ya a bitiffa (2.2-3),
- yii lenke líkíni wahambaane ya a jéegí teb-teba (2.4-8),
- a yii lenke líkíni bëewé habu ñaam ra (2.9-10).

Bëyi fi janjii téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow béeb wadtee súugëh íni bossi ëldúnë, di pes pesad has Kiristaa na.

Wodohi Pool Tít

¹⁻⁴ Do fi Tít, do fa haba' mi koy so' kah-kah filib ngémë boku yen da, so' mi Pool, so' mi súrgii Koope a apootari Yéésú-Kiristaa, daa mi na wodoh ro. Mi nahu habra'i bëewé Koope tanis wa ra wa ham ngémë, mi teeb wa kaaf ka, kaaf ka ñéeré' a pesadi bëewí pokuute Koope na. Hen daa raa, ay waa wëer biti wa ay haal pesa na

dúméh, gapa' Koope deef ëldúnë sakuy doom ra, di fa na woneh yii lahay ra. Laha' wahtaa faha' ri ra, di fi Koope Sëmléhi yen teeba'te yii lenke pesi baa filib Unee ke ri túuy dí sè' waare ra. Kon book Tít, Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Sëmléhi yen líhún dë mal, on do jaamma !

Dee wadti man njiit janjii ra

⁵ So' nék, fu ot mi hel ro Keret, faha'i biti fu lúsídf yee húmú tas légéyë rë níi ína béeb tikëh waal, te gin fi gin béeb fu fal na i njiit janjii ti di naha' mi ro ri nen. ⁶ Njiit janjii nék, wadti hena bëyi lahay yii wonun sun fi, teem belebi na kut, koyya yahun bëewí gémuté Kiristaa*, ow ban waa haba' walañkaane, wa hen bëewí koruute. ⁷ Njiit janjii daa na tooppitoh yii lenke íni Koope, daa tah di wadti hen bëyi lahay yii wonun sun fi. Di waray hen bëyi gaan-gaanla' gaan-gaanloo, waray hen bëyi keeña wuneh, waray hen bëyi han kep daa afa, waray hen bëyi faha'te haa', waray hen bëyi paga' yii waray, saame na alal. ⁸ Di wadti hena bëyi mínté haneel, faha' yin wun, di hen bëyi teeyte, júbpé, di hen bëyi lante te mín ham afi. ⁹ Di wadti hena bal bëyi pokohte híin Una mit lekoh ra ti di yëeddúu rí nen. Hen daa raa, di ay mín yëedídf bëewí kayya kaah, di on wa doole, teeb bëewé na haa'uu ri ína na yëeddé' rí rë biti wa homuy kaah.

Yëeddëh yí padfah ya

¹⁰ Caakute bëewí fí yúhté biti faaliyuuy yii na wonu wa, níi luka' yëwúddé haalu ngémë rë, wa anti homuu daaha nofee bëewé a wonni lahay njiriñña waa na. ¹¹ Lah feheye níi wa nís wonni yaa búkkí wë, ndah wa powute faam caak. Wa yëeddúu íni yéñké

* 1:6 1.6 bëewí gémuté Kiristaa :Lahte bëewí habuu ri deh : bëewí mitute lekoh.

biti waray, wa saame na alal.
¹² Húmú lahte bëyí dék Keret, bi bëy gin wa húmú habuu ri yonente. Bëyí baa húmú won tih : « Bëy Keret mësúu hen i feloh, wa bëewí bosute ti rabba luufa nen, wa bëewí d'apasute te kamute », ¹³ te yee won di baa ra kaah. Yii baa daa tah lah wonee bëewë në a unni diŋke nda wa lah ngémí híinté. ¹⁴ Wa banuy sikiréh yëwúddé na wonu wonni saku sako ra, wa banuy ñee iña na túuyú wë bëewí súugúuté kaaf ka. ¹⁵ Bëewí ladute, yin na sobeyeh waa na. Bëewí laduy nék, yee gémúy rë, iña béeb sobeya' sobeyoo waa na ndah níbbí wë na ladeh, wa na lëhíh jom. ¹⁶ Wa digiruu biti wa yúhú Koope, te pagaddi wa teeba'te biti wa wonuy yin dii na. Wa bëewí bosute bosí woneeh, faaliyuuy yii na wonu wa te wa mínih paŋ dara yii wunte.

2

Di wadti man bëyí gémpé

¹ Do fi Tít nék, lah yëeddé bëewë iñi ñéeré' kaah. ² Lah wone baha ya biti wa hen bëewí teeyute, bëewí mitu yed' cér, bëewí mínú ham affi wa, wa ham ngémë híin, wa faha' ow, wa mín múñ.

³ Ti d'aaaha nen, wone bitiffa biti wa pes pesi neba'te Koope, wa banti won bos sun ow, wa banti hen bëewí han kep daa affi wa te wa yëeddé yin wun.

⁴ Wa yëeddún jéegí teb-teba faha'i yaalli wa a koyyi wa, ⁵ wa won wa mín ham affi wa, wa lan illí Koope, wa tooppitoh faammi wa, wa baah, wa on yaalli wa cér. Hen d'aa raa, bos ii wonu sun fi Un Koope.

⁶ Ti d'aaaha nen bal, lah wone wahambaane ya biti wa hen bëewí mínú ham affi wa. ⁷ Do fi baa nék, lah page yin wun di

yii mín dii hen béeb ndín, bëewë yeele d'oo na wa ñee kottu. Fu yahti yëeddé' rëe, lah núhee rí keeñu ñéeré' a fayda, ⁸ fu ñee kaaf ka toŋ nda ow laheh dara yii wona ri na. Hen d'aa raa, kaa'oh yi yen ii mín won bos sun fi yen. Tígí daaha, wa ay sopoh.

⁹ Lah wone bëewë habu ñaam ra bal biti wa on kélfé yi wë cér di yii mín dii hen béeb. Wa paŋ yee neba' wa ra, banti capa' a wa ¹⁰ mbée lohre wa. Wa henun bëewí mitute lekoh faraah. Hen d'aa raa, wa ay tah bëewë on iña na yëeddúu yen sun fi Koope, di fi Sëmléhí yen da cér.

Di tosa'yen Yéésú

¹¹ Di fi Koope teeŋpe bëewë biti onte wa mal. Mali baa daa kúnsí' wë béeb íl múcée, ¹² yëedidté yen yeris kaañ Koope a súugèh iñi èldúnë, te yen pesa' èldúnée woteh a júb, pokoh Koope na, yen ham affi yen, ¹³ yen sehaaloh bisa yaakaaru yen, nay sosle keeñni yen da. Bisi baa daa bisa nay aye Yéésú-Kiristaa a ndam ra, di fa daa Koope fi gaana lahuu yen na sëmlé' yen da. ¹⁴ Di yera'te ñiini tosi yen tooñni yen béeb a ladli yen, yen hen bëewí sah-sah, bëewí saamuun paŋ yin wun kep.

¹⁵ Iña wad' fuu yëedid' bëy ílí jaŋaa ra, daa wa yah. Lah wonee wa a sañ-sañi mitte, fu on bëewë në sikirúu rë rë doole, fu won affi yee kaa'uu sikiréhú rë. Ow banay roo heef !

3

Yee wad' bëyí gémpé rë

¹ Lah nersé bëewë biti wa waru-tee on njiitti gina cér a bëewë homru nguur ka ra, wa ñee iña na wonu wa ra, wa caŋ paŋ yii hente wun béeb. ² Wa henun bëewí në wënih bos sun ow a bëewí në iñiñ. Wa henun bëewí sosute nii sos, wa lah jaamma a bëewë béeb. ³ Yee tah mi won d'oo yii baa ra

bitih : filoon, yeni wa béeb húmú lahay af. Yen húmú kaa'uute ñee yee won Koope ra, yen húmú bëewí múuyú múuyé. Fah-neb a pagad bos húmú hampe yen ñaam, yen na tasuu pesa' bos nuf a iñaan. Ow húmú fahaay yen tik il te yen húmú fahuuy tikénté' il. ⁴ Ndaa, teeba' Koope fa daa Sëmléhí yen naa'i keeñi a dee faha' ri bëewë rë, ⁵ dī sëmlé'té yen. Biti yen pagu yii júbpé neh daa tah dī sëmlé' yen ; dī yérém yen yérmë. Di hosse keeñi yen sëmlé'té yen. Di ñeya' doolii Ruuh-Pesenj yen límëetuté, yen lahute pes has. ⁶ Di ñeya'te Yéésú-Kiristaa Sëmléhí yen na, líifídté yen a Ruuhi baaha. ⁷ Daaha, on-Koo tahte dī haba'te yen bëewí júbúté nda yen hen bëewí ay haal pesa na dúméh, na yaakaaru yen da.

⁸ Woni wëerté abah, te mi faha'te bití fu baat naa wone nda bëewë gémú Koope ra béeb pokoh paŋ yin wun. Baa daa yee wun te lahid bëewë béeb njiriñ ra. ⁹ Ndaa nék, lah moytee capa' pëtih, cabi tii yi caacci mínéh dúm, íñë' a taasanta' di yii lenjke Kootaa. Yaa béeb wonni lahay af a lúk te lahay njiriñ. ¹⁰ Lah bëyí fí yéŋké bití hom daralsa' bëewë daralsoo raa, lah dëeké rí fu won dīi na. Di kaa' síkírëhú rëe, fú dëekëet dī fú wonaat dīi na. Di kaa' síkírëhú waali ana fa raa nék, lah dúhé dīi na níi lan, ¹¹ te fu yúh bití bëyí baa helte waala wun da te bakaad' dī tee'ba'te bití daan wadte ri, te daa ri koma' ri afi.

Unna millë' líkín Pool Tít dë

¹² So' nék, may roo wola' Artemaas mbée Tísík. Ow di waa na ac daa, lah yípée ac fu deef so' Nikopolis, may líyée në. ¹³ Lah page yii mín fú béeb sun fi baaba na suu Senaas fi layoha a Apolos ra, fu waayid' wa níi íñi wa béeb mit. ¹⁴ Koy-yaayya filif ngémë bal

warutee pokoh paŋ yin wun nda wa lah njiriñ, wa dímlé' bëewë homu coono ra.

¹⁵ Bëewë funi wa homu dee ra béeb na woduu ro. Lah wodee kooyyee ke yen filif ngémë. Koope líhë rën mal béeb !

Téerëe bíníyú unna won Pool Filemoo ra Kúnsëe

Yee daa unna bini Pool Filemoo ra. Di fi Filemoo húmú yíkëe alal te húmú lahte i ñaam faami. Di baahi bëewí yaa bín fë, ñaammi wa daa súrgë yée ké yen woteh. Pool waarete ri Uni Neba, di haalte ngémë ní di yeeltee hen kooji Pool.

Húmú lahte ow di ñaammi Filemoo hínú Onesime, fússë hegohte. Bani Pool yúhéntúu homi Pool kasaa, di haalte ngémë.

Jamanii baaha, ñaam fús hegoh níi habaatu raa, tíkúu daani misikke níi misik te húl sah na d'am na.

Pool yeñ Onesime Filemoo na, bínité unni yeh tikké ya'i, komaalohi wa Filemoo. Filiíb unna, Pool dagidte Filemoo, baalidte Onesime Filemoo na, wonte ri biti di haba' ri koy-yaafi.

Bëyí fí janí téeríi bee bééé ay yúh biti bëewé gémú Yéésú-Kiristaa na ra bééé, wa i koy-yaay.

Wodohi Pool Filemoo

¹ Do fi Filemoo kooji fun, d'ó fa bok a fun légéy rë, so' mi Pool, so' fa téyú kasu ndah Yéésú-Kiristaa ra, funi Timoote koy-yaafi yen filiíb ngémë, fun na woduu ro.

² Fun na woduu Apiyaa* koy-yaafi yen filiíb ngémë bal, a Arkipe fa yeni boku haa'a ra, a bëy ílí jan'aa na tee'uu faamu ra. ³ Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe lihún rën mal, on d'on jaamma !

Yee dagid' Pool Filemoo ra

⁴ Filemoo, wahtii dagaa mi níi nuf so' pay d'oo na rek, faraah mi sim Koope fi yen, ⁵ ndah mi kelohte dee gémë' a dee faha' fu

Yéésú-Kiristaa Yíkëe te lahidte bëewí Koope bééé njiriñ ra. ⁶ So' nék, yee na d'anj mi ra daa ri bitih, ngémë boku yen baa ra lah njiriñ, nda fu yúh níi lan iñi wunna bééé lahu yen gémë gémú yen Yéésú-Kiristaa na ra, di lah ndam. ⁷ Do fi koy-yaaso', faha'a faha' fu bëewí Koope ra, onte wa doole, sosilte keen' so', yeellid'té rí.

Layidi Pool Onesime

⁸ Daaha, Kiristaa onte so' sañ-sañ túuyëe mí rë yee nay fuu page ra sah ndaa, ⁹ yee nay mi roo d'age bee ra nék, mi fahaay biti mi túuyë rë rí túuyë. Fu pagaa ri biti fu faha' so' fahoo daa génël sé'. So' mi Pool, so' fa faan so' maan bee ra, baatte biti mi téyúté kasu abee ndah Yéésú-Kiristaa ra, daa mi na d'anj d'ó. ¹⁰ Yee nay mi roo d'age ra nék, mi dagid' di Onesime fa hen koy soo na, mi hente baap dii na filiíb ngémë di kasaa hom mi bee ra. ¹¹ Débéenë, di lahray ro njiriñ ndaa leegi di lahidte yen bééé ana njiriñ†. ¹² Kon, mee roo rii nimilid' d'a te lah yúhé biti daa ri keen' so'. ¹³ Mi yef ri soo na dee koon daa génël sé' nda ri légéyid' sé' iña nay fu soo légéyiré koon homi so' filiíb kasaa bee ndah Uni Neba ra, ¹⁴ ndaa mi fahaay pañ dara te fu ñéeréeh në. Mi fahaay gangalu pañi yii wuni bah, mi faha' biti fu núhëe rí keñu. ¹⁵ Mín hena d'ah, taka' ee ke d'oni Onesime baa wad' waro, nda maañeh fíi fu liilaat di faw. ¹⁶ Leegi, di henlay ñaam kep, di gén ñaam fap, di koy-yaay, bi fahuute níi faha'. So' mi bee dé', mi faha'te ri níi faha', ndaa d'ó fu wad'tee rii faha' faha'i luk bi funi af biti di súrgúu, te ri koy-yaafu filiíb ngémë.

¹⁷ Yaha biti fu hampe ñéeréyí yen raa nék, lah habee ri ti biti fu ham so' nen. ¹⁸ Yaha biti di tooñ ro tooño mbée di lahid' d'ó

* 1:2 1.2 Apiyaa :Di ow bééé. † 1:11 1.11 Onesime : daa ri « lahte njiriñ » di gerek.

kabut, pegoh so' wa. ¹⁹ So' mi Pool daa mi na bíní a ya' so' ee bitih : « So' mi beh, daa mi nay roo yínlé. » So' nék, mi fahaay roo won biti dō bal, fu lahidte so' kabut te kabut ka, dī pesu, dō fi bah. ²⁰ Ahan̄kay, dō fi koy-yaaso', pagid' so' yii baa ndah Yíkēe, fu yēellíđ' keeñ so' ndah nona nonu yen Kiristaa na ra. ²¹ Wēerté sē' biti iña bíní mi ro yee ra, fay waa paṅ nii fu baat na kay sah. ²² Lah saamid' so' tígí homa mi bal ndah mi yaakaarte bitih dāṅṅi ron tahte leegi mi nimiliru ron.

Takohi Pool a Filemoo

²³ Epafaraas fa funi homu kasaa ndah Yéésú-Kiristaa ra na wodoh ro, ²⁴ bani Marka a Aristarka a Demaas a Lúkkē, yee funi wa boku légéyē rē. ²⁵ Yéésú-Kiristaa Yíkēe líhē rēn mal !

Téerëe bíní Saak ra Kúnsëe

Filib téerí beh, Saak won a bëewë gému Yéésú, hasлуу filib ëldúnë béeb rë.

Di wonte affi wa di yii lenke dee na pesuu wa ra, ndaa dí yëedídté wë yin caak bal.

Iña bíní Saak yee ra mín yúun ow fi ow béeb. Saak wonte sun fi :

- yii lenke múñ a ðaŋ Koope (1.2-8 ; 5.13-18),
- yii lenke ñëkíð a yíkëe alal (1.9-11 ; 5.1-6),
- yii lenke súfúñ a fiir (1.12-18),
- yii lenke síkírëh a ñeyi Unni Koope (1.19-27),
- yii lenke génëntélé' (2.1-13),
- yii lenke ngémí teeŋuuy pagad' (2.14-26),
- yii lenke búk (3.1-12),
- yii lenke ñaañ a neŋ nuf (3.13-18),
- yii lenke iñi ëldúnë (4.1-10),
- yii lenke heefa' (4.11-12),
- yii lenke gaan-gaanloh (4.13-17),
- a yii lenke nimili Yíkëe (5.7-11).

Bëyi fí jañi téerí bee béeb ay ot biti bëyi won biti dí gémpé Kiristaa wadtee rii teeŋa' pagad'fi.

Wodohi Saak bëewí Koope

¹ Don fi talli sabboo a ana ya, ðon fi bëewí Koope ya hasлуу ëldúnë béeb rë, so' mi Saak súrgii Koope a Yéésú-Kiristaa Yíkëe ma na wodoh ron.

Woni Saak yii lenke múñ

² Don fi koy-yaayyi yeh, keeññon sosa níi sos biti ðon ñee coono fi mín ðii hen béeb, ³ ndah ðon yúhúté biti coono fi ñéerë' a ngém daa na kúð múñ. ⁴ Te múñi baa homa ðon na faraah raa, ðon ay hen bëewí lahuy sikké te nonute, ðon hen bëewí mitute

sëk. ⁵ Ndaa nék, yaha biti ow di ðon na yéeh yii paga ri raa, dí ðaga, Koope ay rii teeŋ yee nay ri page ra. Koope yéwénté, na oneeh ona'í lahay keeñi, dí ona' bëewë béeb. ⁶ Bëe' ðaga a ngém rek, banti lah nuf ana, ndée bëyi na lah nuf ana mada' a mboowaana kisi fë baa ngilaaw ma na bëyið dí, na jaay ri hatinna béeb rë nen. ⁷ Bëyi baa ðanay haba' biti dí ay lah yin Yíkëe në, ⁸ ndah dí laha' nuf ana. Di laba' laboo rek.

Yii lenke ñëkíð a yíkëe alal

⁹ Bëyi fí hente ñëkíð te gémpé Yéésú, damaa ndah Koope bëyiðté rí. ¹⁰ Bëyi fí hente yíkëe alal, bíyëe bal ndah Koope cépiðté rí, dí ay muuy. Di ay made ti capussi gaaw fa luufa nen : ¹¹ na'a fetlee rek, gaaw fa tam, capussa yookoh, wuni teem daaha. Ti ðaaha nen, bëe' hen yíkëe alal ra ay muuy ðeefa dí takaña' légéyi.

Yii lenke súfúñ a fiir

¹² Lahte sos-keeñ, bëe' nay home coono dí múñ dí rë ! Di ham híin níi dí ðuh në rëe, dí ay ðeku baani ndami pesa na ðúmëh rë, bee gap Koope bëewë fahuu dí fi Koope ra.

¹³ Bëyi pañ yin bos hom nufi ðanan won biti Koope daa fiir rí, ndah ow mínëh fiir Koope te Koope na fiirëh ow. ¹⁴ Yee na fiir ow ra kay, daa ri biti bëe' faha' pes-neŋ níi neba hécé rí. ¹⁵ Te faha' pes-neŋ mada' loo-koy nen te límë' bakaad, te koy ki baa hen gaan raa límë' húl. ¹⁶ Kon ðon fi koy-yaayyi yeh, ðon fa faha' mi níi faha' ra, ngënë nëffi affon. ¹⁷ Yii wunte a yii ñeete waal béeb kola' sun-Koo. Wa kola' Koope na, dí fa sak na'a, céyin fë a hulla ra. Di na lofiseeh, na laayeh níi ñúusdë ow. ¹⁸ Di coobarii, dí ñeya'te Unee ke ri daa kaaf ka ra yen límëetúté,

nda yen hen bëewë këllúu di iña sak ri ra béeb ti iña d'èbpi lecu meeyya jébelúté Koope ra nen.

Yii lenke síkirèh a ñeyi Un Koope

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, don fa faha' mi nii faha' ra, yúhí bití bëyi nè béeb síkirèh wadtee rii yoob. Won mbée neeb nék waray rii yoob ; ²⁰ ndah bëyi neeb, na pagèh yii júbpé fii Koope. ²¹ Kon, hégií sobe a kaañ pañ yin bos, don cépid' affon, don tah Una soh Koope don na ra. Uni baa daa mín d'èn sèmlè'. ²² Uni baa nék, ngènè téyi síkirèhí kut ndaa lah ñeyí nè, henay bah, don ay nofa' affon. ²³ Bëyi fí síkirèh Una te fu ñeyay na, fu mada' a bëe' cañ seetaan baa na olsoh afi ra nen. ²⁴ Olsa' ri afi nii wocce ra, saañce yíppée hal dee man d'í ra. ²⁵ Bëyi kúnis nuffi béeb síkirèh Kootaa júb na tah ow laha' afi te haleh iña keloh ri ra, pokoh na ñee na raa nék, bëyi baa ay lah sos-keen di yii pañ d'í béeb.

²⁶ Bëyi haba' afi bití d'í bëyi gémpé te deefa d'í mínèh ham búki, bëyi baa nofa'te afi, ngémí lahay njiriñ. ²⁷ Di fii Baap-Koo, bëe' gém kah-kah te ngémí lante ra, daa bëe' nè dímlè' baayu ya a jétíddé súfúñ fí wè, te hampe afi yii na sobeyil ow èldúnè rë.

2

Yii lenke génentélé'

¹ Koy-yaayyi yeh, don fa gémú Yéesú-Kiristaa Yíkèe fè líif a ndam ra, ngènè génentéllí bëewë. ² Mín hen don lah teya', lah bëewí ana yi ac teya'i baaha, bëyi yínèe bekoh supí úris a búuðbí wunte, bëyi yínèe hen ñèkid' bekoh síf. ³ Don yed' bëe' bekoh búuðbí wunna cér don won d'í ac took paa' fii, don won ñèkdè cañ dín

mbée don won d'í took kotton feey raa, ⁴ deef don génentéllúuté hanndal kon. Don oluun ri daaha raa, deef baa af neh ! Te don daa i wa nii sah don bissée bëewè ?

⁵ Kon don fi koy-yaayyi yee faha' mi nii faha' ra, kúnis nuffon don síkirèh ! Koope tanis bëewë henu ñèkid' èldúnè rë nda wa lah ngémí hiinté hen alal mi wa neh a ? Di tanis wa bal nda wa haal nguur ka gap d'í bëewë fahuu d'í fi Koope ra ! ⁶ Ndaa don, don heefuu ñèkid' heefoo. Te añañ, yíkèe yí alalla daa na moklu ron, daa na tèekdú d'èn këem. ⁷ Wa fi yíkèe yí alalli yaa daa na solu tii nebee ke Kiristaa fa don teyu d'ii na ra.

⁸ Bíníyúté Téerée bitih : « *Di fahuu ron affon, lah fèhú moroom-mon daaha.* »* Don ñee túuyè'ée ké Koope Buur baa raa, deef don pagute yii wunte. ⁹ Don génentéllé' rëe nék, deef don bakaarute te Kootaa ay keen sun fon, ndah don ñeyuy na. ¹⁰ Bëyi ñeyay yin yínè kut d'í túuyè' yí Kootaa, wuti d'í ñee yee tas d'a béeb rëe sah deef d'í tooñce, daa ri bití d'í ñeyay wa béeb. ¹¹ Koope daa won tih : « *Ngènè mèsú njaaliyoh.* »* Daa ri won bal tih : « *Ngènè mèsú bëem ow.* »* Kon bëyi bëem ow, wuti ri njaaliyaay raa sah, deef d'í ñeyay Kootaa. ¹² Don yahti pañ yin mbée don yahti won yin raa, lah hélí nuf bití Koope ay ron aattiye Kootaa na tah ow laha' afi ra. ¹³ Bëyi nè yérmèeh, ii yérmú. Yermaande daa lukki lah solo aattiya'.

Yii lenke ngém

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, ow won bití d'í gémpé te na teebeeh ri pagaddí raa, ngémí baa lahte njiriñ a ? Ngémí baa ay rii sèmlè' è ? ¹⁵ Mín hen ow di koy-yaayyon filib ngémè bekaa síf te laheh líif-loo. ¹⁶ Ow di don na won bëyi baa

bitih : « Toge mbook ! Lah bekee nii fu wun, fu ñam nii lowu may, sos siɓ ! » Di won bëe' unni yaa te yereh ri yee wad' dñi na raa, woni baa ðeef lahte njiriñ a ? ¹⁷ Ti ðaaha nen, ngémí ay teye búk ii teeɓuu pagad', ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

¹⁸ Heeyce ow ay won biti lahte bëewí gémú Koope, lahte yi paguu yin wun. Yee nay mii wone bëyi baa ra daa ri biti rek tee : ow minéh teeɓa' biti dñi gémpe Koope te ðeef dñi na pageh yin wun. Ìñi wunna nay rii page ra kay daa nay teeɓee biti dñi gémpe. ¹⁹ Di gémey biti Koope yíné kut woo ? Baa yii wunte, ndaa dñi yúhë biti yébitéh yë ɓal gémúté baaha te títúté në nii na saaku ! ²⁰ Di yúhë biti ɓal dñi lahay af ! Caa nék mi won dñi yee tah ngémí teeɓuuy pagad' lahay njiriñ ra, hém dñi faha' yúh. ²¹ Di fi bëyi baa nérsëe bitih : Koope haba' caac Abraham bëyi júbpe bee tahra' ri ri, beɓpe koohi Isaak na waay jébelli sarah sun fi tigé na hawruu ra neh a ?* ²² Kon, bëyi baa otte biti ngémí Abraham a yii wuna pañ ri, tahidte Koope ra daa ñéerë', te yii baa tahte ngémí mitte sèk. ²³ Yee húmú biniyú Téerëe rë laha'te dah. Húmú biniyú Téerëe bitih : « *Abraham gémpe Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyi júbpe.* »* Yii baa daa tah dñi na ðeekúu kooji Koope.

²⁴ Leegi, ðon olute biti bëe' júb fii Koo ra, dñi bëe' teyay gém kep ra, ndaa dñi bëe' na pañ yin wun ða. ²⁵ Ti ðaaha nen, bëlii tìlèhë hínú Rahap ra, bekke i wolu-wolu di bëy Israyel faami sompe wa, ñéyídté wë waal kay wa heguute.* Yii baa daa tah ɓal Koope haba' ri bëyi júbpe. ²⁶ Faan lahay coonaa raa, ðeef dñi húlté. Ti ðaaha nen, ngémí ñéerëey a pagad' wun, ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

* **2:21** 2.21 Saame Dalaana 22.1-19 * **2:23** 2.23 Saame Dalaana 15.6 * **2:25** 2.25 Saame Yosuwe 2.1-21

3

Yii lenke búk

¹ Koy-yaayyi yeh, ngënë héní yëeddëh bëeɓ. Don yúhúté biti fun fi yëeddëh yí yeh, aattiya'i fun nay luke bi bëewë bëeɓ misik te ay yooɓ. ² Yen bëeɓ yen na pagu yii tíkëey waal, a di mín dñi man bëeɓ neh a ? Bëe' na won yii tíkëh waal faraah ra nék, bëyi baa ow kah-kah, te ri mín ham afi iña bëeɓ. ³ Yen bekuu pënís lakaab búk, yen héç dñi a daa teem dñi bëeɓ hatni neba' yen dñi ñee na neh a ? ⁴ Èlsii ɓal gaalli gaanna kisi fë, yee yéŋké biti ngilaaw mi gaante daa na yeñ wa ra ! Añcañ, wa kúruu a duud' yutuud'. Bina-bina waa na bëeɓ, bëe' në kúf dñi rë héçé' duuda hatna neba' ri ra kep, gaala a daa teem dñi bëeɓ ñee hatni baaha. ⁵ Ti ðaaha nen, yina' búk nii, mínë' won yii gaante ðaaha.

Te ðon yúhúté biti kii wuti yin yin, mín tam luufa bëeɓ. ⁶ Búk man kii nen kep ! Di non faan, iñi bossa dúhë' në ti kii kii kola' safara nen, kad' cërrí yen, kad' pesi yen bëeɓ. ⁷ Ow mín ilíf rabba bëeɓ : yee luufa, yakka, fasoh fa, a rabba kisi fë te daa ri yee lah ra, ⁸ ndaa búk ow minéh rii ilíf. Búk wuneh, na hílséeh, te iña na dúh në rë na hawa'. ⁹ Yen simúu Yíkëe Boffi yen a búk, yen yujuu ow fa Koope daa sak dñi ti di man dñi fi Koope nen ra a búk. ¹⁰ Síma yuja' bëeɓ dúhë' búgë yínë. Koy-yaayyi yeh, yii baa waray laha' ðaaha ! ¹¹ Mulii nebeh a mulii neɓpe na dúh cula yínë ë ? ¹² Koy-yaayyi yeh, tal een na lím èlíf ë ? Tal bëeñ na lím een a ? Ti ðaaha nen, culi na dúhíd' mulii nebeh minéh dúhíd' mulii neɓpe.

Yii lenke nufi kola' Koope na

¹³ Bëe' haba' afi biti dñi bëyi ñaañce te neɓpe nuf ðon na ra

wa ? Bëyí ñaañce cépiré' afi cépirée paŋ iñi wunte, pes pesi wunte. Don ay teebee biti don ñaañute d'aaha. ¹⁴ Ndaa, yaha biti don bëewí pesuu eeñja' ow, fahiru affi wa kep yin wun raa, ngënë demíi biti don ñaañute, te ngënë kée'ií kaaf ka ! ¹⁵ Ñaañadi baa kolaay Koope na, dī non iñi ëldúnë, dī pagad' ow kep te kola' Seytaane na. ¹⁶ Tígí lahte bëewí eeñjuu ow, fahiru affi wa kep yin wun ra, tígí daa dara ii naa ñee waal, henay yii hente bos. ¹⁷ Ñaañada kola' Koope na ra nék, ladila' keeñ ow ladiloo nú woc, bëe' lah jaamma a moroommi, dī sos, neb wonid', dī naa'-keeñ nú naa', dī líif a pagad' wun, dī banti génëntélë' bëewë, banti hen bëyí në poos fii poos filoon. ¹⁸ Bëewë na sohu jaamma hanndal ki bëewë te paguu ri a jaamma ra, jaammaa sohu wa baa ra, pesi júbpé daa nay naa púlée.

4

Yii leŋke iñi ëldúnë

¹ Haa'ya a iñë' yë filib fon haala' yih ? Wa haala' faha'i pesi nebi na woy faannon neh nagajek a ? ² Don na fahuu lah yin don lëhíh yaa, don kée'iíh në sah hap ow húl. Don na bosu il yin ow, don míníh rii lah. Hen d'aa raa nék don iñée, don haa'ee filib fon. Don míníh lah yee fahuu don d'a, ndah don daguy ri Koope ! ³ Te wuti don dan Koope raa sah, don lilíh dara, ndah dee na daguu don da etay. Don daguu yii nay neble peson kep ! ⁴ Don yégúy Koope ! Don yíih biti bëyí pokoh iñi ëldúnë, bëyí baa kaa'ohi Koope a ? Kon, yúhí biti bëyí fí faha' pokoh iñi ëldúnë, bëyí baa hente kaa'ohi Koope. ⁵ Ngënë hëbúí biti iña bíníyú Téerëe rë bíníyú pëtíh ee ! Bíníyútë filib Téerëe bitih : «

Koope fiira'te yen, fiira'te coonaa fa bek di yen d'a, te faha' biti yen tikún nuffi yen d'ii na kut. » ⁶ Ndaa kaa'eeh biti dī onte yen mali mitte sèk ndée bíníyútë biti bal : « *Koope ñéerëey a bëewë na gaan-gaanluu ra, dī ona' bëewë cépirú affi wa ra mal.* »* ⁷ Kon, ñéyí yee faha' Koope ra ! Hëe'ií Seytaane, dī ay ron wuloh ! ⁸ Lëbii Koope, dī ay ron leboh ! Don fi bakaaroh ya, bëeñjii bakaadon ! Don fa lahuu nuf ana ra, hësi keeñon ! ⁹ Pési pes sífúñid' ! Fëgí don hawoh ! Yennon yissëe looy, sosi keeñon yissëh sífúñ. ¹⁰ Cépirí affon fii Yíkëe, dī ay ron bëyíid'.

Yii leŋke heefa'

¹¹ Koy-yaayyi yeh, ngënë wënëntii bos sun fon. Bëyí won bos sun fi moroomi mbée heef ri, deef dī won bosa sun fi kootii Koope te ri heef Kootaa. Bëyí heef heef Kootaa nék, d'eeff dī aattiya' ri aattiyoo, dī ñeyay yee won Kootaa ra. ¹² Koope kut daa yera' Kootaa, Koope kut daa mín sëmlë' ow, Koope kut daa mín sanjku ow. Don fa na heefu moroommon yaa ra nék, don homuu biti daa ron i wah sah ?

Yii leŋke gaan-gaanloh

¹³ Leegi nék, síkirií së don fa na wonu biti woteh mbée key, don ay pay gini man naŋam, don baana-baana dín fë níi hen kíil, don lah héliis dë. ¹⁴ Don yúhú yin key fën ë ? Don yíih biti peson man maal nen kep a ? Maal laha' wahtu dee rek, dī yíppí gét. ¹⁵ Don kay, don wadti wonun biti don ay pes, don paŋ yii man naŋam, hém neba' Yíkëe. ¹⁶ Ndaa, tígë homuu don bee ra, don tasuu gaan-gaanloh gaan-gaanloo a wonni demíid'fë don na, te gaan-gaanloh ti d'aa nen wuneh. ¹⁷ Kon bëyí yúh

* 4:6 4.6 Saame Léeh yë 3.34

yii wunte te pageh ri, deef dī bakaadte.

5

Saak a yíkëe yí alalla

¹ Leegi nék, don fi yíkëe yí alalla sikírí sè' ! Fègí, don hawoh ndah sífúñ fè nay keene sun fon da ! ² Alal mon yahte, búubben maasse, ³ úrissèn a tiinñi hélíissèn homaakke te homaagi baa daa tee'ba' biti don homuy kaah te ri ay ron san'ku ti di na muuy'la' kíi gaawa nen. Don homute don na garu alal, te èldúnè túkkítè níi wocce. ⁴ Don kaa'uute yíníi bēewè légé'yírú rēn meeyyon da, te hélsè warun don waa yíníi koon da daa tee'ba' níi lante biti don homuy kaah. Bēewè légé'yírú rēn yaa ra fogute, te Koo-Yíkëe Kélfíi gaana kelohte wa. ⁵ Don pesuu caakla' a ne'f feey fi beh, don na yefaluu ti júri suu hawu hawo nen. ⁶ Don daanute bēewí júbúté, don hawute wa húl te wa hécéntúuy a don.

Yii leñke nimili Yíkëe

⁷ Koy-yaayyi yeh, lah híinndíi níi yíin nimili Yíkëe. Don olute de'e na híinndè' línèh sehe íña nay ríi lece meeyi ra maan ? Te añcañ, dī ay seh mulaa nay débée tap Koo feey níi yee nay millée rē paay, dī anti lec. ⁸ Kon don fi yaa bal, lah múj'í don ham híin, nimili Yíkëe wullilay.

⁹ Don fi koy-yaayyi yeh, ngēnē cēpítíi hanndal kon toñeh Koope ay ron daane. Aattiyoha aa saañ haale ra aa sah faf ! ¹⁰ Koy-yaayyi yeh, yonente ya na húmú wonu di tii Koo-Yíkëe rē deyute coono ndaa mújúté. Kon, lah mēdí ti wa nen. ¹¹ Don yúhúté biti bēewè nē múj'ú coono yi wa ra, yen dēekúu wē « sos-keēññi yeh ». Don

keluute de'e múj'è' Yop coono fi ra a tígè millúu baní Koo-Yíkëe rē maan ? Don olute de'e naa'a' Koo-Yíkëe keēñ a de'e baaha' ri ra maan* ?

¹² Koy-yaayyi yeh, yee lukki lah solo ra nék daa ri bitih : ngēnē èñíi ! Ngēnē èñíi níi don cap sun-Koo mbée feey fi beh. Yaha biti don ay wone « íi » rēe, wēní « íi » kut don teem daaha. Yaha biti don ay wone « èe-èe' » rēe, wēní « èe-èe' » kut don teem daaha. Ngēnē èñíi añohi mín dīi man bēéb ! Hen daa raa, don ii daanu fayú.

¹³ Bēe' hom coono don na ra daga ! Bēe' lah sos-keēñ don na ra labda Koope kañaa ! ¹⁴ Bēe' jér don na ra dēekrēe njiittí jañaa, wa leef dī díw di tii Yíkëe, dagid dī. ¹⁵ Dañi manna' dah, ñéerée a ngém rek sēmlée jérdè, Yíkëe cēgid dī cot. Yaha biti dī bakaadte raa, Koo-Yíkëe baal ri. ¹⁶ Kon, wēní bakaad' don hanndal kon, don dagiranta' ndín, don wah kēlèñ. Dañi bēyí júbépè hom laha' doole. ¹⁷ Éelí húmú ow ti yen nen ndaa daga' ri biti Koo banti to'f híinté dañi ra, mulu'f taway feey fa níi hente kíil éeyè a caan. ¹⁸ Filoon fi baaha dī dañke biti Koo dalaat to'f, bacala lasse, gañcaha paa'lte níi meeyya nonte.

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, ow di don na hel waali, ow kay habra' ri wēegísíd dī kaaf ka raa, ²⁰ bēe' wēegísíd dī kaaf ka baa ra hela nuf biti bēyí habra' bakaaroh wēegísíd dī waala wun da, deef dī sēmlété rí kúl kē te ri ay tah bakaaroha baalu bakaad' caak.

* 5:11 5.11 Saame Téeríi Yop : Yop húmú bēyí caakke alal. Koope yerisse Seytaane na yakka alal mí, happe koyya níi íña laha' ri ra bēéb dūmpé tak, antee tík sodte ri jéri misikke, faana bēéb paasse. Ndaa tahèh dī yeris ngémi, hampe Koope na híin níi millè' lah sos-keēñ.

Téerëe débpi bíní Peer ra Kúnsëe

Yee daa unna débpi bíní Peer ra. Di bíní wë kerceenni dékú ginni lippí non Aasi. Kerceenna bíní ri yee ra húmú moklu moklo di yee gémú wë Yéésú-Kiristaa Yíkëe në rë (3.14-17). Peer bíní wë unni yee woni wa bití wa ham ngémë híin, wa múñ coono fa daḅ wa ra, nda wa bok ndamee ke dí fi Yéésú na ac fayú ra (5.10). Di wonte wa dee waḅti man pesi wa bee henluy wa bëewí nëníh bëewí Koope leegi, wa nonute heeda tansu ra (2.9-10 ; 4.2-3).

Di wonte wa :

- yii lenke mújé waayid yen Koope ra (1.8-12),
- yii lenke pesad kerceen filib bëewë nëníh bëewí Koope ra (2.11-17),
- yii lenke coono fa ñee Kiristaa ra (2.21-25),
- yii lenke di waḅti pesuun yaal a belefi (3.1-7),
- yii lenke ḅañi Kiristaa kúl kē (3.18-22),
- yii lenke lof pesad (4.1-6),
- a yii lenke di waḅti pesaa ow a moroomi (4.7-11).

Bëyi fí janí téeríi bee bëeḅ ay ot bití balaa tígë teem ngém ow ra olu, bëe' ay ñee misik. Di ñee misik dí ham híin níi lúsëenë rëe nék, dí ii rii réeccíyëh.

Wodoha

¹ Koy-yaayyi yeh, ḅon fi bëewë Koope tanis wa ra, ḅon fi dohandëmmë tasaaruu ginna na wonuu Ponto, Galasi, Kapados, Aasi a Bitíní rë, so' mí Peer apootari Yéésú-Kiristaa, daa mí na wodoh ron. ² Koo Boffa daa tanis ḅon tí di húmú maaña' ri ri faha' nen. Ruuhi tahte ḅon henute bëewí, nda ḅon ñee yee

won Yéésú-Kiristaa ra ndín, ñif mí bukut ḅon.

Koope hëpë rën mal, on ḅon jaamma !

Mújé waayid yen Koope ra

³ Yen sím Koope, dí fi boffi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen ! Di naa'i keeñi, dí onte yen pes has bee källë rí Yéésú búudé rë. Daaha, yen lahute yaakaari mínéh dúm, ⁴ yen na sehaaluu iña yefid Koope bëewí rë. Daa wa iña mínéh yah ra, yee na sisíbéeh rë, yee hena' has faraah ra. Koope yefidte ron wa ín sun. ⁵ Di ñeya' gémë gémú ron ra, dí na níid ḅon a doolii nda ḅon múc, te yii baa ay yúhúu yiin nay dúmë pesa ra.

⁶ Iña yefid ḅon Yíkëe yaa ra daa tah keeñon sos. Tígë homuu ḅon bee ra kep, wuti coono fi mín díi man bëeḅ tah ḅon ñee mok yutuud' daa sah, keeñon sos. ⁷ Úrís sah na yah, ndaa balaa ow yúh bití dí kah-kah, dí ay ñee kíi. Ti daaha nen, ngémën luka' ri úrís lah solo níi, balaa ow yúh bití dí kah-kah, ḅon ay ñee misik. Hen daa raa, yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa ra, ḅon ay yeeliyoh kañ, ndam a bëyid. ⁸ Don fahuute ri te ḅon oluy ri, ḅon gémúté díi na te ḅon oluy ri doom. Yii baa daa tah ḅon lah sosi keeñi gaani ow yéeh daa teem, ⁹ ndah ḅon homute liili yee na saamu ḅon ngémën dë : daa ri mújí rën.

¹⁰ Merees, yonente ya húmú saamute yúhí yii lenke mújí baa níi saam, te wa húmú léhínuté bëewë mala nay ron one Koope ra. ¹¹ Ruuhi Kiristaa húmú waa na, teeḅpe wa bití dí fi Kiristaa ay ñee coono, te ri lah ndam filoon fi baaha. Yii baa daa tah wa fi yonente ya saam níi saam yúhí wahtaa a dee nay lahee iñyaa ra. ¹² Koope teeḅpe yonente ya bití iña na wonu wa ra húmú yullay wa fi yaaha na, wa yulid ḅon na. Waariyoh yi Uní Neba komute ron

wonni yaa leegi, te wa wonuu ri doolii Ruuh-Pesen fa kola' sun-Koo ra. Malaaka ya sah fahuute yúhí wě níi faha'.

Koope dëekë' lan

¹³ Don lahute mali na seh ron sun-Koo yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa raa kay, kon këlíi affon don yeel, don tík yaakaaron béeb nē. ¹⁴ Nēyí yee naha' Koope ra, ti di na ñeya' koy yee nah ri boffi ra, don yeris iña húmú neba' ron merees na húmú yíih rēn rē. ¹⁵ Yii paŋ don béeb lah lēdí nē ti di lada' Koope fa dëek dēn dē nen, ¹⁶ ndah Koope won filiḅ Téerēe tih : « *Héni béewi ladute, ndah so' mi lante.* »*

¹⁷ Bee don homute daŋ da, don hom wonuu Koope Baap te daa ri na aattiya' ow fi ow béeb di iña paŋ dī ra, te ri na lúukiréeh ow. Kon yee talluu ron pesa feey fa don haneel na bee ra, pesadon teeḅaa neeha neehu ron ri ra. ¹⁸ Don yúhrúté affon dee tosa' ri ron pesada lahay njiriñ koruu ron caacson da maan ? Di tosaay ron a yii ay yahe yaho ti tiñj hélíis mbée úris nen. ¹⁹ Èe-èe' ! Don sēmlúu a ñif mi cēllúuy a dara, ñif mi Kiristaa fa lahay dara yii wonun sun fi ti har fi lahay síkkē nen ra. ²⁰ Koope daa tanis ri, tíkké rí yii baaha balaa ri sak èldúnē, te ri cépídté rí feey fa nda béewē yúh rí jamanu ya millé' yee ra, ndah don. ²¹ Don ñee'uu dīi na don gémúté Koope fa kélíí dī búudé, onte ri ndam ra. Ngēmēn a yaakaaron, don tíkúu wē Koope na dāaha.

²² Don bukutuute ndah don ñéerúuté a kaaf ka. Yii baa daa tah don faha' koy-yaayyon filiḅ ngémē faha' kah-kah. Kon, fēhēntii hanndal kon níi fahanta' di keeññon béeb. ²³ Yúhí bití unni Koope tahte don límēetúté.

Ow neh daa límēet dēn, ndah ow man tal gañcahi ay hulé hulé nen. Unni Koope nēk, man tal gañcahi ii húl nen. Di ee pes da te ay home na faraah. ²⁴ Ndah bíníyúté Téerēe bitih :

« *Ow béeb man gaawa nen, ndami man capussi gaaw fa meeyya nen : gaawa sühē' sühēe, capus yooka' yookoo.*

²⁵ Unni Yíkēe nēk ay home na faraah. »*

Te unni yaa daa Uni Neba húmú waariyu ron ra.

2

¹ Hém unni Koope tahte don límēetúté rēe kay, kon yii hente bos béeb hégii rí, don hegoh fel, paŋ yii bokaay a yee na wonu ron ra, iñaan a won yin bos sun ow. ² Di na sesa' baaker ḅabi miis mi yaafi daa kah-kah fa ra, sésii síkírēhí unni Koope dāaha, ndah daa wa kah-kah fa. Don pesa' na raa, don ay ood te don ay muc. ³ Nagajek, bíníyúté Téerēe bitih : « *Don d'íkísúuté Yíkēe, don olute dee neba' ri ra !* »* Don pesuu yii baa neh a ?

Tígē yípēh faam fa ra a faam fa

⁴ Èyí Yéesú-Yíkēe nē, dī fa daa la'a na pes habuu béewē bití lahay njiriñ, ndaa daa ri bee Koope tanis dī otte bití dī la' lahte njiriñ ra. ⁵ Don fi yaa bal nēní tabahi faam fa nay déké Ruuh-Pesen ra ti la' yi na pesu nen. Hen daa raa, don ay hen goomali seeyoh yi jébélú Koope, don yed dī sarahi neba'te ri dī nay ron rii nahee Ruuha, yi ay ñee'ee Yéesú-Kiristaa na. ⁶ Ndah bíníyúté Téerēe bitih :

« *Èlsú ! Mee yíp la' Siyoŋ ra, la'i nay habe faam fa, la'i daa mi tanis dī, la'i lahte njiriñ,*

* **1:16** 1.16 Saame Tali Léwí 19.2 * **1:25** 1.25 Saame Isayii 40.6-8 * **2:3** 2.3 Saame Kañaaya 34.9 * **2:6** 2.6 Saame Isayii 28.16

*bëyí fí gém d'ii na,
fii mëssí sopoh.* »*

⁷ Kon don fa gémú rë, bëyí af-
fon sun, ndaa yaha bëewë gémúy
rë rëe, bíníyúté bitih :

« *La'a habuu tabahoh ya biti lahay
njiriñ ra,
daa mülle' ham lasa.* »*

⁸ Lahte tígí bíníyúté biti bal :
« *Di la'i na kabina',
la'i gaani na kéendë.* »*

Don ot bëewí yaa kabinoh, biti
wa kaa'uute ñeyi unni Koope, te
nagajek, Koope daa faha' ri daaha
waa na.

⁹ Ndaa don, don daa heeda
tansu ra, seeyoh yi Buura, heeda
jébélú Koope ra, bëewí Koope. Di
tanis don nda don mín waare iñi
éemilë' yë pañ d'i ra, d'i fa dëek
dën, dúhídté rën ñúusë kúdté rën
niñnee ke ri hen saw ra. ¹⁰ Don
húmú bëewí neh merees, ndaa
woteh don bëewí ; naa'i keeñ
Koope don húmú békíh në, ndaa
d'i tahidte ron d'i leegi.

*Pesad' kerceen filib bëewë
nënih bëewí Koope ra*

¹¹ Don fa faha' mi nii faha' ra,
don fa nënih bëy éldúnë fi bee
don haneel kut waa na ra, mi
dañ don biti don moytoh faha'i
pesi-neba na yuloh yahi nuffon ti
mbëri na faha' kéendí moroomi
nen ra. ¹² Lah pésií wun leelii
bëewë nënih bëewí Koope ra ;
don hena' ri daaha raa wuti wa tik
don yin bos, won biti don i pagoh
bos raa sah, wa ay ot biti don pagu
yin wun, wa kañ Koope yiin nay ri
waa feeñiyee ra.

¹³ Af Yíkëe taha don on kélfë
yë cér : maanam buur fa daa ílíf
bëy gina béeb rë, ¹⁴ a gëernëerrë
buur wol wa daani pagoh yi bossa
a bëyí fí pañ yin wun wa gérémm
rí rë. ¹⁵ Nagajek, Koope faha'
biti don pagun yin wun don téy

búkkí bëewë yíih yin ra, yee na
wënih wonad' ow ra. ¹⁶ Koope
onte ron don lahuute affon. Kon
lah pésií pesi bëyí daa laha' afi. Di
filib baaha béeb nék, baa banay
tah don dap bos don na. Don
súrgë Koope na, kon lah pésií
daaha. ¹⁷ Lah éni bëewë béeb
cér, don faha' koy-yaayyon filib
ngémë, don neeh Koope, don on
buuri gina cér.

Coono fa ñee Kiristaa ra

¹⁸ Don fi súrgë yë, lah ñeyí woni
bëewë në légéyíruu ron ra, don
on wa cér. Wa wun keeñ te wa
baah, wa sohoor béeb, lah éni wë
cér. ¹⁹ Ndée nagajek, don muñ
súfúñ fí waray don koon ndah
Koope raa, baa yin wun. ²⁰ Don
toon nii don labaa don muñ d'i
rëe nék, don sehu laasi bih na
? Ndaa hena biti don pagun yin
wun don labaa don muñ d'i rëe,
baa yii wunte ílí Koope. ²¹ Koope
dëekë' dën baaha, ndah Kiristaa
ñeete coono af don, nda don yiid
yee pañ ri baa ra, don ñee kotti.
²² Di mësëy bakaad, fel mësëy
d'uh búgë.* ²³ Soluu ri bín fë
rë, d'i yillëey ; mokluu ri ra, d'i
gapaay yillëh. Di yerisse béeb
ya' Koope fa aattiya'i júbpe rë.
²⁴ Homa' ri sun fi kurwaha* ra, d'i
a faanañ fi séfëhté bakaadfi yen,
nda yen bísë' a bakaad yen pes
pesi júbpe. Gaañ-gaañni Kiristaa
daa pay yen. ²⁵ Don húmú madu
harri múuyú múuyë nen, ndaa
don nimilirate níiréhée ké ron na
tooppitoh ron ra.

3

Di wadti pesuun beleb a yaali

¹ Don fi belebba bal, éni yaallon
cér ! Hen daa wa ot don pagee ri
daaha raa, wuti deef wa gémúy
unni Koope merees raa, yii baa

* 2:7 2.7 Saame Kañaa ya 118.22 * 2:8 2.8 Saame Isayii 8.14 * 2:22 2.22 Saame Isayii

53.9 * 2:24 2.24 kurwah :Di gerek, bíníyú deh : kilik. Téerëe won tih : bëyí fí yéñké biti
na hawu ri húl rë keru sun kilik, bëyí baa alkohte. Saame Nérsí Kootaa 21.22-23.

ay tah wa ay gém te don ii waa won dara : ² wa ot tìlédën lan a dee koruu ron nù koroh raa rek, wocce ! ³ Ngènè mèkí wunaaloh don múkée garan, don poken takkaayyi úrissèn, don bekee búubbí piisè kofeelte. ⁴ Wunon kay homa filib keeññon, don teey don sos. Wuni baa homa' na faraah. Baa daa yee lah solo illí Koope ra. ⁵ Belebba húmú gémú filoon tikúte yaakaari wa ya' Koope ra, húmú teebuu wuni wa daaha. Wa húmú onute yaalli wa cér, ⁶ ti di húmú ona' Saara Abraham cér, na dèekè' rí nijaay ra nen. Don ay hen koyyi Saara biti don page yin wun te don néehih nè dara.

⁷ Don fi yaalla nék, lah kúrí belebbon don homa' wun, don yúh biti doni wa maduy. Èní wè cér, ndah pesa na dúméh nay ron one Koope ra, wadte wa bal. Hénii rí daaha nda Koope banti kaa' danjon.

Ow neɓpi paga wun

⁸ Kon sèyíi nuf yínè, don bok keeñ ; fèhèntíi filib fon ti i koy-yaay nen don naa'anta' keeñ, don cépid affon fii moroommon. ⁹ Bèyí pañ don yin bos mbée sol ron, ngènè yillí. Don kay, lah d'égírí rí biti Koope barkel ri, ndah Koope dèekè' rën baaha. Hen daa raa, Koope barkel ron. ¹⁰ Ndée biniyúté Téerée bitih :

« Bèyí fi faha' lah keeñi sosse,
lah jaamma pesi,
wadtee moytoh won bos,
fel banti d'uh búgè.

¹¹ Bèyí baa wadtee hegoh bos.
Di wadti paga yin wun,
wadti dékèe saam jaamma.

¹² Illí Yíkèe yípèh sun fi bëewè
júbú rë,
dì kúnissé nufi na síkirèh danji
wa ;

Yíkèe bota' bëewè na pagu bos da botoo. »^{*}

¹³ Daa naam ron page yin bos biti don saamuun pañ wun kep ? ¹⁴ Wuti don ñee mok koon ndah biti don pagu yii júbpé rée sah, don ay lah sos-keeñ. Ngènè néehí bëewí kayya, ngènè sídii yin. ¹⁵ Don kay, békí affon biti kep Kiristaa daa Yíkèen. Cègii faraah don mín lof bëyí meel don yee tah don tik yaakaaron Yíkèe nè rë. ¹⁶ Don yahti rii lof raa nék, lah pègii rí a teey, don on dī cér. Lah sèyíi nufi lante, nda bëewè na yahu tii yon af pesadi wunon Kiristaa na ra sopoh wonni wa. ¹⁷ Ow mokluun pañ yin wun, te deefa Koope fahaa ri daaha raa, daa gén biti dī mokluun pañ yin bos.

Bañi Kiristaa kúl kè

¹⁸ Di fi Kiristaa, af bakaadfi yen tahte dī ñeete mok, te mogi baa ri moka' waal yínè, teempe waali yíni baaha faw ; dī fa júb d'è tahte húl ndah yen fa júbúy rë nda ri kúd yen Koope na. Faana daa hawu húl, ndaa Ruuh-Peseñ kélídté rí, dī na pes. ¹⁹ Doolii Ruuhi baa nék daa tah dī pay waare coonaa ya húmú kasu ra. ²⁰ Daa wa bëewè húmú ñéerúuy a Koope jamanaa na húmú yugusa' Nowe gaala ra, te deef dī fi Koope múñélté wè, na seh. Bëewè húmú múcú mulii mbènè mè rë húmú caakuy, wa húmú ow peeye daa haalu gaala. ²¹ Baa daa maanam bëtsée ké yen woteh ; mulii bëtsí baa wonay biti hosse sisib fè faanni yen dé', iti fi bëtsé daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante*. Bëtsé múcël yen múcëlè ndah kolohi Yéesú-Kiristaa búudé, ²² dī fa saañ sun-Koo tookke hëbís Koope, hompe ya' ñamaa fi ra. Malaaka ya,

^{*} **3:12** 3.12 Saame Kañaa ya 34.13-17 ^{*} **3:21** 3.21 iti fi bëtsé daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante :Lahte bëewí habuu ri deh : iti fi bëtsí baa daa ri biti yen danj Koope dī on yen nufi lante.

mbínéeffi lahu un a yii lahte doole sun bééß onute ri cér.

4

Lof pesad

¹ Koy-yaayyi yeh, hém faan Kiristaa daa ñee coono raa, tëhi ñee coono ti Kiristaa nen ; ndah bëyi faana híssí ñee coono, wocá'te a bakaad. ² Kon tígè homuu ðon bee ra kep, yee tal-luu ron peson ða wadti hena yee faha' Koope ra ndaa fah pes-neß neh. ³ Pesee ke ron filoon bééß, na húmú dékúu ðon pañ yii neba' bëewë nënìh bëewí Koope ra doyte ðon na leegi : ðon húmú pesuu pagad bos a fah pes-neß, mani, mbumbaay ní ðon dúmèlúté mbumbaay. Don na yúulúu ala ðal, pagadi sèpíré'í bah. ⁴ Woteh fee Koo bee nék, bëewë nënìh bëewí Koope ra éémúté di yee wocuu ron a wa di pesadi bosí misigi baa ra, wa na solu ron. ⁵ Ndaa wani Koope fa cañ aattiya'í bëewë na pesu a yee húlú rë ay naa teeya'. ⁶ Yii baa daa tah Uni Neba waariyu sah bëewë húlú rë. Wa aattiyuu iña pagu wa bee na húmú pesuu wa feey ra naam ti bëewë bééß nen, ndaa af Ruuha tahte wa pesuu ti di na pesa' Koope nen.

Di wadti pesaa ow a moroomi

⁷ Eldúné dúmpé ní wocce. Kon téeyí ðon yeel, nda ðon mín ðañ Koope. ⁸ Yee lukki lah solo ra bééß nék, daa ri bití ðon fahanta' hanndal kon di keeññon, ndah faha' ow daa na múur bakaad caak. ⁹ Kúnsiréntí illí faammon, banti ñéerë' a capitoh. ¹⁰ Ow fi ow ðon na bééß, habraa moroomi di yee on ðon Koope ra. Hen ðaaha raa, ðeef iñi bokuuy ya on ðon Koope ra bééß, ðon kúrúte wë kúri wunte. ¹¹ Bëyi fi yúhté bití ay wone wono, ðeka woni

baa waarii unni Koope ; bëyi ay habree ow, pagaa ri a mín-míné ðeñéen ðí Koope ra. Hen ðaaha raa, bëewë ñeya' Yéésú-Kiristaa na kañ Koope di iña bééß, ðí fa laha' ndam a doole dee níi kiri fi kiri ra ! Démíin !

Ow nebpi ñeya coono fi Kiristaa

¹² Don fa faha' mi níi faha' ra, coono fi misiga homuu ron ra ðanay tah affon kúnèh níi ðon won bití yii baa waray ðon kat. ¹³ Keeññon kay wadti sosa soso bití ðon bok a Kiristaa coono. Hen ðaa raa, yiin nay rii teebe bëewë bééß ndami ra, keeññon sos níi sos. ¹⁴ Af Kiristaa tah ðon solu raa, ðon lahute sos-keeñ ndah Ruuhi Koope, ðí fi Ruuha lah ndam ra ee ðon na. ¹⁵ Coono fon ðanay ñeya' bití ðon hawun ow húl, mbée bití ðon lohun loho, ðon pagun yin bos, mbée ðon haalun yii waal fon ínìh në. ¹⁶ Ndaa hena henu ron kerceen ra daa taha ðon hom coono raa, ngéné sèpií në ; ðon warun naa kañ Koope kaño di yee nonuu ron Kiristaa na ra.

¹⁷ Wahtaa nay dale aattiya'a ra lahte, te ay ðébbúu yen fi bëy Faam Koope na. Daluun yen na raa nék, lah bëewë yéñké bití gé múy Uni Nebi Koope raa, ay made ðíh waa na ? ¹⁸ Ndah bíníyúté Téerëe bitih :

« *Hém mújí bëe' júb ðë daa misik raa, lah bakaaroha na, ðí fa kaañ Koope ra raa, ay made ðíh ?* »*

¹⁹ Kon, bëewë Koope daa faha' bití wa ñee coono ra, pagun wun rek saye, wa tík pesi wa ya' Koope fa daa sak wa ra, ðí fa yii won ðí bééß ðí pañ ri ra.

5

Njüttí jañaa

¹ Bëewë homu fliß fon te wa i njüt jañi ra, so' mi won ðon na,

* 4:18 4.18 Saame Léeh yë 11.31

so' fa njiit jaŋi ti don nen ra. So' mi tikké illí sè' coono fi Kiristaa ngéey te may non ndamee ke ri nay teebuu ra. So' mi won don tee : ² tēppitíi yuba déŋéen dēn Koope ra. Yéelí nē, don ban dii paga' biti don túuyú rí túuyè, pègí rí don núhè' rí keeññon, dee faha' ri Koope ra. Ngènè pègí rí biti don ay naa saame alal, pègí rí a sawoor. ³ Ngènè mèklí bēewè déŋéenu don da. Don kay, wa wadti yíirun don na ! ⁴ Hen daa raa, yiin nay nimile kélfii níirèh yè rè, don beku baane-ndam, bi ay hene has faraah.

Ow nebpi cépirè afi cépirè, ham ngémè

⁵ Don fi tunka nék, lah èni bēewè bahayu ron ra cér. Don béeb nék, cépirí affon hanndal kon, ndah bíníyúté Téerèe bitih : « *Koope ñéerèey a bēewè na gaan-gaanluu ra, dī ona' bēewè cépirú affi wa ra mal.* »* ⁶ Kon, cépirí affon fii Koope fi Sērndēŋè, nda wahtaa lah raa, dī béyíd' don. ⁷ Hélí iña na sídúu don da béeb ya'i, daa ri na tooppitoh don.

⁸ Téeyí don yeel ! Seytaane, kaa'ohon ee yidēelèh rè, man gaynde fi na híigèh, na boorsoh bëyí ñama ri nen. ⁹ Hèbí ngémè híin don haa' a dī fi Seytaane, don yúh biti koy-yaayyon filib ngémè homu feey fa ra béeb ñeyuu coono daaha. ¹⁰ Don lísúu hom coono kaah, ndaa Koope fa na ona' béeb rè dēekké don don haal ndamee ke ri na dúmèh rè, af biti don nonu Yéésú-Kiristaa na. Tasse yutuud dī ay ron baatti yugus, habra' ron, on don doole, tik don don caga' a kotti híinté. ¹¹ Koope laha doole dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Takoha

* 5:5 5.5 Saame Léeh yè 3.34 * 5:12 5.12 Silaas :Di gerek bíníyú deh : Silwee. Daa ri tii yíníi Silaas. † 5:13 5.13 Babilon :Rom daa na léehúu dah. ‡ 5:14 5.14 Di baahi bēewí yaaha, wa yahti wodoh bēewè mboko yi wa mbée bēewè meeru wa raa, wa fēenu wè fēenèe.

¹² Silaas* fa haba' mi koy-yaafi pokohte Kiristaa na ra daa habra' so' bíníi don koy unni yeh. Bedda'i ron a woni ron biti mali Koope kaah te don ham na híin, daa tah mi bíníi ron unni yeh. ¹³ Bëy Babilonna† dee nonu janjaa ra, yee Koope tanis wa ti di tansa' ri ron nen ra, a Marka fa haba' mi koy kah-kah soo na ra na woduu ron. ¹⁴ Wēdētíi hanndal kon níi wodanta‡.

Koope ona ron fa nonu Kiristaa na ra béeb jaamma !

Téerëe débpi bíní Saŋ ra Kúnsëe

Saŋ fa na suu yen wonee bee ra, daa ri Saŋ fa non bëewí iniilla bíníyú Uní Nebí Yéésú-Kiristaa ra. Di bíníyilté un éeyë kay, yulidte wa bëewí bokuuy. Bee déb dë nék, bëewë dī bíní wë unna ra capuy. Bee ñee na ra, bíníyú bëy il jaŋi hom filiḅ gin, dī wonate jaŋii baaha yaa-ow. Bee millë' rë, bíníyú bëyí hínú Gayus. Di fi Gayus fi baa nék daa na húmú habra' koy-yaayya filiḅ ngémë, níi luka' yee ri yéeh wë rë sah, ndah gémë gém dī rë.

Jamanii Saŋ bín fë, lahte bëewí húmú kaa'uute biti Yéésú-Kiristaa acce feey hente ow. Wa tíkuté wonute biti bal yii neba' ow mín paŋ, Koope ii rii haba' yin.

Yii baa daa tah Saŋ bíní bëewë gémú Kiristaa na ra, na baat waa teeḅ wa daa Yéésú, na won wa biti wa pokoh kaaf ka.

Di wonte wa :

- yii lenke tilë' níiñ (1 Saŋ 1.7, 2.9-11),
- yii lenke túuyë'í hasa (1 Saŋ 2.3-8),
- yii lenke kaa'ohi Yéésú-Kiristaa (1 Saŋ 2.18-23),
- yii lenke di wadti pesuun koyyi Koope (1 Saŋ 2.28 níi 3.3),
- yii lenke di wadti fahaa ow koy-yaafi filiḅ ngémë (1 Saŋ 3.11-18),
- yii lenke dee faha' Koope ow ra (1 Saŋ 4.7-21),
- yii lenke di nay faasuu pesi ëldúnë (1 Saŋ 5.1-5),
- yii lenke iña seedeyiru Yéésú-Kiristaa ra (1 Saŋ 5.6-12),
- yii lenke pesa na dúmëh rë (1 Saŋ 5.13-21),

- yii lenke kaaf ka a fahanta' (2 Saŋ 1.4-11),
- yii lenke pesa'i Gayus kaaf ka (3 Saŋ 1.1-6),
- a yii lenke di madu Joteref a Démétíríyús (3 Saŋ 1.9-12).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee bëeḅ ay yúh di nay rii tilée filiḅ ëldúnë fí beh, a di nay rii pesëe a moroomi.

Una na ona' pes d'a

¹ Koy-yaayyi yeh, mi bíní ron unni yee teeḅi ḁon yii lenke Una na ona' pesa ra. Dalaana, Una húmú në. Fun keluute ri filoon fe, fun tíkuté rí il ngëey, fun yeelute ri te ya' yi fun tíkëhtë sun fi.

² Pesi baa feeñiyohte, fun olute ri. Fun homu seedeyidi, fun na wonu yii lenke pesëe na dúmëh baa ra. Di húmú hëbís Boffa, te ri feeñiyohte fun. ³ Yee olu fun, fun keluute ri ra, fun homu woni ḁon fi yaa ri, hen daa raa, ḁon non fun na yen hen yínë, ḁon non Boffa a Koy ka Yéésú-Kiristaa na ti di nonuu fun waa na nen. ⁴ Don ot fun bíní ron unni yeh, fun saamu biti sosi keeññi fun mit sëk.

Tíl neba' níiñ

⁵ Una liilu fun Yéésú-Kiristaa, fun na wonu ron ri ra daa ri beh : « Koope níiñ koceec, yii ñúussë íñh dīi na. » ⁶ Yen won biti yen nonu dīi na, yen anti pesuun ñúus rëe, ḁeef yen felu felo, yen ñeyuy kaaf ka. ⁷ Yen pesuun níiña ti di homa' dī fi Koope níiña nen raa nék, ḁeef yen henute yínë handal ki yen, ñif mi Yéésú Koohi hosse bakaadfi yen bëeḅ.

⁸ Yen won biti yen lahuy bakaad daa, ḁeef yen nofuute affi yen, yen yíh kaah. ⁹ Hena biti raa nék yen tahute biti yen bakaarute, yen d'úhíd dī búkkí yen raa, yii bosí hom yen na bëeḅ, Koope ay yen dīi baal, ladiil yen. Koope júbpé te yii won dī bëeḅ paŋ dī. ¹⁰ Yen won biti yen bakaaruy raa, ḁeef yen

tíkuté Koope feloh, te unni haalay keeñni yen.

2

¹ Don fi koyyi so', don ot mi bíní ron unni yeh, nda don banti bakaad. Ndaa tíl níi lah bëyi bakaad don na raa, yen lahute bëyi nay yen layre fii Boffa : daa ri Yéesú-Kiristaa, dī fa júb dē. ² Di fi Yéesú-Kiristaa fi baaha daa yera' afi sarah nda yen baalu bakaaddi yen. Af yen neh kep daa tah dī yera' afi sarah, ndaa af bëewë èldúnë bééβ.

Túuyë'í hasa

³ Yii bee daa teeβ yen biti yen yúhuté Koope : ñeya ñeyu yen túuyë'í yí Koope ra daa teeβa' baaha. ⁴ Bëyi won biti yúh Koope te deef dī na ñeyeh túuyë'í yí rëe nék, bëyi baa feloh, yéeh kaah. ⁵ Bëyi ñee woni Koope raa nék, deef faha'i bani Koope mitte sèk. Yii baa daa teeβ yen biti yen pokuute Koope na. ⁶ Bëyi fī won biti pokohte Koope na, wafti pesaa dee pesa' Yéesú rë.

⁷ Don fa faha' mi níi faha' yee ra, túuyë'è bíní mí ron bee ra has neh ; dī túuyë'í maañce, bi don liilute ri dalaanin. Túuyë'í baa daa una mësúu ron keloh ra. ⁸ Di filib fi baaha bééβ, lahte yin has filib túuyë'è bíní mí ron bee ra. Kaaf ka hom na ra feeñce Yéesú nē, feeñce don na bal. Yee teeβa' ri ra daa ri biti ñúusë hompe gét te níiñi kah-kah fa acce níi wocce.

⁹ Bëyi fī won biti pesa' níiña te deefa faheeh tík koy-yaafee ke ri filib ngémë il, deef dī lís ñúusë. ¹⁰ Bëyi fī faha' koy-yaafee ke ri filib ngémë nék, deef dī pesa' filib níiña, te lahay yii mín dīi bek bakaad. ¹¹ Bëyi fī fahaay tík koy-yaafee ke ri filib ngémë il nék, deef dī aa ñúusë ; dī tīl' ñúusë, yéeh tígë nē saañ dī ra, ndah ñúusë búumílté rí.

¹² Don fi koyyi so',

don ot mi bíní ron unni yeh, biti bakaad don baalute ron ndah Yéesú-Kiristaa.

¹³ Don ot mi bíní don fi baappi yeh,

biti don yúhuté

bëe' húmú nē dalaana níi a dee ra. Don ot mi bíní don fi wahambaane ya

a cafayyi yeh,

biti don bagute Seytaane.

¹⁴ Don ot mi bíní don fi tunjki yeh,

biti don yúhuté Boffa.

Don ot mi bíní don fi baappi yeh,

biti don yúhuté

bëe' húmú nē dalaana níi a dee ra. Don ot mi bíní don fi wahambaane ya

a cafayyi yeh,

biti don maanute filib ngémë :

Unni Koope ee don na,

te don bagute Seytaane.

¹⁵ Ngënë fēhíi èldúnë níi luka' iña filib. Bëyi fī faha' èldúnë, mínéh faha' Baap-Koo, ¹⁶ ndah iñi èldúnë daa wa yeh : paŋ yii bosì meela' faannon, faha' yii fu ot dī, a gaan-gaanloh af iñi feey fi beh. Te iñyaaha bééβ kolaay Boffa na, wa kola' èldúnë. ¹⁷ Èldúnë a iña neba' ow filib dā bééβ hompe dūm, ndaa bëyi fī paga' yii neβ Koope ay pes faraa.

Kaa'ohi Yéesú-Kiristaa

¹⁸ Don fi koyyi so', yen homute míllëen jamanu ! Don keluute biti kaa'ohi Kiristaa ac ayo maan ? Tígë homuu yen bee ra kep, caakke kaa'oh yi Kiristaa yi ayute. Yii baa daa teeβ yen biti yen homute míllëen jamanu. ¹⁹ Wa fi yaa koluu yen na, ndaa nagajek wa nënìh yen na. Wa nonun yen na koon, wa tasun yen na. Ndaa míntí hena daaha, nda lan biti ow yínë sah waa na noneh yen na. ²⁰ Don nék, don liilute Ruuh-Pesë Bëyi selaa na, daa tah don bééβ don yúh kaaf ka. ²¹ Don ot mi bíní ron nék, biti don yiih kaaf ka yúhë neh. Yúhë yúhú ron

kaaf ka ra kay daa tah mí bíní ron ! Don yúhúte bití bal fel a kaah miníh ñéeré'.

²² Kon daa feloha ? Daa ri bée' kaa' ra, bée' won bití Yéésú Buura Koo fal ri ra neh. Bèyí baa daa kaa'ohi Kiristaa ! Di boolla' Boffa a Koy ka béeb kaa'a'te, ²³ ndah Bèyí kaa' Koy ka, kaa'a'te Boffa, te Bèyí tah Koy ka deef tahte Boffa bal.

²⁴ Daa tah mi won don tee : pèkíi ñña keluu ron dalaanin da. Don pokoh ñña keluu ron dalaanin da raa, don bal don ay pokoh Boffa a Koy ka na. ²⁵ Kiristaa gappe yen bití nagajek dí ay yen on pesa na dúméh rë.

²⁶ Bèwè na fahuu múuydí don ra daa tah mi bíní ron ññyeh. ²⁷ Ndaa don nék, mi yúhté bití Ruuha liilu ron Kiristaa na ra pokoh te don na, tahte níi sohlaay ow teeble ron. Ruuha daa na teeB don yin béeb. Di teeBa' yii hente kaah, na yèeddéeh yii hente fel. Kon pègí yee nah ri ron ra : hémí don pokoh Kiristaa na.

Dee wadti pesuun koyyi Koope ra

²⁸ Mi won don tee koyyi so' : hémí don pokoh Kiristaa na, nda yen lèhíh dara yii sídúun yen bití ri nimil. Hen daaha raa, yen ii húl a sopoh fíyí yiin fi baaha. ²⁹ Don yúhúte bití Kiristaa júbpé, kon don wadtee yúh bití Bèyí fí tíl kotti júbpé, deef dí koy Koope bal.

3

Koyyi Koope

¹ Koy-yaayyi yeh, élí dee faha' yen Boffa ra kan ! Di faha' yen fahoo níi tahte yen na dèekúu koyyi Koope, te yen koyyi bal ! Bi Bèyí èldúnè yíih Koope, daa tah wa yíih yen. ² Don fa faha' mi níi faha' yee ra, yen henute koyyi Koope níi wocce. Di nay yen made fayu nék, feeñiyuy yen níi lante doom, ndaa yen yúhún bití

yíin nay feeñiyee Koy Koope ra, yen nay made ndah yen ay ot di man dí. ³ Te Bèyí fí tik yaakaari yii baa Koy Koope na, bukuta' afi bukutoo, déké' lan ti di lada' dí fi Koy Koope nen.

⁴ Bèyí fí bakaad' nék, deef dí kaa' ñnee woni Koope, ndah bakaad' daa ri kaa' ñnee woni Koope. ⁵ Don yúhúte bití Yéésú-Kiristaa ac hosi bakaad' dí yen, te dí fi baa bakaad' ínih díi na. ⁶ Yii baa tahte níi Bèyí fí pokoh te díi na, na bakaareh ; Bèyí fí déké' bakaad' nék, deef teeBa'te bití olay Yéésú-Kiristaa te yéeh rí.

⁷ Don fi koyyi so', ow banay ron múuyíd ! Bèyí fí paŋ yii júbpé, deef Bèyí baa júbpé ti di júbè' Yéésú-Kiristaa nen. ⁸ Bèe' déké' bakaad' da non Bèewí Seytaane, ndah Seytaane dal bakaad' dalaanin níi a deh. Koy Koope nék ac yahi légéyí Seytaane !

⁹ Bèyí fí hente koy Koope, na dékéeh bakaad' ndah yee hom Koope na ra daa hom díi na. Koope daa Boffi raa kay, dí mínéh déké' bakaad' ! ¹⁰ Yii bee daa na teeBa' Bèyí hen koy Koope a bee hen koy Seytaane na ra : Bèyí na dékéeh paŋ yii júbpé mbée fahaay koy-yaafee ke ri filiB ngémè, noneh koyyi Koope.

Ow wadti fahaa koy-yaafi filiB ngémè fahoo

¹¹ Nagajek, una keluu don dalaanin ra daa ri beh : yen fahantuun hanndal ki yen. ¹² Yen banuy mada' Kayeŋ* múk ! Di húmú non Bèewí Seytaane Bèempé koy-yaafi. Yi tah dí Bèem dí nék ? Bití pagad' dí wuneh te yi koy-yaafa húmú júbpé daa tah dí Bèem dí.

¹³ Koy-yaayyi yeh, dara waray kún affon bití Bèewè feey fi bee kaa' don. ¹⁴ Faha'a fahantuu yen da daa teeB yen bití yen koluute

kúl kè, yen ayute pesa. Bèyí fí fahaay koy-yaafee ke ri filiḅ ngémè, ðeef dī pokoh kúl kè. ¹⁵ Bèyí fí fahaay tik koy-yaafee ke ri filiḅ ngémè il béeb, ðeef dī bëemèh ow. Te ðon yúhúte bití bëemèh ow lahay pesa na dúmèh rē. ¹⁶ Yii bee daa teeḅ yen ðee wadti fahaa ow koy-yaafi ra : Yéésú-Kiristaa yera'te ñíni ndah yen. Kon yen warutee yera' ñíinni yen ndah koy-yaayi yen. ¹⁷ Lah bèyí caakla'te anti ot koy-yaafi laheh yin, dī faaliyeeh ri raa, bèyí baa ay mínúu won bití dī faha'te Koope dīh ? ¹⁸ Mantee ðon fi koyyi so', yen fahanta' hanndal ki yen : won a búk rek teeḅaay faha' ow ; koloh paŋ kep daa mín teeḅa' faha' ow kaah.

¹⁹ Yen hena' ri ðaaha raa, yii baa daa nay yen teeḅe bití yen nonu bëy kaaf ka, te affi yen ay took bití yen home ðaŋ Koope. ²⁰ Wuti affi yen tookay ndah pagadfi yen raa, yen yúhún bití Koope luk yen lah yermaande, te ri yúh béeb. ²¹ Don fi yee faha' mi ní faha' yee ra, affi yen took raa nék, yen ii sídè' bití yen ðage Koope. ²² Di ay yen on yii yen ðaŋ dī ri béeb, ndah yen ñeyuu túuyè' yí te yen paguu yii neba' ri. ²³ Yee túuy dī yen ða daa ri beh : yen gém Yéésú-Kiristaa Koohi na, te yen fahanta' hanndal ki yen ti di naha' ri yen Kiristaa nen. ²⁴ Bèyí fí ñee túuyè' yí Koope, ðeef bèyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte dīi na. Yii bee daa teeḅ yen bití Koope pokohte yen na : Ruuh-Peseŋ fa on dī yen ða daa teeḅa' baaha.

4

Yonente yi padfah ya

¹ Don fa faha' mi ní faha' ra, ngènè gèewí gém bëyí won ðon bití Ruuh-Peseŋ ee dīi na. Lah síkíríi rí a nuf, ðon ay yúh nda Ruuhi Koope ee dīi na mbée ínih

dīi na, ndah yonente padfah caak tasaaruute feey fa. ² Yii bee daa na teeḅa' bëyí Ruuhi Koope ee dīi na : dī won bití Yéésú-Kiristaa acce hente ow raa, ðeef Ruuhi Koope aa bëyí baa na. ³ Ndaa bëyí fí kaa' yii baa Yéésú nē, Ruuhi Koope ínih bëyí baa na, bi kaa'ohi Kiristaa daa dīi na. Don húmuu keluute bití kaa'ohée ke Kiristaa baa ac ayo neh a ? Tigè homuu yen bee ra kep, dī ee èldúnè nék.

⁴ Ndaa ðon fi koyyi so', ðon nonu bëewí Koope te ðon bagute yonente yi padfah ya, ndah Ruuha hom ðon na ra luk bee hom wa fi yaa nonu bëy feey fi bee ra doole. ⁵ Wa fi yonente yi padfah ya, wa bëy feey fi beh. Yii baa tahte gonli wa béeb yulla' yii neba' bëy èldúnè te bëewé nonu èldúnè rē daa na síkírúu wē. ⁶ Yen nék, yen nonu bëewí Koope. Bèyí fí yúh Koope ay yen síkírèh ; bëyí noneh bëewí Koope ii yen síkírèh. Yii baa daa nay teeḅee Ruuhi Koope fa na yeñ ow kaah ra a Seytaane fa na múuyíð ow ra.

Di na fahuu

⁷ Don fa faha' mi ní faha' ra, yen fahantuun hanndal ki yen, ndah faha' kola' Koope na. Bèyí fí faha' moroomi, ðeef dī koy Koope te ri yúh Koope. ⁸ Bèyí fí fahaay moroomi nék, ðeef yéeh Koope ndah faha' ow tem Koope na. ⁹ Koope teeḅa' bití ri faha'te yen ðeh : dī cépídté Koy ka laha' ri yínè kut ða feey fa, nda yen ñeya' dīi na, yen lah pesa na dúmèh rē. ¹⁰ Faha' gétèy beh : yen neh daa fahuu Koope faha'a gén dē. Di fi baa kay daa faha' yen faha'a gén dē, wola'te yen Koohi hawute sarah nda yen baalu bakaadfi yen.

¹¹ Don fa faha' mi ní faha' ra, Koope daa faha' yen ðaaha raa, yen warutee fahanta' hanndal ki yen bal. ¹² Ow èllèy Koope ! Ndaa yen fahanta' hanndal ki yen daa,

daa ri biti Koope pokohte yen na, te faha'a faha' ri yen da feeñce yen na nii mitte sêk.

¹³ Yii bee daa teef yen biti yen pokuute dîi na dîi pokohte yen na : ona on dîi yen Ruuha ra daa teeḅa' baaha. ¹⁴ Te fun olute, fun seedeyute biti Boffa wolte Koy ka sêmlêi bÿy êldúnê. ¹⁵ Bÿyí fî won biti Yéésú Koy Koope, deef Koope pokohte dîi na, te dîi pokohte Koope na. ¹⁶ Yen nék, yen yúhúte te yen gémútê biti Koope faha'te yen. Ahañkay, faha' ow teem Koope na ! Bÿyí fî faha'te ow pokoh na, deef bÿyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte dîi na.

¹⁷ Faha'i yen ow mit sêk rëe, yiin bis-këem, yen ay wêeliyêh affi yen, ndah deef dee pesuu yen feey fî bee ra a dee pesa' Yéésú-Kiristaa ra daa madu. ¹⁸ Faha' na ñéerêeh a neeh ; faha' mit sêk rëe, bota' neeh botoo. Bÿyí fî neeh, deef séentêh daan, te faha'a faha' yen Koope ra feeñay dîi na nii mitte sêk.

¹⁹ Yen nék, Koope daa d'êb yen faha' daa tah yen faha' bani bÿewê béeb. ²⁰ Bÿyí fî kaa' koy-yaafee ke ri filib ngémê anti won biti faha'te Koope deef bÿyí baa fel felo, ndah bÿyí fahaay koy-yaafee ke ri tik dîi rê, mínêh faha' Koope fa dîi tikêy ri il rê. ²¹ Túuyê'ê helid' yen Kiristaa ra daa ri beh : Bÿyí fî faha' Koope wadtee faha' koy-yaafi bal.

5

Di nay faasuu pesi êldúnê

¹ Koy-yaayyi yeh, bÿyí fî gém biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, deef bÿyí baaha koy Koope ; te bÿyí faha' baap deef faha'te koyyi. ² Yii bee daa teef yen biti yen fahuute koyyi Koope : faha'a fahuu yen Koope, yen na ñeyu túuyê' yí rê daa teeḅa' baaha. ³ Nagajek, yen faha' Koope raa daa ri biti yen ñeyuu túuyê' yí.

Túuyê' yí misikay, ⁴ ndah bÿyí fî hente koy Koope rek, fu faasse pesi êldúnê. Yee tah yen faas pesi êldúnê rê nék, ee ngémí yen. ⁵ Kon daa faas pesi êldúnê henay bÿe' gém biti Yéésú Koy Koope ra ?

Iña seedeyu sun fî Yéésú-Kiristaa ra

⁶ Yéésú-Kiristaa daa bÿe' aya' muluḅ a ñif ra. Di ayay a muluḅ doḅ, ndaa dîi aya' muluḅ a ñif. Ruuh-Peseḅ seedete yii baaha, te dîi fî Ruuh-Peseḅ daa kaaf ka. ⁷ Kon seede ya henute éeyê : ⁸ Ruuha, mulaa a ñif ma, te wa fî éeyê yê béeb daa boku una yínê. ⁹ Hém ow daa na won iña ot dîi, yen gém rí rëe kay, assumaa wonni Koope neh, yee seedeyid' dîi Koohi ra ! ¹⁰ Daaha, bÿyí fî gém Koy Koope na, kúdtê seedii baa dîi na ; ndaa bÿyí gémÿ Koope, deef yampe ri fel ndah dîi gémÿ yee won Koope sun fî Koohi ra. ¹¹ Yee wonu ra daa ri beh : Koope onte yen pesa na d'úmêh rê, te pesi baa ee Koohi na. ¹² Bÿyí fî non Koy Koope na, lahte pesa ; bÿyí fî noneh Koy ka na nék, lahay pesa.

Pesa na d'úmêh rê

¹³ Don fa gémú Koy Koope ra, don ot mi won don unni yah, nda don yúh biti don lahyte pesa na d'úmêh rê. ¹⁴ Wêertê yen biti yen daḅ yii ñéerê'tê a yee faha' Koope raa, dîi ay naal nufi yen na. Yii baa daa tah yen yahti daḅ Koope raa, yen na sídih dara ! ¹⁵ Kon wêer yen biti dîi naalte nufi yen na raa kay, yen yúhún biti rek yen ay lil yee daḅu ri yen ra.

¹⁶ Bÿyí ot koy-yaafi filib ngémê paḅ bakaadi kúréh ow safara raa, dîi daḅira ri, Koope ay on koy-yaafee ke ri baa pesa na d'úmêh rê. Baa wonuu bÿyí paḅ bakaadi kúréh ow safara. Ndaa yaha bakaadi ay kúré ow safara raa, mi wonay biti bÿyí baa daa nay

ɗagiru ! ¹⁷ Yin bos béeb bakaad naam, ndaa bakaad béeb neh daa na kúɗ ow safara.

¹⁸ Yen yúhúte bití bëyi fí hente koy Koope na bakaareh saye, ndah Koy ka kola' Koope na ra daa na níɗ dǎ ní Seytaane mínléh rí yin. ¹⁹ Yen yúhúte bití yen nonu bëewí Koope te bëy ɛldúnii bee Seytaane laha'te wa. ²⁰ Yen yúhúte bití Koy Koope acce te daa ri on yen afa tah yen yúh Koope fi kah-kah fa ra. Yen henute yínë a Koope fi kah-kah fa af Koohi Yéesú-Kiristaa. Daa rii Koope fi kah-kah fa, daa ri pesa na dúméh rë. ²¹ Mantee don fi koyyi so', mëytii ala ya !

Téerí ana fa bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

¹ So' mi njídí jaŋaa dé', mi na wodoh dŋo fi 'Belaa* Koope tanis ro ra doni koyyu, don fa faha' mi kah-kah ra. Funi af so' neh kep daa fahuu ron, ndaa bëewë yúhú kaah ra béëb fahuute ron, ² ndah kaaf ka ee yen na te ri ay home na faraah.

³ Koo Boffa a Yéesú-Kiristaa Koy Boffa ay yen lih mal, teeb yen naa'-keñ, on yen jaamma yen fa na pesuu filiḅ kaaf ka ñéerë' a fahanta' ra.

Kaaf ka a fahanta'

⁴ Keeñ so' sosse níi sos ola' mi biti filiḅ fi koyyu, lahte na yi pesuu kaah ti di túuyë' rí yen Boffa nen. ⁵ Leegi daa mi na dŋaŋ dŋo yii bee Yaa ow : yen bokun béëb yen fahanta' hanndal ki yen. Yee bíní mí rë baa ra nék dī túuyë' has neh ; dī bee liilu yen dalaanin dā. ⁶ Fahanta', daa ri pesa' túuyë' yí Koope, te túuyë'ë yoodu don dalaanin dā naha' biti don pesuun fahanta'.

⁷ Don ot mi won don yii bah, biti i feloh caak tasaaruute feey fa, wa kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce hente ow. Wa fi yaa i feloh, wa kaa'oh yi Kiristaa. ⁸ Kélii affon toñeh don ay ñake iña légyú yen dā. Don waḍti liilun waafon liilo níi mit sèk !

⁹ Bëyi fi pokaay yëeddë' yí Kiristaa ñeya yin kay raa, noneh Koope na. Bëyi fi pokoh yëeddë' yí nék, non Boffa a Koy ka na. ¹⁰ Ow ac don na yëeddí ron yin kay raa

nék, ngënë hëbí rí faamon, ngënë tëhí dīi na sah, ¹¹ ndah bëyi tah dīi na deef habra'te ri iñi bossa na paŋ ri ra.

Takanta'a

¹² Lahte iñi caakki mi mín don waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet. Mi lahte yaakaari biti may ac ginon, yen olanta' yen won, hen daa raa keeñni yen bok sos níi sos.

¹³ Koyyi koy-yaafee† ke ro Koope tanis ri ra bal na woduu ro.

* **1:1** 1.1 Belaa :Belaa na wonuu dee ra, bëewë habuu ri biti dī jaŋii hom filiḅ gin. Koyya daa wa bëy ilí jaŋii baaha. † **1:13** 1.13 Koyyi koy-yaafee na wonuu dee ra daa wa bëy ilí jaŋaa non Saŋ ra.

Téeríi éeyë fë bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

¹ So' mi njiidí jaŋaa, daa mi na wodoh do fi Gayus fa faha' mi kah-kah ra. ² Kooja, daa mi na dagid do nda yii koloh fuu paŋ béeb Koo ñéerë' nê, faanu sos lah jaamma, ti di laha' keeñu jaamma Koope na ra nen.

³ Lahte i ow di koy-yaayya filib ngémë ayute, bíllúté sè' dee haba' fu kaaf ka te fu pesa' ri ra. Keeñ so' sosse yii baaha níi sos. ⁴ Lahay yii lukki sosil keeñ so' bee mi kelohte bití koyyi so' pesuu kaah toŋ ra.

Pesa'i Gayus kaaf ka

⁵ Kooja, fu paŋke béeb fu hompe fa na habra' koy-yaayya filib ngémë, níi luka' yee fu yéeh wë rë sah. Yii baa daa teeba' bití fu gémpé. ⁶ Wa seedeyute dee faha' fu ow ra fii bëy ílí jaŋii fun. So' mi daŋ ro bití fu baat waa habra' habra'i neba'te Koope, wa lúsídf waali wa. ⁷ Wa fi yaa nagajek, wa koluu légyíri Yéesu-Kiristaa, kaa'uute tah yin ya' bëyí noneh bëewí Koope. ⁸ Kon wadte yen bití yen habra' mani bëewí yah. Hen daa raa yen bal, yen bok légyéë nay tahe kaaf ka baatti líiwëlsë' rë.

Di man Joteref

⁹ So' mi kéyrë'té bëy jaŋii ron un, ndaa bi faha' Joteref kèllëh, kaa'a'te kelohi woni fun fi njiittí jaŋaa. ¹⁰ Mi ac daa raa, may won íñi bossa paŋ dí ra, dí fa na yakka tii yi yen na felid yen da. Teyay baaha doŋ : dí kaa'a'te koy-yaayya na waariyu ra haal faami, kadda'te bëewí kayya fahuu waa

kúdf faammi wa ra, líkké wa fi bëewí yaaha jaŋaa.

¹¹ Mantee kooja, ngana mëllë' pagad' bos, lah mëllée pagad' wun. Bëyí fi paga' wun, non bëewí Koope ; bëyí fi paga' bos nék yéeh Koope.

¹² Di fi Démétíríyús nék, bëewë béeb seedeyute bití dí paga' wun, pesadi kaaf ka homa' ri ra sah teeba'te ri. Fun fi yee sah fun seedeyirute ri, te fu yúhté bití fun wonuu kaah.

Takanta'a

¹³ Lahte íñi caakki mi mín don waa won koon, ndaa daa mi fa-haay waa bíní kéet. ¹⁴ Mi lahte yaakaari bití leŋ mi olaat ro yen won.

¹⁵ Koope ona ro jaamma ! Kooyya dee na woduu ro. Wodiid' fun kooyyee ke yen daaha, ow fi ow waa na béeb di tiyi a símíi.

Téerëe bíní Yúdf rë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Yúdf rë, Unna nék helay ow, wa bíníyú ílí janjii ow yéeh rí, te wa na sampi mada' a yee hom filiib uni ana fa bíní Peer ra.

Unna won sun fi yëeddëh yí padđah ya, wa fa kaañu Koope te fahuu pes-neb kep yaa haalu filiib fi bëy ílí janjaa ra. Daaha, filiib unna, Yúdf teeŋpe bëy ílí janjaa dee nay kéendëe Koope neefi sun fi bëewí yaa ra, ti di húmú paga' ri bëy Sodom a Gomoor ra nen.

Di wonte wa fi bëy ílí janjaa biti bal, wa ham ngémë híin, wa d'age Koope faraa, wa habra' bëewë yíih yee nay waa gémë rë.

Bëyí fí janjii téeríi bee béeb ay ot biti unna diñke naam, ndaa wa mín bedda' ow, nda bëe' baatti ham ngémí.

Wodoha

¹ Don fa dëek Baap-Koo ra, so' mi Yúdf súrgíi Yéesú-Kiristaa, so' mi koy-yaafi Saak, daa mi na wodoh ron. Baap-Koo faha'te ron don fa yefru Yéesú-Kiristaa ra. ² Koope teeŋa ron naa'i-keeñi mínéh d'úm, hëp rën jaamma, faha' ron faha'i mínéh d'úm !

Yii lenje yëeddëh yí padđah ya na

³ Don fa faha' mi níi faha' yee ra, mi húmú sawoorte bíníi ron yii lenje mújë boku yen ra lool. Ndaa lahte yii tahte leegi mi mínéh ron banti bíní, mi cagoh ron, don haa' don ham ngémë on Koope bëewí rë híin. Ngémí baa daa ri bee ona' ri waal yínë kut teempe waali yíníi baa faw ra. ⁴ Ndaa lahte bëewí kaañute Koope haalute filiib fon ndaŋka, na wonu biti mali Koope tahte ow mín

paŋ yii bosí neba' ri béeb. Wa kaa'uute yúhí Yéesú-Kiristaa, d'í fa kut daa Kélfíi yen a Yíkíi yen d'a. Húmú maañutee bíníyú Téerëe biti Koope ay daan wa fi bëewí bossi yah.

⁵ Yee nay mi ron wone bee ra, don yúhúte rí níi lante naam, ndaa mi faha' biti rek mí nérís rën d'í. Nérsíi biti Koo-Yíkëe húmú sëmlë'té bëewí d'úhídté wë Ésíp. Filoon fi baaha, d'í happe yee kaa'uu gém d'ii na waa na ra húl. ⁶ Nérsíi bal yee kat malaaka ya húmú heefu sañ-sañ yed' wa Koope ra níi wa koluute tígë húmú tíkú wë rë. Koope hampe wa pokalsa'te, bekke wa tígí ñúussé túd yeffe wa na níi yíin bisi gaana nay ríi aattiyee éldúnë rë. ⁷ Nérsíi bal yee húmú kat bëy Sodom a bëy Gomoor a ginna húmú hatni baaha ra. Wa húmú pesuu bos ti malaaka yi yaa nen, wa húmú saamute fanoh a i mbínéeffi bokuuy a wa.* Tígë homuu wa bee ra, wa daanute bekute kíi kí në yíméh níi kiri fi kiri ra. Baa daa teeŋ bëewë yee nay kate bëyí paga' bos ra.

⁸ Bëewë haalu filiib fon yaa ra madu ti bëy ginni yaa nen kep. Wa níbúu íñi saku sako, wa ñeye pagadđi bossa na sobeyil faanni wa ra, faaliyuuy Koope anti sole mbínéeffë sun. ⁹ Añcaŋ Misel a faanaŋ fi, d'í fa daa kélfíi malaaka ya ra sah, húmú poo'uu bani Seytaane filoon di yii lenje búudé fí Mëyíis rë, d'í kaañay sol Seytaane. 'D'í won d'í wono rek tih : « Yíkëe d'émpí bëp afu ! » ¹⁰ Ndaa, bëewë haalu filiib fon yaa ra soluu yii wa yíih rí. Yee yúhú wë rë, wa yúhúu wë yúhëd' raŋ, wa na nífíh, te íñyaa daa nay tahe wa saŋku. ¹¹ Wa torohute ndaa wa ñeyu kotti Kayeŋ* ; wa helute waala wun d'a ndaa hélíis, ti di na húmú

* 1:7 1.7 Saame Dalaana 19.1-25 * 1:11 1.11 Saame Dalaana 4.1-16 * 1:11 1.11 Saame Kíní bëy Israyel 22.1-35 ; 31.16

pagá' ri Baalam[☆] nen ; wa tíkúu Koope af ti di húmú tíkè' Kore Koope af nen. Yii baa daa tah wa sanjukuyute ti Kore[☆] nen. ¹² Ayi wa ndaje ílí jaŋaa koma' gace, ndah wa yípírúu yípírèe hécé fíi yí wè te nè sèpiih nè dara. Wa madu nérri lahay muluḅ ngilaaw ma na kúf wè nen. Wa kilikki na líméh koy ! Wuti wahtii wa lah raa sah, wa líméh koy ! Hen daa raa, wa lecuu tal-tal ka, wa hulé' yínè faw. ¹³ Bèewè haalu filib fon yaa ra madu a mboowaanni gaanna kísí fè nen. Iní sèpírè' yè na pagu wa ra mada' a lossa na bet mboowaanna tíñ kísí fè rē nen. Wa madu a hulla na hémih ílíy yínè rē nen. Hulli yah, Koope helidte wa tik tígè lukki ñuus dē, wa hom daaha faw.

¹⁴ Henok[☆] fa non jamanii paana fa dala'te Aadama ra húmú maañcee won yii lenke bëewí yaa na won tih : « Síkírú ! Yíkèe ac ayo a malaaka yi sela yi, yi caakute níi caak, ¹⁵ dī aattiya' bëewè béeb. Di ay daan bëewè tíkúu rí af ra béeb ndah pagadfi kaañ-Koope ya béeb na paguu wa a kaañ-Koo ra. Wa fi bakaaroh ya kaañu Koope yaa ra, Koope ay waa daan ndah solla solu wa ri ra béeb bal. » ¹⁶ Wa fi bëewí yah, keeññi wa déké' haay, wa dékúu wonaaloh. Wa fahuu pes-neb, nebute búk, te wa laas ow deef séentúu nè yin.

¹⁷ Don fa faha' mi níi faha' yee ra nék, nérsíi unna húmú wonu apootarri Yéésú-Kiristaa Yíkii yen filoon da. ¹⁸ Wa húmú wonu ron tih : « Millèen jamanu, ay lah bëewí ay ayee ñaawla' te wa ay pesee fah pes-neb ndah kaañ-Koo. » ¹⁹ Wa fi yaa daa daralsuu koy-yaayya filib ngémè. Wa níbúu iní èldúnè kep, Ruuhi Koope ínih waa na. ²⁰ Ndaa, don fi yee faha' mi níi faha' yee ra, pègí béeb don

pokoh yee gémú ron te kola' Koope na ra, don saye. Lah dègí Koope faraah, Ruuh-Peseñ bedda' ron na. ²¹ Pèkíi faha'a faha' ron Koope ra, don sehe Yéésú-Kiristaa Yíkii yen, dī fa nay yen teeḅe naa'-keeñ bití wahtaa lah, on yen pesa na dúmèh rē.

²² Lah yérmí bëewè lahu nuf ana yee nay waa gémè rē, don habra' wa. ²³ Lahte na yi fí yúhté bití pagadfi wa saañ waa beke sanju. Kon, fúulí wè nè. Yaa aa na nék, lah yérmí wè, ndaa lah héli nuf waa na. Ngèné lébí sah yii daa wa lahuu ri níi luka' búubbéé ké wè sobe ndah pagadfi bossi wa ra.

²⁴⁻²⁵ Koope laha ndam, dī fa daa mín don kaa' keen bakaad, cègíf dēn fíi dī fa líif a ndam ra, don lèhíh síkkè, keeññon sos. Di fi Koope, dī fa yínè kut da, dī fa ñeya' Yéésú-Kiristaa Yíkii yen na sèmlè'té yen da laha ndam, lah doole, katan a sañ-sañ dala'te bín fè, a dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Téeríi feeñiyoha bíní Saŋ ra Kúnsëe

Téeríi beh, Saŋ daa bíní rí. Di won tih : iña won dī na ra béeb, dī tíkké ílí nē te kelohte wa a nufi. Di wonte bití bal Ruuhi Koope daa cép sun fi, dī na an waa bíní.

Jamanaa na waariya' ri d'eeef buuri Rom na mokil kerceenna bín fē mokli misikke ra, dī habute kúrúte gin filib muluḅ hínú Patmos, helute dín fē. Homa' ri daaha ra, Ruuha cép' sun fi na, dī na bíní iña feeñal ri Yéésú te d'úh' Koope na ra. Unna bíní rí rē, yulid wa íl jañi paana dī Aasi ti di wona' ri ri Yéésú filib feeñiyoha feeñiyoh ri ri ra. Di wonte :

- yii lenke d'ee yeeliya' Yéésú ndam ra (5.6-14),
- yii lenke Har fa yera' Koope sarah ra, dī fi Yéésú (7.9-17),
- a yii lenke aattiya'i Koope a bēewē béeb (20.11-15).

Bēyí fí jañi téeríi bee béeb ay ot bití iña wonu filib ra saamu toñi yen fi kerceenna nda yii mín yen daḅ béeb, yen ham ngémí yen hín ndah bēyí fí ham níi d'úmēenē rēe, tiyi ay bíníyú filib téeríi pesa na d'úméh rē.

Iña feeñal Yéésú Saŋ d'a

¹ Téeríi bee èmbè iña feeñal Yéésú-Kiristaa te kola' Koope na ra, teeḅi súrgē yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. Yéésú nék wol malaakii Saŋ na, Saŋ fa súrgíi rē, teeḅi baaha. ² Di fi Saŋ nék seede seedyo dee bití iña ot dī ra béeb Unni Koope, te ri wonte bití Yéésú-Kiristaa seedete ri. ³ Kon bēyí jañi téeríi bee a bēyí síkiréh

rí béeb te tík dī nufi, ay lah sos-keēñ ndah iña wonu filib ra len lah.

Unna bíníyú jañi yi paana ya ra

⁴ So' mi Saŋ, daa mi bíní don fi bēy íllí jañi yi paana ya deyi Aasi unni yeh : Koope fa hómú nē, ee na, te ac ayo ra líhē rēn mal, on don jaamma ! Ruuh yi paana yi, yee hom fii ñaani nguur ki ra líhún rēn mal, on don jaamma ! ⁵ Yéésú-Kiristaa, dī fi seedii kah-kah fa d'ébpi koloh búudé rē, te ri buuri buurra feey fa ra líhē rēn mal, on don jaamma !

Kiristaa faha'te yen te ri múcēlté yen bakaadfi yen a ñif mi*. ⁶ Di pañke níi yen henute bēewí nonu Nguur ki Koope, yen henute seeyoh yi Koope, dī fi Boffi. Di laha ndam, dī lahe doole dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

⁷ Èlsú, dī ee ac d'a, ñéer'té a nérre ! Bēewē béeb ay rii ot níi luka' bēewē jabu ri ra. Bēewē feey fa béeb ay foñ, hawoh af ri. Ahañkay ! Démíin !

⁸ Koo-Yíkēe won tih : « Daa mi Alfaa daa mi Omegaa†, daa mi hómú nē, mi ee na, te mi ac ayo, so' fa mín béeb rē. »

Feeñiyohi Yéésú a Saŋ

⁹ Daa mi koy-yaafon Saŋ fa bok a don, yen henute yínē Yéésú nē rē di coono, nguur a múñ. Mi hómú kúrú kúrē gina na wonu Patmos hom filib kisi fē rē mi betute daaha, af waaraa na waare mi Unni Koope ra a yee na seedeyid mi Yéésú rē. ¹⁰ Bisi Yíkēe ín, Ruuh-Peseñ haalte so', mi kelohte un d'ofohite filoon so' saleet man kúlúḅ kī na lúub nen won tih : ¹¹ « Bíníyē iña ot fu ra, fu kényrē' wē bēy íllí jañi yi paana yi yeh : bi Efes, Simirne,

* **1:5** 1.5 múcēlté yen bakaadfi yen a ñif mi : Bēewē hómú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bēewē rē, lahte na yi hómú bíníyú yii beh : hosse bakaadfi yen a ñif mi. † **1:8** 1.8 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa : Alfaa daa koy una d'éb di gerek ra, omegaa daa millé. Iti fi wa tígi dee daa ri bitih : Koope daa d'éb te daa ri millé, mbée daa ri dalaana te daa ri d'úmēenē.

Pergaam, Catiir, Sardes, Filadelfi a bi Lawodise. »

¹² So' mi heeltoh oli bēe' na won soo na ra, mi ot lampa úris paana. ¹³ Lahte mbínéefi mada' a ow hómú leelii lampa ya, bekoh sabidoor, pokoh te geñu úris kinohi. ¹⁴ Fen fa afa naa' dúr, naa' ti lékít nen, illē na ñah ti kúí nen ; ¹⁵ kotta man pērēmí teyute, séewísútē níi lante, moosute níi na tiriñ nen, una man di na tila' mboowaanna kísí fē nen. ¹⁶ Di hampe hul paana ya'i ñamaa fi, jépíli laha' kañaana ya' dahasute na d'uh búgē. Kanama man ndiñ-ndiñ na' nen taac.

¹⁷ Ola' mi ri ra, mi yíppée keen kotta ti húlíd nen. Di tíkké ya'i ñamaa fi sun fi so' tígí daaha, won so' tih : « Ngana tíit ! Daa mi déb te daa mi míllē'. ¹⁸ Daa mi bēe' na pes da. Mi hómú húlité, ndaa mi ee pes da ee, te may pese peso faraañ. Daa mi lah sañ-sañ sun fi kúl kē a sun fi gin bēewē húlú rē. ¹⁹ Kon bíníyē iña ot fu ra : yee lah yee ra a yee na ac fayu ra bēeb. ²⁰ Síkirée mi won iti fi hulli paana ya ot fu ya'i ñamaa fi so' ra, a iti fi lampa ya' úríssí paana ya : hulli paana ya daa malaaka yi janji yi paana ya, te lampa yi paana ya daa janji yi paana ya. »

2

Unna bíníyú yulid' bēy íli janjii Efes ra

¹ Bēe' won so' tih : « Bíníyē malaakii janjii Efes fu won bēewē tih : so' mi bēe' ham hulli paana ya ya'i ñamaa fi so', ma na til hanndal ki lampa yi paana yi úríssē rē, mi won tee : ² so' mi otte yee pagu ron ra, légyí ron, a míní múñēn. Mi yúhté bití don míníh dék a bēyí bosse. Bēewē nē wonu bití wa i apootar te wa apootar neh ra, don semantaluute wa níi don yúhúté bití wa i feloh. ³ Don lahute múñ : af so' tahte don ñeyute coono,

te don yedduuy. ⁴ Di filib yaaha bēeb nék, so' mi otte yin don na : di hómú fahuu don so' débēenē daal, henlay daaha ! ⁵ Elsú di daluu ron wun a dēe míllúu ron ra, don lof pesad don nimil di na hómú pesuu ron merees nen. Henay bah, may ac mi pah lampaa mi kélid' dí tígē hom dí ra. ⁶ Di filib yaaha bēeb nék, mi otte yii neba'te so' don na : don wonuy yin iña na pagu bēewí Nikol ra dalaa ti so' nen.

⁷ « Bēyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bēy íli janjaa ra. Bēewē nay bage ra, may waa on wa ñam na di koyyi kilka na ona' pes hom filib meey Koope ra. »

Unna bíníyú yulid' bēy íli janjii Simirne ra

⁸ Bēe' wonil so' tih : « Bíníyē malaakii janjii Simirne fu won bēewē tih : so' mi bēe' déb te daa mi míllē' rē, so' fa hómú húl mi nimilte ma na pes da, mi won tee : ⁹ so' mi otte sáfúñ fon a ñagon, añcañ don lahute kat ! Mi kelohte iñi bossa na wonu bēewē sun fi ron ra, bēewē na damuu bití wa i yēwúf, wa bēewí Koope, deefa kaah neh. Wa goomal bēewí Seytaane don ! ¹⁰ Yee na sayu ron sáfúñē rē, ngēnē néehí yin na. Síkiríi, Seytaane ay bekroh i ow don na kasu olsohi ron, don moklu níi hen waal sabboo. Hēbí híin níi húlēn. May ron bek baani ndami pesa na d'uméh rē.

¹¹ « Bēyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bēy íli janjaa ra. Bēewē nay bage ra ii ñee húlí ana fa. »

Unna bíníyú yulid' bēy íli janjii Pergaam ra

¹² Bēe' wonil so' tih : « Bíníyē malaakii janjii Pergaam fu won bēewē tih : so' mi bēe' laha' jépíle laha' kaañaana ya' ana ya dahasute ra, mi won tee : ¹³ so' mi yúh tígē dékú ron ra. Don dékú tígē yípé' Seytaane nguur ki ra, kaa'eeh don

habute soo na híin. Don taasuy biti don gémuté sè', níi luka' na húmú hawu Antipaas, dí fa húmú seede kah-kah soo na, húl ginon ra, gina dék Seytaane ra. ¹⁴ Di filiḅ yaaha bééḅ nék, mi otte yin don na : lahte béewí ewu filiḅ fon ñeyuu iña yéeddé' Baalam ra, Baalam fa húmú bek Balak nuf na fiir bëy Israyel, tah wa ñame bo' yúul, wa na njaaliyuu ra.* ¹⁵ Lahte béewí ewu filiḅ fon bal ñeyuu iña na yéeddúu béewí Nikol ra. ¹⁶ Kon léfi pesad, henay baa mi ac ayo waalli yee mi haa' béewí yaa a jépilé na dúh búk sè' rë.

¹⁷ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesenj bëy íli janjaa ra. Béewë nay bage ra, may waa naa on maana* dapoh ra, mi yed wa la'i naa'i bíníyú tii hasi ow yéeh rí henay bëe' nay rii liile ra. »

Unna bíníyú yulid' bëy íli janjii Catiir ra

¹⁸ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janjii Catiir fu won béewë tih : so' mi Koy Koope, so' fa íllí sè' na ñah ti kii nen te kottí so' man pèrémí moosu mooso níi na tiriñ nen ra, mi won tee : ¹⁹ so' mi otte yee pagu ron ra : dee fahuu ron ow ra, dee gé múu ron so' ra, iñi wanna na pagiru ron morommon ra a míní múñèn. Mi otte biti dee sawooruu ron légéyé leegi ra luk bee débéenë. ²⁰ Di filiḅ yaaha bééḅ nék, so' mi otte yin don na : don yedḏute belaa na wonuu Sesabel tik afi yonente ra, na múuyid' sùrgé yi sè'. Daa ri bek wa njaaliyoh a ñam bo' yúul. ²¹ Añcañ mi onte ri, mi yerisse heeyce dí lof pesad, ndaa dí kaa'ate yeris njaaliyoh. ²² Síkirée ! May rii fénid', dí hen misikid' ; te béewë fanuu a ri ra, may waa tik coono fi misikke hém

wa lofuy pesadi bosa na bek wa belaa ra. ²³ Mii teem daa kep, may hap koyyi belaa húl, hen daa raa bëy íli janjaa bééḅ yúh biti yii hom nuf a yii hom keeñ ow bééḅ, so' mi yúh rí ; te yii pañ ow don na bééḅ, may ri rii yíníl. ²⁴ Don fi bëy Catiir nék, don fa bekuy affon iñi bossi yaa na yéeddúu yaa ra, te don yooduy yee na wonuu béewë “iñi lakoh yi Seytaane” ra, mi won don tee : mi tikëy ron yin kay. ²⁵ Mi won don biti kep don ham yee habu ron ra híin níi mi nimil.

²⁶⁻²⁸ « Béewë nay page yee faha' mi ra níi míllëenë rë, béewí yaa daa bage. May wa yed sañ-sañ kola' mi Baaso' na ra, mi tik wë sun fiheetti kayya wa kúd wë kúri híinté, wa dakaya' wa ti yaad nen.* May waa yed hula na niñ hagam dá bal. ²⁹ Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesenj bëy íli janjaa ra. »

3

Unna bíníyú yulid' bëy íli janjii Sardes ra

¹ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janjii Sardes fu won béewë tih : so' mi bëe' kúd Ruuh yi paana yi Koope a hulli paana ya ra, mi won tee : mi otte yee pagu ron ra : béewë habuu biti don homu pes deef don húlúté. ² Kon yúuníi don ham yee na waay húl don na ra híin, toñeh don ñak dí faf, ndée mi otte biti iñi wanna pagu ron ra tasa'te fii Koope. ³ Nérsii iña húmú yéeddú don a dee húmú keluu ron Unni Koope ra ; hëbí nè te don lof pesad. Don yúunúuy, so' may ac bis don ii yéñ, mi beetti ron ti lohoh nen. ⁴ Di filiḅ yaaha bééḅ, i ow ewu filiḅ fon Sardes dee sísíbilúy búubbi wë. Wa fi yah,

* **2:14** 2.14 Saame Kíni bëy Israyel 25.1-2 ; 31.16 * **2:17** 2.17 maan :daa ñama on Koope bëy Israyel homuu wa luufa ra. Tikki fi maan daa : « Yee yi bal ! » * **2:26-28** 2.26-28 Saame Kañaa ya 2.8-9

funi wa ay ñéerë' bani búubbí naa' yi wa, ndah wa mitu ri mito.

⁵ « Bëewë nay bage ra ay bekee búub naa' ti daa nen. Mii nís tii yi wa téerëe biníyú tii yi bëewë nay haale pesa na d'úméh rë, mi won fii Baaso' a fii malaaka ya biti wa nonu soo na.

⁶ « Bëyi lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí janjaa ra. »

Unna biníyú yulid' bëy ílí janjii Filadelfi ra

⁷ Bëe' wonil so' tih : « Biníyé malaakii janjii Filadelfi fu won bëewë tih : so' mi bëyi selaa te daa mi kaaf ka ra, so' fa ham céebii Dawit buura, mi kúnís d'ëe ow mínéh téy, te mi téy d'ëe ow mínéh kúnís rë, mi won tee : ⁸ so' mi otte yee pagu ron ra. Mi yúhté biti don lahuy doole níi, ndaa don habute unni so' híin, don kaa'uute súugéhi sé'. Síkíríi ! Mi kúnsídté ron íl fiiyën abah, bi fi yúhté biti ow mínéh rúí won. ⁹ Bëewë nonu goomal bëewí Seytaane ra nék, feloh yi yaa damuu biti wa i yëwúf, wa bëewí Koope te d'ëefa kaah neh ra, may pañ níi wa ac yek fiiyën, wa yúh biti mi faha'te ron. ¹⁰ Hém don daa habu unni so' híin ti di naha' mi ri nen, wahtaa nay mii cépiré loola éldúné bëeëb olsohi bëewë feey fa ra, so' bal may ron sëmlé'. ¹¹ Mi lej nimil, hëbí yee habu ron ra híin toñeh ow ay aye bëeëb baanii ndamon.

¹² « Bëewë nay bage ra, may waa yíp filiíb Faam fi gaani Koope fi so' ti cip nen, te wa ii naa koloh ta'. May biní tii Koope fi so' sun fi wa, mi biní tii gin Koope fi so' na bal, gini baa daa Yerusaleem fi hasa kola' sun, Koope fi so' cépid' dí feey ra. May biní tii hasi so' sun fi wa bal.

¹³ « Bëyi lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí janjaa ra. »

Unna biníyú yulid' bëy ílí janjii Lawodise ra

¹⁴ Bëe' wonil so' tih : « Biníyé malaakii janjii Lawodise fu won bëewë tih : so' mi bëe' né wonuu D'émíin d'ë, so' mi seedii kah-kah fa mit wëelíyëh rë, so' fa íña sak Koope ra bëeëb ñeya' soo na ra, mi won tee : ¹⁵ so' mi otte yee pagu ron ra. Don madu mulub nen : don sosuuy don woyuy. Don sosa' mbée don woy koon daa nay géné ! ¹⁶ Ndaa don sosuuy don woyuy, don homu leela te yii baa ay tah may ron hok feey ! ¹⁷ Don habuu affon biti don lahute yin, íñon bëeëb ee til rë, don ñakuy dara ; don anutee yíih d'ëe mokuu ron a d'ëe súfúñúu ron ra ! Don i ñëkíd, don i búumíd te don lahuy yii bekun don faannon ! ¹⁸ Yee nay mi ron wone ra daa ri biti ndék tee, don ac don lom úris kah-kah soo na, don caak yin. Don lomaaloh yéré naa' bal don bekoh, don banilti hen faan holon fii bëewë don sopoh. Don saamaloh kilki ay paye illën, don yeel. ¹⁹ Mi hom wona' affi bëewë faha' mi ra mi tik wë waal. Kon kélíi, don lof pesad. ²⁰ Síkíríi, mee canke ílí faam fa ra ma na lab ílë ; bëyi keloh un so' te kúnsíd' sé', may haal faami, funi bok loon.

²¹ « Bëewë nay bage ra, may waa yeris wa took hëbís sé' ñaani nguur ki so' ti bee bage' mi, mi payte mi tookke a Baaso' ñaani nguur ki ra nen.

²² « Bëyi lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí janjaa ra. »

4

Koope a ñaani nguur ki

¹ Filoon fi baaha, lahaatte yii feeñiyoh'te so' : Hom homo níi mi otte íl kúnséhté sun-Koo. Una na húmú won soo na man kúlúúb kí na lúúúb nen ra won so' tih : « Lawe dee mi teeb d'ó yee waf naa tikëh rë. » ² Dee a d'eh, Ruuha haalte so', mi otte ñaan nguur sun-Koo daaha ow tookke sun. ³ Bëe' na tak ti la'i miriñ luum a hillil

nen. Kuf ki Koo na tak ti la'i na miriñ nen bal, giwuté ñaani nguur ka. ⁴ Ñaan sabay ana a ñaan iniil (24) kay giwuté ñaani nguur ka, yi fi yúhté biti baha sabay ana a baha iniilli (24) bekuu búub naa', bekuute baane úris daa tooku sun. ⁵ Lahte héléyyí dofa' ñaani nguur ka ñeerètè a i un a pilliñji na tiil. Lampa paana na njaarah fiyí, daa wa Ruuh yi paana yi Koope. ⁶ Yii manti kisi, helej ti pilaatu nen hompe fii ñaana. Mbíneeffi iniilli faanni wa béeb líiffé il ow, homute leelaa giwuté ñaana. ⁷ Bee déb dè man gaynde nen, bee tikèh nè rè man yuuh fana nen, bee ñee na ra kuf kanam ow, bee millè' rè man njaan fi hom pún nen. ⁸ Mbíneeffi iniilla, bina-bina waa na béeb lahte pañ pèenè yí líiffé il. Wa dékúu yeek na' a elek wone tih :

« Fu pesen ! Fu pesen ! Fu pesen do fi Yíkèe, Koope fa mín béeb rè, do fa húmú nè, fu ee na, te fu ac ayo ra. »

⁹ Wahtii homuun mbíneeffi iniilla kañe, wa béyré, wa simé bée' took ñaani nguur ka na pes faraah ra, ¹⁰ baha yi sabay ana a iniilla (24) yek fii bée' took ñaana ra, jaamiyee bée' na pes faraah ra, wa bet baane yi wa fii ñaana wone tih :

11 « Yíkèe Koope fi fun, daa fu yeeliyoh ndam, daa fu mit béyíd, daa fu yeeliyoh doole di yee saka' fu iña béeb rè.

Daa fu faha' ri, daa tah wa hen. »

5

Téerèe ya' Har fi Koo

¹ Filoon fi baaha, mi otte téeríi túlúñú túlúñè hompe ya'i ñamaa fi bée' took sun fi ñaani nguur ka ra ; hatinna béeb ana biniyuté, dī antee túlúñú siitdúté sondeel,

leewute leew paana. ² Mi otte malaakii mitte, béyídté uni sun won tih : « Daa yeeliyoh kécísí leewwa, kúnís téerèe ? » ³ Ndaa sun-Koo neh, feey fa neh, filiñ feey fa neh, lahay béyí mín kúnís téerèe, olsoh yee filiñ. ⁴ Ola' mi biti lahay béyí yeeliyohte kúnís téerèe olsoh yee filiñ ra, mi looyte looyi misikke. ⁵ Ow di baha ya won so' tígí daaha tih : « Ngana looy yaal ! Ole, gaynde fa tali Yudaa, sédí Dawit daa ban ; dī nay kécísí leewwi paana ya, kúnís téerèe. »

⁶ Filoon fi baaha, mi otte Har canke leelii ñaani nguur ka, mbíneeffi iniilla a baha ya giwuté ri. Har fa man oolu oolo nen, lahte wic paana a il paana yi daa Ruuh yi paana yi Koope, yee wolu feey fa béeb rè. ⁷ Har fa acce bebpe téerèe ya'i ñamaa fi bée' took ñaana ra. ⁸ Beya' ri téerèe rè, mbíneeffi iniilla a baha yi sabay ana a iniilla (24) yípútée yek fiyí. Ow fi ow waa na béeb hampe koraa a i annda úris yi líiffé a cuuraay. Cuuraayi yaa nam daa maanam danñi bée'wí Koope.

⁹ Wa na anuu yeek yeekaa has tabuu tih :

« Daa fu yeeliyoh beyi téerèe, daa fu yeeliyoh kécísí leewwa.

Daa fu húmú hawu sarah, ñif mu tosidte Koope ow,

bée'wí koluu talla béeb, wonadfa béeb, heetta béeb, ginna béeb.

¹⁰ Fu tahte wa nonute Nguur ki Koope

wa henute heet seeyoh yi Koope fi fun,

wa hen buur feey fa béeb. »

¹¹ Mi homilte maa yeel, mi keloh i un malaaka caak giwuté ñaani nguur ka, mbíneeffé a baha ya. Wa madu pep feey nen caak, ¹² béyruté unni wa sun na yeeku, tabuu tih :

« Har fa h́mú hawu sarah ra
yeeliyohte doole,
yeeliyohte alal,
yeeliyohte hereñ a katan,
yeeliyohte béyíd,
yeeliyohte ndam a kañ ! »

¹³ Mi keliilte mbínéeffë béeb :
yee sun neh, yee feey fa neh, yee
filiß feey fa neh, yee filiß kısı fë
neh ; mbínéeffë éldúnë béeb na
yeeuku, tabuu tih :

« Bëe' took ñaani nguur ka ra a
Har fa
daa ron mitu kañ,
daa ron mitu béyíd,
daa ron yeeliyuu ndam,
daa ron yeeliyuu sañ-sañ dee ní
kiri fi kirih ! »

¹⁴ Mbínéeffi iniilla tabuu : «
Démiin ! » Baha ya na yeku na
jaamiyuu rek.

6

Har fa kécissé téerëe

¹ Homilte ní mi ot Har fa
kécissé leewa dëb dë, mi kelohte
un mbínéef yínë di mbínéeffi ini-
illa dofohte ti pillij nen won tih :
« Aye ! » ² Mi hen deh, mi ot pënís
naa', bëe' yaagoh ri ra hampe
hél kas, dı yerute baane bagoh,
saañce a ndam, saañ bagaat.

³ Har fa kécissé leewi ana fa,
mi kelohte mbínéefi ana fa fonke
won tih : « Aye ! » ⁴ Pënís kay
yíppée d́h, luum cuy ti yuy kii
nen ; bëe' yaagoh ri ra yerute sañ-
sañ dı lík jaamma feey fa, bëewë
bëeméntée filiß fi wa. Di yeru
jépílí gaante !

⁵ Har fa kécissé leewi éeyë fë,
mi kelohte mbínéefi éeyë fë fonke
won tih : « Aye ! » Mi henil deh,
mi ot pënís kay yíppée d́h, dı
súul ; bëe' yaagoh ri ra hampe
peeseyaa. ⁶ Mi kelohte yin ti
un nen dofohte leeli mbínéeffi
iniilla na won tih : « Kílë
súunë yínë daa ganjarma légéy
ow bis múlgús, kilë bësi éeyë daa
ganjarma légéy ow bis múlgús,

yii lenke dúuléenë a béenë nék,
ngana leb na ! »

⁷ Har fa kécissé leewi iniil fa,
mi kelohte un mbínéefi iniil fa
won tih : « Aye ! » ⁸ Mi olilte
pënís kay yíppée d́h, dı hilil ;
bëe' yaagoh ri ra dëekúu kıl kë,
gin bëewë h́lú rë ñeete filooni.
Wa onute sañ-sañ sun fi hatin
yinë di hatinni iniilla feey fa, wa
hap bëewë dékú në rë béeb h́l
a jépíl, a yaab, a jér bos a rabbi
sohoorute.

⁹ Har fa kécissé leewi iip fa,
mi otte i coonaa fëgërëh fı tígë
na hawruu ra, coonaa yi bëewë
h́mú bëemú ndah Unni Koope
a yee h́mú waariyuu wa Unna
bëewë rë. ¹⁰ Coonaa ya na fogu
sun wonu tih : « Koo-Yíkëe, do fa
sela te daa fu kaaf ka ra, fu seh yi
aattiya'i bëewë feey, fu yíllíd fun
di yee kéendúu wë ñif mi fun feey
ra ? » ¹¹ Tígí daaha, ow fi ow waa
na béeb yerute sabidoor naa', wa
wonute biti wa sehaaloh yutuud'
ní koy-yaayyi wa, bëewë wani wa
h́mú boku légéy rë hawu h́l ti
wa nen paay, ac mitsíd wa.

¹² Mi henil deh, mi ot Har fa
kécisilté leewi pëenë fë, feey fa
yíppée hégíyëh hégíyëhı misikke
; na'a súulté kúk ti bilëes nen, di
teem céyín fë béeb luumpe cuy
ti ñif nen ; ¹³ hulla sun na keen
feey ti koy eenni hililli ngilaaw
gaan hégíy tala nen. ¹⁴ Sun-Koo
hente fur saañce ti téerü túluñú
túluñë nen ; danña a ginna kısı
fë béeb dofute ilıyyë h́mú wë
rë. ¹⁵ Buurra feey fa, njiittë,
kélfë yı soldaarra, yíkëe yı alalla,
jammaarra, ñamma a bëewë
lahuu affi wa ra, bëewë béeb na
dapuu filiß killa, na lakuu la' yi
gaanna danña, ¹⁶ wa na wonu
danña a la' yi gaanna tih : «
Bëpi sun fi fun, don dap fun fun
lakoh illı bëe' took ñaani nguur
ka ra, fun wuloh haayi keeñ Har
fa, ¹⁷ ndah bisi gaana lahte, bisa

haaya' keeñi nii haay ra ! Daa nay naa múcé ? »

7

Bëewë tinnúú rë

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka iniil cagute hatinni iniilla feey fa, fútútë ngilaaw ma na haala' ílýyí iniilla ra, kaa' ri laf sun fi feey fa, sun fi kísí fë a sun fi kilikka. ² Mi otte malaaka kay bal, bi kola' waal púlëen na' na ac. Di kúdtë tiinj ñaasaa, bee Koope fa na pes da hom tinnüde' rí rë, béyídtë uni sun na won malaaka yi iniilla yeru sañ-sañ yahun wa feey fa a kísí fë rë tih : ³ « Bëyít, cëgí ! Ngënë lébí feey fa, ngënë lébí kísí fë, te ngënë lébí kilikka te deefa yen ñeesih súrgë yí Koope púk, yen tinnüde' wë. » ⁴ Tígí daaha, mi kelohte dee teyu bëewë ñaasu púk tinnüdtë rë : wa henute ow junní tímëer a ow junní sabay iniil a ow junní iniil (144.000). Tal fi tal di talli sabboo a ana ya Israyel béeb, ow junní sabboo a ow junní ana tinnüdtë (12.000) : ⁵ ow junní sabboo a ow junní ana di tali Yudaa ; ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Ruben ; ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Gaat ; ⁶ ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Aseer ; ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Neftali ; ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Manase ; ⁷ ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Simewon ; ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Léwí ; ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Isakaar ; ⁸ ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Sabulon ; ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Suseef ; ow junní sabboo a ow junní ana (12.000) di tali Bersame.

Bëewë bekuu búubbi naa'ya ra

⁹ Filoon fi baaha, mi otte dúukéli bëewí ow yéeh dee teyu wa ra caak, dúukéli bëewí dúhúu ginna béeb, talla béeb, heetta béeb a wonadfa béeb. Wa cagute fii ñaani Nguur ka, fii Har fa yera' Koope sarah ra, bekuute búub naa', habute soor-soor ya' yi wa. ¹⁰ Wa bëyrútë unni wa sun na wonu tih :

« Múc kola' Koope fi yen na, dí fa took ñaani Nguur ka ra, múc kola' Har fa yera' ri sarah ra ! »

¹¹ Malaaka ya béeb giwuté ñaani Nguur ka, giwuté baha ya a mbíneeffi iniilla, yedduute líhúuté kíp feey fii ñaana na jaamiyuu Koope ¹² na wonu tih : « Ahan kay ! Koope fi yen daa mit kañ,

daa ri yeeliyoh ndam,

daa ri yeeliyoh hereñ,

daa ri mit sím,

daa ri mit bëyíd,

daa ri yeeliyoh doole a katan dee nii kiri fi kirih !

Démíin ! »

¹³ Ow di baha ya meelte so' won tih : « Bëewí yee béeb bekuu búub naa' ra, fu yuh daa wa i wa a tígë koluu wa ra a ? » ¹⁴ So' mi won dí tih : « Daa fu gisa' so' na kat bahaa ! » Di won so' tígí daaha tih : « Yee daa bëewë ñeyu mogi misiga ra ; wa hosu búubbi wë hoso, wa bukutu wa bukuto a ñif mi Har fa yera' Koope sarah ra nii naa'te. ¹⁵ Yii baa daa tah wa hom fii ñaani Nguur ki Koope, wa na jaamiyuu ri na' a elek filiif Faam fi gaani Koope. Bëe' took ñaani Nguur ka ra ay waa uuf. ¹⁶ Wa wocute yaaB a sifiroh ; na' wocce tami wa, op wocce mokli wa, ¹⁷ ndah Har fa yera' Koope sarah hom sun fi ñaani Nguur ka ra daa nay hene nírehí wë, kúf wë culli mulaa na ona' pesa na dúmëh rë. Te Koope ay moos muun ma ílí wë nii lan. »

8

Leewi paana fa

¹ Har fa kəcíssé leewi paana fa, sun-Koo hente tid ní mitte genwal wahtu. ² Mi otte malaaka yi paana ya na homu fii Koo ra ; wa yerute kúlúb paana.

³ Malaaka kay acce cañke hëbís tigë na hawruu ra, hampe annda cuuraay, bi tífúu úrís. Di yerute cuuraay caak, yi dí ay waa yeree sarah sun fi tigë na hawruu ra fii ñaani nguur ka, ñéerë' a ñañji bëewí Koope. ⁴ Dúukíi cuuraaya hom ya' malaakaa ra bëyrëhté na saañ Koope na ñéerëté a ñañji bëewí Koope. ⁵ Filoon fi baaha, malaakaa toffe na kii kē sun fi tigë na hawruu ra túmpé anndaa, bette ri feey fa. Tígí daaha, pil-lijña tiilte, i un ñofohite, héléyyé takke, feey fa na hégíyëh.

Kúlúbbe

⁶ Malaaka yi paana ya kúru kúlúbbe paana ya ra cagute na waayu fiisi kúlúbbe.

⁷ Malaakaa dëb dë fiisse, i ñañ galaas a kii ñéerë' a ñif na keen feey fa : hatin yínë di hatinni éeyë yë feey fa tampe ní muuyte, hatin yínë di hatinni éeyë yí kilikka tampe ní muuyte, gaaw fi hilila bëeb tampe ní muuyte bal.

⁸ Malaakii ana fa fiisse, yin jündëj ti ñañ njaaroh kii nen betute fili b kisi fë, hatin yínë di hatinni éeyë yí kisi fë yíssëhté ñif. ⁹ Hatin yínë di hatinni éeyë yí mbíneéffé na pesu kisi fë rë húlúté, hatin yínë di hatinni éeyë yí gaalla fili b kisi fë yahte.

¹⁰ Malaakii éeyë fë fiisse, huli gaani na kad' ti njaar kii nen kola'te sun keente feey : dí keen sun fi hatin yínë di hatinni éeyë yí laah ya, a culli mulubba. ¹¹ Hula wonuu Beedok. Hatin yínë di hatinni éeyë yí mulaa hente haay, te ow caak di bëewë hanu na mulaa ra húlúté ndah haayi mulaa.

¹² Malaakii iniil fa fiisse kúlúb kii, hatin yínë di hatinni éeyë yí na'a labute, hatin yínë di hatinni éeyë yí céyín fë labute, hatin yínë di hatinni éeyë yí hulla labute ní hatin yínë di hatinni éeyë yí niiñi wa bëeb yímpé : hatin yínë di hatinni éeyë yí niiñi na'a a elga bëeb yímpé.

¹³ Mi homilte maa yeel, mi kelohte njaan fi na pún sunaa-sun, una hente sun ñañ won tih : « Mas ! Mantee mas ! Mas bëewë feey fa nay maasee fiisi malaaka yi éeyë yë tasu fiisi kúlúbbe wë rë ! »

9

Kúlúb kii iip fa

¹ Hompe ní malaakii iip fa fiisse kúlúb kii. Tígí daaha, mi otte huli kola' sun keente feey, yerute céebii ngaara mi nuñi nooda. ² Di kúnissé ngaara ma, dúukii man dúukëe njaar kii nen ñofohite na, na'a a deyi baa bëeb ñúussé. ³ Lahte payyi dühuté dúukëe, hasaluute feey fa bëeb ; wa onute doole tawaa ti dagal nen. ⁴ Wa túuyuté biti wa banti leb gaaw fa feey fa, gañcaha, a kilikka ; wa túuyú yejohi bëewë púkkí wë tínnnúuy a ñaasii Koope ra kut. ⁵ Wa nahuy biti wa ay waa hawe húl, wa nahu biti wa ay waa page iñi misikke ní hen céyín iip. Te yii misiga nay wa waa page ra, ay made biti dagal tap ow nen. ⁶ Waalli yaaha, bëewë ay faha' húl, wa ii rii ot ; wa ay saam kúl kē ndaa kúl kē ay waa hegee hegoo !

⁷ Payya madu pëniissí cagute saañ haa' nen. Mante ti baane úrís nen hompe affi wa, kanammi wa man kanam ow nen ; ⁸ fen fi wa man fen ow beleb nen, síssí wë man síssí gaynde nen ; ⁹ búub tiñj daa húun araalli wa, yodadi pabbi wa man yoda' sa-reetti pëniis caakki homu múkë na suu haa' daa na hécú wë nen.

10 Wa lahuu lúk, ñéerè' a suut ti dagal nen, te wa onute sañ-sañ wa mokle bëewè a lúkkée ké wè yaa nii hen céyín iip. ¹¹ Malaakii ngaara mi nuña daa buuri payya. Di hínú « Abadon » di ébrè, mbée « Apoliyon » di gerek, daa ri « bee na yah ra ».

¹² Daaha, loola déb dè gétté, lool ana kay ee ayil ra.

Kúlúb kí pëenè fè

¹³ Malaakii pëenè fè nampee fiis kúlúb kí bal, mi kelohte uni kola' wicci iniilla tígí hawraa yugusuu úris hom fii Koope ra. ¹⁴ Una won malaakii pëenè fè kúf kúlúb ké rë tih : « Pëkísé malaaka yi iniilla pokalsuu hëbís Efarat, laahi gaana ra. » ¹⁵ Daaha, malaaka yi iniilla pëkísuté. Daa wa malaaka ya húmú waaydu kiilí baa koon da, di céyín fi bah, bisi baa a wahtii baa koon da kep, wa hap hatni yínee di hatinni éeyè yí bëewè feey fa ra. ¹⁶ Goomali soldaarra yaaguu pëniissé ñéerúu a wa ra henute ow miliyon tíméer ana (200.000.000). Dee teyu wa ra, mi wonuu ri daaha. ¹⁷ Yii lenke pëniissé a soldaarra nék, wa feeñiyuu so' deh : wa bekuu búub tiinj luum cuy ti yuy kii nen, yi tappe búlèh ti sun-Koo nen, mbaasaante ti pënnèl tuutaabi dúukísírú dúukísírè nen ; wa fi pëniissé nék, affi wa man af gaynde nen, búkkí wè na dúh kii, dúukée a gél-kii. ¹⁸ Daaha, hatin yínè di hatinni éeyè yí bëewè húlúté loolli éeyè yí yah : kii ké, dúukée a gélè dúh búkkí pëniissé rë. ¹⁹ Doolii pëniissé dúhè' búkkè ndaa na dúh nè lúkkí wè bal, ndah lúkkí wè man goñ nen te kúdté af. Te wa mokluu bëewè a affi yaaha.

²⁰ Di filiḅ yaaha béeb nék, bëewè fúsú loolli yaa ra kaa'uute lofisoḅ di iña yugusuu wa a ya' yi wa ra. Wa habute na jaamiyuu ala ya, a ala yi tíbúu úris, tiinj hélíis,

përèm, yee peluu la' a kilik ra : ala yi na élih, na kéliih te na tílih. ²¹ Wa kaa'uute woc bëemèntè', pagadfi luunni wa, pañ yii tappe njaaliyoh béeb, a loh.

10

Malaakaa a téerü yutuuda

¹ Mi henil deh, mi otte malaakii mitte kola'te sun na cép, lambohte nér, kud' ki Koope hompe afa ; kanama man na' nen, kotta man cíp kii nen. ² Di hampe téeré yutuud, bi kúnsuté ya'i, tíkké kodi ñamaa fi sun fi kisi fè, kodi sugu fa hompe sun fi feey fa. ³ Di béyídté uni sun na daañjoh ti gaynde fi na foñ nen. Una na lús, pilliñji paana ya na tiil. ⁴ So' mi saañ bini yee won pilliñja ra koon, mi kelohte un kola'te sun won so' tih : « Yee won pilliñji paana ya ra banay dúh búkú, te ngana bini ! »

⁵ Tígí daaha, malaakaa ot mi cañke sun fi kisi fè a sun fi feey fa ra, béyídté ya'i ñamaa fi sun, ⁶ na aňoh di tii Koope fa na pes faraah, sak sun, sakke feey, sakke kisi fè a iña hom filiḅ fi wa béeb rë, won tih : « Leegi seha doyte ! ⁷ Malaakii paana fa fiise kúlúb ké rek, Koope page yee nufi, ti di húmú wona' ri súrgé yí, yonente ya ra nen. »

⁸ Filoon fi baaha, una na húmú keloh mi dúhè' sun ra wonil so' tih : « Paye fu beb téerèe kúnsú hom ya' malaakaa cañ sun fi kisi fè a feey fa ra. » ⁹ Mi lebohte malaakaa mi meelte ri téerèe, di won so' tih : « Beye fu ñam, ay made kúum nen neb búkú ndaa lah lowu raa ay haay dé' ! » ¹⁰ Mi tahte téerèe ya' malaakaa, mi ñampe ri. Di man kúum nen neb búk sé', ndaa hona' mi ri ra, loo so' béeb na haaya'.

¹¹ Tígí daaha, mi wonu tih : « Fu wadtee waareyaat di tii Koope yii lenke heet caak, gin caak, wonad caak a buur caak. »

11

Seede yi ana ya

¹ Filoon fi baaha, mi yerute duud bëhëer, bi saamu nataa, una won so' tih : « Paye fu nat Faam fi gaani Koope a tigé na hawruu ra, fu kín bëewë në jaamiyuu filiḅ ra. ² Ndaa ngana nat baylii ëssi Faam fi gaana, ndah dī yedḏuute bëewë nënín bëewí Koope ra. Bëewí yaa nay togisee Yerusalem gini selaa nūi hen céyín sabay iniil a céyín ana (42). ³ So' may wol seede yi ana yi so', wa ay ðekee saaku ti jëtíd nen, wa léhín unni so' nūi hen bis júnní a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260). » ⁴ Seede yi ana ya daa talli ëlíiffi ana ya a lampa yi ana ya hom fii Yíkíi ëldúnë rë. ⁵ Bëyi fi nar waa pañ yin bos, kii nay dúhé búkkí wë muuyil kaa'oh yi wa. Ahanḵay, bëyi nar waa pañ yin bos rek ay húlée ðaaha. ⁶ Wa lahute sañ-sañ wa téy sun-Koo, Koo ðanti toḅ wahtaa nay waa léhínee unni kola' Koope na ra. Wa lahute sañ-sañ wa yídís mulubba ñif, wahtii neba' wa wa cépíd loolli caakki bokaay feey fa.

⁷ Wa woc seedii wa raa, raba nay dúhé ngaara mi nuḵa ra ay wa yejoh, ðañ wa, hap wa húl. ⁸ Búudé yí wë ay tase këemí gini gaana sëeddúu « Sodom » mbée « Ésip », tigë daayuu Yíkíi wë kurwah ra. ⁹ Ay hen yii mit bis éeyë a caan, búudé yí wë ay home daaha, heetta béëḅ, talla béëḅ, wonadḏa béëḅ a ginna béëḅ ole wa, kaa' biti wa hacu. ¹⁰ Keeññi bëewë feey fa ay sos di húlë húlú wë rë, wa ay yeranta' kuun ndah yonente yi ana yi yaa moklute wa.

¹¹ Ndaa filoon fi bissi éeyë yë a caan fa, Koo wolte coonaa, ðekke ri búudé yí yonente yi ana ya, wa koluute. Bëewë olu wa ra béëḅ títú títë nūi tít ! ¹² Yonente yi ana ya koluute uni bëyrëhté kola'te sun won wa tih : «

Lëwí sun dee ḏon ! » Tigí daaha, lahte néri húunté wë, wa na lawu sun, kaa'oh yi wa na tíkú illí wë në ngëey. ¹³ Dee a ðeh, feey fa hégíyëhté hégíyëhí misikke ; hatin yínë di hatinni sabboo yi gina bëppé, ow júnní paana (7.000) tikké húlúté në. Bëewë múcú në rë títúté, wa na kañu Koope fa sun.

¹⁴ Daaha, looli ana fa gétté, éeyë fë lenḵ ac !

Kúlúb kí paana fa

¹⁵ Malaakii paana fa fiisse kúlúb kí, lahte unni bëyrëhté koluute sun-Koo na won tih : « Nguur kí ëldúnë ee ya' Yíkíi yen leegi a ya' Buura dī fal ri ra, te ii naa koloh ta' ! » ¹⁶ Tigí daaha, baha yi sabay ana a baha yi iniilla (24) tooku ñaanni nguur kí wa hëbís Koope ra yedḏuute lúhúté kíp feey na jaamiyuu Koope ¹⁷ na wonu tih : « Koo-Yíkëe fë mín béëḅ rë ḏo fa ee na te fu húmú në rë, fun na símú rë di yee millë' fuu cañ
fu ðeḅpe dooluu fu yíppé nguur ku ra.

¹⁸ Heetta húmú dee na haayluu, ndaa daa fu haayloh woteh. Wahtaa nay fuu aattiyee bëewë húlú rë lahte, wahtaa nay fuu waafe súrgë yú, wa fa yonente yu ra, wahtaa nay fuu waafe bëewú, wa fa bëewë neehu ro ra, wa yahun ow gaan mbée baadoole béëḅ ; daa ri wahtaa nay fuu ḏakayee bëewë rë, bëewë yahu ëldúnë rë. »

¹⁹ Tigí daaha, Faam fi gaani Koope sun kúnsëhté, wahandii Kootaa feeñce filiḅ. Héleyyë tiilte, i un na won, pilliñña na faaḏ, feey fa na hégíyëh, dī na bacal i ðiñ galaas.

12

Bëyi belaa a niñkinanḵa fa

1 Filoon fi baaha, lahte yii éemilèté feeñiyoh te sun : yaa ow beleb, di bekoh na'a, céyín fè hompe kotti feey, baanii laha' hul sabboo a hul ana hompe afa. 2 Belaa húmú loo. Bi ham lowa nék, di na fof ndah misik.

3 Tígí daaha, yin kay feeñiyaatte sun : ninjinaŋka gaan, lum cuy, bi laha' af paana a wic sabboo. Affi paana ya béeb bekute baane-buur. 4 Hatin yiné di hatinni éeyé yí hulla sun béeb lúk ninjinaŋka fa padte wa, lasse wa feey fa. Di fi ninjinaŋka fa nék, hompe fii belaa na saañ bésilé rē na woh biti di bésíl rēe ndin, di ñam baakera. 5 Belaa bésílté, lahte koy yaal. Koy ki yaali baa daa ri bee nay kúré heetta béeb kúri hínté rē. Bi hom ninjinaŋka fa na seh, límúu kúkëyë, di yíppée pahu kúrúte hompe hébís Koope a ñaani nguur ki. 6 Di fi belaa nék, hegohte saañce luufin, deef Koope liiltee rii saamid tígí homa ri daaha, di tooppituu ní hen bis júnni a bis tíméer ana a bis sabay pēenē (1.260).

7 Tígí daaha, haa'a takke sun-Koo : malaakii gaana na wonuu Misel ra a kēewí na haa'uu a ninjinaŋka fa a kēewí. 8 Misel a kēewí bagute ninjinaŋka fa a kēewí. Baguu ninjinaŋka fa a kēewí rē, wa dēmlíh sun-Koo. 9 Punjal mi ninjinaŋka fa líkúte. Di fi goŋ fee kíilē na húmú wonuu tuumaloh mbée Seytaane ra, di fa na húmú nofa' bëy éldúnē béeb rē líkúte betute feey, bani kēewí.

10 Mi yíppée keloh uni béyrēhté kola'te sun-Koo won tih :
« Wahtu múc lahte leegi,
wahtaa teeŋa' Koope fi yen doolii ra,
wahtaa teeŋa' ri nguur ki ra,
wahtaa haala' sañ-sañ ya' Buura di fal ri ra lahte leegi,

ndah tuumalohi koy-yaayya filiḅ ngémē líkúte betute feey,
di fa na húmú tuumal wa na' a elek fii Koope fi yen ra.

11 Koy-yaayya daa míllúu rii baŋ, daa míllúu rii baŋ yúfēhē yúfēh ñif mi Har fa ra,
Har fa yera' Koope sarah ra,
a di yee seedeyuu wa Unni Koope ra.
Wa húmú kaa'uuy na dara pesi wa,
kaa'uuy na dara ní húl deef wa na sah.

12 Mi won tee bal :
bíyí bëy sun-Koo,
bíyí don fa dékú nē rē !
Ndaa mas don fi bëy feey fa,
mas don fi bëy kisi fē,
ndah Seytaane céppé don na a ŋaŋ,
céppé don na a ŋaŋ ndah di yúhté biti di talla yutuud' dómél.

»
13 Ola' ninjinaŋka fa biti di betu feey fa ra, di yampe na boorsoh belaa húmú lah koy yaal baa ra. 14 Ndaa belaa saamdute paḅ ana ti paḅ dúut nen, yi nay rii kúré tígé saamid di Koope luufin, di hom daaha tooppituu ní hen kíil éeyé a caan, wuloh ninjinaŋka* fa. 15 Ninjinaŋka fa púussé muluḅ caak ti húlbí na bas nen filoon belaa, na faha' biti mulaa pah ri. 16 Ndaa feey fa hílippé belaa, haanŋke, hante mulaa púus ninjinaŋka fa ra béeb. 17 Bi haay keñ ninjinaŋka fa belaa ní haay, di saañce yejohi koyyi kay yi, yee na ñeyu túuyé' yí Koope ra te dékúu seedeyidi Yéesú rē.

18 Kola' ninjinaŋka fa dah, di payte canŋke búk kisi na seh.

13

Rabbi ana ya

1 Filoon fi baaha, mi otte rab dúhté kisi fē. Di lahte af paana a wic sabboo. Baane-buur sabboo

* 12:14 12.14 ninjinaŋka saari beh, a saar 15 : Di gerek, biníyú deh : goŋ.

hompe wicca ; tii yi soluu Koope bíníyúté affa. ² Raba ot mi ra man baade nen, kotta man kot raba na wonuu úrsè rē nen, búgē man búk gaynde nen. Niñkinaŋka fa déŋéenté rí doolii a nguur ki, onte ri sañ-sañ gaante. ³ Af yínē di affi raba gaañohte gaañohi misigi fí yúhté biti man ay rii hap húl nen, ndaa gaaña yíppée wah. Bëewē feey fa béeb éemúté, wa ñeyute tal raba. ⁴ Wa béeb na jaamiyuu niñkinaŋka fa di yee ona' ri raba sañ-sañ ra. Wa na jaamiyuu raba bal na wonu tih : « Bee rañ lahay man kan ! Daa mín dīi tíkē' af ? »

⁵ Di fi raba onute biti dī gaan gaanloh dī sole Koope ; dī ay homee sañ-sañi baaha nīi hen céyín sabay iniil a céyín ana (42).

⁶ Daaha, dī yampe na sol Koope, na won yin bos sun fi tiyi, sun fi tígē dék dī rē a sun fi bëewē dékú sun da. ⁷ Di onute sañ-sañi haa'aa ri bëewí Koope dī ban wa ; dī onute sañ-sañ sun fi bëewē béeb : talla béeb, heetta béeb, wonad'aa béeb, a ginna béeb. ⁸ Bëewē feey fa béeb ay jaamiyee ri : bëewē tiyi wa bíníyúy dalaani pesa filib téerēe bíníyú tii yi bëewē nay haale pesa na dúmeh rē, téerēe ké Har fa yera' Koope sarah hawute húl rē.

⁹ Bëyí lah nuf, kelaa na ! ¹⁰ Bëyí Koope won biti ay habu ñaam, ii fús ; bëyí Koope won biti nék ay húlée jépíl, ay húlée nē. Yii baa daa tah bëewí Koope warutee múñ, wa ham ngémē.

¹¹ Filoon fi baaha, mi olilte rab kay na dūh feey. Di laha' wic ana man wic koy har nen, ndaa ri wona' wonad' niñkinaŋka. ¹² Sañ-sañi laha' raba déb dē béeb, dī laha' ri te ri paga' ri hēbisi, anti túuyé feey fa a bëewē feey fa béeb jaamiyohi dī fi raba déb húmú gaañoh gaañohi misiga nīi wahte ra. ¹³ Di fi rabi ana fa pañke i kimtaan gaan ; dī na

kala' njaar kīi sun-Koo, cépíd dī feey illí bëewē béeb. ¹⁴ Daaha, dī hompe na nofa' bëewē feey fa kimtaanna na pañ dī ra fii raba déb dē. Di luk waa nah yugus netli raba déb dē húmú gaañoh a jépílē, te millē'tée koloh ra. ¹⁵ Di fi rabi ana fa onute sañ-sañi bekaa ri netli raba déb dē coonaa dī pes nīi wone ndín, hawroh bëewē nay kaa'ee jaamiyohi netla ra húl. ¹⁶ Di túuyé bëewē béeb samdu tinndee ya' ñamaa mbée púk : ow gaan mbée baadoole, yíkēe alal mbée ñékíd, fu laha' afu mbée fu ñaam béeb fay tinnduu. ¹⁷ Ow waray lom mbée yaay te laheh tinnde'í bah : tinnde'ē, dī tii raba mbée siifērē ñéerē' a tiya ra.

¹⁸ Tígí dee nék, meela' ñaañ : bëyí fí hereñ raa, fay mín kín siifērí raba, ndah siifērē ñéerēté a tii ow, te daa ri beh : timéer pēenē a sabay pēenē a pēenē (666).

14

Yeekii bëewē tosu ra

¹ Mi homilte maa yeel, mi otte Har fa yera' Koope sarah ra canje sun fi dani Siyoñ, ñéerēté a ow júnñi timéer a ow júnñi sabay iniil a ow júnñi iniil (144.000), yi fí yúhté biti tii dī fi Har fa a tii Boffi daa bíníyú púkkí wē.

² Mi kelohte un kola'te sun-Koo ti- ilte man pagad' mboowaanna kisi nen, man hínđiñi bídí baa nen. Una keloh mi ra man un koraa, bee i bëelú homute típ rē nen.

³ Bëewē homute fii ñaani nguur ka a fii mbínéeffi iniilla a baha ya, na yeeku yeekaa has. Yeekaa mínéh haal af ow kay gét nēe wa fi bëewí júnñi timéer a júnñi sabay iniil a júnñi iniilla (144.000) Koope tos wa feey fa ra. ⁴ Wa fi bëewí yaa daa wa yee mēsúy leb beleb nīi wa sobeye ra ndah wa yíh beleb. Daa wa yee fí yúhté biti tígí ñee Har fa béeb wa ñee na ra. Bëewí yaa daa wa yee tosu

filiß fi bëewë henute yi Koope a yi Har fa ra. Daa wa maanam iña débúu lec meeyya jébélúté Koope ra. ⁵ Fel mësëy d'uh búkkí wë, wa lahu y síkkë.

Yii lejke bis-këem

⁶ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay feeñiyohite na pún sunaa-sun. Di kúd' Uní Neba na d'uméh rë. Di ay rii waar-eye bëewë feey fa béeb : ginna béeb, talla béeb, wonadda béeb a heetta béeb. ⁷ Di béyídté uni sun won tih : « Néehí Koope d'on kañ dí, ndah wahtaa nay rii aattiyee bëewë rë lahte ! Jëemíyíi bëe' sak sun-Koo, sakke feey fa, kísí fë a culli mulubba ra ! »

⁸ Malaaka kay feeñiyohite filoon bee déb dë won tih : « Babilon dakaya'te ! Babilon fi gaana dakaya'te, dí fa bek heetta béeb pagaddí bossi ra, dí fa bek wa haní gulií njaaliyohi misiga homa' ri ra ! »

⁹ Malaakii éeyë fë feeñiyohite filoon fi ana ya déb dë, béyídté uni sun won tih : « Bëyí fi jaamiyoh raba a netli, bëyí fi lah tünndë'e púkí mbée ya'i, ¹⁰ dí fi bëyí baaha ay naa han béeeñi neebi Koope, yi fi yúhté biti rahay dara yíidúté gulií neebi. Bëyí baa, Koope ay rii bek filiß kii a géel. Di ay pitípée misik daaha fii malaaka yi sela ya a fii Har fa yera' Koope sarah ra. ¹¹ Te d'úukii kii kē nay rii tame ra ay kolee koloo faraa. Bëyí fi jaamiyoh raba a netli, bëyí fi lah tünndë'e bíníyú tiyi ra, na' neh elek neh, bëyí baa wocce hílsëh. »

¹² Yii baa daa tah bëewí Koope, yee na ñeyu túuyë' yí te gémúté Yéesú rë, warutee múñ.

¹³ Henil d'eh, mi kelohte uni kola'te sun won so' tih : « Bíníyé unni yee fu won tih : “Dala'te woteh, lahute sos-keeñ bëewë húlúu ngémí wë di Yíkëe nē rē ! Ruuh-Pesen' won tih : Ahan'kay,

wa lahute sos-keeñ, leegi wa mínú hílsëh légéyí misigi wa, ndah wa kúrëelúuté iñi wunna pagu wa ra.” »

Wahtu lec

¹⁴ Mi homilte maa yeel, mi otte nér naa' lahte yii tookke sun man ow nen. Yaa bëkoh baane úris afi, hampe sarcii kaañce ya'i.

¹⁵ Malaaka kay d'úhté Faam fi gaani Koope béyídté uni sun won bëe' took sun fi néré rë tih : « Beye sarccuu fu lec, wahtaa lahte : tooka nonte gina béeb, tas lec. »

¹⁶ Tígí daaha, bëe' took sun fi néré rë bëbpe sarcii labpe héccé, tooka feey fa béeb lecce.

¹⁷ Malaaka kay d'úhté Faam fi gaana sun, dí fi baaha bal hampe sarcii kaañce ya'i.

¹⁸ Malaaka kay bal, bi daa lah sañ-sañ sun fi kii kē d'úhté tígë na hawruu ra fonke af bee ham sarcii kaaña ra won tih : « Beye sarccuu fu lec goñni reseña meeyi béeeñe feey fa, wa nonte. » ¹⁹ Malaakaa bebpe sarcaa labpe héccé, lecce goñni reseña meeya feey fa, yíinté wë ndonji neebi Koope na lopotuu ra, ²⁰ goñni reseña d'úhruté gina lopotute, ñif na d'uh ndonja na hüt na lap nii lahte pënís búk, na laf nú mitte kilomet tíméer éeyë (300).

15

Malaaka yi paana ya a loolla millë' rë

¹ Filoon fi baaha, mi otte yin kay, yii gaante te éemilë'té sun-Koo : mi ot malaaka paana yi kúru lool paana, loolli paana ya millë', teeßa' Koope bëewë neebi ra. ² Mi olaatte yin ti kísí fi mulaa helen ti pilaatu nen ñeerë'té a kii. Bëewë bagu raba, bagute netli a síifëri tiyi ra cagute sun fi kísí fë na tiriñ ra, wa habute koraa yi Koope daa yed' wa wa, ³ wa na yeeku yeekii Mëyíis sùrgú Koope a yeekii Har

fa yera' Koope sarah ra na wonu tih :

« Do fi Koo-Yíkëe fë mín béeb dë, fu gaante pagad,

fu éemilëté pagad.

Do fi Buuri heetta,

waallu júbpé,

waallu kaah.

⁴ Daa kaañ roo neehéh Yíkëe ?

Daa kaañ roo kañeh ?

Do kep daa fu sela !

Heetta béeb ay ac fiyú,

heetta béeb ay ac jaamiyohu.

Iña pañ fu ra júbpé,

iña pañ fu ra teeḃa'te affi wa. »

⁵ Filoon fi baaha, mi otte Faam fi gaani Koope, bee èmbè taan-
taa na nédis bëewë bití Koope

ee leelii wa ra, kúnsèhté sun-
Koo. ⁶ Malaaka yi paana ya kúru
loolli paana ya ra dúhúté Faam

fi gaana ; wa bekuu búub naa'
peyeḃ, yi yugusuu píisí kofeelte,
pokuute geñu úrís kinoh yi wa.

⁷ Mbínéef yínë di mbínéeffí iniilla
yedte malaaka yi paana ya gu-
luññi úríssí paana ya túm neebi
Koope ra níi lííffé, Koope fa na pes
faraah ra. ⁸ Faam fi gaana yíppée
líif a dúukëe, teeḃa'í ndami Koope
a doolii. Te ow mínéh haal Faam
fa te deefa loolli paana ya kúru
malaaka ya ra laḃeh níi gét.

16

Guluññi paana ya

¹ Filoon fi baaha, mi kelohte
un béyrèhté sun kola' filib Faam
fi gaani Koope na won malaaka
yi paana ya tih : « Pëyí don
yíin guluññi paana ya túm neebi
Koope ra feey fa ! »

² Malaakaa déḃ dë payte yíinté
gulií feey fa. Bëewë húmú lahuu
tíinndë'í raba, na jaamiyuu netli
ra béeb faanni wa lenne puulli
bosse te misikke.

³ Malaakaa tíkëh në rë payte
yíinté bíi kisé fë. Mulií kisé fë
yíppée yíssëh, man ñif búudé
nen. Yii na pes kisé fë béeb húlté.

⁴ Malaakii éeyë fë payte yíinté
gulií laah ya a culli mulubba béeb.
Mulubba béeb yíssèhté ñif. ⁵ Tígí
daaha, mi kelohte un malaakaa
lah sañ-sañ sun fi mulubba ra na
won tih :

« Do fa Sela ra,

do fa júb dë,

do fa húmú në aa',

daa fi na woteh ra,

daana daan fu wa ra ñeete waal.

⁶ Fu onte bëewë han,

bëewë kéendú ñif mi bëewú rë,

bëewë kéendú ñif mi yonente ya

ra,

fu onte wa han.

Fu on wa ñif wa hanute,

te wa yeeliyuu ri ! »

⁷ Filoon fi baaha, mi kelohte uni
kola' tígë na hawruu ra na won tih

: « Ahañkay do fi Koo-Yíkëe,

do fa mín béeb rë,

fu aattiya' kaah,

te aattiya'u júbpé. »

⁸ Malaakii iniil fa yíinté gulií
sun fi na'a, na'a onute sañ-sañ
fetlohte na bërëḃ bëewë. ⁹ Na'a
tampe bëewë tami misikke, wa na
solu Koope fa na cépíd loolla a
sañ-sañi ra. Bëewë kaa'uute lof
pesad, kaa'uute kañi Koope.

¹⁰ Malaakii iip fa yíinté gulií
sun fi ñaani nguur ki raba, nguur
ki yíppée ñúus túd. Bëewë na
pataayuu misik, ¹¹ wa na solu
Koope fa sun di misiga homuu wa
a puulla faanni wa ra, wa kaa'uute
súugëh pagad'í bossi wa.

¹² Malaakii péenë fë yíinté gulií
filib laahi gaana na wonuu Efarat
ra, mulaa filib síinçé, helid bu-
urra koluu púlëen na' ra waal.

¹³ Filoon fi baaha, mi otte yébitëh
éeyë yí madu mbook nen : yínë
dúhté në búk niñkinan̄ka fa, kay
dúhté búk raba, lahte bi dúhë'
búk yonentii pad'fah fa. ¹⁴ Wa
yébitëh yí Seytaane daa wol wa,

yi na hoñuu pañ kimtaan. Wa na
payu buurra feey fa béeb, ñgirée
wë nda wa waay haa'a nay lahe
bisi gaani Koope fa mín béeb rë.

¹⁵ Yíkëe won tih : « Síkírëe, so' may ac mi beetti ron ti lohoh nen ! Bëyí nee'ay, yeffe búubí kaa' biti tilè' faan holonj toñeh ay sopee, bëyí baa lahte sos-keen. »

¹⁶ Daaha, yébitèh yè négírúuté buurra íláy, tígè nè wonuu Armagedonj ra di ébrè.

¹⁷ Malaakii paana fa hasalte gullii sun, un béyrèhté sun d'úhé' Faam fi gaana, kola' ñaani nguur ka won tih : « Iña bééβ paama'te ! » ¹⁸ Tígí daaha, héléyyè a i un a pillinja ñéerèté a hégíyèhí feey fi misikke takke. Hégíyèhí feey fa misikke misigi fí yúhté biti lèhirèy hena' ow pot èldúnè níi a baaha. ¹⁹ Gini gaana lecsa'te éeyè, ginni heetta feey fa bééβ bëppé. Koope halay Babilon, Babilon fi gaana : dī hëndífté rí nè gullii, gullii neebi misigi ! ²⁰ Ginna hom filiβ kísí fè rē bééβ sooyce, ow mínléh olil danj. ²¹ Dinñi galaassi gúussé kola'te sun na tob sun fi bëewè. Bëewè na solu Koope dī yee na toba' ri dñj galaas ra, ndah yee lah ra misikke níi misik.

17

Tilèhí gaana

¹ Filoon fi baaha, malaaka di malaaka ya habu guluñji paana ya ya' yi wa ra acce won so' tih : « Aye mi teeb d'ó daana na saañ keene sun fi belii tilèhí gaana ra, daa ri gini gaana hom búk laah yi caakka ra. ² Buurra feey fa fanuute a ri, te bëewè hanute na gullii njaaliyohi níi maniyute. »

³ Ruuh-Peseñ haalte so', malaakaa yíppée sée kúf luufin. Dee a deh, mi otte ow beleβ yaagohte rab luum cuy bi faana bééβ bíníyú tii yi soluu Koope. Raba kúdté af paana a wic sabboo. ⁴ Belaa βekoh yéré yi kofeelte ot, luum cuy, pokohte takkaay úris a jamaa, a feme. Di hampe guluñj úris ya'i, bi liiffé pagad' bos, a sobii njaaliyohi. ⁵ Tiyi léehúu léehèe

bíníyúté púgè. Tiya daa ri beh : « Babilon fi gaana, yaafi tilèh yè a iñi bossa feey fa. » ⁶ Mi otte biti belaa han ñif mi bëewí Koope níi dī manite, ñif mi bëewè hawu húl af yee seedeyuu wa Yéésú rē.

Ola' mi di man dī, af so' kúnèhté. ⁷ Malaakaa won so' tígí daaha tih : « Afu kúnèh yi deeha ? Síkírèh sè', may roo teeb iti fi belii beh, a iti fi raba kúf dī, laha' affi paana ya a wicci sabboo ya ra. ⁸ Raba ot fu bee ra húmú yéelícf, ndaa ri peslay. Di leñ d'úhé ngaara mi nuña, ndaa dī saañ sanjkuye sanjkuyo. Te bëewè feey fa tii yi wa ính téerèe bíníyú tii yi bëewè nay haale pesa na d'úmèh rē dala'te dalaani pesa ra, wa fi yaa nay éemé biti wa ot raba. Ndée nagajek, raba húmú yéelícf, ndaa peslay, te ri ay nimil pes káy.

⁹ « Tígí dee nék, meela' ñaañ a hereñ : affi paana ya daa danñi paana ya took belaa ra. Wa buur paana bal. ¹⁰ Filiβ fi buurri paana ya, iippa keenute, lahte bi líssí took, paana fa aay doom ; te ri ac d'aa, toogi ii maañ. ¹¹ Raba húmú yéelícf te peslay ra, dī fi baaha daa ri buuri peeye fa ; dī non buurri paana ya bal te ri saañ sanjkuye sanjkuyo.

¹² « Wicci sabboo ya ot fu ra, wa buur sabboo yi tookuy nguur doom, ndaa wa ay yeru sañ-sañi tookuun wa a raba nguur ka níi hen wahtu. ¹³ Yee nífú wè rē bééβ yínè : wa yed' doole yi wa a sañ-sañni wa raba. ¹⁴ Wa ay yejoh Har fa haa', ndaa dī ay waa βañ ndah daa ri Yíkëe fè lukki gaan dā, daa ri Buuri buurra ; dī ay ñéerée a bëewè dī tanis wa dèekké wè rē, bëewè gémú rí rē, dī βañ wa. »

¹⁵ Malaakaa wonil so' tih : « Mulaa ot fu yee ra, tígè took belii tilèhè rē, wa i heet, wa dúukèl i ow, wa i gin a i wonad. ¹⁶ Wicci sabboo ya ot fu ra nék a raba, ay míllè' kaa' belii tilèhè : wa ay βeb

iña laha' ri ra béeb níi luka' yéré yé dī hen faan holon, wa ñam dī, wa tam caan fa kúu. ¹⁷ Koope daa soɗ wa nufi paguun wa yee faha' ri ra : wa négiré' sañ-sañi nguur ki wa légéyíd' raba níi yee won Koope ra lah.

¹⁸ « Belaa ot fu ra nék, daa ri gini gaana ilif buurra feey fa ra. »

18

Looli Babilon

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay kola' sun na cép feey. Di lahte sañ-sañ gaan te ndami hawaante feey fa béeb. ² Di béyídté uni sun won tih : « Babilon d'akaya'te ! Babilon fi gaana d'akaya'te ! Di tas gin yébitèh leegi, dī tas d'apaa yébitèh, dī tas gin yakki bossa wúnih hawid' dā, dī tas gin rabbi bossa wúnih hawid' dā. ³ Ginna béeb hanute na gulii njaaliyohi misiga homa' ri ra : buurra feey fa fanuute a ri te yiikoh ya líifruté nafa yi wa, af bití bēewē mínih doyloh neb. »

⁴ Mi keliilte un kola'te sun won tih : « Dúhí gina, don fa henu heedi so'ra, toñeh don ay bakaare ti wa nen, loolla na ac dā laɓ don na. ⁵ Bakaad' dī caak caako níi lahte sun, te Koope halay pagad' dī bossi. ⁶ Yínlí rí iña paŋ dī bēewí kayya ra, yínlí rí wē ana. Éfi rí gulun líifid, éfi rí hani luk yee yed' dī bēewí kayya ra dāh ana, don yed' dī han. ⁷ Tíkí rí coono, don tik dī sáfúñ ti dī húmú lahuu wa neb a ndam, ndah dī húmú won nufi tih : “So' mi buur. So' mi jétid' neh te mii méssí yúh luuy.” ⁸ Yii baa daa tah loolla waaydu ri ra ay keenee sun fi waal yínē : jérí misikke, luuy a yaab ; dī tam níi muuy. Koo-Yíkēe fē aattiya' ri ra gaante doole. »

⁹ Buurra feey fa ñéerúu a ri njaaliyoh a yin neb ra ay looy, te wa ay hawoh bití wa séen dūukēe bití gina tame. ¹⁰ Wa ay tíit níi wa

caŋ, wa wuloh af yee kat gina ra, wa wone tih :

« Wēey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Wahtaa yíníi baa kut,

Babilon, dī fi gini gaana aattiyuute haat ! »

¹¹ Tígí daaha, yiikoh ya feey fa na looyu na capituu bal ndah ow lomlay iña na yaayu wa ra : ¹² tiinji úrissē, tiinji hélissē, jamaa ya a feme ya ; píissí kofeella, cúuppé a píissí suwaa ya ; kilikki heeñce, barngalli kofeelte, pèrèmmē, tiinja, iñi yugusuu a luk caa', a la'yi marbe ya ; ¹³ liibbi kilikki heeñce, laakkoloñña, curaaYYa a iñi heeñlaa ya béeb ; hanna, dúuléennē, múnnē a bele ya ; fañnja a harra, pēnissē a sareetta ; ñaamma a bēewē habu ra béeb, ow lomlay wa. ¹⁴ Ay wonu tih : « Iña na yaakaar gina koon ra béeb sooyce teempe d'aaaha. Di ñakke alal mi a iñi wunni béeb te ri wocce oli wa ta' ! » ¹⁵ Yiikoh ya na húmú yaayu te caakuu yin daaha ra ay tíit níi wa caŋ, wa wuloh af yee kat gina ra. Wa ay looy wa capitoŋ ¹⁶ wone tih :

« Wēey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Di fi gini gaana húmú beka'

búubbí yugusuu píissí kofeelte, a cúup luum cuy,

pokoh takkaay úrís, la'i na miriñ, a feme,

¹⁷ wahtaa yíníi baa kut

alal mi yaa béeb hente dureet ! »

Bēewē nē kúru gaalli gaanna kísí fē rē a bēewē sayu baab homu filib ra béeb, yee na légéyú filib a yee na légéyú kísí rē béeb cagute, wuluute ¹⁸ bee séenúu wē dūukēe gina na tam ra, na fogu wonu tih : « Gini teemma' gini bee gan lēhírēy kan ! » ¹⁹ Wa homute na túmú affi wa feey, na looyu, na capituu, na fogu wonu tih :

« Wēey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Moo yíkëe yí gaalla kísí fë
caakuu yin gini gaana ee !
Wahtaa yíníi baa kut
gin hente dureet ! »

²⁰ « Kèlíi ðon bíyëh ðon fa sun,
yaha yah gini gaana ra ! Bíyíi
ðon fi bëewí Koope, bíyíi ðon
fi apootarra a yonente ya, ndah
Koope daa aattiya' ri di ñni bossa
pañ ri ðon ra ! »

²¹ Tígí daaha, lahte malaakii
mitte, bebpe la' gaan bette filiḅ
kísí fë na won tih : « Dee
keena' la'i bee filiḅ mulaa ra, ðo
fi Babilon fi gini gaana fay henee
daaha júmmúy, te ow ii roo ollil
ta'.

²² Un koraa yi na típ, un yeekoh,
un kiis a un kúlúb,
ow wocce waa keloh ðoo na ta' ;
béyí hereñce yugus yin
a di mín ðfi hen béeb,
ow wocce rii ot ðoo na ta' ;
un kuḁ wocutee keloh ðoo na ta'.

²³ Lampa wocce niñ ðoo na ta' ;
yeekaa kílëek wocutee keloh ðoo

na ta',
ndah yiikoh yu
daa húmú lukuu lah tii ëldúnë,
te pagadfi bonnu
kúrëelëhté heetta béeb.

²⁴ Ñif mi yonente ya,
yi bëewí Koope
a yi bëewë hawu feey fa ra béeb
keena' ya' yu. »

19

Alleeluyaa !

¹ Filoon fi baaha, mi kelohte uni
béyrëhté man un dúukël i ow nen,
kola' sun-Koo na won tih :

« Alleeluyaa* !

Koope fi yen daa na sëmlë',
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh doole !

² Aattiya'i kaah !

Aattiya'i júbpé !

Di keente sun fi belii tílëhí gaana,
belii tílëhí gaana na húmú yah
bëewë feey fa ra,

na húmú yah bëewë feey fa a
njaaliyoh yi ra ;
ðí yíllídté súrgë yí,
yíllídté wë ñif mee ke wa keen ða.

³ Una tikëetté won tih :

« Alleeluyaa !

Dúukíi gini gaana kolohte !

Dúukíi gini gaana tamu ra kolohte
faw ! »

⁴ Baha yi sabay ana a iniilla
(24) a mbínéeffi iniilla yekute na
jaamiyuu Koope fa took ñaani
nguur ka ra, na wonu tih : «
Démíin ! Alleeluyaa ! »

⁵ Tígí daaha, un ðofohite ñaani
nguur ka na won tih :

« Njëebí Koope fi yen ðon fi súrgë
yí béeb ;

njëebí rí, ðon fa neehu ri ra !

Njëebí rí, baadoole neh ow gaan
neh ! »

⁶ Mi henil ðeh, mi keliilte un
man un dúukël i ow nen. Una
man di na laba' mboowaanna kísí
fë nen, man di na tiila' piillij nen,
na won tih :

« Alleeluyaa !

Koo-Yíkëe fi yen fa mín béeb rë
cëgídté nuur ki !

⁷ Yen lahun sos-keeh

yen bíyëh,

yen kañ ðí

ndah kílëegí Har fa lahte

te belaa canke na seh,

⁸ onute bití ðí bekoh yéré,

bekoh yéré yí ðíisúu píisí kofeelte,

ðíisúu píisí na miriñ-miriñ,

ðíisúu píis naa' peyeb, hente pe-
sëñ. »

(Píisí kofeeli baa teeḅa' ñni júbbë
pagu bëewí Koope ra.)

⁹ Filoon fi baaha, malaakaa won
so' tih : « Bíníyé yii beh : lahute
sos-keeh bëewë gapu ñami kílëegí
Har fa ra. » Di tíkké won tih : «
Unni yaa Unni Koope sah-sah ! »

¹⁰ Mi yedðohte kotta ma na saañ
jaamiyohi, ndaa ðí won so' tih :
« Bëyít ! Ngana pañ ðí ! So' mi
súrgë ti ðo a koy-yaayyee ke ro

* 19:1 19.1 Alleeluyaa wonaḁ ébrë. Iti fi daa ri : njëebí Yahwee.

filiḅ ngémě nen, yee na seedeyu unni Yéésú rě. Fu waḁti jaamiyaa Koope kep, ndah iña seede Yéésú rě daa baat yonente ya nuf. »

Běe' yaagoh pėnís fí naa'ra

¹¹ Filoon fi baaha, mi otte sun-Koo kúnsėhté, pėnís naa' feeñiyoh. Běe' yaagoh ri ra wonuu Běyí-mit-wėelíyěh a Kaah ; dī aatiya' júḅ, te júḅ daa tah dī na haa'. ¹² Íllě na ñah ti kii nen, afa bėeb baane-buur ! Tiyi daa ri yúh rí kut bíníyúté faana. ¹³ Di bekohte paltii líuffé a ñif ; dī hínú : « Un Koope ». ¹⁴ Jammaarra sun-Koo bekuute yéré yí dīisúu a piisi kofeelte, naa' peyeb hente pesen, yaaguute pėnís naa', ñeyute tala. ¹⁵ Jépílí kaañce na dúh búgě, jépílě nay laḅe ginna ra. Di ay waa kúḁ kúrí híinté, dī lopot wa ti reseñi lopotuu ndoñi neebi misigi Koope fa mín bėeb rě nen. ¹⁶ Yii bee daa bíníyú sun fi paltii a koti : « Buuri buurra a Yíkée fě lukki gaan ḁa. »

¹⁷ Filoon fi baaha, mi otte malaaka cañke na'a, bėyídte uni sun dėekké yakka na njuñkaanu sun-Koo ra won wa tih : « Ęyí ḁon tee'a' ñami ndaje mi Koope ! ¹⁸ Ęyí ḁon ñam bo' yi soldaarra, yi kėlfě yí wě a yi buurra ; Ęyí ḁon ñam bo' yi pėnissě a yi yíkée yí wě, bo' yi bėewě bėeb : bi laha' aḁi a yi ñaamma, yi baadoole ya a yi bėewí gaanna bėeb. »

¹⁹ Mi henil ḁeh, mi otte raba, buurra feey fa a soldaarri wa tee'uute, ay yejee bėe' yaagoh pėnís fí naa'a a soldaarri ra haa'. ²⁰ Tígí daaha, raba a yonentii paḁḁah fa habute. Yonentii paḁḁah fi baa daa pañ kimtaana fii raba, múuydí bėewě kúru ñaasi raba faanni wa, na húmú jaamiyuu netli ra. Raba a yonentii paḁḁah fa betute filiḅ laahi géłé yéelid. ²¹ Soldaarri wa bėeb hawute a jépílě dúh

búk bėe' yaagoh pėnís fí naa'a ra, yakka bėeb ñamute bo' yi wa ní beniyute.

20

Kíllí júnní (1.000) yí nguur ka

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kola'te sun na cėp feey. Di hampe cėebii ngaara mi nuña a níh tiñki gúussé ya'i. ² Di hampe niñkinanĵa fa, goñ fee kíllě, tuumaloha daa Seytaane ra, pokalsa'te ri yulidte ri kíll júnní fii (1.000). ³ Malaakaa bette ri ngaara ma, kúnté rí, téycé a cėebí, leewte sun nda ri banti bet heetta ní kíllí júnní (1.000) yé mit. Bín fě rěe, dī pėkísú yedḁu yutuud.

⁴ Filoon fi baaha, mi otte i ñaan nguur. Bėewě tooku na ra onute sañ-sañ aatiya'. Mi otte coonaa yi bėewě húmú hawu húl di yee húmú seedeyuu wa Yéésú rě, a di yee na húmú waariyuu wa Unni Koope ra. Daa wa bėewě húmú jaamiyuu raba a netli ra, bėewě húmú kúruy ñaasi raba púkkí wě mbée ya' yi wa ra. Bėewí yaa daa nimilu na pesu, tookute a Kiristaa nguur ka, na suu kíll júnní (1.000) fii. ⁵ Yaa daa bėewě ḁėbúu koloh búudé rě. Bėewí kayya húl rě nék ii koloh dee ní kíll júnní (1.000) fii. ⁶ Lahute soskeñ bėewě ḁėbúu koloh búudé yaa ra ! Wa bėewí Koope te húl'í ana fa mínléh wě dara. Daa wa nay hene seeyoh yi Koope a Kiristaa, wani Kiristaa hom nguur ka yulid dī kíll júnní (1.000) fii.

Daani Seytaane

⁷ Kíllí júnní (1.000) yé gét ḁee, Seytaane ay yedḁu dúh ngaara mi nuña, ⁸ dī saañ nofee heetta ginna bėeb, ginna na wonuu Gok a Magok ra. Di nėgírě' wě wa caak ní ti peppi feey fa kisi nen, wa saañ haa'. ⁹ Wa hasluute filiḅ gina bėeb, wa giwúte tígě homu bėewí Koope ra, gina faha' Koope

ra, ndaa lahte kii kí kola' sun-Koo, muuyilte wa. ¹⁰ Te Seytaanaa nofa' wa ra betute laahi géle, tigè hom raba a yonentii padfah fa ra. Wa ay home daaha wa pítípee misik kii kè, na' a elek nii kiri fi kirih.

Bis-këem

¹¹ Filoon fi baaha, mi otte ñaanguur naa' gaan, a bëe' took sun da. Feey fa a sun-Koo yípútée hegeh, wuluute ri, te ow ollilay wa. ¹² Mi henil deh, mi ot bëewí gaanna a baadoole ya húlú rë béeb cagute fii ñaana, lahte téeré yí kúnsúté. Lahaatte téeríi kúnsúté kay, daa ri téerée bíníyú tii yi bëewè nay haale pesa na dúméh rë. Bëewè húlú rë aat-tiyuu di iña pagu wa ra ti dee bíníyúu rí téeré yí yaa ra nen. ¹³ Kísí fè hokke búudé yè filib fi, kúl kè a gin bëewè húlú rë kúrúte yi wa bal, ow fi ow waa na béeb aattiyuu iña pañ di ra. ¹⁴ Tígí daaha, kúl kè a gin bëewè húlú rë betute filib laahi kii kè. Laahi baaha nék daa húlé'í ana fa. ¹⁵ Bèyí tiyi homay téerée bíníyú tii yi bëewè nay haale pesa na dúméh rë béeb betute filib laahi kii kè.

21

Èldúnè fi hasa

¹ Filoon fi baaha, mi ot feey has a sun-Koo has. Feey fa déb dè a sun-Koo fa déb dè sooyce, kísí fè múkké nè bal. ² Mi hen deh, mi otte gini selaa, Yerusalem fi hasa kola'te sun na cép feey. Koope daa wol ri. Di man kilèegè yugusoh ní wunte baa saañ téebiléhi yaali ra nen. ³ Mi kelohte un béyrèhté sun kola' ñaani nguur ka won tih : « Èlí kan ! Koope dék filib fi bëewè leegi ! Di ay déké a bëewè, wa hen bëewí. Di fi Koope ay déké waa na, dī hen Koope fi wa.

⁴ Di ay moos muun ma illí wè béeb : húl wocce, luuy dúmpé ; hawoh wocce, misik dúmpé. Iña déb dè béeb dúmpé ! »

⁵ Tígí daaha, bëe' took ñaana ra won tih : « Olsee, mi yugusse iña béeb hente has. » Di antee tik won so' tih : « Bíníyé yii bah, ndah unni yaa wèerté te wa kaah. » ⁶ Di tíkilté won so' tih : « Iña béeb paama'te ! Daa mi Alfaa daa mi Omegaa*, daa mi dalaana daa mi lúsèenè. Bèyí fí sifira' han, may rii on dī han di culi mulaa na ona' pesa na dúméh rë, te mi sehay na yin. ⁷ Bëewè nay bage ra ay liil waafi baa soo na ; te may hen Koope fi wa, wa hen koyyi so'. ⁸ Neehoh ya nék, yee gémúy Yéesú rë, pagoh yi iñi bossa, bëemèh yí bëewè, yee na pagu yii tappe njaaliyoh béeb dè, luunna, bëy yúullè a feloh ya béeb ay millée laahi géle daa húlé'í ana fa ra. »

Yerusalem fi hasa

⁹ Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi paana ya habu gulunji paana ya liif a loolli paana ya millè' rë acce won so' tih : « Aye mi teeb dō kilèegè, kilèegi Har fa. »

¹⁰ Ruuh-Pesen, haalte so', malaakaa kúdté sè' jibi danj utte, teefpe so' gini selaa, Yerusalem fi hasa Koope wol ri, kola' sun na cép rë. ¹¹ Gina na ñah a ndami Koope ti la'i na miriñ nen ; dī helenj ti pilaatu nen, na tak wiriñ wiriñ ti jamaa hilil nen. ¹² Di wèrúte a mírri udi laha' il sabboo a il ana yi malaaka sabboo a malaaka ana daa na wohu wa. Sun fi illè bíníyú tii yi talli sabboo a ana yi bëy Israyel. ¹³ Illè dúhrúu deh mírre : il éeyè hompe waal púlèen na', il éeyè hompe waal yuun, il éeyè hompe waal haalaan na', il éeyè hompe waal feey-feey. ¹⁴ Míirri

* **21:6** 21.6 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa :Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa millè'.

gina tíkèh sun la' sabboo a la' ana yi tii yi apootarri sabboo a apootarri ana yi Har fa daa bíníyú nè.

¹⁵ Malaakaa na won soo na ra hampe duud' úris, bi ay natuu gina, míirè a illè. ¹⁶ Gina koñkaare, utaa fa a hagua ka daa teyu. Malaakaa yampe na nat gina a duuda : utaa fa hente estaat† júnni sabboo a estaat júnni ana (12.000), hagua ka daaha, cagaa ka daaha bal. ¹⁷ Di beyaatte duuda natte míirè bal : utaa ka hente suñ tímээр a suñ sabay iniil a suñ iniil (144). Di nata' daaha ti di na nata' ow nen. ¹⁸ Míirí gina tabahuu a jamaa, gina tabahuu a úris kah-kah, helen ti pilaatu nen. ¹⁹ Yii hente la'i wunte te kofeelte rek daa wunaaluu íllyyè yípèh míirí gina ra : bee déb dè jamaa hilil ; ana fa man sun-Koo nen, wonuu safiir ; éyè fè hilil, wonuu kalseduwaan ; iniil fa hilil na tak, wonuu émérèet ; ²⁰ iip fa luum, wonuu sardonikse ; pèenè fè luum cuy, wonuu sarduwaan ; paana fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu kirisolit ; peeye fa hilili tappe búlèh ti kisi nen, wonuu béril ; payniil fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu topaas ; sabboo fa hilil, wonuu kirisoparaas ; sabboo a yínè fè búlèh, wonuu yasente ; sabboo a ana fa luum luumad feey tagu, wonuu ametiste‡. ²¹ Íllí sabboo a ana ya, wa i koy suumi. Íl fí il béeb yugusuu koy suumi yínè kut. Kéemí gina nék yugusuu úris kah-kah, helen ti pilaatu nen.

²² Mi olay Faam Koope gina nék, ndah dī fi Koo-Yíkèe daa ri Faam fa, Koope fa mín béeb rē, bani Har fa. ²³ Gina sohlaay na' sohlaay céyín niñlaa, ndah ndami Koope daa na niñil ri te

Har fa daa lampaa. ²⁴ Heetta ay tílée niñi, te buurra feey fa ay kúf ndami wa gina. ²⁵ Íllí gina ay wèrsée wèrsée bisa béeb, wa ii lukki wodlu wodlo sah ndah elek wocce. ²⁶ Ndami heetta a alal mi wa ay kúru daaha. ²⁷ Yin ii haal gini bah : yii sobete neh, bëyi na pañ yin fos neh, bëyi na fel neh. Bëewè nay naa haale ra daa wa yee tii yi wa hom téerèe bíníyú tii yi bëewè nay haale pesa na dúmèh rē, daa ri téeríi Har fa.

22

¹ Filoon fi baaha, malaakaa teebpe so' laahi mulaa na ona' pesa na dúmèh rē, bi hente helen ti pilaatu nen, kola' ñaani Nguur ki Koope a Har fa, ² na hüt kéemí gina. Hanndal ki salli laaha, tal kilka na ona' pesa na dúmèh rē hompe na, bee na límè' waal sabboo a waal ana kilè rē, lahaa céyín béeb dī lah koy ra. Saaffa daa na pay heetta. ³ Alkoh wocce, ñaani Nguur ki Koope a Har fa ay home filib gina, súrgè yè jaamiyee ri. ⁴ Wa ay ot kanama, te tiyi ay bíníyú púkkí wè. ⁵ Elek wocce, wa ii sohliil lampii nay waa niñle, sohluuy na'a, ndah Koo-Yíkèe ay waa niñil, wa hom nguur ka faw.

Nimili Yéesú

⁶ Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Unni yaa wéerté te wa kaah. Koo-Yíkèe fè nè sod' yonente ya Ruuhi ra daa wol malaakii teebi súrgè yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. »

⁷ Yéesú won tih : « Síkírí ! So' may nimil te ii maañ ! Lahute sos-keñ bëewè helu nuf unnee ke Koope filib téeríi bee ra ! »

⁸ So' mi Sañ, mi kelohte te mi otte iñyaaha. Filoon fi bee kela' mi wa mi otte wa ra nék, mi yeddohte kotti malaakaa teeb so' wa ra, ma na saañ jaamiyohi,

† **21:16** 21.16 estaat :Di húmú nataa. Estaat yínè wadti hena ganjarma jaak tímээр ana (200).

‡ **21:20** 21.20 Kúlèerrí la' ya bíníyú dee ra, fun oluu wa deeha, ndaa dee man la' ya ra tasa'te lan af.

⁹ ndaa dī won so' tih : « Bëyít ! Ngana pañ dī ! So' mi súrgë ti dō a koy-yaayyu yonente ya, a bëyi fí helte nuf unna filiḅ téeríi bee ra nen. Fu waḁti jaamiyaa Koope kep ! »

¹⁰ Malaakaa baatte won tih : « Ngana ḁap yin unnee ke Koope filiḅ téeríi beh, ndah wahtii wa ee saañ lahe ra. ¹¹ Bëyi bosse haba pañ yin bos ; bëyi sobete homaa a sobii ; bëyi júbpé haba pañ yin júḅ ; bëyi selate, súhë në. »

¹² Yéésú won tígí daaha tih : « Síkíríi ! So' may nimil te ii maañ, mi yíníl ow fi ow béeb yee légéy rí rë. ¹³ Daa mi Alfaa daa mi Omegaa*, daa mi ḁéḅ daa mi míllé', daa mi dalaana daa mi lúsëenë. ¹⁴ Lahute sos-keeñ bëewë na hosu búubbí wë rë, wa ay mín ñam na koy kilka na ona' pesa na ḁúméh rë, wa ñeya' illë, wa haal filiḅ gina. ¹⁵ Bëewí bossa nék : wa fi luunna, bëewë na njaaliyuu ra, yee na bëemú ow ra, bëy yúullë a bëewë fahuu fel te dékúu në rë homun èssín.

¹⁶ « So' mi Yéésú, daa mi wol malaakii so' teeḅi ḁon fi bëy ílí janjaa iñyeh : So' mi sédí Dawit, te daa mi hula na niññ hagaḁ ḁa. »

¹⁷ Ruuh-Peseñ a kíléegí Har fa wonu tih : « Aye ! »

Bëyi fí keloh uni baa rek wona : « Aye ! »

Bëyi fí sifiroh aya !

Bëyi fí faha' na mulaa na ona' pesa na ḁúméh rë meeluy na dara !

¹⁸ So' mi Sañ, mi won a ḁon, ḁon fi bëewë keluu Unni Koope filiḅ téeríi bee ra béeb në : bëyi fí baat na yin, Koope ay rii baat loolla wonu filiḅ ra. ¹⁹ Te bëyi nís në yin, Koope ay rii nísíd wodi di koyyi kilka na ona' pesa na ḁúméh rë, nísíd dī tígí dī gini selaa na wonuu filiḅ téeríi bee ra.

²⁰ Bëe' won biti iñyaa béeb kaah ra won tih : « Mantee : So' may nimil te ii maañ ! »

Démíin ! Aye Yéésú-Yíkëe !

²¹ Yéésú-Yíkëe líhë rën béeb mal !

* **22:13** 22.13 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa :Alfaa daa koy una ḁéḅ di gerek ra, omegaa daa míllé'.